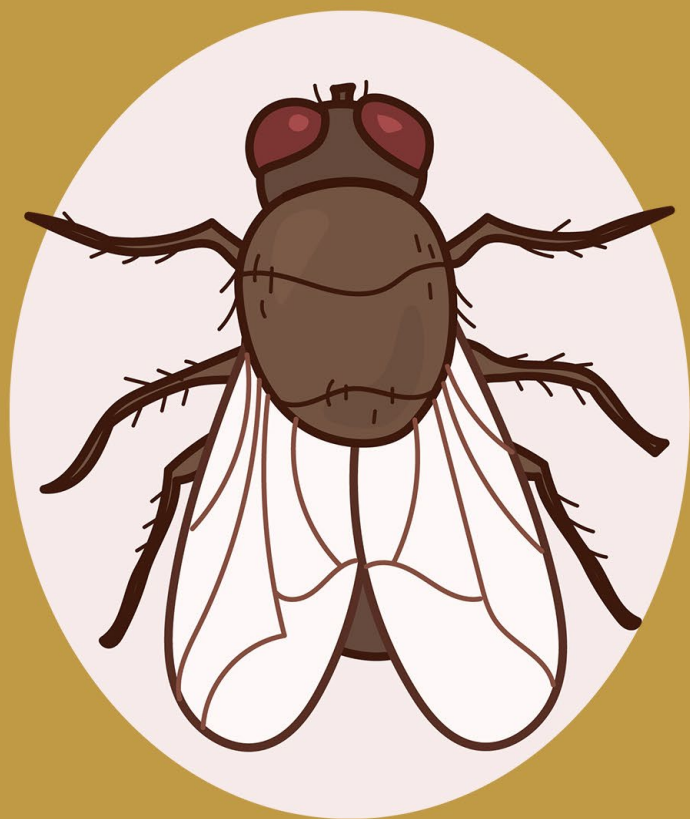

Satiry a rozmarné hříčky

Jakub Arbes

Městská knihovna v Praze

půjčuje

knihy, audioknihy,
obrazy, deskové hry...

nabízí prostory pro

samostatné studium,
skupinová setkání,
přednášky, konference...

pořádá

autorská čtení, přednášky,
koncerty, filmové projekce,
akce pro děti...

poskytuje online služby

e-knihy, digitalizované dokumenty,
přednášky, kurzy...

podporuje tvoření v kreativních dílnách

DOK16 pro práci se dřevem a papírem
Atelier pro šití a vyšívání

Suterén pro 3D tisk, knižní vazbu, kaligrafii a pyrografii

mlp.cz
e-knihovna.cz
knihovna@mlp.cz
facebook.com/knihovna

Satiry a rozmarné hříčky

Jakub Arbes

Znění tohoto textu vychází z díla [Satiry a rozmarné hříčky \(I\)](#) tak, jak bylo vydáno nakladatelstvím J. Otto v Praze v roce 1905. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Podle [předlohy](#) z fondu [Moravské zemské knihovny v Brně](#).

Text díla (Jakub Arbes: Satiry a rozmarné hříčky), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uved'te autora-Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 24. 3. 2023.

OBSAH

Český poslanec v županu.....	8
I.....	8
II.....	14
III.....	19
IV.....	24
Prokletá moucha.....	45
Požehnaná ústa.....	70
Adamitský ples v českém divadle.....	77
Z nevinných meditací.....	81
Milujme tyrany!.....	81
Česká hesla.....	83
Na prospěch holoubků a holubiček.....	85
Jubileum Jos. Jiřího Kolára.....	88
„An die Freude“.....	90
Oslava tichého génia.....	95
Zpověď.....	98
Ubohý Viktor Hugo! aneb naše německé brejle.....	102
Zákon k odklizení národnostních sporů a svárů.....	117
Z embryologie bakterií čili divy světa mikroskopického.....	126
Úvod.....	126
Dějiny.....	127
Bakterie.....	127
Embryologie bakterií.....	130
Tajný kabinet prof. Hlavy.....	132
Triumf české vědy v cizině.....	148
I.....	150
II.....	152
Dodatek.....	157
Fotograf lidské duše.....	159
Díl první.....	159

Díl druhý	195
Díl třetí	197
Zákon k vyhubení anarchistů	206
U nás	218
I. Jak se u nás rozhodli zarazit orgán	218
II. Jak si u nás orgán zarazili... ..	222
III. Náš orgán – jeho duch a směr	226

Příteli Augustu Švagrovskému

Český poslanec v županu

Z žánrů samaritánských¹

Pravdu sobě mluvme – dobří spolu bud'me!
Nestátnické – tudíž nepraktické přísloví české

I.

Miloučké letní jitro...

Nevyhnutelné „šeré chmury“ na východě, pak nevyhnutelný „první záblesk“ a rovněž tak nevyhnutelné „růže jitra“, a konečně nezbytný „sladký úsměv královny nebes“ – – a odvěké, však věčně svěží slunce svítí jako kdy jindy – zcela obyčejně, ba všedně...

Jinak však jest – *kam* a na *koho* právě svítí... A tu již všednost ustupuje v uzardění do pozadí, ba do koutka...

Osvěcujet' už skoro po tři hodiny rozkošný letohrádek a právě svítí celou řadou vysokých oken do prostranné, drahocenným a vkusným nábytkem opatřené komnaty, v níž si byl před několika okamžiky za kulatý stůl zasedl – muž v županu...

Kdyby muž ten vyhlédl některým oknem, spatřil by velkolepé panorama: větší část „stověžaté matičky Prahy“ – část „stříbropěnné Vltavy“, – část „památného Vyšehradu“ – – a vše v divuplném, bujném odlesku ranního slunce...

Však muž v županu, jenž byl dnes bůh ví proč tak záhy vstal, nedívá se oknem, nýbrž sedí jako přimrazen v pohodlné, temně zeleným

1 Autor nazval prastaré toto genre jedině proto „samaritánským“, aby naznačil, že k „rekům“ tohoto druhu možno býti po případě nemilosrdnějším neboli nediskrétnějším, nežli byl on.

sametem potažené lenošce, a maje nohy pohodlně zkřížené, drží rovněž tak pohodlně v jedné ruce velký žurnál.

Čte – úvodní článek...

Tvář jeho – – Však ne! Nebudme nediskrétní – budme milosrdní, jak sluší se na pravé křesťany!

Zakryjme výraznou a zajisté také ušlechtilou, ba snad i duchaplnou jeho tvář bezvýznamnou škraboškou samaritánství!

Mysleme si třeba, že to interesantní, bledá, oduševnělá tvář advokátská s kočkovitě číhavýma sivýma očima, buď s černým, nebo hnědým nebo plavým plnovousem, nebo jen s mohutnými „granát-nickými“ kníry – mysleme si třeba, že to odulá, apoplektická tvář domácího pána nebo majitele pivovaru s mžouravýma očima, smyslými rty a nápadně odchlípenýma ušima – nebo si mysleme, že to zdravím kypící tvář dobromyslného bonvivanta s čtveračivýma očima a šelmovským úsměvem kolem kyprých rtů – –

Slovem mysleme si tvář tu po vlastní libosti; ale vkouzleme si v ni onen všeobecně známý, a přece nevyličitelný výraz spokojenosti a uvědomělé, poněvadž oprávněné hrdosti – výraz, abychom tak řekli, čistokrevně výtečnický.

A muž ten čte, jak už připomenuto, úvodní článek v žurnále „své strany“...

Čte s napjatou pozorností, jako čítáváme v dobách největšího klidu spisy, jichž obsah nás sice zajímá, ale nevzrušuje.

V tváři jeho se totiž ani sval nepohnul; zůstalť muž ten chladným – „až po srdce“, řekl by snad Goethe – my však prostě konstatujeme, že zůstal chladným jako kterýkoli smrtelník, jenž je duchem svým vysoko povznešen nad „havěť novinářů“ a všech jiných „píšicích nestvůr“, které veřejné mínění tak často zbytečně vzrušují, matou nebo dokonce i bouří...

V chladné tváři jeho jeví se klid přímo olympický. Spočíváť v ní cosi jako odlesk oné svrchované blaženosti, jakou ani nesmrtelný Dante nedovedl vdechnouti nejblaženějším postavám svého „Nebe“.

Jak také jinak!?

Muž ten je vskutku šťasten a blažen, jako málokterý z nejšťastnějších, nejblaženějších smrtelníků. Svrchované štěstí bylo se naň po celý život jeho usmívalo; ani jednou nezakabonilo svou tvář, ba tvář tu nepřelétla snad až dosud ani nejnepatrnější chmuřinka.

Vším právem možno říci, že přešťastný muž ten pochází z rodu „blaženců“. Otec jeho byl bohatý rolník, muž poctivý, přímý, bodrý, pracovitý a vždycky spokojený; matka jeho, vzorná to žena česká, v životě svém snad ani jednou si neposteskla...

On sám – „již v útlém mládí jevil“, jak biograf jeho v „Naučném slovníku“ charakteristicky připomíná, „zvláštní vlohy – a místní pan farář radil rodičům, aby nadějného synka“ atd. – jak v připomenutém monumentálním díle skoro o každém našinci hned z počátku s vzornou pravidelností se připomíná.

Asi před dvaceti lety přišel do Prahy na studie. Zvolil si studia právnická; jsa student nadaný i pilný, odbyl studia hravě, jako je bylo už na sta a na statisíce pilných a nadaných studentů odbylo – potom si odbyl zákonem předepsanou právnickou praxi i zkoušky advokátní, a stav se samostatným a zároveň platným i užitečným členem společnosti, vyvolil si bohatou družku života a oženiv se žije nyní už po delší čas v kruhu rodinném jako šťastný manžel a otec dvou nadějných dětí...

Již za studentských let byl členem několika spolků; později stal se členem skoro všech vlasteneckých a dobročinných spolků pražských. O věci národní zajímal se upřímně a podporoval všechny snahy vlastenecké.

Ký div, že muž tak bezúhonné povahy, ušlechtilých snah a vynikajícího postavení záhy obrátil na sebe pozornost „rozhodujících kruhů“, – že častěji než kdo jiný zván byl do plesů, věnečků, koncertů a zábav všeho druhu – že dříve než kdo jiný volen byl do výboru spolků, jichž členem byl, – že jméno jeho záhy a často objevovalo se mezi jmény pořadatelů rozličných slavností a podniků vlasteneckých, slovem, že octnul se takořka mimoděk „ve vlnách veřejnosti“,

kde se mu vbrzku také naskytla příležitost osvědčiti se též jakožto řečník: obhájce nepromlčitelných práv národa, z něhož byl pošel.

Mluvíval vždy klidně, s rozvahou, vystřihuje se všech přemrštěností.

Mluvíval málokdy, a právě proto vynikaly řeči jeho řídkou promyšleností a vzácnou, přímo demosthenovskou elegancí.

Zdá se, že o obsahu svých řečí obyčejně dříve dlouho a vážně přemítal, že si řeči své dříve podle nejlepších vzorů koncipoval, pečlivě vypuléroval a naučiv se jim od slova k slovu nazpaměť, že je pak s vzornou uhlazeností přednášival.

Byl tudíž spíše krasořečník než debatér, spíše řečník kontemplativní nežli řečník okamžitého, eruptivního vzrušení, řečník, jenž mluvě vždy jen po zralém uvážení všech okolností dovedl se vždycky vyhnouti všem úskalím, slovem řečník, jenž žádnou stranu, ba žádného, byť sebe zarytého osobního odpůrce svého, ani slůvkem neurazil, ba ani nepohněval.

Vždy a ve všem šlo mu o dobrou věc a nikdy o osobu nebo stranický náhled. Vždy snažil se býti objektivním a v nejvyšší míře spravedlivým. Nikdy nikoho proti nikomu a ničemu nepopuzoval, vždy radil jen k mírnosti a zasazoval se o zrealizování svých – vlastně povšechně za dobré a užitečné pokládaných myšlenek jen cestou mírnosti a přátelského narovnání.

Trváme, že neodchýlíme se příliš od pravdy, díme-li, že vzácný muž ten neměl v kruzích, v kterých žil, žádného osobního nepřítel, ba žádného zjevného odpůrce vůbec.

I ti, kdož s tou neb onou jeho zásadou nesouhlasili, ten neb onen náhled jeho neschvalovali, bývali vždycky odzbrojeni jednak delikátností, s jakou snažíval se náhledy své přivést k platnosti, jednak i mírností a ochotou, s jakými uměl vyslechnouti náhledy cizí, a konečně i taktuplným chováním vůbec, jakýmž dovedl se vždy a ve všem vyhnouti sebenepatrnější maličkosti, která by naň byla třeba jen zdánlivě vrhla pouhý stín nesnášlivosti.

Jaký div, že za takových „poměrů“ nebo lépe řečeno: ký div, že muž takovýchto předností byl všady, kde se objevil, rád viděn, že byl v svrchované míře oblíben, že nebylo skoro spolku, v jehož výboru by nezasedal, že při každé možné příležitosti obracela se všeobecná pozornost k němu – slovem jaký div, že nadaný, pilný, svědomitý a poctivý muž ten octnul se takorůzka proti své vůli vbrzku mezi aspiranty o poslanecký mandát, že jméno jeho objevilo se brzo poté na kandidátní listině a že byl – jak za takových poměrů vůbec ani jinak býti nemůže – skutečně také poslancem zvolen.

Jakožto poslanec konal vždy vzorně své poslanecké povinnosti. Dostavil se do každého sezení, když bylo přítomnosti jeho potřebí – odevzdal prezidiu sněmovny správně každou petici svých voličů a zasazoval se vždy vřele o to, aby bylo v petici vysloveným a věcně doloženým stížnostem po právu a spravedlnosti zákonodárnou cestou odpomoženo – podepsal bez rozpaků každou státnickou manifestaci, kdykoli mu byla od našinců k podpisu předložena – nezamítl ani jediné volby do kterékoli komise sněmovní – převzal ochotně každý referát, kdykoli zvolen byl referentem – nemluvil v plénum nikdy, dokud toho nebyla nevyhnutelná potřeba, nebo dokud nebyl od svých politických přátel vyzván, aby se ujal slova, – a hlasoval – necht' proti vládním předlohám nebo pro ně – vždycky s našinci...

Je to tudíž jeden z oněch na slovo vzatých mužů „železné disciplíny parlamentární“, bez kteréž v moderním parlamentarismu, jak mnoholeté zkušenosti všech národů učí, pranic se nesvede...

Však dosti už líčení povahopisného! Mnozí čtenáři a recenzenti nemilují přílišného plýtvání slovy, když jde o dolíčení duše a povahy a – proto – rozhlédněme se raději po komnatě, v kteréž hrdina náš v županu právě mešká.

Připomenuli jsme už, že jest nábytek drahocenný a vkusný. Potvrzujeme výrok ten i nyní, když jsme byli komnatu podrobili přísné přehlídce. Vše svědčí o vybroušeném vkusu: nejen nábytek, i malba pokoje, koberce, záclony, hodiny, obrazy – slovem každá ma-

ličkost zdá se býti zřejmým důkazem, že muž, jenž si byl tak utěšeně zákoutí upravití dal, není v revírech estetiky právě cizincem.

Obrazy, skoro vesměs z dějin českých, svědčí o zvláštní zálibě v povzbuzující malbě historické. Toliko jediný amorek, visící v stínu záclon mezi dvěma okny, a jediná alabastrová soška Venuše, stojící za velkým kalamářem na psacím stolku, upomínají na umění antické; ale zároveň jsou důkazem, že hrdina náš ve veřejném i soukromém životě ostentativně dává přednost umění českému před uměním cizím.

Milovníky čtení i studií byla by v komnatě té bez odporu nejvíce zajímala knihovna. Neméně než osm velkých zasklených skříní a tři vysoké, až po strop sahající regály – vesměs podle stěny proti oknům nezastavené – jsou naplněny vybranými spisy zábavnými i učenými, zejména českými, ruskými, polskými, anglickými, francouzskými a německými.

Necht' vstoupíš do komnaty z kterékoli strany, necht' postavíš se v ní kamkoli, zevšad padne ti do oka především vzácná tato knihovna, jejíž „cenu“ by každý antikvář na první pohled odhadnul nejméně na dva tisíce zlatých, což znamená asi tolik, že stojí za patnácte a více tisíc.

Dle všeho náleží hrdina náš mezi nejobětavější podporovatele české literatury; neboť v knihovně neschází ani jediné cennější české knihy, která byla v Čechách v posledních dvaceti letech vydána – a právě den předtím bylo mu na ukázkou zasláno několik balíků nových knih, jež doposud ještě leží na hromadě vedle elegantního psacího stolku.

Pravda sice, že převážení velké této knihovny činí nejen z jara, když se převáží z Prahy na letohrádek, nýbrž i na podzim, když se dopravuje z letohrádku zase do Prahy, nemalých obtíží; ale rek náš nemůže býti ani jediného týdne bez své knihovny, a proto dává si ji rok co rok dvakráte převážeti.

Na štěstí má inteligentního sluhu, jenž obstarává převážení s vzorou pečlivostí, takže ve dvou nebo třech dnech bývá všechno zas úplně v pořádku.

Však dosti už nudného popisování!

Spisovatel těchto řádků bavívá se sice už asi po čtvrt století v dobách odpočinku spisováním povídek; ale přece se ještě nepřiučil pravé ekonomii povídkářské.

Je totiž naruživý, ba i fanatický milovník charakteristiky. Kdykoli začne někoho nebo něco charakterizovati, nečiní mu žádná charakteristika úplně zadost; každá zdá se mu býti neúplná, nejasná, nepřiměřená. Proto plýtvá obyčejně slovy a popisy až do únavy a nechce-li čtenáře přespříliš nuditi, musí vždycky charakteristiku násilně ukončiti nebo správněji řečeno přervati. I činí tak i tentokráte v pevné naději, že přerval nudný výklad svůj ještě včas...

II.

Hrdina našeho vypravování sedí – jak jsme byli už připomenuli – za kulatým stolem v županu a čte žurnál „své strany“.

Čte čtvrt hodiny – půl – tři čtvrtě, aniž by se dal v lektuře své něčím myšleti; čte se stoickým klidem...

Konečně dočetl, a položiv klidně žurnál na stůl, zamyslí se, jako by přemítal o tom, co byl právě četl...

Slůvko „jakoby“ není napsáno bezúčelně. –

Tvář jeho jeví sice zamyšlenost; ale přesto nedá se z ní nikterak vyčísti, o čem vlastně přemýšlí, a proto zdá se býti slůvko „jakoby“ zcela na svém místě.

Možná ostatně také, že neví, o čem by právě přemítal. Fyziognomie inteligentních myslitelů mívají výraz aspoň jakési přemítavosti i tenkrát, když není žádného substrátu k přemýšlení neboli jinými slovy, když myslitel vůbec ani nemyslí, a proto je možno, že i náš rek také o ničem nepřemítá...

Budiž tomu však jakkolivěk: nechť přemítá nebo nepřemítá – po pěti nebo šesti minutách byl vyrušen. Vrzlyť dvěře, a dříve ještě, nežli se ohlédl, zaslechl za sebou basový hlas...

Kdosi byl prudce otevřel dvěře a vykřikl hlasitě a důvěrně jása-
vým tónem, jakým se ohlašují nejlepší přátelé:

„Viktore! Viktore! Už mne tu máš!“

Oslovený vyskočil a obrátil se kvapně ku dveřím.

Na prahu stál statný, asi šedesátiletý muž poněkud v staromód-
ním obleku s příručním cestovním vakem v ruce.

Na první pohled jsi poznal, že to zámožnější a zároveň inteli-
gentní venkovan: buď statkář nebo hospodářský úředník nebo
lesník.

Výrazná, sluncem dohněda ožehlá tvář jeho jevila v okamžiku tom
radostné překvapení, jaké se zračívá v tvářích dobromyslných mužů
pokročilejšího stáří, kteří jsou se svým osudem úplně spokojeni
nikomu ničeho nezávidí a náhle setkají se mimoděk s osobou, kterou
nade vše milují a které přejí ve všem hojnějšího zdaru a štěstí než
sami sobě.

Viktor pohlížel několik okamžiků na muže toho s mírným pře-
kvapením, s jakým se díváme na překvapivší nás lidi, o nichž se
domníváme, že nás sice znají, ale na které se v prvním okamžiku
naprosto nemůžeme upamatovati, kdo jsou a kde jsme je byli vi-
děli.

„Cožpak mne už neznáš, Viktore?“ ozval se příchozí tónem napo-
lo vážně, napolo žertovně vyčítavým, aniž by byl změnil místa.

Hrdina náš popořed neznámému několik kroků v ústrety zavrtěl
hlavou a děl:

„Račte prominout – nemohu se upamatovati...“

„Ah, pravda, pravda,“ ozval se venkovan dav se do hlasitého smí-
chu. „Už tomu přes třicet let, co jsem s tebou hrával míč a bezmála
čtyřicet roků, co jsem tě hýčkával na kolenou...“

„Snad strýček Petr?“ optal se náš rek posud ještě nedůvěřivě.

„Ne, ne – Petr je už dávno mrtev – já jsem, Viktorku, tvůj strýc
Pavel... Cožpak se opravdu už na mne nepamatuješ?“

Teprve nyní rek náš příchozího poznal.

„I buďte mi vítán, strýčku Pavle!“ pravil vlídně, ba radostně, a přistoupiv blíže podával mu ruku.

Strýc ji uchopil a přátelsky stiskl; ale pouhá ruka mu nedostačila – prudce přivinul Viktora ku svým prsoum a políbil jej na čelo.

„Věru, toho bych se nebyl ani ve snu nadál, milý strýčku, že mne takto překvapíte,“ připomenul po malé chvíli Viktor... „Copak vás vede do Prahy – obchodní záležitosti – ne?“

„Ah, nikoli!“ zavrtěl hlavou strýc. „Zajel jsem si sem zase jednou po více než dvaceti letech, abych spatřil tebe, milý Viktoro, o němž i my v pošumavské naší samotě tak často a tolik pochvalného v novinách čítáme...“

Při těchto slovech přelétl tvář Viktorovu lehynký úsměv uspokojení.

Strýc pokračoval:

„Znenadání se mi po tobě, milý hochu, tak zastesklo, že nemohl jsem odolati. My sice – já i moje žena, i naše děti na tebe často vzpomínáme, tak často, skoro každý den... Rok co rok několikrát chystá se někdo z nás na cestu do Prahy, aby tě navštívil – ale vždycky... Však ty dobře víš, jak to u nás na venkově jde... Něco do toho vleze a člověk se nevypraví ani na den do Plzně, neškuli na dva, na tři dni do Prahy... Ale konečně onen týden jsem se rozhodl a odejel včera v noci... Teď mne tu tedy máš a před týdnem se ti odtud nehnu, kdybys mne i karabáčem od sebe mrskal...“

„Nu, to se nestane, milý strýčinku,“ ozval se po tomto výkladu s vlídným úsměvem Viktor. – „Vždyť já sám na vás všechny často vzpomínám a podobně jako vy chystám se rok co rok na cestu k vám...“

Po těchto slovech se na okamžik odmlčel, ale dříve nežli strýc promluvil, dodal:

„Ale bůh svědek, není možno – našinec má tolik práce, tolik důležitých věcí na starosti, že nezbývá takořka ani minutky času k oddechu, neškuli k nějaké cestě pro pouhou zábavu...“

Však dosti!

Přerušme násilně i tento úvodní vítací dialog dvou příbuzných, kteří se nebyli, jak víme, přes dvacet roků viděli, ačkoliv, jak sami ujišťují, často vzájemně na sebe vzpomínali.

Podobné dialogy bývají beztoho obyčejně více méně nahodilé, nesouvislé a zřídka kdy charakteristické, tudíž šablonovité.

Naši přátelé uvítavše se přátelsky pokračovali ještě chvíli v chvatné rozmluvě, z které se strýc Pavel nedozvěděl v podstatě pranic nového, kdežto synovec jeho dozvěděl se jen tolik, že přibyl strýček ranním vlakem české západní dráhy na Smíchov, že nasnídav se v nádražní restauraci vsedl do drožky a v malé půlhodině že byl na místě před synovcovým letohrádkem – dále že nikoho před letohrádkem neviděl, koho by se byl mohl optati, kde Viktor meškal, a takže vešel do domu a ubíral se z jednoho pokoje do druhého, až se konečně octnul na prahu komnaty, v níž Viktor právě meškal.

Strýc vyřídil ještě obvyklá pozdravení ode všech možných příbuzných, kteří byli Viktora skutečně dali pozdravovati neb o nichž se aspoň domníval, že by tak byli učinili, kdyby se byl s nimi před odjezdem setkal.

Viktor naproti tomu optal se mimochodem na tu neb onu osobnost, na kterou se ještě poněkud pamatoval a která jej nad jiné zajímala: zda je zdráva, přeje-li jí štěstí atd., jak už bývá nejen u nás v Čechách, nýbrž zajisté po celém vzdělaném světě chvalitebným zvykem.

Teprve tím ukončen definitivně vítací dialog a teprve nyní připomenul si synovec Viktor, že strýc stojí doposud ještě s cestovním vakem v ruce u dveří a on sám před ním v županu.

„Ach, odpust', milý strýčku, že vítám tě tak po domácku...“ pravil s přízvukem skoro naivním. Přitom rozhrnul poněkud župan, takže bylo viděti sněhobílou košili a takové též gatě; ale hned zase župan těsněji upjal červenou šňůrou s bílými třapci.

„I co tě napadá?!“ ozval se strýc bodře. „Vždyť jsme doma...!“

„Pravda, strýčku – jsme doma... A já také nikde jinde nepohovím sobě tak jako doma, kde mohu obléci pohodlný tento župan...“

Člověk beztoho vězí po celých čtrnáct až šestnácté hodin denně v těsných šatech salonních a kabát po celý den ani nesvlékne... Věř mi, strýčku, na slovo, že mi bývá nejvolněji teprve podvečer nebo zrána, když tento župan obleknu...”

I při těchto slovech opakoval Viktor nejspíše obvyklou proceduru se svým županem, uvolniv jej poněkud a hned jej zase těsněji upínaje – zřejmý to důkaz, že právě pronešená slova byla ryzí pravdou.

„Však dost už těch výkladů, milý strýčku,“ pokračoval Viktor... „Odpusť, že jsem tě posud ještě ani nevybídl, abys dále vstoupil a odložil a pohovil si po celonočním kymácení ve vlaku...”

Strýc Pavel učinil po těchto slovech mlčky několik kroků kupředu, a zahnuv pak napravo k jednomu oknu, spustil tu lehce svůj příruční cestovní vak na zem, a hodiv naň svůj převlečník, jež měl nedbale přes rameno přehozený, obrátil se zase k synovci.

„Tak – tak – milý strýčinku,“ ujal se slova opět Viktor... „A nyní si jen sedni a pohov chvíli – já zatím zaskočím vedle ku své žince, aby dala přiměřené rozkazy v příčině snídaně...”

Strýc mávna odmítavě rukou připomenul:

„Není třeba – vždyť víš, snídal jsem už na nádraží.”

„Hm,“ byla první odpověď Viktorova; ale hned na to vesele dodal:

„To by bylo hezké, aby se strýčinek nenasnídal ještě jednou se svým synovcem, kterého přes dvacet roků neviděl – aby si s ním půlhodinky při výborném čaji nepohovořil o tom a onom – ovšem jen asi půlhodinky... neboť více času mi nezbývá – volát mne vlastenecká povinnost ku práci...”

Tvář strýcovu přeletl při těchto slovech onen nevyličitelný úsměv uspokojení, jakýmž vítají dobří a poctiví lidé potvrzení oprávněných nadějí, do někoho skládaných.

Zdálo se, že chce strýc něco pochvalného neb aspoň uspokojivého pronésti; ale dříve než tak učinil, byl už Viktor zmizel a strýc zůstal v komnatě samotén.

III.

Použijme nahodilé této přestávky, abychom se s čtenářem shodli jednak o účelu těchto řádků, jednak zas abychom jej seznámili s osobností, záměry a životními cíli strýce Pavla.

Očekává-li čtenář v dalších kapitolách rozpustilou nějakou perzi-fláž stavu poslaneckého dle vzorů francouzských, nebo docela burleskní prášilovské švadronerství, jakým četní němečtí spisovatelé na útraty pravdy a zásad bavívají nevzdělané a polovzdělané své čtenářstvo, nezbyvá spisovateli těchto řádků nežli připomenouti, že se čtenář v očekávání svém zklame a že učiní lépe, když dalších kapitol vůbec ani čísti nebude.

Spisovateli jde totiž o pouhopouhou pravdu – trpkou, ba bolestnou sice, ale přece jen o pravdu, která má zajisté svá práva i tenkrát, když jeví se v rouše prostém, obzvláště pak tenkrát, když poměry, jež jsme byli pokládali až dosud za ideály, objeví se v jejím světle posléze jakožto *ideály zvrácené*, neboli jinými slovy, když prosté, klidné, ba vážné vypravování objasní konečně – *karikaturu*...

Vypravování naše není tudíž ani humoristické, aniž satirické, v přísném toho slova smyslu, ono není ani persifláží, aniž burleskou, ni travestií, ni parodií nebo jakoukoli jinou odrůdou satiry nebo humoru, nýbrž prostou nelíčenou pravdou, a právě proto...

Však ostatní rezultuje z vypravování samého...

Strýc Pavel, zůstav o samotě, rozhlédl se po komnatě. Zrak jeho přelétl kvapně různé luxuriesní předměty a utkvěl se zvláštní zálibou na skříních a regálech s knihami.

Záliba, která se v okamžiku tom v tváři jeho zračila, je tak charakteristická, že může nám býti východištěm aspoň k povrchnímu poznání jeho povahy.

Náležit' muž ten do počtu oněch inteligentních, upřímných a rozhodných vlastenců venkovských, o kterých před rokem 1848 a ještě několik let později nebylo ve společnosti české hrubě ani památky.

Zvláštní tento druh lidí jest, abychom tak řekli, výslednicí moderních poměrů politických a kulturních, jaké teprve po roce 1848 v Čechách zpočátku nesměle zavládly, prodlením let pak až na naši dobu vždy více se krystalizovaly, až staly se tím, čím jsou nyní.

O svatodušních bouřích roku 1848 dlel na studiích v Praze a zúčastnil se též boje barikádního.

A jako tak mnohý jiný, jenž byl šťastně a zajisté jen náhodou unikl trestu, opustil i on po revoluci Prahu a více se do ní trvale nevrátil.

Byl tudíž zběhlým studentem a byl by zajisté dny života svého strávil v krušném lopocení o skývu nejnutnějšího chleba, kdyby bylo otci jeho štěstí nepřálo v takové míře, že mohl každému ze svých tří synů zanechati slušné dědictví.

Nejstarší bratr Pavlův, otec Viktorův, zdědil po otci statek; Petr a Pavel pak každý několik tisíc, za které si tento koupil malou usedlost v tichém zákoutí pošumavském a oddal se hospodářství.

A jako tak mnohý, jež byl roku 1848 ovanul první čarovný dech politické a společenské volnosti, zanesl i Pavel do svého zátiší vzpomínky na památný rok ten a ze vzpomínek těch vykrytalizoval se pak zvláštní jeho názor v svět a jeho povaha.

Byl to muž rázný, odhodlaný i obětavý, sledující ze zákoutí, v němž žil klidně a šťastně, skoro výhradně v kruhu své rodiny, se zvláštním interese všechny snahy a práce kulturní i politické, jež hlavně v středu vlasti, v Praze, podnikány.

Praha byla mu idolem – po Praze toužil, jako toužívá syn po vzdálené matce – a nebylo týdne, kde by si nebyl několikráte pozastesk:

„Škoda – věčná škoda, že nemohu žíti v Praze a účastniti se všech těch různých podniků humánních a vlasteneckých, o nichž se dočítám v novinách...“

Pravda sice, že v užším kruhu, že ve více, v které žil, konal v ohledu tom – abychom to krátce řekli – svou povinnost; avšak duševní obzor jeho byl široký, názor jeho v svět nepředpojatý, a proto

toužil po namáhavější práci na podkladě širším, než jaká mu byla osudem v úděl připadla.

Vybraná knihovna a výbor časopisů, jež odbíral a osadníkům půjčoval, poskytl mu v prázdných chvílích zábavu, a zároveň mu otvíraly z daleka perspektivu na čilý ruch v Praze v posledních dvaceti letech.

Nic důležitějšího a vážnějšího neušlo jeho pozornosti; každý krok k lepšímu, každý obrat, ba každá naděje jej zajímala. Vše podroboval ve svém zátiší přesné a vážné analýze, a tak utvořil si o Praze, o jejích snahách a pracích zvláštní, skoro bychom řekli ideální pojem.

Za takových poměrů není také divu, že sledoval se zvláštní pozorností veřejnou činnost svého synovce Viktora, pokud se o ní dovídal z časopisů a ze zpráv soukromých.

Nemaje žádného syna, nýbrž jen dcery, přenášel v duchu touhy a plány své na Viktora, jenž mu byl zvláště od té doby, co počal se horlivě účastniti veřejných prací, nadmíru drahý.

Cenil si ho jako vzorného muže, a přes to vše, že znal jej od malíčkosti, vážil si ho, jako si vážíváme mužů nejzasloužilejších.

Přál usilovné činnosti jeho zdaru i štěstí a těšil se z každé nepatrnosti, která Viktorovu činnost objevila v příznivějším světle, slovem synovec Viktor byl mu vzorným mužem, skoro ideálem.

A proto také není divu, že touže po něm po mnoho let nemohl posléze touze své odolati a vydal se na cestu do Prahy výhradně jen za tím účelem, aby zase jednou tváří v tvář spatřil milého synovce, aby se s ním aspoň po několik hodin potěšil a pobavil a aby jej k setrvání na nastoupené dráze a k další činnosti povzbudil.

Spatřiv jej konečně jen zběžně a promluviv s ním pouze několik slov domníval se – obzvláště když se byl v komnatě rozhlédl – poznávati, že je Viktor skutečně tím, čím jej veřejný tisk i soukromá fáma líčila, a zároveň nabyl přesvědčení, že zajisté nebude ani třeba, by jej jakýmkoli způsobem povzbuzoval...

„Švarný, statný, vzorný to muž, ten můj synovec!“ zamumlal strýc Pavel, rozhlížeje se s uspokojením po skříních a regálech s knihami.

„Kdo má takové prostředky ku svému vzdělání, jako si byl z vlastního popudu opatřil on, nemůže býti společnosti a národu svému neužitečným. Činnost a působení takového muže, obzvláště jsou-li tak horlivy, jako se jeví u Viktora, musejí časem svým nésti utěšené ovoce...“

Při těchto slovech zakýval hlavou, jako by sám sobě slova ta ještě dotvrzoval, a přiblíživ se k jedné z nejbližších skříní, prohlížel chvíli náhřbeti systematicky urovnaných knih.

Synovec Viktor vrátil se po několika minutách, a spatřiv strýce knihovnu prohlízejícího, zašpoulil rty své k onomu lahodnému úsměvu, kterýmž i inteligentní lidé prozrazují mimoděk svou marivost.

„Slušná knihovna, není-liž pravda, strýčku!?“ připomenul Viktor lehce, jako mimochodem.

Strýc se obrátil, řka:

„Nejen slušná – přímo výborná, ba vzorná... Jediný pohled dostáčí k přesvědčení, že...“

„Žel jen,“ vpadl Viktor upřímně, „že člověku mého zaměstnání a činnosti nezbývá hrubě ani času...“

„Pravda, pravda,“ přikývl strýc. „Rozkvět literatury české v posledních dvaceti letech je tak utěšený, že nelze už dávno sledovati vše, co u nás tiskem vychází, jako bylo možno před rokem i po roce 1848, když jsem ještě...“

„Já kupuju každou lepší knihu českou, kterou mi můj knihkupec zašle,“ vpadl Viktor strýci poznovu do řeči. „Člověk mého postavení musí tak činiti již z vlastenecké povinnosti i tenkrát, když mu pro jiné, neméně důležité práce veřejné nezbývá času k pilnému čtení; neboť literatura naše potřebuje doposud ještě hmotné podpory...“

„Pravda, pravda,“ přikývl poznovu strýc na důkaz úplného souhlasu a dodal:

„Jen když člověk přečte aspoň nejlepší, jen když se seznámí s lepšími plody literátů nejlepších...“

„Však odpusť, milý strýčinku, že nemohu ti predstaviti svoju žínku,“ prerušil Viktor strýce potretí. „Odejelať, jak mi práve komorná zvestovala, pred hodinou s dítkami do Prahy a vráti prý se teprve k polednímu...“

„A s tebou se ani nerozloučila?“ pripomenul strýc s nádechem mírné výčitky.

„Nerozloučila,“ opakoval monotónne Viktor a dodal pak živěji:

„Nebývá také někdy ani možno, milý strýčku. Nechce-li mne žínka z přemítání o záležitostech vlasteneckých vyrušiti, musí se někdy vpraviti v život taková klášterní... Avšak ona je tak dobrá a k tomu tak upřímná a horlivá vlastenka, že mileráda přináší oběti... Mnohdy s ní po několik dní vůbec ani promluvíti nemohu...“

„Ach, milý strýčinku,“ vzdychl Viktor po malé přestávce, „náš život v Praze není právě žádnou slastí... Člověk za často ani neví, kde mu hlava stojí pro samou práci, a to nikoli ve svůj vlastní prospěch, nýbrž ve prospěch veřejnosti, všeobecného blaha, ve prospěch národa a milované vlasti...“

Poslední slova pronesl Viktor s vřelostí upřímného člověka, zpovídajícího se nejlepšímu příteli z dobrých skutků svých, a dříve ještě nežli strýc odpověděl, dodal s jakýmsi chvatem:

„Ale člověk vše to koná s ochotou, ba radostí, věda, že je práce té nevyhnutelně potřebí... Obzvláště nyní, kdy utěšený ruch vybízí k ušlechtilému závodění, kdy není v Čechách snad vzdělaného muže, jenž by nebyl ochoten položit na oltář vlasti vše, co mu drahého, ba nejdražšího...“

Poslední slova pronesl Viktor s mírným zápalem a oko strýcovo utkvělo se zvláštním zalíbením na jeho tváři.

„Výborně, milý hochu!“ pravil strýc poklepav synovci na rameno. „Tak jsem si tě vždycky přál – tak a nejinak... neboť jen tímto způsobem lze se časem svým s napětím veškerých sil dopracovati výsledků, jakých nám budou záviděti i národové, kteří...“

Nedořekl.

Tvář Viktorovu přelétl úsměv skoro až marnivý, jenž bystrozrakému strýci neušel.

Mimoděk učinil strýc krok kupředu a Viktor poněkud se obrátiv připomenul, ukázav na nejbližší křeslo:

„Prosím, strýčku – sedni přec – pohovoříme si trochu...“

Strýc vyzvání toho uposlechl.

Viktor následoval jeho příkladu. Přitáhna jiné křeslo blíže spustil se do něho elegantně, jako by sedal do křesla v nejvybranější společnosti.

Přitom rozhrnul se mu župan; Viktor jej ruče poněkud uvolnil, ale hned zase stáhnul způsobem, jak jsme byli již dříve napověděli...

IV.

Rozmluvou, která bezprostředně následovala a popisováním, jak se při tom ten neb onen z obou našich hrdinů tvářil, nebudeme trpělivého čtenáře nuditi pouze z té příčiny, poněvadž jsme přesvědčeni, že bude se zajisté dosti nuditi rozmluvou pozdější, kterou jsme nuceni reprodukovati.

Připomínáme jen tolik, že mluveno z počátku o věcech všedních, ba nejvšednějších; dále, že asi po čtvrt hodině přinesla služka snídaně, potom že strýc i synovec jali se snídati a konečně že snídající ve své rozmluvě pokračovali.

Náhle připomenul strýc:

„Ani bys, milý Viktoro, neuvěřil, jaké změny staly se prodlením několika let v pusté a neuvědomělé vesničce, v kteréž jsem nucen trávit svůj život. Nevykládej mi ve zlé, že chtěje se o tom zmíniti musím se jaksí pochlubiti, že skoro všechno jest mojí zásluhou. Řídímeť se ve všem podle matičky Prahy a vše, co nám dobrého časopisy o Praze povědí, snažíme se v malém následovati neb aspoň napodobiti...“

Poté vypravoval strýc obšrně, v jak bídném stavu byla dědina, když se do ní přistěhoval, jak nevědomí, ba suroví byli obyvatelé, s jakými překážkami bylo mu zápasiti, nežli naklonil si aspoň dva nebo tři chápavější chalupníky, aby mu byli v reformačních plánech nápomocni.

Vypravoval, co stálo práce, než byli čelnější obyvatelé přesvědčeni o nutnosti školy, a s jakým namáháním bylo spojeno zřízení její; vypravoval, že mají nyní v obci knihovnu, malou besedičku a zpěvácký společek. Vypravoval, jak se mnozí vzpouzeli proti stavbě nové silnice spojující novou okresní silnici s obcí, jaké namáhání stálo, nežli starý zpukřelý dřevěný můstek přes potok středem osady tekoucí nahražen byl můstkem zděným a klenutým –

Slovem strýc Pavel rozhovořil se o všech těch různých drobných novotách lokálních, které sice nemají pro jiné obce a lidi buď prážádné, nebo jen pranepatrné zajímavosti, ale mezi obyvateli osady, v které se byly staly, způsobily snad časem svým pravou revoluci.

Synovec Viktor naslouchal prostinkému vypravování s nemalou pozorností; ale vypravování to učinilo na něj zvláštní dojem: když totiž strýc skončil, přelétl tvář synovcovu poloutrpný a poloúsměšný úsměv...

A jakž také jinak možno?!

Jak nepatrnými, nedůležitými, ba malichernými zdály se býti všechny tyto opravní změny v nepatrné, polozapomenuté pohorské vesničce, o které snad jednou za deset roků vniká nějaká zprávička do veřejnosti, u porovnání se zásadními, důležitými, ba mnohdy velkolepými reformami hlavního města, celých Čech, nebo celé říše, jichž se byl Viktor už po celou řadu let slovem i skutkem účastnil!?

Jakž neusmáti se, když lovci zvyklému honbě lvů a tygrů vypravuje někdo skoro se zápalem, jak se mu kdysi podařilo vypátrati a skoliti kunu nebo lišku...?!

Na štěstí si strýc Pavel úsměvu synovcova nepovšimnul, a Viktor sám přešel ihned pravou rukou přes tvář, jako by chtěl dvojsmyslný úsměv svůj před ostrovidovým zrakem strýcovým zakrýti.

A navzájem počal synovec strýci svému vypravovati o reformách a změnách společenských, kulturních i politických, které byly prodlením posledních let v Praze nebo iniciativou Prahy buď již provedeny, aneb o jejichž provedení se usiluje a pracuje.

Strýc naslouchal s napjatou pozorností; neboť jinak dosti výmluvný synovec rozvinul před ním v stručnosti, ale přece přehledně, ba skoro plasticky utěšený obraz národních snah českých.

V tváři strýcově jevil se radostné překvapení. Když pak synovec skončil, vyskočil strýc s jásotem z křesla, a uchopiv synovce za ruku, s upřímným potěšením jí potřásal.

„Pravda, pravda,“ mluvil jakoby sám k sobě. „U porovnání s opravami a novotami v naší dědince je to jako Sněžka u porovnání s nepatrným kopečkem; ale vše, co stane se k dobru národa v Praze, nezůstává bez účinku na nás...“

„Ostatně, není ještě vše, o čem jsem byl vypravoval, provedeno,“ podotknul na to Viktor. „Mnohé jest posud ještě pouhým přáním a nutno napjati veškeré síly, aby přání to stalo se skutkem...“

„A tím se také stane!“ vpadl kvapně strýc synovci do řeči. „Usilovné, vytrvalé práci tolika vzdělaných a osvědčených vlastenců, kteří mají po ruce takové množství výborných prostředků, musí se konečně podařiti...“

„A my také pevně doufáme, že se konečně podaří,“ přerušil Viktor strýce.

„A také se podařiti musí,“ dodal strýc Pavel s jistotou. „Nebot' kdo má na příklad tak vybranou knihovnu jako ty“ – přitom rozhlédl se strýc po oné straně komnaty, kde stály skříně a regály s knihami – „má bez odporu nejlepší prostředky po ruce...“

„Pravda, pravda,“ vpadl Viktor strýci do řeči. „Ale sterý žel, že je našinec přespříliš zaměstnán, že mu ku čtení takořka ani času nezbývá. Mnohdy nelze skoro ani dva, tři časopisy zběžně přelétnouti...“

„Nedivím se,“ strýc na to; „ale ty si zajisté dovedeš přece vždy zjednatí tolik času, aby ses seznámil aspoň s nejlepšími plody literárními – není-liž pravda...?“

„Ano, ano,“ přikývnul Viktor s přízvukem, svědčícím o mírných rozpacích. „Aspoň se snažím – ze všech sil se snažím...“

„A je také radost sledovati novější rozvoj literatury naší, není-liž pravda?“

„Pravda,“ přikývnul Viktor monotónně.

„A jak se těším, až mne s hlavními reprezentanty seznámíš,“ pokračoval strýc.

„To bude nesnadné,“ odvětil Viktor.

„Jak to?“ optal se strýc.

„Znám osobně jen toho onoho; ale s nikým se nescházím, s nikým nejsem v bližším styku...“

„Cožpak nenavštěvuješ ‚Uměleckou besedu‘?“ optal se strýc.

„Občas – jen občas, když tam máme nějakou schůzi... Prosím tě, milý strýčku – kdepak nabrati času...“

„Pravda, pravda,“ přikývnul strýc, jako by si byl cosi důležitého připomenul. „Kdo působí veřejně jako ty, musí časem skrbliti a chce-li se seznámiti aspoň s nejlepšími knihami, nesmí...“

Strýc větu nedořekl, nýbrž kvapně se otázel:

„Ale spisy Boženy Němcové – nevyrovnatelnou její ‚Babičku‘ zajisté jsi četl?“

„Oh, ano – za svých studentských let čítal jsem dosti pilně,“ odpověděl chladně Viktor. „Pamatuju se posud ještě na některé povídky od Jana z Hvězdy, Tyla, Pravdy, Ehrenbergra, Chocholouška, Sabiny, Klicpery, Kolára, Donovského, Pflegra, Vlčka, Jandy, Smilovského, Podlipské...“

„A spisy Karoliny Světlé zajisté také znáš – znát' je nyní už skoro každé dítě v Čechách...“

„Ano, ano,“ odvětil Viktor jaksi pomateně, „znám většinu – vycházejí už po několik roků... Každý je zná – každý...“

„A Nerudu také znáš – co!“

„Jak bych neznal!“ zní odpověď s příděchem nevrlosti. „Zakladatel českého fejetonu...! Zním jej i osobně... Potkávám jej a pozdravuju...“

„Nu – a co soudíš o jeho ‚Malostranských povídkách‘?“ dotírá strýc dále.

„Pěkná kniha – rozhodně dobrá...“ připomíná Viktor.

„Chceš říci geniální,“ vpadl strýc. „Porovnáš-li drobné povídky ty s povídkami světoznámého Bret Harta, musíš přiznati, že je Neruda...“

„Ano, ano, Neruda je...“ opakoval Viktor monotónně, jako by se hroužil ve vzpomínky; ale nedořekl – strýc jej předešel kvapnou otázkou:

„A co soudíš o jeho ‚Kosmických písních‘? Právě to skvosty – a celek ryze umělecký... Není-liž pravda...?“

„Ano – právě skvosty – celek umělecký...“ opáčil synovec, zívna lehyne jako člověk, o něhož se počíná pokoušeti dlouhá chvíle. – –

Následovala krátká pomlčka.

Strýc Pavel patrně čekal, připomene-li synovec něco závažnějšího a zároveň samostatného; synovec zase byl patrně rád, že strýc mlčí a nerozpřádá hovor o věcech, s kterýmiž nebyl, jak se zdá, tak obeznámen, jak by si byl snad sám přál.

„Přiznám se ti, milý Viktor,“ ujal se posléze slova strýc, „že mne v mém zákoutí novější rozvoj zábavné literatury české nadmíru zajímá. Zdá se mi, že neodchýlím se příliš od pravdy, připomenu-li, že žádné období literární nemůže se vykázati tolika rozhodně samostatnými spisovatelskými individualitami jako období právě minulých dvou decenií...“

„Pravda, pravda,“ přikývnul Viktor, když byl po těchto slovech strýc na několik okamžiků umkl. „Také já i jiní z našinců jsou téhož náhledu – jenže jsou, bohužel, tak zvané literární poměry posud ještě neutěšeny... Není dostatek odbytu – několik vynikajících našinců aby skoupilo vše, co vychází...“

„Ó, tak zle snad přece není!“ namítnul nápadně rozhodně strýc Pavel. „Lid náš čte v poslední době nepoměrně více, než čítal před desíti nebo dvaceti lety, a kupuje vše, co mu žurnalistika doporučuje...“

Viktor chtěl něco namítnouti; ale dříve než pronesl první slovo, pokračoval strýc:

„O to však mi nejde! ... Necht' tomu jakkolivěk – tolik je jisto, že jeví se rozhodný pokrok na všech stranách, ba zdá se mi, že nynější literární produkce, ačkoli je značná, potřebám čtenářstva vůbec ani nestačí... U nás mnohý pilnější čtenář čte mnohou dobrou knihu dva-, tři- i vícekrát...“

„Má-li času – –“ připomenul Viktor s přízvukem trpkosti.

„Nu – u nás také není času právě nazbyt,“ odvětil strýc vážně. „Ale kdo nechce za našich dnů zůstat na témže stanovisku, na jakém stál před lety, musí čísti, a nemá-li právě času nazbyt, musí jím skrbliti, musí si nevyhnutelně potřebného času stůj co stůj, třeba s napětím veškerých sil sjednati, aby se seznámil aspoň s čelnějšími plody literárními. Tak činí všickni vzdělanci všech kulturních národů, a pokud vím, pokládal by si každý francouzský a anglický poslanec za hanbu, ba za nepromíjitelný hřích, spáchaný na osvětě svého národa, kdyby neznal aspoň nejlepší práce nejlepších spisovatelů-rodáků...“

„Pravda, pravda,“ přikývnul poznovu Viktor se zjevnou apatií, asi tak, jako přikyvujeme člověku, jenž nás nudí nějakým výkladem a jemuž nechceme odpírati, abychom nudný pro nás výklad ještě neprodloužili.

A opět nastala krátká pomlčka.

Chování se Viktorovo, obzvláštěně kusé a nevrlé jeho odpovědi strýcovi neušly; však příčina jejich byla mu posud ještě neznáma.

Bohatá knihovna Viktorova zdála se býti zřejmým důkazem, že je synovec rovněž tak horlivým podporovatelem jako milovníkem české literatury, slovem že je právě takovým, jak si jej strýc ze svého zákoutí představoval a jakým si jej přál míti.

„Nu – a co soudíš o novějších literátech, milý Viktor?“ ujal se po několika vteřinách opět slova strýc Pavel, v němž byl čtenář těchto řádků zajisté již dávno poznal nejen pilného, nýbrž skoro náruživého čtenáře. „Co soudíš o Čechovi, Vrchlickém, Sládkovi, Krásnohorské, Šolcovi, Guldenerovi, Quisovi, Staškovi, Špindlerovi, Mokrému, Dörflovi, Pokorném, Martincovi, Červinkovi, Miřiovském, Krajníkově, Čermákovi a celé řadě epigonů Nerudy, Háčka, Heyduka, Jeřábka, Friče, Jahna, Mayera i všech těch, kteří vstoupivše před čtvrt stoletím v šlépěje Máchovy zahájili nové období literární?“

„Co o nich soudím?“ opakoval táhle a dutým hlasem Viktor; ale dříve nežli na opakovanou tuto otázku odpověděl, pokračoval strýc horlivěji nežli dříve:

„Však nejen práce veršované, i próza posledních dvaceti roků vyniká nápadně nad práce dřívější. Nemyslím přitom na práce Pravdovy, Kolárovy, Plegrovy, Vlčkovy, Podlipské, Jandovy, Šmilovského, Nečáskovy, Adamcovy a jiných starších beletristů, nýbrž na rozhodně talentované a osvědčené již epigony jako Zeyera, Bozděcha, Čecha, Jiráska, Beneše-Třebízského, Štolbu, Staška, Schulze, Liera, Šuberta, Heritesa, Stroupežnického, Jamota, Holečka, Sokola, Züngla, Hellera, Pippicha, Jedličku, Wünsche, Stankovského, Zákrejse a celou řadu snaživých, pilných pěstitelů zábavné prózy, kteří se byli již buď osvědčili nebo jeví aspoň nepopíratelný talent.“

„Ach, ano, ano,“ vzdychl si suchopárnou řadou pouhých jmen maltretovaný Viktor. „Pěkná, rozhodně pěkná a nadějná to jména... Trvám, že mnohý z nich ještě mnohou zdařilou prací přátele literatury přímo překvapí.“

Po této introdukci mávnul Viktor odmítavě rukou a pokračoval:

„A ty jsi, milý strýčinku, četl všechny spisy právě jmenovaných literátů?“

„Přiznám se ti upřímně,“ odpověděl klidně a s jistotou strýc, „všech jsem sice nečetl; ale...“

„Ale?“ opakoval Viktor.

„Skoro všechny!“ odvětil strýc s přízvukem na slovo skoro a tónem skoro chlubitvým. „Aspoň všechny, které mne zajímaly, a na doklad toho mohu ti podati o každém z jmenovaných literátů stručnou charakteristiku.“

Viktor mávnul poznovu odmítavě rukou, jako by chtěl dáti najevo, že o charakteristiku tu nestojí; ale strýc toho nedbal, nýbrž zahájil výklad svůj bez odkladu. – –

Trváme, že učiníme dobře, když výklad ten zcela prostě vypustíme.

Což také na tom záleží, jak ten neb onen inteligentní venkovan soudí o tom neb onom spisovateli českém; úsudek jeho nemůže býti nežli subjektivní, a čtenáři čeští jsou, jak známo, zvyklí čítati o českých spisovatelích vždy jen úsudky nepředpojaté a objektivní, z kterýchž není k nižádné „vyšší instanci“ oprávněného odvolání.

Ostatně možná také, že by výklad ten mnohého, jenž uvykl v humoristických listech čítati pouhé šprýmy a žerty, přímo nudil neb aspoň nezajímal rovněž tak jako na počátku nezajímal našeho reka Viktora.

Naslouchat' mu trpně s onou chladnou zdvořilostí, s jakou nasloucháváme nudným slovům svých představených, kterým se neodvažujeme odporovati.

Však čím déle naslouchal, tím více výklad strýcův poutal jeho pozornost. Nemohl sice zjistiti, jak dalece zakládají se slova strýcova na pravdě a pokud je úsudek jeho správný a případný; nicméně strýc pronesl zanedlouho rychle po sobě několik tak ostře charakterizujících a zároveň rozlišujících poznámek, že nemohl Viktor jinak nežli přisvědčiti, že strýc valnou většinu spisů, o nichž mluvil, nejen četl, nýbrž že o obsahu i původcích jejich svědomitě přemítal.

Však právě když výklad strýcův počal Viktora tak dalece zajímati, že by byl s dvojnásobnou pozorností dále naslouchal, přerušil strýc sama sebe slovy:

„Ale dost už zbytečného výkladu! My u nás nezávidíme vám, kteří v Praze žijete, žádných knih; můžemeť si každou koupiti a přečísti...“

„A čeho nám medle závidíte?“ vpadl kvapně Viktor strýci do řeči, jsa rád, že počíná rozmluva zabočovati v jiné koleje.

„Závidíme vám,“ odpověděl strýc, „že máte divadlo, že my venkované musíme divadelní kusy pouze čísti, kdežto vy...“

„Ah, pah!“ zvolal na to Viktor skoro pateticky. „Cožpak se, milý strýčku, domníváš, že našinci zbývá času k návštěvě divadla? Snad se docela také nedomníváš, že může našinec také do koncertu, do uměleckých výstav a tomu podobných? To, to!“

A přitom uvolnil a rozhrnul opět poněkud svůj župan; ale hned jej zase těsněji stáhl.

„Ty tedy ani divadla nenavštěvuješ?“ optal se strýc táhlým hlasem, v němž zračilo se teprve nyní ono udivení, jakým se jevívají první symptomy nenadálého zklamání.

„Přiznám se ti, milý strýčku, upřímně,“ odpověděl Viktor živě. „Dokud jsem ještě studoval, nebyl jsem zábavám všeho druhu právě nepřitelem; ale později, když jsem se počal zabývati vážnými a důležitějšími otázkami, a zvláště nyní, když je duch můj zaujat záležitostmi pro náš národ nejvitálnějšími, záležitostmi mnohdy nezměrné důležitosti, slovem nyní, když pracuju, abych tak řekl, ruku v ruce s výkvětem české inteligence, když nejen pracuju, nýbrž i bojuju o vydobytí nezadatelných práv svého národa, nemohu přece drahocenným časem plýtvati na úkor důležitých věcí veřejných a věnovati jej bůžeti pouhé zábavy, nemohu přec...“

Viktor svou omluvu neskončil; strýc přikývna několikráte hlavou, jako by s mnohým slovem souhlasil, přerušil náhle živou řeč synovcovu, řka:

„Ale vždyť pak tak zvané zábavné spisy, divadlo a umění nejsou pro pouhopouhou zábavu! Po mém prostém náhledu nemožno se

za našich dnů uzavíráti před žádným uměním. A kdo tak přece činí, obyčejně – abych užil žurnalistické dikce – s duchem času nepokračuje; duševní obzor jeho jen zřídka kdy a pomalu se rozšiřuje, čímž vzniká ona stagnace ducha, která mívá začasto vzápětí...”

„Pravda,“ přikývnul zase Viktor vpadna strýci s nápadným chvatem do řeči. „Souhlasím úplně; ale kde jen nabrati času, milý strýčku? Ani bys neuvěřil! Našinec je jako štvaný jelen – není dne, kdy by měl poklidu, a kdyby nebylo několika letních měsíců, kdy veřejné práce neabsorbují aspoň veškeren čas vůbec, ani by si člověk po namáhavé, unavující, ba mnohdy i vysilující práci neodpočinul...”

Strýc zavrtěv nedůvěřivě hlavou pravil:

„Věřím ti, milý Viktoro, na slovo, žes mnohdy přespříliš zaměstnán a že ti nezbyvá mnohdy času ku čtení a k sledování rozvoje uměleckého v té míře, jak bys sobě sám přál. Já však přece jen nechápu, jak to možno, by člověk tvých schopností, tvého snažení a tvého vzdělání mohl se beze všeho toho obejít a nedovedl si zjednat aspoň tolik času, aby se mohl seznámiti s nejlepšími plody českého ducha; neboť jen tak můžeš býti práv svým povinností, jen tak můžeš vystihnouti všechny ty různé nitky veřejného života, jen tak můžeš platně sloužiti svému národu...”

I tentokráte Viktor souhlasně přikývl na důkaz, že strýc nemluví právě k člověku, jenž s jeho náhledy naprosto nesouhlasí; ale v tváři jeho jevil se onen druh rozpačitosti, která se nedá nižádným způsobem více maskovati.

Strýc Pavel však si toho ani teď ještě nepovšimnul; neboť Viktor přejev, patrně po svém zvyku, poznovu pravou rukou přes tvář mnul si chvíli sraštěné čelo, až mu poněkud zrudlo.

Opět nastala krátká pomlčka.

Strýc vysrknul několika doušky zbytek čaje ze svého koflíku; Viktor učinil po jeho příkladu, načež zase strýci i sobě nalil a strýce vybědl, aby si vybral něco z mísy se zákusky.

Strýc zdánlivě bezmyšlenkovitě sáhl po dortu a počal chutě jísti.

Rozpaky z tváře Viktorovy zmizely. Zdáloť se mu, že bude nyní možno v rozmluvě odbočiti k tématu méně trapnému, a snažil se také hned dáti rozmluvě jiný směr počav strýci svému vypravování o svém zasnoubení.

Strýc pojídaje naslouchal zpočátku dosti pozorně; však později ho vypravování synovcovo nehrubě zajímalo; i sáhl poznovu do mísy po novém kusu dortu a pojídal jej po malých kouscích.

Konečně byl i Viktor nucen učiniti malou pomlčku, by si oddechl; leč strýc, jako by byl na to čekal, odložil rychle zbytek dortu a připomenul kvapně:

„A již tenkrátě jsi nemíval, milý Viktor, času ku čtení a sledování umění?“

„Již tenkrátě,“ odvětil Viktor jaksi nevrle.

Jedinou otázkou a stručnou touto odpovědí na ni octla se rozmluva opět v těchže kolejích, z kterýchž ji byl Viktor svým vypravováním marně vymykal.

„Podivno! K neuvěření, k nepochopení!“ ujal se slova strýc.

„A přece pravda, milý strýčku,“ odvětil Viktor.

„Ale jak to možné, jak to možné?!“ divil se strýc dívaje se zpytavě synovci svému do očí.

„Zcela jednoduše,“ odpověděl Viktor. „Jsme národ malý – a těch, kdož mají dostatečných schopností, dosti dobré vůle a potřebné obětavosti k práci, na národa roli dědičné, není právě nazbyt...“

Strýc přimhouřiv při těchto slovech poněkud oči zavrtěl lehynce hlavou a pokrčil zároveň rameny, z čehož ze všeho arci nedalo se ani dost málo souditi na jeho mínění.

Viktor tudíž pokračoval živěji než předtím:

„Ani bys, milý strýčku, nevěřil, co se našinec naplahočí! Já na příklad žiju bez oddechu pracím veřejným. Mnohdy se mi zdá, že není už vůbec ani možno více pracovati a sil svých více napínati, ba začasto i přepínati...“

Strýc zavrtěl poznovu hlavou; ale hned nato zase několikrát zakýval, jako by dával Viktorovi úplně za pravdu.

Viktor pokračoval:

„Na štěstí nemám potřebí starati se o záležitosti soukromé jako tak mnohý jiný. Vše nalézá se ve vzorném pořádku. Mámt' v advokátní kanceláři své výborného zástupce v osobě nejstaršího koncipienta, na kterého se mohu vždy a ve všem spolehnouti.

Zastavím-li se dvakrát nebo nanejvýš třikrát týdně vždy na půl hodinky ve své kanceláři, abych vyslechl raport svého zástupce a dal nejnutnější rozkazy, mám starost o kancelář úplně odbytou.

Všechno jde jako na drátkách: klientů den ode dne přibývá, a dodám-li, milý strýčku, že jsou nyní v mé advokátní kanceláři zaměstnání tři koncipienti a pět mundantů, pochopíš, že mi kancelář nejen vynáší, nýbrž že mi nečiní žádných velkých starostí a obzvláště že mi neubírá času...“

„Ale což pivovar a dva domy – věno tvé žínky?“ optal se strýc.

„Pivovar a domy nečiní mi prázdných starostí,“ vykládal Viktor se zálibou skoro až chlubitvou. „Obé řídí spolehlivý muž, bratranec mé žínky, která jsou v pivovaře vychována převzala sama hlavní dozor, čímž mne zbavila starostí nejnudnějších. A jedině tak jest mi také možno věnovati vešken svůj čas veřejnosti, což činím, jak víš, poctivě a svědomitě jako málokdo...“

„A ani za tak příznivých okolností nezbyvá ti času ku čtení a sledování umění?“ namítl strýc s houževnatou neústupností, s jakou obyčejně venkované trávají na svých výrocích.

„Ani za takových okolností není možno,“ odvětil Viktor s chvatem a takřka s povzdechem.

„Podivno, podivno,“ zamumlal nedůvěřivě strýc.

„A přece pravda,“ dodal Viktor.

„K neuvěření,“ zamumlal strýc poznovu vrtě hlavou. –

„A přece ryzí pravda,“ opakoval Viktor, přikyvuje hlavou, jako by chtěl slovům svým dodati důrazu.

„A jak tedy probůh žiješ?“ optal se strýc v udivení a s ostrým přízvukem na slovech „jak“ a „žiješ“.

„Jak žiju?“ opakoval Viktor monotónně, jakoby nechápal, co strýc otázkou tou míní.

„Ano, jak žiješ – co vlastně konáš – co a jak pracuješ!“ vykládal strýc.

„Vždyť jsem ti už, milý strýčku, pověděl, že vešken můj čas absorbují záležitosti veřejné...“

„Já posud ještě nechápu,“ strýc na to. „Pověz mi aspoň, jak jsi strávil včerejší den – možná, že vpravím se pak poněkud v tvůj život – že pochopím...“

„Ano, ano, strýčku!“ odvětil Viktor. – „Jen tak budeš se moci vpravit v můj život – jen tak budeš moci pochopiti, že pracuju do únavy, ba mnohdy do úpadu... Slyš tedy!“

Po malé pomlčce zahájil Viktor charakteristický svůj výklad.

„Včerejší den byl pro mne, milý strýčku, polovičním svátkem; sněm nezasedal a toliko dvě komise: petiční a adresní, jichž členem jsem, měly schůze. První zasedala od deváté hodiny ranní do jedenácté, druhá od jedenácté až do druhé odpolední...“

Sotva jsem tedy z rána přelítl jedny noviny a nasnídal se, musil jsem skoro úprkem jeti do sněmovny. Na štěstí nejsem v žádné z těchto komisí funkcionářem; jinak bych byl měl po několik dní s vypracováním nějakého elaborátu nebo se zkoumáním petic práce až do únavy.

Veškerá moje činnost obmezila se tudíž na pouhé sledování jednání. Debaty zúčastnil jsem se toliko dvakráte v komisi adresní; navrhlť a odůvodnil jsem formální změnu předposledního odstavce návrhu adresy, kterážto změna však byla při hlasování většinou prostě zamítnuta.

Chtěl jsem sice návrh svůj později opakovati a ještě lépe opodstatniti v plénum; ale političtí přátelé mne z toho zradili a já důvody jejich uznal za podstatné...

Asi o půl třetí hodině jsem obědval. Po půlhodině jsem zajel na Staré Město do své advokátní kanceláře; ale nemohl jsem zdržeti se déle než půl hodiny; neboť o čtvrté hodině zasedal sbor obecních starších pražských, v němž pojednáváno hlavně o odstoupení a prodeji některých obecních pozemků, a poněvadž k platnému usnášení se potřebí v tomto případě, aby byly nejméně dvě třetiny obecních starších přítomny, nemohl jsem sezení toho vynechat.

Obecní starší scházeli se pomalu; schůze zahájena teprve ve tři čtvrtě na pátou. Jednání bylo výhradně formální a nudné; galerie byly prázdné... Naštěstí byla debata vlažná a netrvala dlouho, takže schůze v hodině skončena...“

„A na to jsi jel domů – ne?“ vpadl strýc synovci do řeči.

„Ó nikoli!“ Viktor na to. „Po sezení obecních starších měla schůze komise zvolená ku prozkoumání nových projektů v příčině zásobování Prahy pramenitou vodou. Schůze zahájena po šesté hodině a skončena teprv o desáté večer...“

„A to zveš dnem polovičně svátečním?“ ozval se strýc Pavel.

„Ano – polovičně svátečním,“ odvětil Viktor; „neboť tak klidně, hladce a takořka bez duševního namáhání přejde málokterý den vůbec. Již den předtím byl daleko parnější, namáhavější.“

Zemský sněm odbýval sezení, které sice zahájeno, jak obyčejně, po jedenácté hodině dopoledne; ale předtím měly dvě podřízené komise schůze, a sice první od deváté do desáté, druhá pak až do jedenácté.

V obou komisích byl jsem zpravodajem. Musil jsem si tedy přivstati; vstal jsem před východem slunce, abych si akta aspoň přelétl, urovnal materiál a aspoň zběžně načrtnul přiměřené návrhy.

Nezbylo mi ani času k přelétnutí novin; vstrčil jsem noviny prostě do kapsy a jel do sněmovny.

Schůze první komise zahájena bez odkladu. Debata byla živá a já jakožto zpravodaj musil vyvraceti celou řadu námitek, na kte-

ré jsem nebyl připraven. Posléze se mi podařilo většinu odpůrců přesvědčiti, načež návrhy mé valnou většinou přijaty.

V druhé komisi odbyto vše hladce, takže jednání skončeno v půl hodině.

Jelikož v době té a sice o desáté hodině měl valnou hromadu soukromý spolek ku podpoře domácích chudých pražských, jehož členem jsem, zajel jsem na půlhodinky do místností spolkových, abych se zúčastnil aspoň hlasování. Zdržel jsem se však přece přes hodinu, takže jsem se do sněmovny vrátil asi o půl dvanácté.

Jednání bylo sice již v plném proudu a dosti zajímavé. Já sice tentokrát nemluvil; ale debata byla tak živá, že naslouchal jsem s nemalou pozorností. Jednání trvalo do půl čtvrté hodiny odpoledne.

Naobědvav se musil jsem zajeti do Karlína, kde odbýval schůzi výbor tamější záložny, jehož členem jsem. Nezdržel jsem se však než asi půl hodinky; jel jsem nazpět do schůze obchodní komory v Staroměstské radnici, kde zdržel jsem se asi hodinu. Poté zúčastnil jsem se schůze městské rady do půl osmé hodiny večer, načež jsem se odebral do Měšťanské besedy, kde odbýval schůzi výbor besední. Po schůzi, která trvala od osmé hodiny do devíti, odebral jsem se do klubu, kde rokováno o nejpálčivějších otázkách politických skoro do jedenácté hodiny před půlnocí. Teprve poté mohl jsem odejeti domů...“

Viktor umlkl.

Strýc Pavel teprve nyní počal chápati podivný život, jež synovec vedl; teprve nyní počínal věřiti, že Viktorovi vskutku mnohdy nezbyvá po celý den skoro ani minutky k vyřízení vlastních svých záležitostí.

Napadlo mu však, že snad podobným způsobem Viktor přece jen po celý rok nežije, a proto připomenul:

„Ale takový chvat snad přece není každodenně!?“

„Naopak, naopak, milý strýčku,“ odpověděl na to živě Viktor. „Náhodou vylíčil jsem ti zběžně jen působení své ve dvou dnech, kdy ne-

měl jsem hrubě žádné práce, kdy byl jsem nucen zúčastniti se schůzí skoro výhradně jen jakožto člen a nikoli jako funkcionář, kterémuž ten neb onen nesnadný úkol přidělen k prozkoumání nebo k vyřízení.

V takových dnech obyčejně ani nevím, kde mi hlava stojí; obzvláště když nahromadí se tolik schůzí, že člověk neví, kam by měl dříve jíti.

Kdybych byl pouze poslancem zemským, byla by práce arci hříčkou, nebo kdybych se mohl výhradně jen věnovati působení jakožto městský rada; ale za nynějších poměrů je nevyhnutelně třeba, aby byl našinec při všem a všady...“

„Myslím však,“ vpadl strýc Viktorovi do řeči, „že by snad přece bylo dobře, kdybys činnost svou tak nerozptyloval, kdybys času svého využítkoval v jednom nebo ve dvou, ve třech směrech...“

„Není možno!“ přerušil synovec strýce. „Věř, milý strýčku, že není možno. Jakž možno vymykati se z humánních a vlasteneckých funkcí, jež na tebe vznese důvěra spoluobčanů!“

Jakž možno říci: Já nechci nebo nemohu býti členem toho onoho spolku – já nemohu nebo nechci na sebe vzíti povinnosti výboru – já nechci nebo nemohu se účastniti toho neb onoho, čeho se účastní mnohdy i ten, jenž nemá snad k převzetí funkce takové ani polovici schopností jako já?

Mohl bys na příklad zamítnouti nabízený ti mandát poslanecký? Nebo volbu do městského zastupitelstva a do městské rady?

A čím bys také, jsa na mém místě, zamítnutí takové před veřejností neb aspoň před politickými přáteli svými odůvodnil a ospravedlnil...?“

„Pravda, pravda,“ přikývnul strýc na důkaz, že souhlasí, a Viktor pokračoval živěji nežli předtím:

„A možno se snad vymknouti pod jakoukoli záminkou vlasteneckým povinnostem, které ti – ovšem mlčky – ukládá společenský řád národní, jak se byl v právě minulých dvaceti a více letech znenáhla a zároveň zcela přirozeně utvářil...?“

„Jak to míníš?“ vpadl strýc.

„Zcela prostě,“ zní chvatná odpověď Viktorova. „Míním celou řadu vlasteneckých a národních spolků, sledujících tendence ušlechtilé, ba nejušlechtlejší. Míním totiž, jakž možno býti českým poslancem a členem městské rady a nebýti zároveň členem politického klubu, členem Měšťanské a Umělecké besedy, Muzea českého, Svatoboru, Sboru pro dostavení Národního divadla, vlasteneckého divadelního družstva a jednoty vlasteneckých přátel umění!

Jakž možno zamítnouti volbu do výboru kterékoli z jmenovaných korporací nebo nepřevzítí jakoukoli na tebe vznesenou funkci?

Odmítnutí takové nemohlo by se jinak ani vykládati nežli za nevlastenectví, za tupou nevšímavost k nejvitálnějším záležitostem národním a člověk musil by se dříve nebo později státi ve společnosti české naprosto nemožným...“

„Pravda, pravda,“ přisvědčil strýc poznovu, a Viktor pokračoval ještě živěji nežli předtím:

„A jakž, milý strýčku, býti pražským advokátem a nebýti členem jednoty českých právníků? Jakž nebýti členem Sokola a Hlaholu, v nichž soustřeďuje se vešken jařejší společenský život pražský?

Jakž možno míti upřímně na zřeteli rozkvět průmyslu a obchodu v Čechách a nebýti členem Živnostenské banky, průmyslové jednoty, vlasteneckých pojišťoven Slavie a Prahy, obchodního spolku Merkuru, jednoty cukrovarníků, spolku pro vývoz a dovoz, besedy řemeslnické a všech pražských i předměstských záložen?

Jakž možno míti na zřeteli rozkvět hospodářství a nebýti členem aspoň oněch jednot, které společným úsilím o to nejrázněji se zasazují?

Jakž možno žítí v Praze a nebýti členem celé řady spolků a korporací, majících na zřeteli rozkvět a blaho nejen Prahy, nýbrž celých Čech?

Jakž možno vymknouti se z funkcí a povinností, jež na tebe vloží důvěra spolučenů, jakž odmítnouti tu neb onu práci, o kteréž jsi

přesvědčen, že je nevyhnutelná, že ji káže vlastenecká povinnost k celku?!“

„Pravda, pravda,“ přikývl poznovu strýc, jenž byl s napětím tato slova synovcova sledoval; ale nežli synovec ve svém výkladu pokračovati mohl, optal se poněkud temným hlasem:

„A ty jsi, Viktore, opravdu členem všech těchto spolků a korporací, jež jsi byl právě uvedl?“

„Nejen všech, jež jsem byl zejména uvedl,“ odvětil s mírnou hrdostí Viktor, „nýbrž celé řady jiných spolků, jako na příklad jednoty ku dostavení chrámu svatovítského, společnosti pro paroplavbu po Vltavě, spolku ku blahu propuštěných káránců a mnoha jiných dobročinných, blahodárných nebo zábavných spolků, jichž jména mi právě ani nenapadají...“

Však na tom není dosti – já nejsem pouze jen členem spolků těch; jsemť zároveň ve valné většině z nich ve výboru a bývám při každé možné příležitosti volen do všech možných slavnostních i jiných komitétů, slovem já konám v ohledu tom horlivě a svědomitě svou povinnost...“

„Ale ty nečteš, nestuduješ, nesleduješ rozvoj umění!“ ozval se náhle strýc s ostřejším přízvukem, jako by se probíral ze zadumání.

Viktor pokrčiv mírně rameny odvětil:

„Není skoro ani možno... Naléhavé a neodkladné práce ve všech možných spolcích a korporacích vyžadují skoro všeho času, takže člověku mnohdy sotva zbude několik hodin k nejnnutnějšímu oddechu.“

Den co den jsem od rána až do pozdní noci v pravém toho slova smyslu zapřažen. Neníť dne, kdy bych neměl tré nebo čtvero schůzí nebo nějaké jiné práce...

Ty, milý strýčku, nemůžeš si učiniti ani pojmu o všem tom, co našinec má a musí znáti, čemu má a musí rozuměti, o čem má a za často musí platně rozhodovati...

Kdybich ti podrobně vypravoval, v jaké tísní jsem se mnohdy nalézal, když jsem měl rozhodnouti neb opodstatniti svůj neb cizí náhled o nějaké věci, které jsem hrubě ani neznal, pochopil bys, jak svízelné postavení člověk zaujímá...“

„Ale proč takové úkoly prostě nezamítneš?“ namítl strýc.

„Není možná, milý strýčku!“ odpověděl živě Viktor. „Povolá-li tě důvěra spoluobčanů k jakékoli funkci – jakž možno říci, že záležitosti, o kterou jde, nerozumíš v té míře, jak bys sobě snad sám přál? A myslíš, že by ti někdo uvěřil, že by ospravedlnění tvé nepokládal za pouhou vytáčku, kterou se chceš vyhnouti práci a povinnosti? A tak tedy nezbyvá než oddati se svému osudu – a pracovati, vlastně *zasedati a zase zasedati*...“

„Ale *kdy* a *kde* vlastně studuješ poměry lidu?“ optal se strýc s přízvukem ještě ostřejším nežli před chvílí. „Cestuješ někdy...?“

„Není možná!“ synovec na to. „Jakž možno pomysleti na cestování, když člověku sotva stačí čas k pracím nejnaléhavějším...“

„A *kdy* tedy – probůh, Viktore, *přemítáš*?!“ zvolal na to strýc s nápadně ostrým, skoro úšklebným důrazem na posledním slově.

„*Kdy* – *přemítám* – *kdy* – *přemítám*?!“ opakoval táhlým a dutým hlasem synovec a tvář jeho jevila rozpaky...

„Ano – *kdy přemítáš* – – ptám se tě – *kdy přemýšlíš*?“ pravil strýc s přízvukem trpké ironie. „Nezbyvá-li ti času ku čtení a k sledování umění – nemáš-li času k cestování a k studiu poměrů lidu – nestačí-li ti čas skoro ani k pouhopouhému pobíhání z jedné schůze do druhé mnohdy jen k pouhému zasedání – *kdy medle nabral bys času k přemítání* – k vytrvalému, poctivému a nevyhnutelně potřebnému přemítání, jakého vyžadují skoro každým dnem se množící záhady?!“

Mezi touto řečí tvář synovcova zahořela. Když pak strýc domluvil, vyskočil synovec z křesla a zvolal prudce a vyčítavě:

„Strýčku!“

Strýc chvíli mlčel; tvář jeho jevila sice klid, ale zrak jeho upřen byl na rozpačitou tvář synovcovu s trpkou výčitkou.

„Odpusť, milý Viktore, že jsem tě z blahodárné činnosti tvé na několik okamžiků vyrušil,“ pravil po chvíli s přízvukem sarkastickým. „Nenadálť jsem se, že setkám se po letech se synovcem, jemuž pro samou činnost nezbyvá ani času k vážnému a opravdovému přemítání... Nechci a nemohu tě ani okamžik déle olupovati o nejdrahocennější majetek tvůj – o čas, kterého zajisté i dnes zas nevyhnutelně potřebuješ – k nějakému zasedání... Služ vlasti a národu po dosavadním zvyku svém – buď členem všech spolků a korporací, nevynech ani jediné valné hromady a schůze, neodmítej nižádné funkce, podvol se každé práci a rozhoduj o všem, nechť tomu rozumíš či nic – ale nežádej ode mne, abych jen ještě okamžik překážel blahodárné tvé činnosti...“

Po těchto slovech strýc klidně vstal a pomalu ubíral se k místu, kde byl uložil cestovní svůj vak...

„Strýčku! Strýčku!“ vyrazil ze stíněných prsou synovec v největších rozpacích; ale strýc vzav do levé ruky svůj vak a přehodiv svrchní kabát přes rameno, podal Viktorovi pravici, řka:

„Sbohem!“

Máme dále rozprádati podivné a zároveň nudné vypravování?

Nikoli! Končíme násilně...

Prostinký obrázek, jež jsme byli zběžně načrtli, otvírá zvláštní, spíše však trudnou než utěšenou perspektivu do veřejného života našeho.

Viděli jsme muže poctivého, vzdělaného a v konání svých povinností rovněž tak svědomitého jako horlivého; slyšeli jsme o své činnosti upřímně mluviti vřelého a obětavého vlastence, slovem setkali jsme se s člověkem přímo vzorným – a přece, když se naň zadíváme ze stanoviska nepředpojatého rozumu, nejeví se nám v ovzduší nynějších společenských poměrů českých jako ideál, nýbrž – nechceme-li právě říci *jako ideál zvrácený*, tedy *jako ideál pošinutý*, neboli jinými slovy jako lehynká silueta – *karikatury*...

Není to sice karikatura, která budí veselý, bujný a sveřepý smích – a možná, že sotva na někom vyloudí lehynký úsměv. Ale kdo si připomene, že mužů tak vzorných – jakým náš rek vpravdě jest – není ve světě, a tudíž i u nás právě nazbyt, neubrání se myšlenka, že v slzavém údolí českém žije a tyje úžasný počet *karikatur* přímo vzorných, které v zátiší svém klidně čekají na své – fotografie...

Prokletá moucha

Drobnokresba

Zubem neúprosného času po staletí hlodaný a znenáhla drožený pomník české slávy královské – staroslavny Vyšehrad leskne se v žhavých paprscích srpnového slunce, které pálí a dusí, jako bys dlel pod olověnými střechami benátských mučiren.

Koho pobádá „osud“ po skále vzhůru, vzdychá, stená, úpí a hýká – koho vleče nebo žene ze skály, dolů, hýká, úpí, stená a vzdychá...

A ten i onen stírá si potůčky potu řinoucí se po skráních, lících, čele i krku a ostatních ušlechtilých i méně ušlechtilých částech hlavy a těla.

Jen na úpatí posvátné skály na břehu Vltavy – tentokráte však „zlatopěnné“ – aspoň tu a tam, kde jest účinek žhavého úsměvu starobné královny nebes policejními opatřeními přírody nebo zbudnickou rukou lidskou poněkud paralyzován, panuje „pochladeček mil...“

Pravda – jen mírný, mírňoučký, takže ho nelze pokládati nežli za zcela obyčejné dusné vedro letní; ale přece příjemnější, lahodnější, vítanější bezcitného, nelítostného, nemilosrdného úpalu slunečního.

A proto blaze každému, kdo nemusí dát smrtelnou část svého drahého „já“ líbati „sladkými rty“ usmívající se „královny nebes“ – stokrát blaze každému, kdo může klidně a bez výčitek svědomí poseděti nebo docela poležeti v miloučkém chládku, až se Její nebeské Milosti uráčí skryti své odvěké vnady v staropanenské ložnici „z purpuru a zlata éteru“, jak básník jakýs kdesi praví.

Jedním z těchto šťastných smrtelníků, jež si byl osud – jinak, jak známo, obyčejně dosti negalantní, – pro okamžik tak zamiloval, že nemusí se dát královnou nebes líbati, jest „rek“ našeho vypravování.

Sedí v bídné světničce bídného baráčku na ševcovské třínožce. Před ním stojí verpánek, po pravé ruce má rozviklanou, červotočnou prožranou kolébku.

Sedí – nohy v trepkách – s hlavou k prsoum nachýlenou – „lacl“ zástěry spuštěný, zástěru samu přes levé koleno přehozenu – usmolené ruce křížem v klíně složeny... Občas klesá hlava níže; ale hned se zase nadzvedá, vpravo nebo vlevo kloní, příkyvuje nebo namáhavě vztyčuje.

„Rek“ náš podřimuje.

Je to muž nanejvýše třicetiletý, drobné, vychrtlé postavy.

Nápadně šišatá, u skrání zploštělá hlava, vysoké, skoro bychom rekli mudrácké čelo, tupý nos s širokýma nozdrama, odulé uvadlé rty, pod krk sražená brada, odchlíplé uši, štětinatý, temně kaštanový vlas, velká, skoro opuchlá víčka oční – vše to a mnohé jiné nedodává sice bezvousé tváři přihnědlé a zažloutlé pleti ani za mák tradiční krásy, a každý, kdo má jen poněkud smyslu pro sličnost podle vkusu a pojmů střeoevropských, musí právem vyznati, že muž ten nikdy nemůže býti vřaděn mezi lidi jen obstojně příjemné fyziognomie.

Avšak tvář našeho „reka“ má jako každá význačnější charakteristická individualita přece jednu aspoň neocenitelnou výhodu: Kdo muže toho v životě svém třeba jen jedenkrát zahlédl, nikdy více naň nezapomene. Fyziognomie i postava vryje se v paměť i povrchního pozorovatele nevyhladitelně a po léta vznáší se před duševním zrakem tak živě, jakoby se na ni právě díval z bezprostředního blízka.

A muž ten, jak už připomenuto – podřimuje...

Ze všech koutů nizoučké, čtverhranné jizbičky zírá chudoba, nedostatek, ba bída.

Stěny jsou začmoudlé, malta místy oprýskaná; jenom strop zdá se býti ozdoben důmyslně konstruovanou velkou arabeskou: nahodile, a přece uměle propletenými trhlinami, sbíhajícími se hvězdovitě v temném středu právě nad hlavou klímajícího „reka“.

Bídné lože s jedinou jen poduškou a starou houní k přikrývání u jedné stěny, starý stůl a dvě rozviklané staré stolice u stěny protější, vedle stolu stará skříň, nízké dveře ve stěně přímo proti skříni a verpánek s ševcovským náčiním před oknem ve stěně proti dveřím – toť skoro veškeren nábytek.

Otevřeným oknem viděti přes uzoučký, bejlím a kopřivami zarostlý dvoreček na část holé straně vyšehradské. Dveřmi, nyní jen přivřenými, vychází se na úzkou, temnou chodbičku, z této na dvorek a z tohoto teprv oklikou kolem sousedního domu na ulici.

Nad ložem visí začernalý primitivní obraz rodičky boží v rozpraskaném dřevěném rámu a s rozbitým sklem, pod obrazem visí dřevěný začmoudlý krucifix, na dveřeji hliněná kropenka se svíce-
nou vodou.

Za kropenkou jsou zastrčeny svěcené „kočičky“, na nichž jest navlečen svěcený věneček, a pod tím visí umolousaný rezný ručník.

Nejnápadnějším však jest jediný, patrně po pradědovi zděděný skvost: velké, starobylé stojaté čtverhranné hodiny na skříni se skleněnými sloupky, s rozpraskaným ciferníkem, přehýbanými rafiemi, líně sem tam se klátícím krátkým mosazným perpentiklem a baňatou, zdánlivě bezúčelnou okrasou z neprůhledného skla zvící dětské hlavy.

Vstoupivšímu do jizby padne okrasa ta, zvláště za jasných slunečných dnů, kdy reflex sluneční obráží se v ní v duhových barvách – především jiným do oka. Hodiny samy, ctihodný to zbytek patriarchálního umění hodinářského, nevábí pozornosti ničím jiným nežli touto svou okrasou.

V jizbičce panuje hluboké, ale dusné ticho, rušené jen odměřeným klapotem hodin. „Rek“ náš není tudíž z odpoledního far niente ničím vyrušován.

„Sen spravedlivých“ byl se na něj snesl, zbaviv jej na čas trapných starostí a bolestných vzpomínek. Neboť býti vlasteneckým ševcem a jmenovati se osudnou náhodou Ottovaldský – tudíž právě

tak jako se zval prokletý onen zrádce, jenž byl před toliko a toliko lety hanebným vetřelcům švédským atd.², slovem míti jméno tak profanované, že při vyslovení jeho musí se každý poctivý Čech s opovržením odvrátiti, není právě osud záviděníhodný.

Jméno to však reka našeho nikdy nehnětlo. Došlot' u nás v Čechách již tak daleko, že při vyslovení jmen všech možných Ottovaldských jen zřídka někomu něco napadá, a jméno našeho reka vyslovováno vždy jen tak, jako se vyslovuje jméno nejčestnější, nejpoctivější.

Nebylo tudíž třeba hnísti se pro něco, co nemělo žádných nepřímých následků.

Zato trápily a soužily reka našeho věci jiné; především nezaviněná bída, v které se byl octnul s hnusným mravním balastem, že není více, jak se za to mělo, člověkem – poctivým...

Odpornou, ponižující a pokořující tuto kličku zatrhnul neúprosný osud reku našemu nepředvídaně, jedním rázem, a veškeré namáhání jeho vymknouti se z ní zůstalo aspoň až dosud bez úspěchu.

Stalo se to prostě takto:

Matěj Ottovaldský nebyl vždy tak ubohý jako nyní. Naopak – těšil se poměrnému blahobytu.

Domek, v němž obývá nyní jedinou sedničku, byl druhdy majetkem ovdovělého jeho otce, taktéž ševce, a Matěj, jediné dítě, měl po celý svůj život pevně za to, že stane se dědicem univerzálním.

Před několika roky vydlužil si sice otec od jednoho z nejbližších sousedů asi polovici nominální ceny svého majetku, dva tisíce zlatých, a splácel dluh svůj ve lhůtách, takže – jak byl svému synu častokrát připomenul – dluh svůj již až na nepatrnou částku uplatil.

Asi přede dvěma lety však zemřel náhle – bez posledního pořízení.

2 Viz dějiny české, které k době té posud ještě nedospěly, vůbec – a dějiny Prahy, až k době té časem svým snad dospějou, zvlášť!

Náš rek stal se skutečně po zákonu univerzálním dědicem; soud přiřknul mu domek a vše, cožkoli bylo druhdy majetkem jeho otce.

Stav se úplně samostatným oženil se a žil v míru a klidu spokojeně.

Ale jen několik měsíců.

Kdysi zrána zaklepal na dvěře věřitel otcův a vyprosil si úlisnými slovy od Matěje kvitance otcova dluhu k pouhému nahlédnutí. Matěj, nic zlého netuše, odpověděl prostě, že žádných nemá, že jest dluh až na částku dvou set zlatých splacen a on že zbývající dluh vbrzku zaplatí.

Věřitel s dvojsmyslným úsměvem odešel.

Zanedlouho dostal však rek náš soudní výměr, aby zaplatil dluh svého otce – dva tisíce zlatých bez dvou set.

Ani vlastním očím nevěřil, dělalyť se mu před nimi mžitky, hlava mu šla kolem.

Bez odkladu pospíšil k věřitelovi, žádaje za vysvětlení. Věřitel pokrčil útrpně ramenoma, řka:

„Je-li dluh zaplacen až na dvě stě zlatých, jak pravíte, vykažte se kvitancemi!“

„Ale já žádných nemám,“ odvětil Matěj, „otec snad...“

„Ano, ano – otec...! Ale otec také žádných neměl, a proto žádných nezanechal. Vy jste jeho dědicem, vy musíte zaplatit!“

Rek náš ujišťoval na svou čest, žeť zaplaceno; prosil, přel se, ba hádal.

Nic naplat! Věřitel stál na svém.

Jako zběsilý letěl Ottovaldský k soudu; ale ani tam nepořídil. Praveno mu prostě, že věřitel věrohodnými svědky prokázal, že starému Ottovaldskému půjčil dva tisíce zlatých, na které bylo až dosud jen dvě stě zlatých uplaceno. Na protestujícím žádány dokumenty – kvitance.

Jako šílený letěl domů.

Prohledal celý domek – hledal i ve sklepech, na půdě – každý koutek prolezl, každou štěrbinu, každé prkno v podlaze prozkoumal – po kvitancích a vůbec po důkazu, že jest dluh otcův skoro úplně zaplacen, nikde ani nejnepatrnější památky.

Co počít?!

Nešťastnou náhodou mu kdosi poradil, aby si vyhledal „šikovného“ právního přítele.

Uposlechl rady té bez odkladu.

Ale z pěti „nejšikovnějších“ advokátů, ke kterým se byl uchýlil, nechtěl žádný „ztracenou při“ převzít; každý radil zcela prostě, a poněvadž nebylo žádných právních důkazů, také rozumně, by domnělý majetek svůj oželel, že není pražádné naděje.

Matěj Ottovaldský, muž rovněž tak počestný a poctivý jako nebožtík jeho otec, byl náhledu zcela jiného.

„Jakž bych mohl proces prohrát,“ mudroval, „když jest právo na mé straně, když mne otec, který přece po celý svůj život ani žertem nezalhal, zcela upřímně ujistil, že je dluh už skoro úplně uplacen?! Proč by byl lhal – proč?!“

Poslední otázka, na kterou si nedovedl dáti odpovědi, byla nejpádnějším důkazem, že má pravdu, že jest v právu a před poctivým soudem že musí vyhrát, i kdyby si prohnany věřitel deset svědků přivedl.

Hledal tudíž právního zástupce tak dlouho, až našel muže v právech obeznaného, kterému bylo zcela lhostejno hájiti a brániti očividnou pravdu neb očividné bezpráví – a dobrý muž ten převzal s ochotou vedení Matějovy „ztracené pře“.

Pravdě budiž však dán průchod; i tento nečinil reku našemu nižádné naděje na šťastný výsledek pře. Ale rek náš nevěda si jiné rady stál na svém, aby byla pře provedena – což se také stalo.

Procesoval po celý rok.

Soupeř provedl dvěma svědky důkaz, že peníze půjčil a soud nežádal nic více a nic méně, nežli aby protestující předložením

kvitancí neb aspoň věrohodným svědectvím dokázal, že byl dluh skoro úplně zaplacen. Ale rek náš, nemaje kvitancí, aniž svědků – prohrál, jak za takových okolností vůbec ani jinak býti nemůže, ve všech instancích.

Plakal, lamentoval, zuřil – ale nic naplat! Rozsudek soudu zněl, že musí zaplatit.

Byl zdrcen.

Ochotný právní přítel a houževnaté vedení pře vyžadovalo prodlení roku takového nákladu, že po ukončení pře byl rek náš úplně na mizině.

Zadlužili se tou měrou, že po odečtení otcova i vlastního dluhu nenazýval v zděděném domku ani skobičky svým vlastnictvím.

K žádosti otcova věřitele přiřknuto tomuto právo exekuční, kteréž také provedeno.

Domek prodán za fatku ve veřejné dražbě a rek náš dostal z rodného domku, v němž byl až dosud celý svůj život strávil, před čtvrt rokem čtvrtletní výpověď a za několik dní měl se již vystěhovati.

Za takových okolností není divu, že i řemeslo vůčihledě vázlo.

Po celý rok trvající rozčilení, nevrlost, hněv a lítost, vše to zrodilo nejúhlavnějšího nepřítelů lidské spokojenosti: nechť ku práci. V posledních třech měsících byl rek náš k práci skoro úplně neschopen.

Všechno mu bylo lhostejno, ba odporno. Občas sice se vzchopil, aby děsného démona zažehnal; pracoval po nějaký čas s napětím veškerých svých sil; leč zanedlouho dostavila se apatie ku práci znova.

Prvopočáteční tíseň změnila se v nedostatek. Nezbylo nežli prodávati, co bylo ještě jen poněkud cenného zbylo.

Zanedlouho však počalo se nedostávat i věci ku prodeji, a nejtrpčí bída zaklepala na dvěře osudem tak těžce zkoušeného muže, ba více, ona vešla a rozhostila se v prostém bytě se svrchovaností drzého a surového uzurpátora. – – –

A právě dnes bylo ubohému Ottovaldskému trudněji než kdykoli jindy. Již den předtím nebylo v stavení ani krejcaru; i oběd musil si odřici.

Teprve kvečeru sehnala žínka na úvěr kdesi ve vzdálenější ulici – v nejbližším okolí neměli ubožáci již dávno žádného úvěru – bochník chleba a několik bramborů, z nichž uvařila polívku k večeři... Z rána pak pojedli jen po skývě chleba a k obědu neměli nežli vzpomínku na výbornou snídani a takovou též poslední večeři...

A přece byl Ottovaldský po celé dopoledne, ba skoro po celou minulou noc a po celý den předtím v potu tváři pracoval o nových botách pro podskalského plavce, bydlícího kdesi pod Emauzy.

Právě před hodinou byly boty hotovy a pečlivě vyleštěny – a žínka hned se vydala na cestu pod Emauzy, by dohotovenou práci odvedla a přinesla peníze, kterýmiž bylo možno bídne živoření zase o několik dní prodloužit.

Náš rek byl by sice práci, jak míval v poslední době ve zvyku, odvedl sám; ale nevyspáním a namáhavou, vlastně skoro zimničnou prací byl tak schvácen, že mu dobrá žínka mileráda popřála odpočinku a svěřivši mu na hodinu nebo snad na déle péči o domácnost, a především o klidně dřímající dítě, vydala se sama na cestu k zákazníkovi.

Z počátku kolíbal náš rek svého jedináčka svědomitě, jak se sluší na vzornou chůvu.

Ale asi po čtvrt hodině po odchodu žínky, když jedináček spal, „jako by ho do vody hodil“, když za dusného vedra rozhostilo se v jizbičce hrobové ticho, rušené jen jednotvárným klepotem hodin, přemohla jej konečně dřímota – počal klímati.

A v této záviděníhodné situaci, v kteréž byl na své trampoty zajisté aspoň tak dalece zapomněl, pokud ho ve snu snad nepro následujous, překvapili jsme jej neviditelnou svou návštěvou.

Sedí, jak už připomenuto, na třínožce vedle kolébky, maje obě ruce v klíně křížem složené – zdánlivě zcela bezstarostně. Však pra-

vá ruka, kterou byl před chvílí ještě kolébal, každou chvíli křečovitě se pošubává, jako by i v klíně ještě nemohla zapomenouti konati svou povinnost...

Dítko v kolébce – jeden z oněch zdravých, růžolících andělíčků, kterýmž byl osud až dosud jen asi šest nebo sedm neděl popřál vděchati poťouchle vražednými bakteriemi prosáklý vzduch velkoměstský – leží v kolébce naznak na hrubé houni, majíc pod hlavou na dvě pídě dlouhou a na půl druhé pídě širokou čistou peřinku.

Nejsouc ničím přikryto leží v kratinké košilce proti všem zákonům mravopočestnosti – obě nožky nápadně roztaženy, jednu v kolínku trochu přikrčenou, druhou přímo nataženou.

Jedna ručinka v lokýtku, takměř v úhel pouze šesti nebo sedmi stupňů ohnutá, leží přes prsíčka na levém líčinku a růžový buclatý malíček zakrývá levý koutek kyprých višňových rtíků – druhá ručka, napolo sevřená, leží podle tílka natažena.

Cumlíček, kterým se byl pozemský andílek patrně před několika minutami bavil, svezl se z višňových rtíků přes hladké, levé líčinko pod zarůžovělé ouško, kde leží „hlavou dolů“ jako obrácený žampion.

Klímajícimu svému „panu otci“ pozemský tento andílek podoben není.

Ani nejbystřejší pozorovatel nevypátral by v miloučké tvářince nejnepatrnějšího rysu, z kterého by se dalo souditi na podobnost, a proto lze právem souditi, žeť podoben aspoň druhému z „obou faktorů“, kterým svůj život děkuje, nepřítomné matince...

Dítko spí pohodlně, ba sladce; nepoměrně nepohodlněji však otec.

Nemaje oč se opřítí podobá se mírným větrem vzdouvanému dubu, možno-li totiž porovnání tak nepřipadného v tomto případě užítí. Dolejší polovice těla jest nehybná, „jako do skály vtesaná“, řekl by básník; toliko hořejší polovice, zvláště pak „koruna“ – hlava nahýbá se brzo vpřed, brzo vpravo a hned zase vlevo nebo se opět vztyčuje – právě jako atd.

Konečně i tato část těla našla rovnováhu – po několik vteřin jest celé tělo jako v strnutí, jako socha...

Však jen po několik vteřin.

Náš rek náhle zatřásl hlavou, jako člověk, kterému byla znenadání bzučící moucha kolem ucha zakroužila.

A skutečně!

Cosí temného, ale nepoměrně většího nežli moucha krouží právě kolem ustarané hlavy.

Moucha-li to, či jiný nějaký okřídlený tvor, nelze pro okamžik udati; neboť v následujícím okamžiku byl poletující temný bod zase zmizel.

Hořejší polovice ševčíkova těla byla by se sice na chvíli rozkejkala, ale zanedlouho našla opět rovnováhu a „trčela“ ke stropu „jako zkamenělá“.

Vtom dítě v kolébce zavrňelo a zvednuvši obě ručinky do výše, zašermovalo jimi ve vzduchu, načež je zase spustilo, takže jedna po druhé sklesla na prsíčka, kde se náhodou zkřížily tím způsobem, jak ukládáme mrtvé do hrobu.

Po několik vteřin v jizbě nic se nezměnilo.

Náhle zavrňelo dítě poznovu.

Tentokráte hlasitěji, skoro bychom řekli mručivěji – a netoliko ručinky, tentokrát i obě nožinky zvedly se vzhůru, jako by chtělo dítě vyhlítnout do povětří.

V následujícím okamžiku však se zase ztišilo a leželo, klidně dýchajíc, se zamhouřenýma očinkama bez hnutí.

Vše to dalo se, aniž o tom měl dřímající otec jen tušení. Naleznuv šťastně rovnováhu spal beze vší opory tvrdě po několik vteřin.

Vtom zavrňelo dítě potřetí a hned poté bolestně vzlíklo...

Dřímající otec zvedl k prsoum nakloněnou hlavu, víčka očí jeho pomalu se otevřela.

Zdá se, že ani neví, kde a proč se nalézá; neboť víčka očí hned zapadají – dřímá zase...

Ale slasti té popřáno mu jen po několik vteřin. Dítka zavrňevši vzlyklo tentokráte nápadně hlasitě a bolestně. Přitom zašermovalo ručinkama i nožinkama a pohnulo se v kolébce tak nápadně, že až kolébadla mírně zarupla.

Teprve nyní otec poněkud se pamatuje. Očí sice neotvírá, ale pravá ruka instinktivně maká po kolébce, by zakolébala; minuvši se kolébky klesá podle těla.

Vtom zavrňelo dítka popáté a zhluboka vzlyknuvši rozkřiklo se, jako by je byl někdo špendlíčkem bodnul.

Otec otevřev oči dívá se jako zpitomělý kolem sebe.

Dítě v kolébce se vrtí šermujíc nohama i rukama – a otec teprve nyní chápe, že byl ustal konati svou povinnost. S chvatem takorčka křečovitým vztahuje pravou ruku ke kolébce a začíná kolébat, takže nyní kromě odměřeného klapotu hodin ruší hrobové ticho v jizbě také rovněž tak jednotvárný rupot kolébadel.

Vrnící a vrtící se dítě konečně se tiší. Nožinky se natahují, ručinky klesají, ale tentokráte klesly obě nad hlavinku, takže se zdá, jako by je mělo dítka pod hlavou.

Pohybem ruky a rupotem kolébadel spánek našeho reka na chvíli zažehnán. Sedí poněkud kupředu nachýlen, s hlavou ku prsoum skloněnou a s očima pouze přimhouřenýma sice, ale neodvratně na tvář ztišivšího se dítěte upřenýma...

Po chvíli přimhouřená víčka zase zapadají... Ale sotva byla zapadla, vzkřiklo dítě po šesté.

Otec vytřeštiv oči vidí nyní zcela zřetelně mouchu v pravém očním důlku spícího dítěte...

Ale jaká to moucha!

Pravý muší obr – nejméně dvakrát tak velká jako největší moucha domácí – s černou hlavou a lesklým modrým bříškem.

Právě sedí bez pohnutí, patrně k dezertu se hotujíc; neboť dítka nejsouc znepokojováno leží klidně.

Náš rek, jenž byl patrně na všechny své trampoty a svízele zapomněl, dívá se na dítě i mouchu s výrazem nerozhodnosti v tváři.

Zdá se skoro, že ani neví, má-li mouchu odehnati nebo vyčkati, až spící dítě zase pohybem znepokojí, a dítě pohnuvši sebou samo ji odpudí.

Po několik vteřin upírá zrak svůj zkoumavě na mouchu jako zpytatel vědátor.

Vidí měnivě pletivo křídel, hnusný, ale v zlatém odlesku slunce zelenavě modravý trup, divuplnou hlavu s velkýma temně karmínovými očima, jež zdají se býti přímo na něj vypouleny – ba více, on vidí i kolem očí stříbrný kruh dělicí hlavu uprostřed jako diadém; vidí v středu jeho i tři chocholky – a poprvé snad v životě svém věnuje všednímu tvorů tomu pozornost.

Dítě i moucha chvíli sebou ani nehýbají; rek náš může věnovati mouše pozornost i nadále.

I vidí nyní, kterak moucha nožkami ani nehýbajíc natahuje svůj chobotek, kterak pomalu, nadmíru opatrně a lehýnce klade chobotek do vlhkého koutku oka, jako by dříve neviditelnou krmi ohledávala – ba vidí, jak roztahuje své nožičky a klade se na břicho, by se mohla pohodlně nasytit...

Právě v tom okamžiku, kdy se byla moucha chobotkem dotkla citlivé části oka, dítko poznovu zavrňelo a moucha zmizela.

Náš rek zaslechl ji tentokráte zabzučeti a viděl ji také zakroužiti kolem své hlavy; ale dříve nežli se nadál, seděla moucha zase klidně a bez pohnutí na dřívějším místě.

Tentokráte Ottovaldský ani okamžiku nelenil. Ruče a přec opatrně vztáhnul ruku směrem k místu, kde moucha seděla, by ji palcem a ukazovákem obratně lapil.

Moucha na svou hbitost a zručnost vždy hřešící, a proto neopatrná a bezstarostná – vyčkala, až se oba prsty číhajícího zákeřníka přiblížily asi na půl centimetru; ale v témž okamžiku, kdy se bleskurychle pohnuly vpřed, aby ji polapily, proklouzla pod dlaní

a zabzučevši zakroužila kolem hlavy dítěte, a v následujícím okamžiku již seděla na ruce našeho reka. Ten však vyskočiv a prudce rukou pohnuv mouchu zaplašil.

Chvíli ji neviděl, ale slyšel zcela zřejmě bzukot její, patrně již rozezlený – a nežli se nadál, vidí ji na čele dítěte...

Dítě opět vzlyklo – rek náš počíná býti netrpěliv. Ruče mávnul pravou rukou po mouše a odehnal ji.

Odletěla mlčky – patrně rozmrzena a rozhněvána.

Chvíli rozhlíží se rek náš pátravě po jizbě; ale nevida po mouše ani památky, konečně usedá, klade obě ruce v klín a dívá se na svého jedináčka.

Tvář jeho má výraz spokojenosti. Pohled na klidně spící dítě budí v duši jeho zvláštní pocit otcovského blaha – v ustarané tváři jeho aspoň kmitnul zásvit nevyčítelného štěstí.

Však co to?

Prožluklá moucha sedí na pelesti kolébky, vyčkávajíc patrně vhodného okamžiku, by mohla popolétnout na dítko a znova je znepokojit.

Houževnatá dotěrnost hladového hmyzu tentokráte pana mistra po právu popudila.

„Však já tě naučím moresům!“ zamumlal nevrle, načež pomalu, opatrně vstav, rovněž tak opatrně natáhnul ruku obvyklým způsobem, jakým se mouchy chytávají, a přiblíživ ji k mouše na přiměřenou distanci učinil bleskorychlý pohyb rukou.

Ale moucha hrozícímu nebezpečí zase šťastně unikla.

„Proklatá nestvůra!“ zamručel nevrle popuzený švec a zrak jeho zakroužil po jizbě, kde bylo slyšeti bzučení mouchy brzo zblízka, brzo zdáli a hned zase nad hlavou nebo nad kolébkou a v mžiknutí zase někde v koutě neb u okna.

„Však já tě přece dostanu, ty nestydatá dotěrná všetečko!“ mumlá náš rek a zrak jeho těká hněvivě z místa na místo. „A dostanu-li tě, pak je veta po tvém –“

Nedomumlal...

Moucha zakroužila bzučíc nad jeho hlavou a sedla mu na hlavu.

„I ty prach – set...!“ uklouzlo jeho rtům a prudké mávnutí pravé ruky po hlavě zahnal „dotěrnou a nestydatou všetečku“, která beze všech okolků popolétla ke kolébce a usedla dítěti na košilkou.

Dítě leží klidně; ale rek náš prozrazuje hněvný nepokoj. Čelo jeho jest svráštěno, rty nápadně sešklebeny a z očí srší – až dosud sice mírné, ale přece již blesky podrážděnosti.

Rychle sehnul se ke kolébce a jediným pohybem ruky mouchu sehnal; ale nežli se nadál, seděla moucha znova na témže místě.

Tentokrát ji chvíli pozoruje.

Moucha sedí k němu hlavou obrácena, jako by svého nepřítele nespouštěla z očí.

Náš rek sice ve vypoulených očích muších čísti neumí; ale přece se mu zdá, že se naň dívají vyzývavě, drze a nestoudně – ba skoro jest přesvědčen, že se mu hnusný tvor ten pohledem svým vlastně úšklebně vysmívá.

Náhle sebou moucha pohnula. Ruče popolezla, ale hned se zastavila a myje si přední nožky. Poté opět popolezla a zastavivši se urovnává si a hladí předníma nožičkami hlavu i krček, myje si zadní nohy a stírá zespod i shora křídla a oprašuje břicho.

Pravšední tento výkon, jež čistotné zvířátko denně nesčetněkrát opakuje, našeho reka zajímá.

Až dosud nebyl si všedního zvířátka ještě nikdy tak bedlivě všimnul jako tentokrát – a co právě vidí, jest mu tak nové, že pro okamžik zapomíná i na dotěrnost, kterou jej byla moucha před chvílí popudila.

Dívá se na mouchu skoro se zálibou.

Čilá bezstarostnost její jej baví a již již zapomíná, co byl před několika okamžiky z vypoulených očí její domněle vyčetl a čím se byla na něm, vlastně na dítěti předtím prohřešila.

Vtom se moucha ruče zvedla a vzlétnuvši do výše zakroužila bzučíc nad hlavou dítěte, načež zcela bezstarostně snesla se níže a usedla dítěti na čítko, po němž počala jako o závod pobíhati.

Vrníc a nepokojně sebou vrtíc šermuje dítka ručinkami ve vzduchu.

Starostlivý otec střelhbitě vztáhnul ruku po mouše, by ji zahnal, při čemž neopomenul hněvivě zamručeti.

Moucha sice z čílka zmizela; ale proklouznuvši pod rukou svého pronásledovatele pobíhá rovněž tak bezstarostně jako dříve dítěti po bradičce.

„I ty – prach set – milionská – –!“ rozhněval se náš rek a již se rozpřáhnul, aby mouchu obratným mávnutím ruky na bradě svého dítěte chytil.

Vtom si na štěstí vzpomněl, že by mohl nemotorným hmatem zavadit dítěti o bradu, a tak je probudit nebo mu docela ublížit – i vztáhl zase ruku ruče zpět a nerozhodně díval se několik vteřin na vrnící a nepokojně sebou vrtící dítě, vlastně na šeredného a odporného hmyza, jenž jest všeho toho původem.

Moucha však pobíhá s nonšalancí přímo neuvěřitelnou po bradě.

Brzo se zastaví, zatřepe křídlo, otře si předníma nožičkami hlavu, ale hned zase pobíhá, chobotek svůj povytahujíc a opět jej stahujíc nebo jej lehýnce kladouc před sebe na kůži, jako by ohledávala opatrně terén, na němž se byla octla.

V tom zabloudila do levého koutka úst a bez odkladu roztahuje nožičky, klade se na břicho a natahuje chobotek, aby se dlouhým douškem napila z dětských rtíků neviditelné tekutiny.

Tentokráte zdá se býti jako zpitomělá. Sedí již bez hnutí – bylat se již opila...

Lakotná žízeň její však se jí může státi osudnou; neboť pravice našeho reka vztahuje se již nadmíru opatrně k ní – palec a ukazovák jsou roztaženy jako kleště.

Vtom – jediný, bleskorychlý hmat – a moucha prolítnuvši skrze prsty bzučí nevrle a hněvivě reku našemu nad hlavou.

„Ne, ne!“ zamručel. „Teď tě nespustím z očí! Musíš býti dcerou smrti – stůj co stůj!“

A popadnuv přes pelest kolébky přehozený kartonový šátek, jal se jím nad svou hlavou mávati, jako by holuby nad holubníkem rozháněl.

Chvíli neslyšel nežli temného hukotu šátkem rozvlněného vzduchu, v kterémž patrně i bzukot nestoudné mouchy zanikal. Ale v okamžiku, když ruku spustil, zaslechl zase zcela zřetelně bzučící mouchu nad svou hlavou.

V tom šlehla duší jeho spasná myšlenka.

„Aj!“ zvolal přitlumeně, a tvář jeho, před chvílí hněvně zakaboněná, protáhla se k radostnému úsměvu. „To mi nemohlo už dříve napadnout, co?!“

A opatrně rozprostírá šátek nad dítětem v kolébce.

„Tak! Teď si, ty mrško, bzuč a hledej, kde by ses napásla!“

A u vědomí, že položil drzé dotíravosti ošklivého hmyzu konečně meze, usedá na třínožku a dívaje se na šátek, kterýmž byl jedináčka svého zakryl, naslouchá, neslyší-li mušího bzukotu.

V jizbě panuje však ticho rušené jen odměřeným klapotem hodin, a rek náš po chvíli zase již zavírá oči...

Vtom vzlyklo dítětko poznovu, ale hned zase ztichlo. Jenom ručinka jedna poněkud šátek nadzvedla...

Rek náš vypouliv oči dívá se na šátek po několik vteřin. Nepozoruje však pranic zvláštního, neboť látka jest neprůhledná. A kříví-li dítě tvář neboli se usmívá – –

Vtom – co to...? Jak to možné...?

Ze skuliny pod šátkem proklouzla moucha, jako by byla vyšla na výzvědy; ale hned zase pod šátkem zmizela.

Rek náš vyskočil z třínožky jako hadem uštknut. Chvíli vrtí sebou nad šátkem, jako by byl na rozpacích, má-li jej prostě odtrhnouti nebo začítí honbu po mouše pod šátkem.

Konečně se rozhodnul. Chopiv šátek za jeden cíp prudce jej odtrhnul.

Prudkým škubnutím na okamžik pomatená moucha vlétla mu přímo do tváře a odrazilví se třepetá se mu matohlavě zrovna před očima.

Bleskorychle mávnul po ní šátkem, a neušlo mu, že ji srazil k zemi; ale v témž okamžiku, kdy chtěl po ní na zemi šátkem plácnout, zvedla se a provádějíc vrtohlavé rejdy krouží před ním u stropu.

Zlostně mávnul po ní šátkem několikrát. Tentokráte však ji více nezasáhl ani cípkem, jako poprvé. Ubohá moucha však prudkým vzduťm vzduchu zahrána až k otevřenému oknu.

Pan mistr vidí ji prováděti potácivá alotria ve vzduchu před oknem.

V mžiknutí oka, zůstaviv své trepy u kolébky, jest u okna a po několikérém mávnutí šátkem vidí mouchu před oknem na dvoře. Rychle přirazil okno a zavřev je na závorku vrací se vítězoslavně ke své třínožce.

Šátek drží ještě v ruce a již se nahýbá, by si sedl... Vtom zazněl odporný bzukot od pootevřených dveří a moucha vlétla zase do sednice...

„I aby do tebe tisíc láter!“ rozkřiknul se Ottovaldský a žene se s šátkem po mouše. Bzukot utichl po prvním mávnutí šátkem... Ale kde je moucha?

Rek náš rozhlíží se pátravě po jizbě – po mouše nikde ani památky.

A již chce zase ke své třínožce, když utkvěl zrak jeho na začernalých dveřejích, kde vidí mouchu pod kropenkou seděti a předníma nožkama hlavičku si otíratí.

Již chtěl po ní mávnouti šátkem; ale neúspěšným máváním poučen ohlíží se po jiném, vražednějším nástroji.

Opodál verpánku vidí ležeti nový, asi před hodinou přiříznutý „branzol“ – přirozenou pláčačku... Boje se, by mu moucha nezmižela, couvá nespouštěje z bezstarostné nestydatky očí, až se octnul u branzolu; zde rovněž tak opatrně se shýbá a branzol zvedá.

Maje vražedný nástroj v ruce potězkává jej – a pomalu blíží se zase ke dveřím a opatrně zvedá nad mouchou branzol, aby jedinou ranou – –

Vtom mu napadá, že jsou dvěře pootevřeny a že by vyhlídnutá oběť, kterou byl již jisté smrti zasvětil, byvši první ranou minuta, snadno mohla najíti spásy vylítnutím ze dveří.

Napřažená již ruka zase pomalu klesá a rek náš opatrně přivírá dvěře, až zavřel.

A opět zvedá zvolna pravici s branzolem, aby vedl smrtící ránu proti bezstarostnému tvorů, jenž předcházející honbou patrně unaven nyní odpočívá, by se zotavil k nové exkurzi na sladké rtíky neb očka spícího dítěte...

Vtom pana mistra napadlo, že by mohl ranou po mouše dítko probudit a uleknout...

Ruka nerozhodně klesá – branzol vypadnul mu mimovolně z ruky.

Několik okamžiků upírá hněvem rozjiskřený zrak na mouchu, která si právě oprašuje břicho; na to hotuje se lapiti ji bez hluku pouhou rukou.

Opatrně zvedá pravici a pootevřenou hrstí mávne po mouše; ale moucha jako vždy proklouzla pod rukou a bzučíc krouží nad kolébkou.

„Teď mi neutečeš!“ zamručel popuzen. „Teď jsi v kriminále, z kterého vede cesta jen na popraviště.“

Otočiv se začal chvatně rukou lapiti po mouše ve vzduchu.

Chvíli si to dala moucha trpělivě líbiti, nebo byla prudkým máváním tak zmatená a zpitomělá, že pro okamžik nevěděla si rady; ale po několika vteřinách zmizela – a rek náš musil ji hledati.

Kouká sem, kouká tam – k oknu, ku dveřím, po stěnách – všady; po mouše ani památky!

Slídění a pátrání po nestoudném tvorů však hněv jeho nedráždí; naopak – zmizením předmětu, jenž jej byl popudil, hněv jeho

znenáhla se tiší, a není pochybnosti, že by se byl zanedlouho utišil úplně, kdyby konečně nebyl náhodou zvedl zrak svůj ke stropu.

Hněv jeho vzplanul znova – prožluklá moucha sedí zcela klidně uprostřed hvězdovité arabesky trhlin na stropě.

Byloť sice zřejmo, že dotíravý pokušitel vzdal se pro okamžik nerovného boje a přeje si uzavřítí příměří; ale rek náš spatřiv jej vztáhl okamžitě ruku ke stropu, by drzému tvorů jeho far niente překazil.

Strop byl sice nizoučký, ale pan mistr nebyl žádný čahoun – ke stropu aspoň nedosáhl, ačkoli byl na prsty vystoupil.

Moucha zůstala nepohnutě jako v strnutí na svém místě.

Popuzen popadnul pan mistr šátek, kterýmž byl již jednou proklatou mouchu donutil reterovati, a mávnul šátkem tak prudce po stropě, že domníval se již býti nemilého pokušitele navždy zbaven.

Ale moucha učinivši mlčky pravé salto mortale kotrmelcuje chvíli ve vzduchu, načež poněkud se vzpamatovavši letí směrem k oknu, kterýmž byla již jednou ukrutnému svému pronásledovateli unikla.

Pan mistr, mávaje šátkem, za ní.

Ještě jednou nebo dvakrát zasáhl ji cípkem šátku; neboť ubožáček skoro až k zemi sražen provádí ve vzduchu přímo virtuózní kotrmelce a již již zdá se býti úplně zpitomělý.

Ale dříve, nežli zvedl Ottovaldský ruku k ráně ještě jedné a snad již poslední, vzpamatovala se týraná moucha aspoň tak dalece, že vzlétla s napětím veškerých sil do výše a zakrouživši – posud ještě mlčky – před oknem, hledala konečně spásu mimo dům.

V zmatku narazila o sklo, až mírně zařinčelo – a nárazem tím ještě více pomatená počíná úzkostlivě bzučíc po hladkém skle hledati východ z děsného vězení.

Tvář našeho reka zkrivila se k vítězoslavnému úsměvu; z oka šlehnul blesk skoro krvelačný...

„Teď tě mám!“ zajásal a přiskočiv k oknu snažil se mouchu, křídla křečovitě pracující, plochou dlaní přimáčknouti ke sklu; ale

moucha vždy mu proklouzla a vysoukavši se výše bzučela mu tak vysoko nad hlavou, že nemohl k ní více dosáhnouti.

Nezbylo mu, nežli vzíti útočiště k výpomoci – ruče se otočil a podskočil pro třínožku.

Moucha byla zatím ztichla a na nejvyšším místě okna očekává osudný pro sebe okamžik.

Chvatně přistavil pan mistr třínožku k oknu a vyskočil na ni.

Vše to stalo se sice v okamžiku takměř nerozdílném; ale přece tím popřáno stíhané mouše času k oddechu, nebo správněji řečeno, ku vzpomínání se; neboť když náš rek vztáhl vražednou ruku po mouše, proklouzla mu tato mezi prsty a místo k oknu popoletla do jizby a bzučíc vznášela se nad kolébkou.

Opětným nezdarem své honby popuzen obrátil se pan mistr na třínožce tak prudce, ba vášnivě, že by byl málem slítnul, čímž ještě více popuzen.

Seskočiv ze stolice popadnul šátek a honba po mouše počala znova.

Tentokráte však to již byla pravá štvаницe. Tvář našeho reka hořela; z očí sršely mu blesky... Mával šátkem po mouše, mnohdy – a to nepoměrně častěji také do prázdna – jako zběsilý...

Přítom mručel, ba občas i zaklel – a to tak hrubě, že ostýcháme se zlolajná slova jeho reprodukovati.

Nesčetněkrát již prokletá moucha však byla zatím svůj revír dle všeho náležitě prozkoumala.

Nyní již jen zřídka odváží se do nížin, neustále držela se ve výši – buď na stropě neb u stropu a popoletla-li, popoletla vždy skoro přes celou jizbu neb aspoň přes polovic, takže byl pronásledující ji pan mistr zanedlouho celý uřícen.

Tvář jeho byla zbrunátnělá, čelo a skráně potem zvlhlé, rty křečovitě sevřeny a oči, z nichž sálal vztek, divoce vypouleny.

Lítal za mouchou jako veveřice. Začasté musil na stolic, jindy na stůl neb i na postel...

Moucha vždy vyčkala, zdánlivě bezstarostně; ale v rozhodném okamžiku vždy zase smrtící ráně unikla...

A k neuvěření!

Podivná honba trvala již skoro půl hodiny a „nimrod“ náš posud ještě nejevil nejmenší chuti ustati.

Naopak – z veškerého jeho vzezření bylo zřejmo, že nemíní ustati, dokud nebude stíhané zvíře usmrceno...

Lítal již jako zběsilý – tu se šátkem, tu s trepkou, tu s branzolem v ruce...

Jednou docela chopil se v zmatku knejpu a hnal se za mouchou přes celou jizbu a nepozoroval, že má v ruce nástroj nejnepřiměřenější, až když moucha, která se byla v poslední době dítěti v kolébce vyhýbala, usedla dítěti zase jednou na čílko.

Vztekle odhodil rek náš knejp daleko od sebe a popadnul pantofel; ale i ten byl hned na to odhozen a holá ruka musila znovu konati službu stíhačskou.

A vykonala ji zase nemotorně. Moucha sice z čílka odlítla, leč v následujícím okamžiku byla zase v levém koutku višňových úst a reku našemu se zdálo, že přes všechno nebezpečí, jež jí hrozí, hotoví se zcela nonšalantně k nasazení svého chobotku, by se napásla.

Pan mistr byl právě touto bezstarostností takořka k šílenosti podrážděn.

Obratným mávnutím ruky sice mouchu odehnal, ale moucha bzučíc vznáší se mu nad hlavou. Popadnuv u svých nohou ležící pantofel, mávnul několikrát po ní; – ale – vtom ji slyší bzučeti nad hodinami na skříni.

Letí za ní... A znovu počíná po několik minut trvajících honba z místa na místo.

Rek náš zdá se býti již skoro bez sebe – nevidí nežli prokletý bzučící černý bod v povětří nebo temně modravou skvrnu, když někde usedne.

Moucha však provádí své virtuózní evoluce s bezpříkladnou zručností.

Nechť zaujme místo sebenebezpečnější, nechť postaví se k ní protivník sebevýhodněji a vede ránu sebezručněji, vždy šťastně uniká.

Však jedním osudným mávnutím pantofle byla konečně přece tak nešťastně zasahnuta, že svalila se na zem a již ji chtěl Ottovaldský ještě jednou ranou dorazit, když moucha poznovu se vzmužila a s napětím veškerých svých sil popoletla – ale nic dále než asi o dva kroky a nic výše než asi o půl pídě od podlahy. Usedlat' u verpánku na hladký velký kámen, na němž mistr kůže vyklepává...

Chladný kámen byl k smrti uštvanému a zimničně rozpalenému zvířátku patrně prostředkem osvěžujícím – zůstalot' na něm po několik vteřin beze hnutí.

Pan mistr situace té využítkoval.

S pantoflem v napřažené pravici přiblížil se opatrně co možná nejbliže a poklekl na jedno koleno, by vedl smrtící ránu.

Kdo by jej byl v rozhodném okamžiku tomto spatřil, byl by se jeho vzezření zděsil.

Doruda zbrunátnělá, potem zvlhlá tvář měla výraz přímo démonický. Mračně svraštěné čelo, pootevřenými rty povykukující zatnuté zuby, na jeden bod na kamenu krvelačně vypoulené oči – –

Ne, ne – to nebyl více člověk, to byla již fúrie --

Několik vteřin setrval v naznačené číhavé pozici – pak – rána tak prudká, že by jí bylo možno býka omráčit.

Dítko v kolébce úpěnlivě vzkřiklo a dalo se do vřeštivého pláče.

Ale rek náš – shledav po ráně, že byla moucha zase unikla – nedbá pláče svého jedináčka. Vyskočiv točí se kolem hledaje vytřeštěným zrakem uniklou obět'.

Vtom padl zrak jeho na baňatou skleněnou okrasu staromódních hodin na skříní, kam se byla proklatá moucha ve své smrtelné

úzkosti uchýlila... Jediný jen ještě skok a v hrůzném zmatku jediná jen ještě rána pantoflem a s ohlušujícím cinkotem řítí se střepy skla na zem...

Dítě v kolébce přímo řve; ale rek náš stojí jako v strnutí upíraje zrak svůj na trosky drahocenné památky.

Zdá se, že v okamžiku tom ani nechápe, co byl v rozpálení a zmatku způsobil; ale možná také, že právě úplné vědomí vykonaného skutku působí naň tak zdrcujíc, že stojí bez pohnutí jako socha v téže skoro pozici, jak se byl po ohromující ráně vzpřimil.

Toliko pravá ruka s pantoflem visí mu po boku jako ochromena.

Myslí-li, cítí-li, nelze uhodnouti. Tvář jeho má výraz nejvyššího, ale zároveň strnulého zděšení...

A tak stojí po několik vteřin a byl by tak zajisté stál po několik minut, kdyby se nebyly zlehýnka otevřely dvěře jizby.

Na prahu objevila se asi dvaadvacetiletá, černoooká a černovlasá ženština příjemné, skoro smavé tváře, v které se právě zračila mírná radost.

Shlédnuvši převrženou třínožku, do kouta k oknu odšoupaný verpánek, pocuchanou postel, u svých nohou šátek, opodál branzol a jednu trepku a ještě dále ze skříně sražené a v střepy rozbité baňaté sklo hodin a před střepy pana mistra v strnutí – zůstala jak omráčena na prahu státi a ze rtů splynula jí v největší úzkosti slova:

„Pro Krista Pána, Matěji! – Co se tu děje?“

Náš rek sebou škubnul, jako by jej byla zmije uštkla a obrátiv se k ženě vítězoslavně zvolal:

„Tu je, tu je! Už ji mám – tu prach – set sakr...“

Přitom se ruče shýbnul k zemi, a zvednuv jeden z větších skleněných střepů, ukazuje jej udivené ženě.

Zatím byla žena přiskočila ke kolébce, a vzavši vřískající dítě do náručí, snaží se je upokojiti...

„Ale vždyť se dítě uřve – poslouchej!“ napomíná káravým tónem žena, tulíc svého jedináčka k ňadrům.

„Už ji mám! – Sláva, sláva!“ provolává pan mistr, vystupuje na špičky a drže sklo vzhůru jako ukořistěnou trofeji.

„Ale probůh tě prosím – co se stalo?“ ptá se polekaná žena, nemohouc vřískající dítě ukonejšiti. „Vždyť je dítě celé smrtelné...“

„Nic – nic! Ať si!“ volá Ottovaldský. „Jen když ji mám – tu prach – set sakr... Ted' už se neopovází – ted' už je na pravdě boží...“

„Kdo – kdo!?“ vpadla žena ustrašeným tónem tušíc věc nejhorší. „Copak jsi se zbláznil?“

„Zbláznil?“ opáčil náhle dutým hlasem pan mistr, načež kvapně dodal:

„Já – já že jsem se zbláznil? Ah – ne, ne – já se nezbláznil – já jen tu prach set... Nu, podívej se přec – podívej!“

A přitom strká ženě střep skla před oči.

„A na co se mám dívat?“ ptá se žena, nemohouc potlačit vždy více se vzrnající úzkost.

„Copak nevidíš? Nevidíš!“ křičí pan mistr povýšeným hlasem, přehlušujícím vřískot dítěte. – „Nevidíš rozpláclou mouchu...?“

„Nu, vidím – vidím,“ dokládá žena, nemohouc pochopiti. „Ale jakž, prosím tě...“

Nedořekla.

Rozkvašený, ba rozvášněný manžel byl při posledních slovech jejích pohlédl k hodinám, z kterýchž byl před chvílí baňatou skleněnou okrasu srazil, a spatřil z otvoru, na němž byla stála, čouhati nějaké papíry.

Jedním skokem byl u skříně a chvatně vytáhl z hodin papíry.

Sotva však na ně pohlédl, počal se na celém těle třásti.

Z prudce se vlnících ňader vydrala se mu slova:

„Pro Kristovy rány – Jindřiško, Jindřiško, – co to?“

Drže papíry křečovitě v ruce sevřené chtěl popojíti k ženě, která byla zatím veškerou svou pozornost věnovala dítěti již se konejšícímu, ale zavrával a sklesl na jedno koleno na zem...

Žena s dítětem v náručí přiskočila, by mu přispěla ku pomoci; ale on vzmuživ se rozradostněným tónem zasípal:

„Jindřiško! Jindřiško! Teď je po bídě a po nouzi – já jsem zase poctivý člověk – já mám otcovy kvitance...“

Přitom držel papíry do výše.

Žena po nich vztáhla ruku; ale on prudce uškubnul, jako by se bál, že by mu vlastní žena mohla drahocenný poklad uzmouti.

Co dále se stalo, možno dopověděti několika slovy.

Vřískající dítě konečně úplně ukonejšeno a rek náš své žínce v stručnosti pověděl, co, proč a jak se bylo přihodilo...

Že neopomenul vykázati se bez odkladu nalezenými kvitancemi u soudu, rozumí se samo sebou. Záležitost jeho vyřízena proň příznivě a v několika týdnech byl zase legálním vlastníkem svého domku.

Byl šťasten.

Ve svém štěstí nezapomněl na původkyni...

Nemoha se však mrtvé mouše, kterou byl tolikráte proklel, jinak odměniti, uschoval si aspoň na skleněném střípku rozpláclou, pouhé skvrně podobnou její mrtvolu na památku.

Dal ji za sklo a pověsil na stěnu nad starobylé hodiny, kterým dal udělati novou baňatou okrasu – a ukazuje památku tu každému, kdo navštívíví jej, jest ochoten vyslechnouti z jeho úst vypravování o proklaté mouše.

Požehnaná ústa

Ze „zповědných zrcadel“ Ivana Kopřivy

Už tomu mnoho let, co mne tatík poprvé zavedl do Prahy. Byl jasný, podzimní den – tatík v koženkách, v dlouhém šosatém kabátě a se sukovitou holí v ruce, já v ošumělém burnusu, kalhoty do bot a beranici na hlavě.

Putovali jsme po dva dni pěšky. Po celou cestu bylo mi jaksi slavnostně teskno a truchlivo...

Rozloučiv se s rodnou dědinkou nemyslel jsem na nic jiného než na stověžatou matičku Prahu, vznášející se před duševním zrakem mým v bájně čarokráse.

Bylo mi, jako bych se blížil k zakletému zámku neskonale krásy, střeznému u bran děsnými nestvůrami s ohnivými jazyky – k metropoli spravedlnosti a práva, všech ctností i předností...

Konečně zahlédli jsme z dále temnou, tunelovitou bránu.

Zachvěl jsem se; pojalat' mě nevylicitelná úzkost a bázeň. Mimoděk jsem se zastavil; ale tatík ujav mě za ruku cosi zamručel a vlekl mě dále.

Prošli jsme branou.

Ruch a šum velkoměstský, o němž jsem neměl až dosud ani poňtí, působily na mne ohlušujíc a omamujíc. Nevím, slyšel-li jsem, viděl-li jsem něco. Vše splývalo před očima v mlhavé chaos, v uši zaléhal ohlušující hluk a lomoz.

Nesměle, bázně potácel jsem se po boku otcově ulicemi. Konečně zastavili jsme se před pošmurným domem, vešli do špinavého průjezdu, vyšli po rupavých, vyšlapaných schodech, vstoupili do tmavé kuchyňky, pak do nízkého, těsného pokojíku.

Obstarožný krejčí, tatíkův starý spolužák, seděl u okna flikuje režné gatě.

Přivítal nás suše; ale záležitost, pro kterou jsme byli přišli, přece projednána hladce. Za pět zlatých měsíčně přijal mě krejčí do bytu i na stravu.

A za hodinu jsem se s otcem rozloučil.

Pamatuju si jako dnes, jak mi bušilo srdce úzkostí a bázní, když jsem se viděl zůstaven samu sobě.

A což teprve, když jsem se později odvážil na ulici!

Zdálo se mi, že dláždění pod mýma nohama se třese; lidé a vozy tančili mi před očima, domy sem tam se kejklaly, jako by hrozily sesutím...

Bylo mi, jako z rodného domu vymrskanému vyvrženci.

První noc válel jsem se v temné kuchyňce na slamníku na zemi v pekelných mukách. Smrtelná úzkost zmocnila se mé duše. Zdálo se mi, že musím v tom leskle mrazivém, ohlušujícím a omamujícím chaosu zahynouti.

Vše zdálo se mi býti velkolepé, nedostihlé – každý člověk, na němž nesmělý zrak můj utkvěl, mudřec a vzor dokonalosti – každé dítě chytřejší desíti takových nemotorů, jakým byl já.

První dny byl jsem nesmělý, bázlivý jako jehňátko.

Po přání matčině měl jsem konati přípravy ku vstoupení do semináře. Měl jsem také doporučení ctihodného pana faráře a dal se zapsati do gymnázia.

Odbyv přijímací zkoušku s obstojným prospěchem, zahájil jsem přípravní studium života.

I škola působila na mne z počátku omamujíc – každý kolega zdál se mi býti učencem, každý profesor bytostí nedostihlou, takorča bohem.

Však zanedlouho, již v několika týdnech počalo se oslňující chaos, kterým jsem byl obklopen, rozplývati a před duševním zrakem mým začala se otevírati vždy jasnější perspektiva.

Především počal jsem nabývati přesvědčení, že není v té stověžaté matičce Praze vše tak nádherné, velkolepé, nedostihlé, jak se mladistvě

bujné obraznosti zdá, ba více – vbrzku jsem se překonal, že u porovnání s jinými přece nejsem tak nevědomý a tupý, jak se mi zdálo...

Počal jsem se osmělovati, a názor můj v svět znenáhla se krystalizoval.

Pražan, prototyp všech možných ctností i nectností, počal se mi jeviti ve světle zcela jiném.

Záhy jsem se překonal, že to bytost přece jen lehkomyšlná, vedoucí život proletářský, „z ruky do úst“.

Lehkomyšlné pojmání světa, bezstarostnost, nevšímavost, nečtečnost, nekořistění z poměrů, velkoměstská pýcha a pohrdání tak mnohým, co jiní pokládají alfou a omegou života – slovem, já vbrzku nabyl přesvědčení, že z pražských dětí zřídka které udělá tak zvanou kariéru, že skoro všickni, i nejdůmyslnější žili a žijou „neprakticky“...

„Pražan tvým vzorem býti nemůže a nesmí!“ pravil jsem kdysi v šťastné chvíli sám k sobě. „Ty si musíš zcela jinak počínati nežli ti bezstarostní, nevšímaví lehkomyšlníci, kteří s bujným vtípem nebo trpkým úsměvem na rtech život svůj promarní pachtěním se po zábavách a hýřením – budeš usilovně pracovati, napneš veškeré své síly k jedinému cíli...“

Avšak zanedlouho jsem se přesvědčil, že pravda a právo, práce a přičinění, a tak mnohé jiné zůstává i v Praze jako jinde začasté nepovšimnutou popelkou; tichá zásluha, mnohdy i nejusilovnější, nejobětavější práce že krčí se v koutku jako hříšnice, kdežto drzé dryáčnictví, planost a frázovitost v koketním rouše panujících názorů slaví triumfy blažíc klamané i podváděče.

„Ne, ne, Ivane!“ díím sám sobě kdysi v šťastném okamžiku. „Tobě nemohou, nesmějí býti vzorem vlastenečtí snílkové, kteří v potu tváři v bídě a nouzi poctivě pracovali na prospěch celku, a nyní již jen z pouhého zvyku a zároveň s polo úsměšnou útrpností velebeni bývají – tobě nesmějí býti vzorem ti putičkoví talentové, nabízejíci hluchým, poloslepým davům nesměle a bázlívě plody ducha svého – ty musíš směle vystoupiti na kolbiště života, ty se musíš objeviti

jako skvoucí, oslňující meteor za hlaholu trub a kotlů. – Jinak jsi ztracen! Utoneš v moři práce a namáhání...”

Tím byl osud můj rozhodnut.

Na gymnázium konal jsem přípravy tajně; ale odbyv gymnázium dal jsem se proti vůli matčině zapsati na fakultu právnickou a od té doby konal jsem přípravy životní veřejně.

Trvám, že pamatuje se mnohý ještě na moje triumfy v kruzích studentských, kdy ujímal jsem se při každé příležitosti slova, bych kolegům svým kladl na srdce povinnosti k vlasti a národu, kdy hřímal jsem proti vlačnosti, netečnosti a neobětavosti, kdy doporučoval jsem poctivou práci jakožto jediný lék a spásu – neboť mládež miluje ideály...

Později přenesl jsem činnost svou do spolků a společků všech odstínů.

Byla rozkoš viděti, jak důvěrně tulili se členové k nadšenému členu, nabádajícímu plamennými slovy ku všestranné horlivosti. Nebylo spolku, v němž bych nebyl zasedal ve výboru; v četných spolcích byl jsem funkcionářem, v mnohých i předsedou... A všady vedl jsem první slovo, generální bas, co není nesnadno, dovede-li se člověk jen poněkud vpraviti v stav věci.

Řečnit jest to zázračné heslo, kterým se vítězí.

Mluvit – každý den mít nějaký návrh, nějakou opravu pohotově a vždy jen lichotit většině a hovět všem, kdo mohou také řečnit a mohli by člověka „uřečnit“...

Jen pro vše na světě žádné opozice, která budí protitlak, podrážděnost, nevoli a hněv – vždy a ve všem opatrně, mírně, laskavě, zprostředkovavě...

A dříve nežli jsem ukončil studia, nežli jsem zahájil život praktický, nebylo v Praze populárnějšího horlivce nade mne. I v kruzích rozhodujících vyslovováno jméno moje s šetrnou nadějností, každý tušil ve mně vhodný, způsobilý přírůstek v řadách pracovníků „na národa roli dědičné“.

A jakmile jsem odbyl doktorát, octnul jsem se hravě v životě veřejném.

Byl jsem hledán.

Čeho jiní teprve po osvědčené své způsobilosti dosahují, dosáhl jsem obratem ruky na základě své pověsti, že „vládnou jazykem“.

Byl jsem volen do všech výborů a komisí. Mluvil jsem při každé příležitosti obden, mnohdy den co den – ký div, že veřejnost navzájem neměla mnohdy o čem mluvit než o mně?

Populárnost má vůčihledě se rozmáhala; jméno mé četl jsi den co den v novinách, slyšels je o všech národních slavnostech a manifestacích, v klubech, v divadle, v hostincích i na ulici – jaký div, že stal jsem se vbrzku poslancem...

V postavení tom arci počala hvězda mé slávy poněkud blednouti.

Měl jsem se měřiti s osvědčenými silami, vynikajícími myšlenkovou hloubkou, duchaplností a vědomostmi; ale vyhnul jsem se tomu, složiv z „ohledů zdravotních“ mandát a obmeziv se výlučně jen na řečnění více méně pokoutní.

I hřímal jsem zase v klubech a spolcích, na táborech a ve všemožných shromážděních, kde stačí několik tuctů naučených frází a proud více méně temných slov, kterému se naslouchá, aby se vůbec něčemu naslouchalo...

Tu a tam arci padlo již také nepřejné, závistivé slůvko: „mluvka“ nebo „frázista“; ale já je načas přece zažehnal novou činností, vrhna se střemhlav do proudu písemnictví.

„Může-li býti z pěti nebo šesti gramatik nebo estetik sesmolena gramatika nebo estetika sedmá,“ mudroval jsem, „proč medle nedal by se z desíti národohospodářských spisů zkompileti epochální spis jedenáctý?“

Rozhodnuto, vykonáno.

V několika dnech byl sehnán potřebný materiál, v několika týdnech urovnán, zpracován, tj. přepsán, přeložen a v celek sestaven a v několika dalších týdnech epochální spis vytištěn a vydán.

Praha a celý národ žasly!

Nikdo se podobného do mne nenadál – byl jsem „lvem dne“. O nevyhnutelnou reklamu postarali se přátelé – lid kupoval, četl a divil se hluboké, mnohostranné vzdělanosti, kterou jsem byl tak snadným způsobem osvědčil.

O nový nějaký systém arci jsem se ani nepokusil, ale opřev se opatrně o nejčtetnější třídu obyvatelstva, dělnictvo, vybral jsem z cizích spisů jen ony odstavce, v kterýchž dělnictvu strdí a med otírány kolem úst a zároveň také nadržováno tak zvaným chlebo-dárcům, takže ani tito, neřkuli onino nevěděli, komu vlastně má býti prospěno.

A tím jsem prorazil, neznepřáteliv si ani kuřátka.

Přes noc byl jsem věhlasným národním hospodářem, spasitelem dělnictva i podnikatelů. Každý byl spokojen a já – nejvíce...

Ký div, že vbrzku učinil jsem nový krok kupředu. Naléhánoť na mne, bych osvědčené vědomosti teoretické provedl prakticky...

Proč ne? Nic snazšího nad to...

Přes den opatřil jsem si několikero stanov, přes noc zkompiloval jsem nové – následujícího dne svolal jsem několik přátel k důvěrné poradě a v několika týdnech byla tu k nemalému udivení všech, kdož se posud nedovedli vpraviti v život ve velkém stylu – banka a já – jejím předsedou...

Na tom však jsem nepřestal!

„Akcie“ bylo zázračné heslo, na které se lapali hejlové všech barev jako na vějičky. Jedna akciová společnost vznikala k mým návrhům po druhé a ve všech pojištěn mně ne-li největší, tak aspoň značný vliv, neboli jinými slovy: ze všech plynul hravě nějaký ten příspěveček do mé kapsy.

Nebylo již žádné pochybnosti, že za takových okolností vbrzku zbohatnu; ale požehnaná moje ústa, kterým jsem byl již tolikerým díkem zavázán, urychlila můj „osud“...

Jakýsi bohatý, ale zároveň slávylačný šosáček, kterýž byl jmění svého nabyt mnohaletým strádáním, slyše mne kdysi řečniti, zamiloval si mě patrně v tom úmyslu, bych změkklému mozku jeho dopomohl jakýmkoli způsobem k nějaké oslavě...

Tak octnul jsem se v jeho domě – a poněvadž měl obstárlou a k tomu neohydnou dceru, není divu, že vbrzku stal jsem se šťastným jeho zetěm.

Zakoupiv si ze svých úspor a z věna své ženy jeden z největších velkostatků, byl jsem pro všechny případy kryt a zajištěn – a tudíž ku všem veřejným záležitostem vlažný, ba lhostejný. A již již chtěl jsem se vzdáti všech veřejných úřadů a funkcí, bych v klidu a míru trávil z ovoce své činnosti, když mi šťastným sběhem okolností ústup do soukromí usnadněn.

Rychlá kariéra má vzbudila tu a tam závist.

V různých časopisech počalo se o mně psáti se zatajenou záští, že prý jsem vlastně přece jen pouhý mluvka, pouhý dryáčník; ba více – později páleno do mne i z hrubých kusů, načež já s ostentativním sebevědomím veřejně prohlásil, že „z ohledů zdravotních“ uchyluju se navždy do života soukromého...

Tím zacpána tisícezvuká ústa žurnalistice, a poněvadž od té doby žiju v nejintimnějším zátiší, nemají zlolajní jazykové hrubě ani látky k pomlouvám a osočování. Občas obdařím nějaký spolek nějakým dárkem, občas věnuju přiměřenou částku na prospěch všeobecný a mám – svatosvatý pokoj...

V celém království českém není člověka, jenž by mi mohl právem metnouti v tvář urážku, že nejsem muž vlastenecký a obětavý...

Závistí diktované ousměšky o požehnaných ústech, nebo že jsem byl vlastně přece jen pouhý mluvka nebo – jak jsem ondy na vlastní uši slyšel – národní řvoun, nepokládám za urážku. Naopak – požehnaná ústa moje jsou mojí předností, bez kteréž bych snad byl nyní „národním mučedníkem“ o kteroužto hodnost, upřímně řečeno, nestojím...

Adamitský ples v českém divadle

Roku 1880 časové nocturno Principie Satanelly

Je noc – temná, bouřlivá, děsná noc, jak dovedl by ji popsat snad jen Dante nebo Milton, kdyby chtěli zidealizovati rozhněvanou, rozsoptěnou přírodu...

Nad Novým českým divadlem úpí a kvílí z vlastí československých vypovězená Meluzína. – Vášnivý její dech provívá všemi skulinami a úpěnlivě sténaje bloudí z prázdných loží do prázdného parteru, odtud po prázdných galeriích – pak po pustém jevišti, až zabloudil do garderoby.

Na chvíli se Meluzíně zatajil dech...

Hrobové ticho, jež tu panuje, přerušeno mírným zaharašením...

Na dřevěné stěně zavěšený zrezavělý krunýř, jenž byl také někdy zdobil prsa interpreta Žižky, se pohnul – zaúpěl a zastenal... Hned nato zaznělo zaúpění z široké, červotočinou prožrané truhly, kde mezi starými cárovitými kostýmy operetními v cucek schoulen ležel nejdoleji ošumělý talár, v kterém druhy aspoň občas interpret Husův vystupoval před obecenstvo...

„Hu! Jak nevlídno, neveselo tu!“ zaúpěl truchlivě krunýř. „Jako by česká krev byla se změnila v ichor, jenž proudíval žilami vymyšlených bohů antických...“

Ošumělý talár v truhle jen povzdechl...

„Jak jsem se dříve leskl!“ pokračoval krunýř. „Nyní však mne více nikdo nevycídí... Sterými ranami rezu zjizvená má prsa podobají se nástroji, kterým se přesejpá koukol od...“

„Nenaříkej! Nelkej, starý, osvědčený brachu!“ ozval se ošumělý talár. Tot' osud všeho pozemského! I já zestárl, zpustnul, ba ztrouchnivěl – ani vetešník by mne neodkoupil...“

„Můj vlastní osud mne tak nehněte,“ krunýř na to. „Ale že všickni, kdož byli druhdy české myšlenky platné služby prokazovali, v prachu zapomenutí trouchniví, naplňuje mě trpkostí nevýslovnou...“

„A přec dnes zase kostýmní zkouška!“ odpověděl talár. „Nepůjdem se podívat?“

„Pojďme!“ zní dutá odpověď krunýře.

A krunýř i talár pomalu, namáhavě opustily svá místa a belhaly se jako zbídačelí dva starci na jeviště...

Však co to?

V slabém osvětlení jen jediné lampičky viděti zvláštní výjev. Dav lidí v kroji praotce a pramáti přechází právě přes jeviště.

Z neviditelného orchestru zazněla bouřlivá fanfára.

Nový dav objevil se na jevišti. Krunýř i talár odstoupily v zákulisí a na jevišti zahájen za zvuku divoké písně přímo rozpustilý rej...

Dupání a výskání ozývá se ze všech stran. Zde točí se dvě nebo tři postavy dokola jako čamrdy, onde víří v kole dva, tři párky, kdežto většina v divoké směsici dupá, skáče a výská podle taktu...

Talár se pýří, krunýř se rdí. Až dosud nebyly ještě svědky takové scény...

„Co to!“ ptá se s uzarděním ošumělý talár rezovitého soudruha.

„Nechápu, nerozumím,“ odpovídá dutě s mračným pohledem krunýř.

„To že má být generální zkouška na původní kus prodchnutý antickým duchem?“ ptá se talár.

Krunýř pokrčil mlčky rameny.

„A v takových kostýmech bude kus ten zejtra provozován ve prospěch spolku mužů, kteří se byli o vlast zasloužili více, než...“

„Nevím,“ krunýř na to. „Tamo však sedí ředitel – pojď, zeptáme se...“

A pomalu, jako matné stíny vlekli se zvětšeli zbytkové staré garderoby k ředitelovi, v jehož tváři zračilo se právě nevýslovné uspokojení...

„Račte odpustit, pane řediteli, muži vlastenecký, že odvažujeme se obtěžovati,“ ozval se s přízvukem nesmělosti krunýř, kloně se s talárem s povinnou reverencí před ředitelem.

„Co dobrého?“ optal se tento nevrle.

Krunýř váhá s odpovědí; výmluvnější talár však se osmělil pronésti trhaně slova:

„V takových – kostýmech – chcete snad zejtra...“

„Eh – pah!“ zamručel ředitel mávna odmítavě rukou. „Je vidět, že jste už dávno nebyli na jevišti...“

„Ale za to přec nemůžeme my!“ odvážil se nesměle namítnouti druhdy hrdý a pyšný krunýř.

„A naplňuje nás studem, lítostí a hořkostí,“ dodal vážný talár s přízvukem těžkomyslnosti, „že snad zejtra kolegové a kolegyně naše vzbudí touto svou nahotou pohoršení v obecnství...“

Nová fanfára zazněla z orkestru; nový dav vyhrnul se ze zákulisí na jeviště a za nové, divoké písně pokračováno v reji přímo zběsilém...

„Ale to přec není možno, proslavený pane řediteli,“ ozval se poznovu talár obraceje truchlivý zrak svůj v zívající prázdnou hlediště, „abyste zejtra před českým obecnstvím...“

„Eh – pah!“ odpovídá ředitel s pohrdlivým úsměvem. „Jací jste vy starší, ošumělí členové garderoby, (kteří už od let býváte jen zřídka kdy zaměstnání), bláhovci a pošetilci! Však se budete moci zejtra na vlastní oči přesvědčiti, jakého efektu docílíme překvapujícími dekoracemi a skvělou, nádhernou garderobou...“

„To přec není možno!“ namítl krunýř. „Snad chcete říci – svou nahotou!“

„Nebo svými cáry!“ dodal talár...

„Ah, nikoli, bláhovci!“ vykládá ředitel špoule přitom vychytrale ústa. „Však my svou cárovitost a nahotu dovedem už nějak maslovat. Právě jsem poslal k ctěnému kolegovi – řediteli *německého* divadla, by nám zapůjčil, čeho je třeba k zakrytí naší nahoty...“

Z ňader ošumělého taláru vydral se bolestný vzdech; rezavý krunýř chtěl vzkřiknouti: „Ajta – toť nejnovější skandál!“; ale slova odumřela mu na rtech...

Dech Meluzíny zhasl jedinou lampičku, kterou fantastický výjev ozařován, a vyrazil z divadla, kde nastala čirá tma a hrobové ticho...

Několikrát zakroužila Meluzína nad střechou, pak pozalétla nad velkolepý pomník české obětavosti a kroužila nad ním úpíc a sténajíc až do rána...

Z nevinných meditací

Milujme tyrany!

Podivný věk...!

Ve všem utěšený pokrok – jen v odvěkých předsudcích a bludech strnulost...

Kdož medle v nejbližší příštím století uvěří, že ještě za našich dob hřímáno proti tyranii a despocii – nejspanilejším květům ducha lidského!?

Pošetilá pobloudilost lidská!

Po věky zpytuje „pán přírody“ podstatu světa, vychloubá se svým důmyslem, svou osvětou a jinými tretkami – a přece po dnešní den nedospěl v mravní dokonalosti ani tak daleko jako divoch.

Ani divoch nevzpouzí se uznati autoritu síly a nadvládu svalů; i on se koří silnějšimu, i on hrbí hřbet před mohutností těch, kdož bez ohledu na vše kolem sebe směle a odhodlaně spějí za vytknutým cílem – byť i přes mrtvolu...

Jen člověk moderní, prosáklý falešnou filozofií humanismu, krčí se v závětří, zatíná pěst, skřípá zuby, mručí a hubuje – nezřídká i revoltuje...

Ale proč – proč?

Neníť prý odpornější, hnusnější, padoušštější obludy nad tyrana a despotu!

A přece – který pak lidumilný panovník poskytl básníkům tak vhodné látky k nesmrtelným, povznášejícím a ušlechťujícím plodům ducha jako brutální Neronové a jim podobní?!

A právě tím, čím jest tyran v hermelíně, jest v životě všedním obyčejný tyránek ve fraku nebo v kožiše – vždy povaha nepoměrně

rázovitější, zajímavější, vábnější než kterýkoli lidumilný tichošlápek, o kterém svět sotva kdy více zví, nežli že vůbec existoval.

Vyhubte tyrany a despoty – a poezie zpláče krvavými slzami...!

Kdež, prosím, nalezl by pravý poeta vhodnější látky ku svým tklivým, dojemným, po případě srdceryvným zpěvům nežli v středu ubohých a týraných, kteří pod karabáčem brutálnosti úpíce a stěnajíce v bídě živoří a s nejoprávněnější, tudíž nejpoetičtější kletbou na rtech umírají?!

Zbavte svět tyranů a despotů – a zbavili jste ho nejvydatnějšího zdroje poezie. Bez tyranů nebylo by týraných – a poezie nemohouc opěvati odvěká utrpení a muka, zahyne v jednotvárné poušti blaha a štěstí plamennou touhou po nejvzácnějším úkolu svém...

A proto ctěme a milujme tyrany a despoty, bez kterých by ve světě vyhynul živel nejdojemnější – nejvzácnější vymoženost moderního věku: lidskost.

Nebýti tyranů a despotů, byla by lidskost zbytečnou. Nesčetná armáda útrpných lidumilů a dobrodinců, kteří den co den z tučných svých sáčků poskytují krejcarové almužničky tyraní šlapaným ubožáčkům, byla by nucena složití ruce v klín a žurnalistika všech odstínů přišla by o zajímavou rubriku dárců, podporovatelů a mecenášů.

Nebudme nelidskými, jako bývali naši předkové v dobách surových, kdy hnusila se tyranie a despotie i nejposlednějšímu z nich; kdy palcát, cep a sudlice ničily bez milosrdenství vše, co jen zdaleka páchlo tyraní... Pomněme, že žijeme ve věku osvíceném, ve věku lásky a bratrství, kdy druh druhu něžně miluje a promíjí i hříchy nejtěžší.

Neboť i tyran a despota má srdce!

Pravda, poněkud abnormální, ale přece jen srdce podobné srdci kohokoli z nás – s dvěma komorami atd., jak anatomie učí.

I tyran, je-li křesťan, popřípadě věří, žeť „jeden bůh, jenž nad námi přebývá“ – i on, tyran totiž tuší, že za své poklesky a hříchy věčnému trestu neujde...

A proto mějme s ním útrpnost!

Nestihne-li ho zasloužený trest na tomto světě, na onom zajisté – – –

Nezapomeňme, že jsme vlastně všichni křehcí a hříšní a že i nejspravedlivější zhřeší denně sedmkráté – proč by nemohl tyran a despota zhřešiti denně o jednu více, osmkráté?

A proto opakuj: Ctěme, važme si, milujme tyrany a despoty! Jsouť přece jen našimi bližními a úkol jejich v harmonii všehomíra opravdu nesnadný a záslužný.

Bez pevné, železné ruky despotů a tyranů nastalo by ve světě chaos bezpříkladný. Kdo zná povahu lidskou vůbec, uvěří bez dokladů.

Česká hesla

Nedejme se! Ano – nedejme se! – když nám nikdo neublíží...
Bývali jsme národ holubičí... Nyní už jím bohudík nejsme.
Beránčí povaha naše změnila se takořka přes noc v uvědomělou,
oprávněnou ráznost –

„U nás,
u nás –
jde ráz na ráz“ – –

Pracujeme, bojujeme – –

„tu rána na ránu
jak hrom dopadá“ – –

A proto – nedejme se! – dokud nepřítel spí...

Ale jakmile se pohne, jakmile si protře oči a zvedne ruku, by nás pohladil – možno zcela pohodlně o krok couvnouti... Káže tak ostatně matka moudrosti – opatrnost!

Nedejme se, nedejme se! – dokud jsme mimo dostřel... Vypněme hrdě prsa, Vztyčme pyšně hlavy, svraštěme hněvně čela, připravme mužná, rekovná páže – –

Neuteče-li nepřítel okamžitě – možno couvnouti o dva kroky, ba o více kroků...

„U nás,
u nás –
jde ráz na ráz“ – –

Pracujeme, bojujeme za svá práva – –

„tu rána na ránu
jak hrom dopadá...“

Ano, ano – nedejme se...! Postoupí-li nepřítel vpřed, zkoncentrujme se nazad!

Tak aspoň káže taktika... Neníť přece třeba, by nás nepřítel snad jednou ranou... Buďme velikomyslní! Umožněme mu, by mohl rozvinouti veškerou svou sílu...

Potom! – nedejme se...! Možnoť v kapse i pěst' zatnout a třeba po nějakém úkrytu se poohlédnout...! Vyžadujet' toho pro všechny případy pud sebezachování...

Pracujemeť, bojujeme za vlast' a národ, za práva nezadatelná – –

A proto – nedejme se, nedejme se!

Popřípadě možno v okamžiku nejkritičtějším vzítí útočiště ku prostředku zoufalému; možnoť se vzepříti ze všech sil a dát to – do novin...

Vždyť rána na ránu
jak hrom dopadá –
na nás
na nás –
hoj! ráz na ráz...

A proto: Nedejme se – *nedejme se* – – *nedejme se!* – – –

Na prospěch holoubků a holubiček

Úvaha poločasová

Jako bleskem rozletěla se před nedávnem z Albionu po všem vzdělaném světě potěšitelná telegrafická zvěst nezměrného dosahu...

Útlocitné, něžnomyslné princezně waleské zželelo se ubohých holoubků a holubiček, kterýmž, jak známo, vášniví sportsmani všech zemí krutá muka připravují.

I jala se úpěnlivě prositi spanilomyslného chotě svého, by ze všech sil zasadil se o zrušení ukrutného sportu „střílení holubů“.

A princ – budiž mu za to čest a sláva! – ve své velkodušnosti jemnocitnou choť svou – neoslyšel. Slíbil, že přání jejímu vyhoví – a velkodušnému slibu následoval vzápětí velkomyslný skutek.

Princ zasazuje se skutečně o to, by při sportu holubím nebyli více střílení holubi živí, nýbrž zvláštní druh nově vynalezených holubích automatů z terakoty – bez krve a masa, tudíž i bez citu.

Ba více – i dámy vyšší aristokracie slíbily již, že výletní a lázeňské místo Hurlingham nenavštíví dříve, dokud tamní „Gun-club“ nezavede při sportu holubím holubích automatů.

Nám v Čechách po anglických princeznách sice pranic není a nemáme hrubě ani práva všímati si bohulibých skutků, kterýmiž pozornost veškerého vzdělaného světa k sobě poutají; leč tento-

kráte možno snad přece učiniti výjimku a pronésti několik slov ku cti a slávě jemnocitné duše, která se byla tak rekovně zasadila za odstranění brutálního nemravu, kterému rok co rok padá tisíce němých tvorů za obět'.

S nelíčeným potěšením možno konstatovati, že učiněn na dráze humanity opět obrovský krok kupředu; neboť když i v nejvyšších kruzích anglické společnosti ujímají se snahy tak humánní, lze se vším právem nadíti, že zanedlouho budou vznešeného příkladu toho následovati i kruhy méně vznešené, až konečně celý národ anglický – od nejbohatšího manchesterského továrníka až po nejbídnějšího žebráka – s jáсотem vzdá se svých posavadních ukrutných nemravů a nevinných holubů nikdy více veřejně a slavnostním způsobem stříleti nebude.

Škrceci a jiným různým způsobem zabíjeni budou sice holubi, holubičky i holoubátka v Anglii a jinde i nadále jako kdy jindy; ba jisto jest, že i něžnomyslná princezna waleská a velkodušný její pan manžel budou i nadále občas ze stříbrných talířů chutě pojídati různé upravené mrtvoly nebohých těchto tvorů; ale hromadné popravy před tváří tisíců brutálních diváků bude konečně odstraněno.

Jinak zůstane, jak se zdá, v Anglii vše, neb aspoň skoro vše při starém: Divoké štvanice na jeleny, srny a jinou plachou zvěř zůstane v permanenci. Brav, skot, drůbež a vůbec všickni ti nesčetní němí tvorové, jež si byl podle obrazu božího stvořený člověk ku své pochoutce zabíjeti oblíbil, budou i nadále tímže nebo podobným způsobem utracováni jako až posud.

Necitným vozkou ku káře zapřažený kuň nebo pod tíží břemene klesající osel budou rovněž tak hicem i bičištěm popoháněni jako jindy – pes, byť sebevěrnější, bude podobně bit jako jindy.

A jako mezi němými tvory zůstane i mezi tvory nenýmými všechno při starém.

V ohromném hlavním městě Anglie i jinde budou i nadále den co den umíratí lidé hlady jako umírali a umírají; z bídy a zoufalosti

budou se topiti, věšeti, otravovati a jiným způsobem dobrovolně nebo i cizím násilím předčasně hynouti.

Duševní a tělesná muka statisíců týraných ubožáků zůstanou v permanenci.

Bezcitný továrník bude i nadále dělníka vysávat a k přepínání sil poháněti; pot a mozoly zůstanou i nadále údělem oněch ubožáků, pro které nemá společnost anglická nežli útrpné pokrčení ramen...

Ba více! Možná, že zanedlouho vypoví Anglie válku z důvodů dynastických.

A tu pak bude právě tak jako bývalo.

Statisíce zdravých silných mužů setká se se statisíci cizinci – a krev poteče proudem jako tekávala. Obrovská děla rozhučí se děsným svým basem. Několik projektilů rozrazí bok obrněné lodi – a v několika minutách nebude po několika stech lidí a několika tisících liber šterlingů „národního jmění“ ani památky.

A možná, že dojde přitom kdesi na pevnině i k útoku jízdy proti jízdě. A možná, že právě v okamžiku, kdy srazí se první řady několika pluků nejšvarnějších synů Albionu a palaše počnou krvavou svou práci – možná, že v témž okamžiku bude seděti něžnomyslná princezna waleská po boku spanilomyslného svého chotě před stříbrným talířem a zabodne stříbrnou vidličku v mrtvolu smaženého holoubátka, které bylo před několika hodinami ve vši tajnosti zcela prozaicky zardoušeno.

Možná, že si přitom vzpomene na bojující a krvácející syny hrdeho Albionu – možná...

Ale jisto jest, že připomene si šťastné holoubky a holubinky – a že oko její, byť i před chvílí zamutěno, vyjasní se blahou vzpomínkou, že ona se přičinila o zrušení surového zlovyku popravovati holuby a holubinky hromadně způsobem slavnostním před tváří tisíců nestoudných a brutálních diváků!

Šťastná princezna – a šťastný, přešťastný národ, který se může takovýmto skvostem pochlubit!

Jubileum Jos. Jiřího Kolára

V několika dnech – dne 9. února – dovrší Josef Jiří Kolár 75. rok věku svého.

Tři čtvrti století *života* a půl století *uměleckého snažení* zajisté již samy o sobě znamenají cosi řídkého a vzácného.

Není nižádné pochybnosti, že jubileum umělce vpravdě geniálního vzbudí ohlas v nejširších vrstvách národa.

Není nižádné pochybnosti, že *důstojné Národní divadlo* učinilo již dávno všechny přípravné kroky, aby 75. den narození nejgeniálnějšího herce českého, s kterýmž jest nerozlučně sloučen půlstoletý rozvoj dramatického umění českého, oslaven byl způsobem důstojným.

Není nižádné pochybnosti, že zkoušky ku slavnostnímu provedení Kolárovy „Magelony“ jsou již dávno v plném proudu, by vzorným nastudováním a nejpečlivějším provedením nejlepší tragédie české proveden byl nezvratný důkaz, jak vysoko dramatické umění české bylo již dostoupilo.

Není nižádné pochybnosti, že slavnostní představení v Národním divadle dne 9. února r. 1887 bude jedním z nejpamátnějších vůbec – že ředitelstvo, někdejší kolegové jubilentovi, jakož i nové svěží síly herecké, ba i divadelní obecenstvo pražské vynasnaží se ze všech sil, aby vzdán byl důstojný hold velkému muži, jenž jest a zůstane chloubou umění českého – muži, který takměř po půl století snažil se vtisknouti dramatickému umění v Čechách pečeť pravého posvěcení – muži, který ze všech sil usiloval o vřadění do repertoáru českého velkolepých výtvořů britského titána – muži, na jehož bedrách spočíval druhdy takměř celý takzvaný klasický repertoár a který samojediný vytvořil zcela samostatně celou galerii grandiózních postav shakespearovských, a neměl na tomto poli – vyjímaje nešťastného Krumlovského, jež nepřízeň osudu udupala – žádného soupeře.

Není nižádné pochybnosti, že v den 9. února 1887 nebude v Čechách, na Moravě a ve Slezsku ani jediné *kočující společnosti*, která by na počest největšího českého umělce a zároveň výtečného dramatického básníka a překladatele neprovedla ve prospěch „Ústřední jednoty českých herců“ některý z jeho kusů, necht' původní nebo přeložený.

Není nižádné pochybnosti, že v dny bezprostředně předcházející a následující budou příkladu toho následovati *všechny ochotnické divadelní jednoty*, že každá z nich provede buď celý nějaký kus neb aspoň některou scénu z četných dramatických prací Kolárových k témuž vlasteneckému účelu, k jakému budou v jubilejní den uspořádána představení v Národním divadle i ode všech kočujících společností.

Není nižádné pochybnosti, že i *královská Praha* vzdá prostřednictvím svého zastupitelstva jednomu z nejgeniálnějších rodáků svých zasloužený hold, ba že i zastupitelstva okolních obcí městských a vůbec probudilých měst a čelnějších obcí českých budou závoditi v čestné snaze projevití vděk muži, kterýž byl v českém umění hereckém vykonal více nežli kterýkoliv z vrstevníků, který byl a jest jedním z největších českých umělců celého století.

Není nižádné pochybnosti, že i všechny časopisy, všechny literární a studentské spolky – vůbec všickni kruhové, kteří se zajímají o umění dramatické a literaturu, přičiní se ze všech sil, aby den 9. února 1887 stal se národním svátkem, kterýmž má býti podán důkaz, že vážíme si pravého umění, jak sluší národu osvícenému – ba není nižádné pochybnosti, že v rozhodujících kruzích, které mají otěže kultury české ve svých rukou, bude konečně učiněn začátek, aby bylo napraveno, co bylo až dosud zanedbáno: že bude Josef Jiří Kolár, *nejgeniálnějši herec český*, zbaven ponižujícího vybírání penze své z penzijního fondu – německého divadla! – – –

* * *

Dodatek:

O nejbližším „*prvém*“ – tudíž dne 1. března 1887 – putoval 75letý *kmet* Josef Jiří Kolár opět jako kdy jindy pro svou *německou* penzi. –

„An die Freude“

Nejmodernější esteticko-logický rozbor Schillerova světoznámého hymnu od Ivana Kopřivy

Hosanah! Hoch! Sláva a na zdar zaznívá z různých učených úst českých „po všech vlastech“.

Docíleno, po čem touženo!

Sladkozvuká, ode všech rozumných po věky postrádaná němčina bude se – díky proslaveným přátelům našeho národa! – – poznovu ozývati ve zkušebních síních „české univerzity“, kde ji s bolestí už tak dlouho neslyšeli...

Chval každý poctivý český duch všechny, kteří zuboženému národu našemu pootevřeli dvířka k *utrakvistickému ráji* – – a uč se, jak toho nejnovější „vymoženosti“ vyžadují.

Uč se obzvláště ty, mládeži českoslovanská, pýcho národa a naději budoucnosti, jak bys v *utrakvistickém ráji* nejpohodlněji prospívala, tj. v kancelářích se povalovala, tučné gáže brala, řády, hodnosti a důstojenství lapala a konečně šťastný a blažený život svůj v gamaších dvorních radů a jiných výtečníků dokonala: slovem, uč se „moudrou býti...“

Nechtěj, milá mládeži českoslovanská, by se všechno lámalo přes koleno, nepřej si přechodu náhlého, nýbrž přirozeného: pomalého, račího... Neboť právě tak, jako se člověk nestane hned dvorním radou, nemůže také český jazyk atd. atd.

Však k věci!

I nám není palčivá životní otázka univerzitní lhostejnou; i my chceme přispěti svou hřivničkou k všeobecnému rozvoji a podáváme zde ukázkou nejmodernějšího rozboru, kterýmž možno zabítí dvě mouchy jednou ranou; tj. prokázati úplnou znalost obou zemských jazyků jedním dechem.

Není nižádné pochyby, že německý „freiheitsdichter“ Schiller stane se vbrzku zase naším miláčkem; neboť pje-li básník některý jako on ve své „písni o zvonu“:

„Wenn sich die Völker selbst befreien,
da kann die Wohlfahrt nicht gedeihen;“

nemůže přec žádný poctivý Čech jiného „básníka svobody“ více ctíti a velebiti než právě Schillera. A jedině proto pokoušíme se v době všeobecného jásotu po vlastech českoslovanských *dle staršího vzoru* poznovu o utrakvistický rozbor písně, kterouž Schiller radost opěval.

„An die Freude,“ nazval nesmrtelný německý „freiheitsdichter“ svůj vzletný a úchvatný hymnus.

„Freude,“ počíná – nezdvorač bez vší titulatury, ačkoli věděl, a byl-li jen poněkud vzdělaný člověk, věděti musil, že se i dcery c. k. diurnistův oslovují „slečno“ neb aspoň „panno“...

... „schöner Götterfunke,“ dodává – očividný pohan; neboť kdo mluví o *bozích*, nemůže býti křesťan, neškuli katolík.

A radost prý je *jiskra*! Kdo to kdy slyšel?! A k tomu jiskra bohův, jako by byli bohové jiskroplodné aparáty nebo takové též pařezy...

Ale budiž! Jakž pak mohou všickni bohové zplodit jedinou jen jiskru dohromady?

„Tochter aus Elisium,“ zní druhý verš. Jaký to nesmysl! Zprvu je radost *jiskra*, hned nato *dcera*... Ale čí dcera a z jakého rodu, zapomněl slavný básník udati. Možná, že je dítě nemanželské! Křesťního listu jejího Schiller jistě neviděl.

„Aus Elisium...!“ Kde to, prosím, je? Na mapách celého světa místa toho není. Je to tedy nejspíš poběhlice.

„Wir betreten,“ pokračuje Schiller, „freude *trunken*“... Aha! Pravý Němec! Dříve si dodá ze džbánu kuráže, opije se...

A čím? Jiskrou...! Je to možné? Nebo poběhlicí z Elisia! Jakž se může někdo nějakou poběhlicí zpít? Nesmysl.

... „Himmlische, dein Heiligthum!“

Aj! Teprve teď povídá, že je božská, a my prý vstupujeme v její svatyni.

Ale kde a jakou je ta její svatyně? Založím se o nevím co, že by jí žádný pražský listonoš nenašel a že v ní posud ještě nikdo nebyl.

Básník tedy lže!

„Deine Zauber binden wieder,
was die Mode streng getheilt.“

Aha! Čarodějnice! Na hranici s ní! A k tomu prý zase svazuje, co móda roztrhala... Ale co váže – co...? A čím, prosím? Špagátem, nitěmi, proutím! A o jaké módě tu Schiller mluví? O pařížské – jarní, zimní...

„Alle Menschen werden Brüder –“

To by tak – aby byl každý ničema, každý padouch, každý kriminálník mým bratrem! – Nu, mezi těmi, kteří se musejí opíjet, než vstoupí do svatyně, snad je jinak...

„Wo dein sanfter Flügel weilt.“

Hoj! Tot' něco zbrusu nového. *Jiskra s křídlem* a k tomu s „jemným křídlem“! A k tomu prý to křídlo někde „dlí“ nebo mešká; ergo je to křídlo odkládací.

„Seid umschlungen, Millionen!“

Čirý nesmysl! Jak se mohou miliony objímat? Každý groš se teď ukládá do „ohnivzdorných“, do záložen, spořitelén, na akcie – a Schiller káže, aby se miliony objímaly...! K čemu? Proč? Jak pak by nesly úroky?

„Diesen Kuss der ganzen Welt!“

Může-liž býti většího nesmyslu!? Jediné políbení celému světu! Jaká to musejí býti ústa – jaké rty? Nejspíše milionohlavý polyp nebo jiná miliónousta nestvůra...

Ostatně dobré chutnání – líbat na komando i všechny báby!

„Brüder! – über'm Sternezelt
muss ein lieber Vater wohnen...“

Proč otec? Proč ne i matka – celá rodina nebo někdo z příbuzenstva? A proč by musil „milý otec“ bydlit právě „über'm Sternezelt“? Cožpak je tak velký nedostatek bytů, nebo se bojí, aby ho pražští domácí „neštajgrovali“? Či snad jsou byly „über'm Sternezelt“ lacinější nebo zadarmo?

Konečně proč pak by „milý otec“ musil tam bydlet? Co? Kdopak ho může nutit? Či je tam internován?

„Wenn der grosse Wurf gelungen,“

Aha! Patrně se cvičí v házení, jako by chtěl někdy Goliáše potírat.

„... eines Freundes Freund zu sein...“

To přec není žádné umění! Podpiš jako žirant směnku nejúhlanějšímu nepříteli a máš z něho přítele nejoddanějšího, nejvěrnějšího, nejupřímnějšího.

„Wer ein holdes Weib errungen,
mische seinen Jubel ein!“

Aj! rvačka o spanilou ženu! Hanebnost! Pozor jen, aby vás nepřistihl pan manžel!

„Ja – wer auch nur eine Seele
sein nennt auf dem Erdenrund!“

Co to? Kdo prý jen jednu duši svou nazývá! Snad nejmodernější otrokářství?! Prodávají, kupují, dědí se snad duše jako kabáty, potivice a jiné movité věci?

„Nun, wer's nie gekonnt, der *stehle* –“

Kdo toho nedovedl, má prý krásti! Pěkná mravouka – krást! Tot' přec sprostý zločin – a kdo k němu nabádá...
Však dosti!

Patrol! Policaj! Proslavený německý „freiheitsdichter“ nabádá – ku krádeži! – –Máme v rozboru pokračovati?

Ne, ne – není možno! Kdo dovede tak bez ostychu nabádati ku krádeži, je schopen všeho...

Nakonec by k něčemu svedl i nás a měli bychom zbytečné opletání.
A to by tak pro básníka, který doslova pje:

„Wenn sich die Völker selbst befreien,
da kann die Wohlfahrt nicht gedeihen...“

Oslava tichého génia

Úryvek slavnostní řeči

Dějiště: Náměstí starobylého města českého. Před radnicí skvostně ozdobená tribuna. Na tribuně muž herkulické postavy, výrazné tváře, ohnivých zraků. „Nadšenýma rtoma“ mluví k lidu, jenž v počtu asi desíti tisíců hlav naplňuje prostranné náměstí a sousední ulice.

Doba: Čarokrásný letní den sváteční – právě před polednem...

Vlastenci, přátelé, krajané a rodáci – bratři, vlastenci i sestry vlastenky – vítejte mi! (Sláva!) Z blízka, i z daleka zavítali jste do staroslavného našeho města, byste nám, vděčným potomkům (Sláva!) proslaveného rodáka pomohli přítomností svou oslaviti památku jednoho z nejupřímnějších synův statečného národa našeho (Výborně!) muže z lidu, perlu mezi perlami, skromného, tichého génia.

Bez osvěty, bez umění a věd tápal by národ náš ve tmách... (Pravda, svatá pravda!) Osvěta jest oživující slunce, jehož paprskové pronikají ledovou kůru lhostejnosti a tuposti; osvěta, umění a vědy jsou kouzelné pruty, kterýmiž géniové odkrývají udivenému zraku lidu tajné, nevyvážitelné poklady duševních rozkoší, (Výborně!) osvěta jest nejmocnějším kouzlem, kterýmž povznášejí se ujařmení národové (Sláva! Výborně!) z prachu svého k onomu skvoucímu slunci svobody, v kterémž jedině mohou pookřáti k činům spasným a blahodárným. (Výborně!)

A proto vás vítám, vy bujaří, statní vlastenci (Sláva!) a spanilé ušlechtilé vlastenky, (Výborně!) jménem všech, kdož mají smyslu pro zásluhy oněch statečných bojovníků a mučedníků, kteří byli za vlast a národ strádali, trpěli, krváceli a umírali! Bud'tež mi vítáni, (Sláva!) necht' přicházíte od strmých Krkonoš nebo ze stinné Šumavy, ze srdce Čech, ze staroslavné matičky Prahy (Sláva!) nebo

z kterékoli tiché vísky české – buďtež nám všickni srdečně vítáni!!
(Sláva! Výborně!)

Však rcete, proč že se obléká staroslavné město naše (Výborně!) v slavnostní háv? Proč kráší své domy a domky bujnou zelení a prapory – proč vítá vás všechny, kdož jste sem byli zavítali, (Výborně!) tak okázale, vřele a upřímně?! (Výborně!) Vizte tamo v těsné uličce onen malý, bídné chýži podobný domek! Pod krovem jeho narodil se nejslavnější rodák náš, (Sláva!) jehož slávu budou hlásati i věkové nejpозdější. (Výborně!)

Nemyslete však, stateční rodáci (Výborně!) a spanilé vlastenky (Sláva!), že oslavenec náš hned a jen tak hravě, bez práce a namáhání zjednal slávu rodnému městu. (Věříme!)

Nikoliv. Jako život většiny našich géniů byl i život našeho oslavence řadou útrap, svízelnů a bojů o skývu chleba (bouřlivé: „Výborně! a Sláva!“), i on musil s napětím veškerých svých sil zápasiti o bídnou existenci (Výborně!) i on musil si v potu tváři chléb svůj dobývati, aby nezhylnul hladu; (Sláva! Na zdar! Sláva!) – i on byl odstrkován, snižován, zneuznáván, kaceřován a hanoben. (Sláva! Výborně! Sláva! Dlouhotrvající potlesk.)

Již za útlého mládí musil projíti trpkou školou života. (Výborně!) Ve vlastním rodišti pokládán za tupce a idiota (Sláva mu!) a jenom náhodě děkovati jest, že nezabředl v mravní bahno, (Výborně!) z něhož není vyvážnutí.

Opustiv rodný domek, vydal se na bludnou cestu životem. (Sláva!) V lůně Čech, v královské Praze po léta strádal a trpěl, po léta konal nadlidské přípravy ku svým pozdějším dílům, a přitom, jako většina našich talentů – hladu skoro mřel... (Výborně! Na zdar! Sláva!)

Konečně odvážil se s prvním plodem ducha svého na veřejnost a přivítán s nedůvěrou (Výborně!) a posměchem. (Sláva!)

Avšak oslavenec náš nedal se nepřizní osudu mýliti. Pracoval s úsilím dále a po nadlidské, takřka čtvrt století trvající práci dostalo se konečně uznání – v cizině. (Výborně!)

On tudíž odolal všem protivenstvím a utrpením. Vzorná trpělivost jeho přenesla jej přes všechny útrapy: ať dodávala mu i v nejtrpčích, nejzoufalejších okamžicích života důvěry v šťastnou, blahou budoucnost. (Výborně! Sláva mu!)

Sláva jeho šířila se vždy dále po vlastech československých a po dalších desíti nebo patnácti letech došel tichý génius konečně uznání i ve vlastním rodišti. (Výborně!)

Než útrap jeho nebylo tím u konce! Naopak! Teprve nyní nadešla doba pravých muk, kteréž mu vtiskly na hlavu trnovou korunu mučedníka. (Výborně! Sláva!) Závist, zášť a nenávist zavěsily se mu na paty (Výborně!) a tak tupen, hanoben a kaceřován – ovšem již jen tajně – nadále (Výborně!) – tak trpěl hlad i s rodinou (Sláva! Na zdar! Třikrát sláva!)

Pravý génius však v boji za existenci nezahyne. (Pravda! Svatá pravda!) Tak i náš oslavenec! Po dalších desíti letech konečně se octl na výsluní slávy své vytvořiv řadu nesmrtelných děl neskonale krásy...

Krutý osud stíhal jej však dále. (Výborně!) Byl sice zabezpečen aspoň proti smrti hladem; ale nevysvětlitelnou náhodou *ohluchl* (Výborně!); později následkem vysilující práce oslepl (Výborně! Sláva!) a ještě později – taktéž jen následkem úmorného přepínání duševních i tělesných sil – stal se k veškeré další práci naprosto neschopným. (Výborně! Sláva! Na zdar! Sláva!)

A tak splácí nyní město naše proslavenému rodáku svému vděčně svůj dluh oslavujíc nesmrtelnou památku jeho narození (Sláva! Sláva rodnému městu!) – skládá povinnou úctu k nohous vetchého, stříbrovlasého kmeta, jenž krutým osudem stíhán v bídě a nouzi trávil na lůžku poslední dny života, jsa přesvědčen, že on jediný vykonal více než tisíce jiných, že pozdní potomkové budou se jménem a díly jeho honositi, jako se jimi pyšníme my, vděční jeho rodáci... (Hřímavé, dlouhotrvající „Sláva“ a „Výborně!“)

A až posléze rekovný trpitel a mučedník, jenž nám byl tak řídkým vzorem vytrvalosti, lásky k vlasti a národu, příchylnosti k umění,

vědám a osvětě, dny života svého dokoná, jsem pevně přesvědčen, že mu i rodné město jeho postaví důstojný pomník (Ano! Ano! Tak se stane! Sláva!) a že nám pak budou záviděti všechna města, která se nemohou honositi mužem tak velikým a slavným, jako byl tichý génius, jehož památku právě oslavujeme. (Bouřlivé, hřímavé, dlouhotrvající Sláva! Výborně! Sláva!) – – –

Zpověď

(Diskrétnost svátosti nedovoluje, abychom uvedli, kdo se zpovídá)

Já bídný hříšník zpovídám a vyznávám se rozumu nad vše povýšenému – logice, důstojné jeho matce – lidskosti, právu a spravedlnosti, divuplným dětem lásky a bratrství – a Vám, otče redakční, kterýž jste na místě rozumu a lásky světa, že jsem od poslední své zpovědi, která se stála před několika věky, často a těžce hřešil.

Já se narodil v zemi krásné a úrodné, o níž píseň dí, že „zemský ráj to na pohled“ – a právě snad jen proto, že narodiv se v pozemském ráji spáchal jsem hřích smrtelný – stihl mě krutý, dočasný trest...

Já miloval rodnou půdu vřele, vroucně, nadšeně, ideálně... A z hříšné lásky té k pozemskému ráji vypučela řada hříchů jiných, proti kterýmž jsem byl malomocným červem...

Já miloval sebe míň než bližního svého, a proto mne nejbližší bližní – můj soused – obsypával láskou bezměrnou...

Já mu milerád a ochotně ve všem vyhovoval – já jej upřímně a bratrsky uvítal, když z domova vyštván hladov a rozedrán přibyl k nám a žádal za přístřeší na jedinou noc – já mu je poskytl a pohostiv jej sám jsem jej vybídl, aby si vedle mé chýšky vystavil chýži prostrannější, světlejší, příjemnější a pohodlnější, než jakou jsem obýval sám – já mu ponechal stavební místo, já mu svážel kámen,

písek a vápno, já mu pomáhal stavět, a nedbal jsem toho, že nakládám si na hřbet více než mohu unést, že mozoly na ruku působí palčivou bolest, že řine se mi s čela pot, jež sotva stačím stírat; já mu pomáhal zdělávati role, která ležela ladem, já mu přenechal kus lesa a jiný kus lesa mu vymýtiv pomohl jsem mu mýtinu proměnit v krásnou zahradu a žil jsem s ním ve shodě a přátelství.

Já byl dobrosrdečný, důvěřivý, upřímný a pravdomluvný, a proto jsem sousedu svému svěřil vše, co pokládal jsem za dobré a vhodné, že věděti musí, aby si život u nás upříjemnil.

Přátelsky, bratrsky tiskl mi ruku – oplýval vřelým, nadšeným díkem – a řídil se dle rady mé...

Já miloval pravdu a právo nade všechno a ani ve snu mne nenapadlo, že může jich někdo nemilovati...

Já byl snášenlivý a trpělivý; proto jsem k slabostem, nemravům a zlovykům sousedovým mlčel a nikdy jich po zásluze nekáral doufaje, že soused přirozených svých chyb a vad časem svým odloží.

Tak žili jsme ve shodě a přátelství nejvzornějším...

Bůh sousedu požehnal.

Potomstvo jeho množilo se „jako písek v moři“. Zanedlouho nestačila chýže, nestačila zahrada, nestačila pole a luka, nestačil les. Pomýšleno na rozšíření a rozmnožení všeho...

Já pomáhal, kde a jak jsem mohl. Hladové jsem sytil a žíznivé napájel; kdo jen chtěl, zasedl za můj stul a nasytiv i napojiv se lichotil mi vychvaluje moje duševní i tělesní přednosti...

A tu jsem zhřešil poprvé:

Nerozeznáv pravdy ode lži nenamítal jsem ničeho, když mi líčena lež jako „pravda mudrců“ a bezpráví jako vrchol práva chytřích – a proto jsem trpěl, když potomstvo sousedovo zneužívajíc pohostinství pod různými záminkami přivlastňovalo si cizí půdu a na půdě té stavělo cizí pomocí nádherné domy, zámky a hrady, když hromadilo zlato, stříbro a skvosty, když počalo žít jako posud u nás ještě nikdo nežil – lehkomylně, frivolně, hříšně...

A prvnímú hříchu tomu byl dočasný trest vzápětí: Chýže má zastavena tak, že jen občas vnikalo do ní sporé světlo denní, zahrádka má svévolně zpustošena, úroda mých polí odvážena jinam, luka a les můj mi odcizeny...

A zatímco jsem znenáhla upadal vždy hlouběji, co spokojenost, mír a poklid můj vždy více ustupovaly nespokojenosti, neklidu a rozhořčení, potomstvo sousedovo šířilo čest a slávu rodu svého na útraty mé a mého potomstva...

Kde jsem býval druhdy pánem neobmezeným, kde žil jsem po způsobu svých praotců v lásce k rodné půdě, stal jsem se malomocným sluhou potomstva sousedova.

Nesměle plížival jsem se podle nádherných budov, zámků a hradů – se zaroseným okem pohlížel jsem okny v nádherné síně hodovní, kde při plných mísách a džbáněch seděl v zástolí ten neb onen potomek sousedův se svými miláčky – se zatajeným dechem a úzkostlivě tlukoucím srdcem naslouchal jsem bujným, svévolným šprýmům a žertům, kterýmiž si sladili vzpomínky z dob tísně, nedostatku a bídy...

Tak živořil jsem v bídě a nouzi, až pak posléze – když rod můj, neúmornou prací, hladem a žízní vysílen, počal hynouti – odvážil jsem se nesměle předstoupiti před suseda s úpěnlivou prosbou za pomoc lidumilnou.

Tklivými slovy líčil jsem mu věrně a pravdivě svízele, útrapy a bídu svou a rodu svého, prosil a zapřísahal jsem jej při památce někdejšího našeho přátelství, aby nám potomstvo jeho z bohatého stolu svého aspoň občas poskytlo nějakou skývu k utišení hladu nejpalčivějšího, aby nám z četných svých hradů, zámků a domů přenechalo aspoň budovu jedinou, nejbídnější, abychom měli kam skrýti hlav svých před nepohodou a bouří...

Soused mne vyslechl klidně, vážně, důstojně a pokrčiv rameny odpověděl:

„Nemohu!“

Sveřepý smích a posměch veškerého potomstva provázel osudné to slovo.

Ze všech stran voláno:

„Pryč, pryč, dotěrný, malomocný žebráku!“

A tak jsem se vrátil do své rozpadlé chýže, abych si hořce, trpce zaplakal, že spáchal jsem tolik a tak smrtelných hříchů...

Těchto a všech jiných svých hříchů, kterých jsem se byl snad ještě dopustil, srdečně lituju, protože jsem jimi rozum, jež nade vše miluju, urazil. Opravduť míním nikdy více nehřešiti a všeliké příležitosti k podobným hříchům se varovati, a proto Vás prosím, ctihodný otče redakční, za rozhřešení a spasitelné pokání...

Ubohý Viktor Hugo!

aneb naše německé brejle

Polo vážná a polo trpká pseudosatira

Před několika dny dovršil francouzský básník Viktor Hugo osmdesátý rok věku svého. Moderní Babel – u nás i jinde tak kaceřovaná *Paříž* – vzdala mu povinný hold, a zpráva o tom rozletěla se po celém vzdělaném světě.

A proto i my...

Však pardon! Přiznávám se, že běřeme péro do ruky s jakousi nemotornou ostýchavostí. Nevímeť, máme-li psáti vážně nebo rozmarně, opravdově nebo satiricky; nevíme, komu asi přijdeme vhod, koho pohněváme nebo docela urazíme, slovem nemáme ani tušení, jaké následky mohou mít slova naše vzápětí; neboť my v Čechách výborné básníky i spisovatele své i cizí odjakživa po zásluze ctíme, my jsme k nim vždy svrchovaně spravedliví, my práce jejich svědomitě zkoumáme a oceňujeme, slovem my v Čechách lehkomyšlnou, frivolní a nemravnou *Paříž* v ohledu tom už dávno předčili...

Kdož medle nepamatuje se – abychom uvedli jen jediný skvělý doklad – jak velkolepě oslavili jsme před nedávnem padesáté narozeniny nezapomenutelné „naší“ *Karoliny Světlé*?

Předběžné přípravy k národní slavnosti té trvaly, jak známo, déle celého roku.

Všechny listy české, necht' politické nebo nepolitické, přinášely do půl roku zprávy o přípravách. V den slavnosti byly ve všech novinách otištěny více méně duchaplné životopisy, delší nebo kratší studie, vesměs z per nejlepších našich literárních historiků, a každý druhý časopis ozdoben byl podobiznou proslavené jubulantky.

V den ten dodáno ctěné jubilantce poštou neméně než dva tisíce blahopřejných listů soukromých a přes tisíc adres od různých korporací.

Do bytu jejího dostavilo se přes čtyři sta deputací všech stavů. Zejména naši poslanci, učenci, pedagogové, právníci, medikové, teologové, technikové, obchodníci, řemeslníci a rolníci, všechna zastupitelstva pokročilých našich měst, obcí a okresů, takorčka všechny spolky, slovem veškerá inteligence česká přičinila se ze všech sil k důstojné oslavě nezapomenutelného dne.

Nečekánoť, jako u jiných vzdělaných národů, až snad proslavená básnířka zemře – „naší“ Karolině Světlé připraveno potěšení ještě za živa...

Život i další působení upříjemněno jí zajištěním úplné nezávislosti a bezstarostnosti o hmotné potřeby.

O akademii, na její počest uspořádané, podniknuta totiž národní sbírka na zakoupení malého, ale rozkošného letohrádku nablízku Prahy – a několik hodin poté usnesl se zemský sněm takměř jednohlasně, aby vyplácena byla proslavené paní ze zemské pokladny doživotně přiměřená dotace na důkaz úcty, jakou chová veškeren národ český k jedné z největších svých umělkyně...

Tak stalo se před nedávnem u nás v Čechách – a my bychom se měli snad diviti, když sejde se pod okny francouzského literáta „půltuctu lidí“ a provolá mu „Sláva“?

Nikoliv!

Co je nám, Čechům, po *cizáku*?

Co nám po člověku, jenž sice podobně jako naše Karolina Světlá po celý svůj dlouhý život sloužil jen své vlasti a humanitě, ale kterého „dobří, upřímní a spravedliví naši sousedé Němci“ z hlubin duše nenávidějí a už tak asi po šedesáte roků při každé příležitosti s napětím veškerých svých sil po zásluze svými politicko-estetickými buldoky trhají a blátem smýkají?!

Je možno vážiti ze života a působení takového psance nějakého poučení?

Pochybujeme!

A přece věnovaly „Národní listy“ muži tomu úvodní článek, v němž se praví, že „slavnost Hugova není toliko slavností francouzskou, ale evropskou, ano osvětovou; neboť kdekoliv žije smysl pro nejvyšší statky člověčenstva, kde se hlásá úcta k ideám svobody a osvěty, kde se pěstuje láska k důstojnému životu celých národů a každého jednotlivce, tam všude jméno Viktora Huga náleží mezi nejznámější a nejvelebenější, tam všude spisy velikého myslitele a básníka francouzského mají blahé účinky na rozvoj domácího písemnictví...“

Probůh – co to?!

Cožpak jsme v Čechách nadobro zapomněli na krásné doby, kdy spílali jsme na plné kolo nejen Viktoru Hugovi, nýbrž tak asi skoro každému, nad obyčejnost vyniknuvšímu spisovateli, jenž nedošel uznání u poctivých našich „súsedů Němců“?

Cožpak jsme nadobro zapomněli na rozkoš, s jakou u nás v Čechách spíláno pesimistickému rozervanci Byronovi a všemu, co zdálo se míti jen zdaleka podobnosti s kaceřovanou jeho pseudopoezií? –

Cožpak si nikdo z nás více nepřipomíná, jak přátelsky jsme odbyli Máchu za nepromíjitelný hřích, že zamiloval si práce hnusného barda anglického?

Což není už mezi námi pranikoho, kdo by nevěděl, s jak závidě-níhodnou vytrvalostí a důsledností spílali jsme již před půl věkem Viktoru Hugovi, jakožto hlavnímu reprezentantu zbrklého roman-tismu?

Což už nevíme, kdo, kdy a proč spílal Jindřichu Heinemu, Eugenu Sueovi, Alexandru Dumasovi, George Sandovi a všem těm ostatním, kteří byli u toho neb onoho německého pisálka v nemilosti?

Cožpak už ani jediný z nás neví, s jakou rozkoší a slastí spíláno před nedávnem ještě mnohému ze zlotřilých epigonů francouz-

ských: synu Alexandra Dumase, pak Sardouovi, Augierovi a celé řadě jiných a jiných, kteří byli tak drzími, že spáchali nějakou tu hnusně nemravnou mazanici, která vzbudila jakýs takýs interes i za hranicemi jejich vlasti?

Cožpak jsme nadobro zapomněli, že spíláno as tak každému druhému, třetímu geniálnímu spisovateli a umělci nejinak než jako nejbídnějšímu, nejpodlejšímu tvorů pod sluncem a to právě asi s toužou rafinovaností, s jakou se v ohledu tom produkovali „dobří, spravedliví a nad všechn klam a předsudek povznešení susedé naši“ – Němci?

K čemu tedy to prazvláštní panegyrikum „Národních listů“? Jaký má účel – k čemu směřuje?

Či máme snad i my v Čechách uspořádati také nějakou slavnost na počest Viktora Huga?

Nikoliv!

My uvykli dívati se na vše objektivními brejlemi německými – my uvykli souditi o všech zjevech literárních podle spravedlivých; a nestranných referátů německých, a co nám „susedé naši“ Němci nedoporučí a neschválí, nemůže býti dobrým, aniž prospěšným.

Či může nám Čechům býti Viktor Hugo něčím jiným, nežli byl a jest „susedům Němcům“? Můžeme o něm souditi jinak, než o něm soudí Němci?

Nikoliv!

Pravda! Prodlením let přeložili nám někteří čeští spisovatelé celou řadu jeho spisů.

Mámeť v českém překladě velký jeho román „Bídníci“, pak romány „Chrám matky boží“, „Muž, který se směje“, „Devadesát tři“, novelu „Poslední den odsouzencův“, ba již r. 1839 přeložil nám jakýsi Kopecký malý svazek jeho prací prozaických pod titulem „Pověsti z nové romantiky“.

My máme v překladu též výbor jeho básní, studii o Shakespearovi a divadelní kusy „Ruy Blas“, „Lukrecia Borgia“, „Marie Tudorovna“,

„Angelo“, „Král se baví“ (v rukopise) a jiné; u nás v Čechách může si tudíž učiniti o Viktoru Hugovi aspoň jakýs takýs pojem i ten, kdo se v jazyku francouzském nebo německém naprosto nevyzná...

Ale k čemu to?

K čemu čísti a zkoumati překlady, když možno si zcela pohodlně nasaditi objektivní brejle německé a rozhlédnouti se po světové literatuře beze všeho duševního namáhání?!

Cožpak nás němečtí estetikové, kritikové, recenzenti a reklamáři nezaplavují už po drahnou dobu spoustou svých objektivních studií a recenzí?

Ze studnice té váženo u nás bez rozpakův a beze vší soudnosti už po mnoho let – proč bychom měli my, epigoni činiti jinak...?! Ne?!

Spravedliví a nad všecken předsudek světa povznesení naši susedé Němci mají v „posuzování“ zvláštní, osvědčené *metody*.

Jde-li některému Němci o *reklamu*, je úsudek jeho vždycky *subjektivní*. Necht' je předmět sebe bídňější a hanebnější, necht' se mu vzpírá logika třeba celého světa – Němec stojí na svém subjektivním stanovisku a troubí z plných plic intrády... Chce-li však Němec někoho nebo něco *trhat*, *tupit* nebo *hanobit*, činí tak vždy z povznešeného stanoviska a vždycky – *objektivně*...

V takovém případě musí Němec zůstatí stůj co stůj „spravedlivým“.

V reklamě mu o reputaci nikdy nejde; chránit' jej *subjektivní náhled*, jenž přec může býti jakýkoli – při „trhání“ však se Němec vždycky ohlíží po nějaké výpomoci, po nějaké tak zvané autoritě nebo vůbec po někom, jenž by mu pomohl „tlačit“...

V takových případech Němec nejraději se dovolává nějakého úsudku cizího. Obyčejně hledá tak dlouho, až najde a vybere úsudek nejnepříznivější, obyčejně plod stranické záští, a na tomto základě pak „trhá“ dynamitem své odvěké drzosti a nestydatosti, až se to do všech úhlů světa rozléhá.

Vylovme z ohromné spousty německých recenzí o Viktoru Hugovi jednu z nejstarších, sepsanou bezmála před půl stoletím, abychom věděli, jak soudili Němci již tenkrát o Hugovi.

Vizme úsudek otištěný roku 1835 v časopise „Ausland“, jenž vycházel v Stuttgartě a Tubinkách.

Pařížský dopisovatel listu toho (rozumí se, že Němec) rozepsav se o uměleckých dílech v Louvru zmiňuje se též o *podobizně Hugově*, která byla tehdá ve výstavě vystavena, a praví:

„Kdybych byl Viktorem Hugem, nebyl bych dal podobizny své o letošní výstavě vystaviti. Potvrzujet' ona přespříliš četné nepřátelské úsudky, jež jsou o něm od nějakého času v oběhu.

Hugo octl se na rozhraní spisovatelské své dráhy a básnické své slávy. Nepospíší-li si, aby nejnovějším překvapujícím dílem své obdivovatele opět oživil a pochodeň slávy, která *již počíná hasnouti*, rozdmychal, jest v nebezpečí, že uvidí starou svou slávu pohřbenu pod novými svými pracemi.“

Ubohý Viktor Hugo!

Již před 45 lety naléhal na něj Němčík, aby si pospíšil – jinak že na něj bude zapomenuto...

Trváme, že slova, která jsme byli právě citovali, Hugo nečetl – ale řídil se dle nich instinktivně. Pospíšil si a dlouhá řada prací všeho druhu jest důkazem, že nedbal ničeho a šel zcela klidně svou vlastní drahou.

Pro doklad svých úsudků uchýlil se Němec, jehož úvahu citujeme, k pramenu *francouzskému*.

Příznává se upřímně, že nebyl nikdy zbožňovatelem Hugovým, a upozorňuje, že „nejnemilosrdnější“, ale zároveň prý „nejpravdivější a nejlepší kritika“ o Viktoru Hugovi pochází z péra Nisardova v „Revue de Paris“. „Ale Nisard je pedant,“ dodává upřímný Němčík, „což posouzení básnického talentu velice uškodilo...“

„Hugo,“ pokračuje pak, „učinil si zaryté nepřátele svým osobním, nepoetickým a na slabosti bohatým životem svým. Žárlivost, chti-

vost a malicherné náruživosti poskvrnily namnoze jeho slávu, která byla z počátku tak čista...“

A což jeho podobizna?

Je to obličej veskrze neušlechtilý, mdlý, a sražený. Hlava je nakloněna kupředu, krk krátký. Čelo je sice vysoké a široké, ale bez výrazu přímosti nebo geniálnosti.

V tvaru obličej je mnoho zvířeckosti. Kosti jsou velice vyvinuty, obzvláště čelist, věštice mocné pudy. Nad celkem pak jest rozestřena nepříjemná obyčejnost a pranic neprozrazující ráznost a svěží životní sílu, s kterýmiž se ve spisech Hugových shledáváme.

Kdo Huga nezná, domníval by se, že vidí podobiznu starostmi zanešeného kramáře, nebo účetního revizora, a nikoliv smělého básníka dramatu „Marion de Lorme“ a spisovatele románu „Notre-Dame de Paris“.

Potud charakteristika Viktora Huga z německého péra z roku 1836.

V tu dobu byli však recenzenti dle všeho daleko upřímnější, než jsou nyní; neboť dobromyslné Němčisko podává hned poté také jakýsi *klíč* k celé hádance.

Vypravujeť upřímně, že před třemi lety navštívil Viktora Huga a učinil mu nabídnutí, že bude další jeho romány překládati na jazyk německý, a žádal, aby mu byl Hugo při prvních vydáních překladu nápomocen. Viktor Hugo prý odvětil, že mu byla podobná nabídnutí učiněna z mnohých stran, a vyzval nabízeče, aby udal své podmínky, a budou-li výhodnější jiných, tu prý milerád nabídnutí přijme...

A když pak Němčisko po třech letech spatřilo podobiznu Hugovu, není divu, že shledalo v ní zcela zřejmě *ráz kupcovský*...

Vizme nyní a porovnejme s právě naznačeným úsudkem německým *úsudek český*, otištěný v monumentálním díle, v Kobrově „Naučném slovníku“, z něhož české listy často vážívají své zprávy; a notice a tak obsah „Naučného slovníka“ dále rozšiřují.

Ctihodný český biograf Hugův v Kobrově „Naučném slovníku“ také neuvádí žádného hlasu německého, nýbrž cituje – rovněž tak jako činívají Němci – úsudek *francouzský*, ale nikoli z doby nejnovější nebo novější, nýbrž – asi *třicet roků starý*, a to z doby, kdy byl Viktor Hugo teprv asi třicet roku stár, a kdy ve Francii vedeny tuhé a náruživé boje proti romantismu, tudíž proti Hugovi a jeho stoupencům.

Úsudky soudných francouzských kritiků o Hugovi z *pozdějších třiceti let* pro ctihodného českého biografu neexistují.

Vizme však, jak soudí tento „náš“ biograf o Viktoru Hugovi vůbec!

Dobrý muž ten nemůže sice popřít, že „Hugo jest co spisovatel nedostihlý mistr ve formě“; ale hned nato dodává: „avšak neumí užívatí s náležitou mistrností té ohromné moci, ve které má svůj jazyk mateřský...“

Ubohý Viktor Hugo!

Také básně „Les Orientales“ a „Les Feuilles d'Automne“ došly uznání „našeho“ biografu; nazývát první „nejpodařenějšími“, druhé pak „nejkrásnějšími“ básněmi Hugovými; ale hned nato pokračuje doslova: „v básních filozofických a historických zahaluje skvostné roucho poetické frazeologie velmi často *chatrný obsah nepravých náhledů a křivých úsudků*.“

Podobně soudí o Hugových dramatech.

„Co básník dramatický,“ praví doslova, „vystoupil Hugo proti škole klasické, nelze však říci, že by byl svým působením na poli dramatické literatury stvořil novou školu dramatickou; neboť *všechna jeho dramata jsou nešťastné pokusy uvéstí ve skutečnost zcela falešnou teorii*, kterou byl v předmluvě ke ‚Cromwellu‘ (roku 1827) naznačil.

Dle této teorie sepsal Hugo svá dramata, ve kterých však ‚le grotesque‘ nachází mnohem většího místa, nežli ‚le sublime‘. ‚Le Roi s’amuse‘, ‚Lucrece Borgia‘ a obzvláště ‚Ruy-Blas‘ jsou hrozná směsice nepřirozených a nemožných *ohybností*. Líčení povah jest téměř vesměs falešné; *nejsou-li to lidé* ani skuteční ani idealizovaní,

ale jenom šeredné nestvůry, z čehož pak v dialozích a v mnohých situacích následují psychologické nemožnosti. Pařížané nasyceni konečně ‚groteskním‘ vypískali r. 1842 ‚Les Burgraves‘, poslední to drama Hugovo, a nejhroznější plod jeho dramatické múzy.“

„Také romány jeho,“ čteme dále v „Slovníku“, „vyjma poslední ‚Les Misérables‘, svědčí o tom, že si postavil monstróznost za ideál. „‚Hand’Island‘ a ‚Bug-Jargal‘ nejsou postavy lidské, ale více báječné obludy. Nemnoho lepší jest Quasimodo v ‚Notre-Dame de Paris‘, kterýžto román liší se od předešlých hlavně tím, že vedlejší okolnosti stávají se hlavním účelem spisovatelovým; líčení staré Paříže a bývalého života Pařížanů jest tam přilepeno jako v ‚Les Misérables‘ popsání bitvy waterlooské, historie kláštera picpusského, pojednání o kanálech pařížských atd.“

Patrně jen z pouhé útrpnosti konstatuje „náš“ biograf dále, že prý „Hugo ostatně co romanopisec učinil v posledním díle svém velký pokrok k lepšímu“.

Ale hned po třech řádkách dodává:

„Celá tendence ovšem založena jest na onom poněkud bezdůvodném, ale nicméně velmi oblíbeném tématu moderních socialistů francouzských, že jenom mezi ‚Bídníky‘ nachází se pravá ctnost a duševní ušlechtilost. Viktor Hugo jest ve francouzské literatuře nejskvělejším reprezentantem oné *neblahé doby, ve kteréžto nad bořeníštěm všeobecné rozervanosti ideí a života mravního povztýčil prapor svůj rozbujněný vývin zevnější formy; on je mistrem ve formě, ale nikdy nebude vůdcem v říší ideí...“*

Potud úsudek českého biografa v „monumentálním Kobrově Naučném slovníku“, z kteréhož od roku 1862, kdy byla tato biografie vytištěna, vážila celá řada spisovatelů listu své úsudky o Viktoru Hugovi.

Zejména platí to o „Světozoru“, jenž otisknuv časem svým podobiznu Hugovu, zcela nonšalantně úsudek ten s nepatrnými odchylkami *přepsal...*

Vizme nyní, jak soudí o Viktoru Hugovi Němci v době nejnovější, a porovnejme aspoň jediný úsudek z péra „renomovaného“ netoliko se starším úsudkem německým, nýbrž i s úsudkem českým, právě citovaným.

Přímo klasicky pojednal o Hugovi známý „literární historik“ Julian Schmidt v berlínské „National-Zeitung“.

K „neustranné“ úvaze své zvolil sobě zajisté dobu nejvhodnější – říjen roku 1870 – dobu to, kdy zuřila válka francouzsko-německá a kdy V. Hugo vydával své nadšené manifesty, v nichž vyzýval národ francouzský k obraně proti cizím vetřelcům, poukazuje k tomu, že Paříž jako hlava moderní civilizace má práva na šetrnost.

Německá vojska arci, jak známo, manifestů těch nedbala a dbáti nesměla, poněvadž císař německý prostě rozkázal, aby byla Paříž obléhána, bombardována, a vojsko německé bylo – poslušno...

V době té tedy zahajuje ctihodný Julian Schmidt studii svou o Hugovi – časovou vzpomínkou, o „podivných manifestech“, kterýmiž prý Hugo snažil se přispěti, seč byl, k rozhodnutí „velkého boje“, tj. jinými slovy Julian Schmidt připomíná svým krajanům, kteří byli tehdáž proti celému národu francouzskému v nejvyšší míře roztrpčeni, že Viktor Hugo odvážil se vyzývati Němce, aby se varovali brutálnosti... a dodává, že prý německý tisk „nejostřejšími výrazy pošetilý vztek Hugův mrskal a bičoval...“

Ký div, že po této ryze „estetické“ introdukci „neustranný“ literární historik píše:

„Díváme-li se na spisy Viktora Huga očima zdravého rozumu lidského, shledáme, že činí od prvního až po poslední rovněž takový dojem, jako nejnovější jeho manifesty; v četných jeho historicko-filozofických výkladech nelze totiž nalézti skoro ani řádky, která by nebyla absurdní.“

A v tom ohledu prý se Viktor Hugo ani dost málo nezměnil.

Julian Schmidt sice musil dále přiznati, že „Francouzi v rozvoji duševním ,hráli velkou úlohu“, a jest přesvědčen, „že úloha ta není

ještě ukončena“; ale v „logické souvislosti“ musí ihned dodat, že „všechny hříchy, jež možno novější literatuře francouzské vytknouti, nalézají se do jednoho u Viktora Huga pohromadě“.

Poté vykládá, že jest ve Francii zcela jinak nežli v Německu. Podaří-li prý se ve Francii některému literátu „proraziti“, byť třeba u části obecnstva – podaří-li prý se mu založiti „sektu“, pak prý jest autoritou, a nikomu prý více nenapadne podstatu autority té zkoumati... V Německu prý tomu tak není; tam takové víry v autority neexistuje...

Po tomto ujištění praví Schmidt zcela opravdově, že „Viktor Hugo tráví vlastně ze své slávy z let 1828 až 1835“.

Možno-liž najíti vhodnějšího umístění pro takové tvrzení, než po výkladu výše uvedeném...?

Ze všech spisů, jež byl od té doby napsal, není prý ani jediného, jenž by byl vzbudil pozornosti, kdyby jej bylo obecnstvo vzalo do ruky nepředpojatě... A přece musí duchaplný literární historik hned nato doznati, že byly knihy Hugovy tištěny bůh ví v kolika stech tisících exemplářů!

Chceme-li zkoumati, co Viktor Hugo provedl a v čem pochybil, musíme prý především činiti rozdíl mezi pomůckami uměleckými, jež vynalezl neb obnovil, a mezi nejvyššími cíli, jež byl umění vytknul.

Co se prvních dotýče, skládá Julian Schmidt zbraň, an prý byl Hugo bohatě nadán, ale co se týče nejvyšších cílů, tu prý zbloudil, poněvadž prý „je hledal jen tam, kde je může nalézt pouze úplně vyzrálé vzdělání“ a poněvadž prý „z lenosti a hrdopyšství opovrhoval prostředky, kterými si možno vzdělání to osvojiti“.

Viktor Hugo je tudíž *nedostatečně vzdělán*, poněvadž byl *lenoch a hrdopyšek*.

Však na tom není dosti.

Julian Schmidt nemůže sice popřít, že vyniká Hugo neobyčejnými přednostmi technickými; ale přednosti ty paralyzuje prý „ne-

dostatek, jež nemůže žádná technika nahraditi“ – „nedostatek nepředpojatého názoru v svět a nedostatek básnického svědomí“.

Zda nezní to, jakoby Julian Schmidt po svém způsobu „trhal“ některého z nejbídnějších veršotepců vůbec?

Upřev Hugovi nejkardinálnější vlastnosti básnické tvořivosti, probírá básnickou činnost Shakespearovu u porovnání s historickými fakty, dokazuje, že byl Shakespeare v právu, když použil místo historické pravdy pouhé legendy; ale zcela něco jiného prý jest, když má býti v plodu básnickém charakterizován minulý nějaký věk co do vzdělání a mravu. Předpokládaje pak, že Viktor Hugo chtěl ve všech svých historických dramatech a románech znázorniti mravy a vzdělanost jisté doby, praví zcela prostě, že Hugo, neběre-li ze zřetele, k jeho studiím o architektuře gotické, jeví ve věcech historických „*neznalost takového druhu, jako prý v Německu sotva možno prominouti nějakému žáku vyšších tříd*“.

Po krátké reminiscenci o nejslabším historickém dramatu Hugově „Les burgraves“, a po připomenutí, jak „směšně nehistorickým“ jeví se např. Karel V. v kuse „Hernani“ a jak prapodivným mravům historickým má divák uvěřiti v dramatu „Ruy Blas“, následuje zpola teoretické ponaučení:

„Jelikož básník svá domněle historická předpokládání váží výhradně ze své obraznosti, vylučují předpokládání tato každý zákon dramatické dialektiky. Co tyto figury myslí, mluví a činí, musí básník každý okamžik libovolně (!) vynalézati; vnitřní souvislosti, nutnosti dalšího průběhu zde není, a proto nemůže býti o pravém dramatu ani řeči.“

Příčinou toho prý jest, že V. Hugo vyhledává v historii výhradně jen věci cizí a obdiv budící. On prý skutečně konal nějaká (!) studia a občas prý – ovšem jen z třetí ruky – vyčenicchal nějakou zvláštnost, které si obyčejní historikové ani nepovšimli; ale nikdy prý se nenamáhal, aby nějakou historickou dobu co do jejího smyslu a souvislosti její pochopil, a proto prý nesvádí nic více než nesro-

zumitelné jednání, jež nemá žádného jiného účelu, než aby dílo mašiny a dekorátéra aspoň poněkud ilustroval.

Ký div, že jest Julianu Schmidtovi proti srsti, že Viktor Hugo snaží se býti ve všech svých spisech originálním?

Vytýká mu to též a dodává, že prý jest ve svých paradoxonech banální a neustále že se opakuje. Kromě toho prý podává jen samé variace na staré známé téma – nových melodií prý nevynalezl.

„Lucrecia Borgia“, „Maria Tudor“, „Thisbé“, „Marion de Lorm“ jsou prý sice všechno, jenom ne poeticky určitě kreslené postavy; ale ony prý nejsou ani pravými marionetami.

Náruživost jejich prý se tu a tam poněkud rozvlní a stanou prý se někdy také výmluvnými; ale výmluvnost ta, ačkoliv prý skutečnost nijak nepřipomíná, přece – jak prý se zdá – má za zřídlo vlastní zákon psychický.

Ve své snaze po novosti a zvláštnosti dospěl prý Viktor Hugo také záhy k nejnovějšímu, a nejzvláštnějšímu – k *obludnosti* v pravém toho slova smyslu.

Lidožroutem Hanem z Islandu počala celá řada podobných figur, následovala: Habibuah, Triboulet, Quasimodo atd.

„Zdali tito tvorové,“ pokračuje Julian Schmidt, „řídí se nějakým zákonem přírodním, nechť zkoumá fyziolog; psycholog nemá s takovými věcmi co dělati. Ale já mám za to, že zde ani fyziolog mnoho nenajde, neboť básník vždycky pospíchá, aby z líčení přešel v deklamaci.

Nechť přečte si někdo jeho deklamaci, když Quasimodo usednuv na velký zvon notre-damský jako na koně, dá se nad strašlivou propastí rozhoupati, nebo deklamaci, když Han z Islandu hasí svou žízeň po lidské krvi a mořské vodě, a čtenář připustí, že může Viktor Hugo vydati ještě tucet podobných manifestů, jako byl nejnovější, aniž by se dovedl politik povznést k oné výši *nesmyslu*, kterouž byl básník šťastně již dosáhl.“

Deklamace Hugova Juliana Schmidta velice trápí a souží, a když mu byl v ohledu tom přečetl příslušné levity, přichází k závěrečné

konkluzi: „*Těmito deklamacemi Viktor Hugo nemálo přispěl k úplnému překroucení mravních pojmů Francouzů.*“

A nyní může zajisté směle podati úhrnnou charakteristiku. Půda jest kyprá a upravena, velké obecenstvo německé nejen proti národu francouzskému, nýbrž i proti Viktoru Hugovi zaujato, a proto zajisté skoro každý Němec bez rozpaků schválí, co následuje.

Píšeť pak ctihodný Julian Schmidt doslova:

„*Básnictví Viktora Huga jest básnictvím frázovitým – a proto zůstal až do nejvyššího stáří tím, čím byl jako mladík: frivolním dobrodruhem v říši citu, myšlení a básnění.*“

Potud úvaha jednoho z nejznámějších, recte nejpověstnějších literárních historiků německých o Viktoru Hugovi.

Ubohý, stokrát ubohý Viktor Hugo...!

A tato *literární nestvůra*, tento *frivolní dobrodruh* v říši citu, myšlení a básnění mohl by býti někomu snad vzorem „v úctě k ideám svobody a osvěty, v lásce k důstojnému životu celých národů“, jak „*Národní listy*“ praví?!

Ó, nikoli! Nikdy – nikomu – děj se, co děj!

Pravda!

Muž ten měl své slabosti a spisy jeho nejsou bez malých i velkých vad a poklesků, jako spisy kteréhokoli jiného geniálního spisovatele; pravda také, že měl a má též nějakou přednost, z kteréž bychom mohli pro sebe něco vážit, ale nám v Čechách po přednostech pranic není...

My si prostě nasadíme *německé brejle* a vidouce skrze ně jen stránky stinné, ba obludné, můžeme po chuti a beze všech výčitek svědomí zcela pohodlně dále spílati všemu, čemu spílají dobří, upřímní, objektivní a nad veškeren předsudek povznešení „sousedě Němci“...!

Nás „*Národní listy*“ a ledajaký snad slepý stoupenec francouzského fantasta nezmatou.

Nám stačí při posuzování světové literatury brejle německé; neboť kde úsudek „*monumentálního*“ díla, jakým je Kobrův „*Naučný slovník*“, souhlasí v podstatě s úsudky německých recenzentů a koryfejí, tam netřeba býti ani na okamžik na rozpacích – tam možno zcela směle provolávali „*Pereat*“ nejen Viktoru Hugovi, nýbrž všemu, co poctiví naši sousedé Němci z hlubin duše, někomu *závidí a proto nenávidí*...

Tak tomu u nás bývalo od dávna a tak tomu bohdá bude i nadále.

Zákon

k odklizení národnostních sporů a svárů

v zemích Koruny české a jinde, –

daný dne... 1890.

*Řeč, kterou v nesněmu Království českého míti chtěl, ale neměl –
dr. Vendelín Šarapatinka, t. č. odborný přednosta v ministerství
orby veřejného mínění.*

Slavný nesněme!

Předpokládám, že prapůvod všech neblahých národnostních sporův u nás i jinde na kontinentu i mimo něj – jest všemu světu znám.

Nemusím tudíž zvlášť poukazovati ke zmatení jazyků při stavbě věže babylonské a vykládati, že osudného zmatení toho bylo by snad nyní na naší zeměkouli místo několika set různých jazyků a tudíž i tolikéž národností – o pět, šest, ba snad i deset jazyků a národností méně, čímž by zajisté i sporův i svárů z neblahé této různosti přirozeně vznikajících – ubylo.

Co do sporů našich, tuzemských – jest zajisté každý upřímný patriot přesvědčen, že – kdyby nebylo sporů, o které se právě sváříme, najisto by se našly spory jiné, o které bychom se svářili snad nepoměrně urputněji, a proto mluvím bezpochyby každému poctivému vlastenci, ba i nevlastenci ze srdce, když dím, že spory ty stůj co stůj uklizeny býti musejí, byť i při tom mnohý z nás hořce zaplakal nad zmarem praprapříčin nejkrvavějších zápasů dávných dob...

Ale jak? – toť problém rovněž tak nesnadný a choulostivý jako zdánlivě nerozřešitelný.

Jako jest nesnadno, ba mnohdy i nemožno vykořeniti tisícery blud a předsudek, jenž přešel již dávno v maso, v tuk a kosti každému z nás, tak také zůstaly, jak známo, všechny posavadní prostředky

i prostřeďečky k odklizení nebo jen zmírnění osudných sporů úplně bez účinku. Neboť necht' pojímáme záležitost tu shora nebo zdola, zpředu nebo zezadu atd., tolik je jisto, že jest a zůstane pro všechny věky nemožno vroubiti na příklad české „ř“ z měkkého, hladkého a přece jadrného jazyka českého na drkotavý jazyk německý; a naopak, že jest a zůstane naprosto nemožným získati náklonnost a lásku kmene německého pro české vřískavé „ř“.

A kolem jediné této hlásky kupí se jak okolo ústředního slunce celé univerzum všech možných i nemožných odporů a překážek, jež odstraniti nepodařilo a nepodaří se legislativní moci, leda by se odhodlala ku prostředku radikálnímu a sporné „ř“ beze všech ohledů na původ, účel atd. z Království českého na věky věkův vypověděla.

Anžto však žádná legislativa světa k tak bezpříkladnému násilí bez újmy na své cti a reputaci odhodlati se nemůže, nezbývá nežli poohlédnouti se po jiných vhodných a přiměřených prostředcích k zažehnání osudného zla.

Přemítal jsem o tom vážně a hluboce, studoval všechny přístupné prameny, zkoumal a na zlatých vážkách historického a sociálního svědomí vážil vše, co se dalo vážit, a dospěl konečně k přesvědčení, že všechny cesty a prostředky posavadní byly jen polovičaty, nepraktické nebo nepřiměřeny; krátce, že zákonodárci, kterýmž děkujeme za zákony nyní platné, neměli dosti ráznosti navrhnouti a uzákoniti prostředky v tomto vzhlede jedině vhodné.

Každý přicházel téměř s opičí láskou ku svému jazyku mateřskému a žádný neb alespoň málokdo byl ochoten činiti přiměřené, vlastně nevyhnutelné ústupky jazykům jiným.

Toto nesmyslné lpění na jazyku mateřském zdá se mi býti, pánové, vlastním jádrem všeho zla a musí býti po mém náhledu stůj co stůj a všemi zákonnými prostředky po všech vlastech úplně vyhlazeno.

A poněvadž u nás v Čechách tuto nesmyslnou, předpotopní lásku k jazyku mateřskému odpradávná až po dnešní den rozdmychovali

přede všemi jinými literáti a žurnalisté, budiž hlavní naše péče ob-
rácena k vyhlazení – literatury a žurnalistiky.

Bez těchto dvou hlavních rozdmýchovadel lásky k jazyku mateř-
skému nadešly by krásné naší vlasti zajisté doby přímo rajske.

Radikální vyhlazení mělo by ostatně i jiné blahodárné účinky
vzápětí.

Tak jest nade vši pochybnost jisto, že by vymřela kritika, pole-
mika, reklama atd. a že by ti, kdožkoli se těmito ušlechtilými obory
lidského snažení zabývají, mohli se obrátiti k jiné, nepoměrně
ušlechtlejší práci, např. ku pletení pojmů, ubíjení času, velebení
neexistujících zásluh atd.

Vím sice, že mi může někdo namítnouti: „Čím, prosím, jsou ná-
rodové bez literatury a žurnalistiky?“

Námítka taková jest sice oprávněna a za našich dob, kdy bují
spousta rozličných předsudků, zcela přirozená; ale odpověď jest
ještě přirozenější.

Račtež, pánové, uvážiti, co by lid náš, hlavně naše šlechta, statká-
ři, velko-továrníci, velko-obchodníci, vůbec zámožnější naše inteli-
gence hmotně získala, kdyby nebylo – literatury a žurnalistiky!

K neuvěření, jak obrovské sumy vydávají se ročně jenom v zemích
Koruny české za potištěný papír, ať již ve formě knih nebo žurnálu!

Kdyby peníze ty místo do kapes českých literátů a žurnalistů
plynuly do státních pokladen, bylo by možno netoliko šlechtická
a jiná stipendia pro zámožnější studující, nýbrž i veškeré důstoj-
nické a úřednické penze zpateronásobiti, čímž by blahobyt země
v intencích celé řady společenských tříd nemálo byl povznesen.

Vyhlazením a potlačením literatury a žurnalistiky získalo by se
však nepoměrně více – mravně.

Uvažte, pánové, jaká spousta zbytečných sporů, hádek – jak bez-
příkladné duševní a tělesné namáhání, s jakýmž jest literátování,
žurnalizování, nakladatelování, knihkupcování spojeno, bylo by
tím – rázem zažehnáno atd.

Kdo neví, co se ubohý básnílek, obzvláště začátečník, nalopotí, nežli sesmolí malou sbírčinku veršů, jak bezpříkladná muka přežít, nežli přijdou verše do tisku a z tisku, a jak obrovský rozruch způsobí v hlavách i srdcích čtenářů: kolik bezesných nocí jim připraví, jakou spoustu divokých citů a matohlavých nápadů vyvolá, vůbec jak nebezpečnou revoluci duševní mívá vzápětí; opakují: kdo vše to neví, nemůže si ani přibližně učiniti pravého pojmu, jaké dobrodiní by národu a vůbec celému státu prokázal, kdyby hlasoval pro zákon k úplnému a trvalému vyhlazení nejen literatury a žurnalistiky, nýbrž všeho, co jest s těmito prazřídly národnostních sporů v jakékoli souvislosti.

Kdožkoli o tom jen povrchně přemítal, musí vyznati, že vrátily by se nám skoro blahé, slastné doby idylického života našich praotců v ráji...

A takové slasti připravovati národu jest zajisté první a chceme-li nejvlastnější povinností moderních zákonodárců, kterýmž nejde pouze o blaho své vlastní, nýbrž také o blaho jiných a vůbec o blaho celku.

Vím však, pánové, že vším tím, co jsem právě spíše jen zběžně naznačil, nežli přesvědčivě vyložil, neprovedl jsem ještě žádného absolutně platného důkazu; ale tolik jest ze slov mých zajisté nade vši pochybnost jisto, že v moderním životě národův není institucí zbytečnějších, ba pro blaho lidstva záhubnějších nad literaturu a žurnalistiku.

Vím také, pánové, že důkazy svými vzbudil jsem v mnohém z vás i mnohou závažnou pochybnost pro případ, kdyby se někdy cestou zákonodárnou podařilo literaturu a žurnalistiku úplně vyhladiti.

Napadá mne totiž – co zajisté každému z vás tane na mysli: „Co bychom v takovém případě asi měli dělati se spoustou zbytečných slov, jimiž literatura a žurnalistika prodlením celé řady století naši paměť, po případě naše mozky přecpaly?

Tolik je jisto, že bez literatury a žurnalistiky stačilo by každému z nás místo několika – u nás asi dvaceti – tisíců slov, kterýmiž nynější inteligence hantýruje, pouze pět nebo šest set... Ostatní mohlo by se pohodlně odložit ad acta.

Však právě toto ad acta položení zbytečného balastu slovníkového bylo by pro nás největším dobrodiním: jednak proto, že umožnilo by se plnit si vyprázdněné hlavy místo bezduchými slovy – bezduchými pojmy – jednak, že by tím byl nadmíru usnadněn návrh můj hlavní: zavedení a zpovšechnění zcela zvláštního, řekněme třeba *cislajtánského volapüku*, neboli řeči všem kmenům a národům cislajtánským srozumitelné.

Hlavní závadou, pro kterou se světová řeč doposud neujala, byla bezpříkladná spousta slov, kterým se každý elév volapüku učit musil; ale zredukujeme-li vymýcením literatury a žurnalistiky zásobu slov na pět nebo šest set, jest jisto, že bude pak hříčkou přiučiti se volapüku cislajtánskému a že volapük ten přijmou i ostatní národové celého světa, kterýmž my v našem sněmu žádných zákonů dávat nemůžeme a nesmíme, za svůj, čímž jedině bude umožněn ideál, po kterém důmyslní hloubatelé všech věků prahli: aby byla na celém světě řeč jen jedna – světová.

Konečného a jedině spasného toho ideálního cíle lze ovšem dosáhnouti jen tím, když jednomyslně setřeseme ze sebe všechny zplesnivělé předsudky minulých dob a vystoupíme s veškerou rázností, po případě i bezohledností zákonodárců, kteří jsou o poctivosti a zdárnosti svých intencí přesvědčeni.

Z té příčiny dovoluji si navrhnouti následující osnovu zákona:

§ 1. Literatura a žurnalistika v zemích zastoupených na sněmu Království českého – prohlašují se za zrušené.

§ 2. Dnem promulgate tohoto zákona počínaje nesmí se pranic pro tisk psáti a pranic pro tisk psaného tisknouti.

Všechny pracovny literátů, ať již v palácích, v chýších nebo v podkrovních komůrkách, všechny redakce, administrace atd., všechny knihtiskárny, výpravny knih, všechna knihkupectví a všechny knihosklady, vůbec všechny místnosti, v kterýchž až dosud vyráběn papír k účelům literárně žurnalistickým – úředně se zapečetí.

Všechny knihy a žurnály, vůbec veškeren potištěný papír, ať již ze skladů, veřejných nebo soukromých knihoven, z bytů soukromníků, vůbec kdežkoli bude vypátrán, budiž odvezen do stoup a zničen jako se ničí literární plody konfiskované.

§ 3. Veškeré snahy literární a žurnalistické zakazují se pro věčné časy pod ztrátou hrdla. Kdožkoli bude dopaden, budiž bez výsledku a beze soudu potrestán tím, kdo jej při zločinu dopadne, a to na místě, kde byl dopaden. Odvolání z trestu toho není k žádné instanci.

§ 4. Literátům a žurnalistům, kteří měli z literátování a žurnalizování až dosud zisk největší, negarantuje se žádná náhrada z prostředků státních, naopak jmění každého z nich, ať movité nebo nemovité, zkonfiskuje se k účelům nových škol – volapückých.

Naproti tomu vezmou se v zákonní ochranu všickni, kdož byli literatury a žurnalistice jakýchkoli obětí přinášeli, hlavně nakladatelé a knihkupci, kteří své jmění obětovali atd. Každému z nich zaručuje se roční důchod dvaceti tisíc zlatých z fondu, určeného k účelům volapückým, bezplatný byt v některém paláci nebo letohrádku, a v případě úmrtí velkolepý pohřeb na útraty obce, v kteréž obětovaný zemře.

§ 5. K zamezení možného vzniku nových literátů a žurnalistů ustanovuje se:

a) Dovolení ku sňatkům nesmí býti kompetentními úřady uděleno, dokud ženich a nevěsta po případě oba tchánové i obě tchýně nebo jejich zákonní zástupci notariatně se nezaváží, že z manželství toho nepojdou tvorové, ať pohlaví mužského nebo ženského, kteříž by jevíli schopnost k působení literárnímu nebo žurnalistickému.

b) Zrodí-li se z manželství takového takovíto tvorové přece, musí býti proti nim s veškerou přísností zákona zakročeno. Každý takový tvor budiž již jako nemluvně všemi zákonnými prostředky donucen pod závaznou přísahou prohlásiti, že po celý život nebude pracovati k jinému cíli, nežli k umrtvení svého talentu.

c) Kdožkoli by se z těchto tvorů takovému prohlášení vzpouzel nebo nějaké námitky činil, budiž beze všech okolků na útraty obce, jejímžto příslušníkem jest, tak vydatně krmen, až talent svůj v tuku a sádle svém vlastním utopí.

d) Individua, na kterýchž by se tato procedura neosvědčila, bud'ťež dána pod přísnou policejní dohlídku a krmení zkusí se na nich jednak na útraty státní, čemuž – jak tisíciletí dokazují – žádné individuum nadlouho neodolá.

e) Individua, na kterýchž by se tato procedura neosvědčila, bud'ťež prostě ze země na věky vypovězena.

§ 6. O literárních plodech minulých věků a žurnalistice, tudíž i o politice veřejně, tj. v hostincích, kavárnách, na ulici atd. mluvití – přísně se zakazuje.

Kdožkoli bude dopaden, budiž pokutován tisíci zlatými poprvé, dvěma po druhé atd. donekonečna. V případě nedobytnosti u jednoho individua budiž pokuta dobývána u kohokoliv, jenž třeba nevinen první se naskytne a přiměřeným jměním vládne.

§ 7. Z pokut takto nabytých budiž zřízen ústřední fond k udělování zvláštních stipendií, odměn a remunerací všem oněm osobám, které se o umrtvení literatury a žurnalistiky jakýmkoli způsobem zaslouží nebo vůbec budou k jiným národnostem nad jiné tolerantní, tj. vyznamenávají se nějakou ctností vpravdě řádného, po míru a blahu práhnoucího občana.

§ 8. K vymýšlení, stanovení a řádnému zavádění cislajtánského volapüku budiž založena ze státních prostředků zvláštní volapücká akademie, jejíž povinností jest:

a) Sejíti se, porokovati a usnésti se hned v první schůzi definitivně o zásadách nového jazyka;

b) vypracovati mluvnici a slovník, jenž nesmí obsahovati méně než 500 a více nežli 600 slov;

c) založiti přiměřené volapücké školy, ustanoviti učitelstvo atd.

§ 9. Školy cislajtánského volapüku buďtež zřízeny v každé obci v témže počtu jako školy dosavadní a v témž dni, kdy budou školy volapücké otevřeny, buďtež všechny ostatní školy zavřeny.

§ 10. Do škol volapückých povinen jest choditi každý občan a každá občanka bez rozdílu věku i předběžného vzdělání, tudíž i ti, kdož žádného vzdělání nemají a nikdy míti nebudou.

§ 11. Ve školách volapückých vyučuje se ve dne v noci. Učitelstvo i žákovstvo se střídá každou hodinu, poněvadž by počet škol při obrovském návalu žákovstva nestačil.

§ 12. Učení se volapüku soukromě neklade se zákonem žádná překážka; ale povinností každého občana i občanky jest prodlením roku a dne přiučiti se cislajtánskému volapüku dokonale.

§ 13. Choditi za školu volapückou se netrestá, poněvadž se předpokládá, že možno nabýti zákonem předepsaných vědomostí volapückých i soukromě.

§ 14. Přísné zkoušky z volapüku odbývají se po zapravení předepsaných tax univerzitních v posledních dvou měsících školního roku volapückého před zvláštními, zkušebními komisemi, jež sestaví volapücká akademie.

§ 15. Kdožkoli neobstojí, budiž pokutován a donucen poslouchati volapücký kurz ještě jeden rok a neobstojí-li o druhé zkoušce, budiž ze země jako naprosto neschopný občan navždy vyobcován.

§ 16. Školné neplatí se ve školách volapückých žádné, aby láska žákovská k učení se novému jazyku nebyla nižádným způsobem zapuzována; zato zvyšují se berně vůbec o 150 %, aby i ti, kdož nemají o povšechně důležitou záležitost nižádných zásluh, měli aspoň něco z jejího v život uvedení.

§ 17. Po uplynutí třetího roku od prohlášení tohoto zákona prohlásí se ustanovení závěrečné, kterýmž bude celé legislativní dílo korunováno:

Veškeré jazyky, tudíž i náš český, prohlásí se za zbytečné a mysliti, mluvíti a psáti jakýmkoli jiným jazykem kromě cislajtánským

volapükem prohlásí se zvláštním zákonem za zločin, jenž se bude trestati dle ustanovení trestního zákona o velezradě.

Potud, slavný sněme zemí Koruny české, osnova zákona, od kterého přislibuji sobě definitivní a trvalé odklizení všech možných i nemožných národnostních sporů a svárů.

Vím sice, že bude osnova ta mnohým z vás v mnohém doplněna, v jiném pak opravena; leč tolik je jisto, že jest to v zásadě jediný legislativní prostředek, kterýmž lze u nás i jinde, vůbec po celém světě zjednati mír, klid a blaho povšechné na věčné časy.

Z embryologie bakterií čili divy světa mikroskopického

S použitím vydlužených i nevydlužených
vymožeností moderních věd líčí

Med. U. Dr. D'Arbès,

t. č. provizorní primární lékař na klinice
pro pseudochoroby mozku a srdce

Úvod

Příroda jest divotvorná – velkolepá...

Není to sice pranic nového, ale přece jen všechno, co možno
čtyřmi slovy případného o přírodě pověděti.

Již duchaplný Voltaire – jehož spisy dočkaly se u nás v Čechách
vzácné cti, že vydány celé tři čtyřarchové sešitky – praví ve svém
„Kandidu“, že jest *tento náš svět* všech světů vůbec nejdokonalejším,
každý výsledek že má svou příčinu, dále že jest všechno stvořeno
k jistému účelu, a proto že *musí míti všechno účel nejlepší*.

Z toho logicky plyne, že má i cholera přes všechna nezadatelná
práva proslaveného Království českého:

I. svou příčinu,

II. jistý – a

III. nejlepší účel.

Pojednání o účelu cholery vymyká se vědám empirickým a ná-
leží do oboru filozofie a psychologie, které jsou zaživa nerozlučně
k sobě sklízeny, a to: z těla a duše, rozumí se, nesmrtelné – jak už
jest od pravěků nade vši pochybnost dokumentárně zjištěno.

O účelu cholery, byť sebelepším, ba snad i nejlepším, nelze nám tedy pojednati již proto, že nepokládáme se v oboru tom za kapacity kompetentní. Proto pojednáváme zde pouze o *příčinách*.

Dějiny

Cholera není nemoc neznámá.

Již r. 1718 popsal ji Nizozemec Boetius ve svém spise „*Medicina Indorum*“.

Všeobecně pokládá se za pravdu, že narodila se v Indii – číslo poplatné, bohužel! není známo...

Roku 1829 proslavila se svými skutky ve svém rodišti, načež se vydala na cesty – především po Číně, pak po Persii, Turecku atd. Roku 1830 a 31 zavítala do Evropy a roku 1832 do Ameriky.

Vykonala tedy patrně zčásti „vozmo“, zčásti „lodmo“ a zčásti snad i pěšky, koňmo nebo i „oslmo“ okružní cestu kolem celé zeměkoule.

Opakujeme, že není cholera – ať už asiatica nebo nostras – nemoc neznámá, jako na příklad jiné choroby, zvláště duševní, které – jako „*furor theatralum teutonicus*“ – jsou data nejnovějšího.

Avšak pravá příčina její odhalena teprve před několika decenii – mi v mikroskopických útvarech, kterýmž dáno povšechné jméno – *bakterie*.

Jelikož však není cholera jedinou chorobou, kterou zaviňují bakterie, nutno především pojednati o bakteriích.

Bakterie

Co jsou bakterie *vůbec* a co *zvláště*?

Učenci, pokud víme, doposud se o tom neshodli. Jedni tvrdí, že jsou to *zvířátka*, jiní, že *rostlinky*, které – díváme-li se na ně skrze

zvětšující sklo – vypadají buď jako zrnka máku nebo hrachu, buď jako boby čili fizele, nebo docela jako brambory a okurky, a sice podle toho, **jak** nám mikroskop náš právě zvětšuje.

Vůbec jsou bakterie až dosud – *co nevíme, a zvláště* – *co víme ještě méně*.

Ale že jsou, tj. že existují, jest nade vši pochybnost zjištěno.

Již před více nežli dvěma sty lety, tudíž asi v době, kdy národ náš na Bílé Hoře atd. – – – učiněn byl v ohledu tom první krok, když vynálezce drobnohledu Holand'an *Leeuwenhoeck* (čti Liuvnhuk) vypátral infusorie, o jejichž velikosti zaznamenal, že „největší z nich má se k molu jako včelka ke koni“, kdežto my bychom mohli říci, že největší z nich má se k molu jako soukromý i veřejný dluh kteréhokoli umělce českého ku státnímu dluhu kteréhokoli císařství evropského.

Jsou-li tudíž podivuhodní tito organismíčkové tak pramaličtí, budiž nám dovoleno předeslati něco o povšechné charakteristice jejich.

Po vynálezci drobnohledu zjistili je a přčetné jejich jiné soukmenovce i jiní učenci, kteří si k tomu účelu zdokonalili nástroje. Proto jim to bylo snazší nežli učencům, jakým byl na příklad Tycho de Brahe, který měl jen prostý triangl (patrně podobný tomu, jakým šifroval náš Neruda nedělní své fejetony), a který – míníme totiž Tychona de Brahe – liliputánskými předmítky, jako jsou infusorie a bakterie, vůbec ani se nezabýval.

Jací obrové bakterie jsou, vysvítá nejlépe z toho, co praví učenec jeden o jedné odrůdě jejich, o světélkujících monádách.

Pravíť, že jest potřebí neméně nežli 24 000 takovýchto monád, aby vedle sebe položeny tvořily řadu jeden palec dlouhou, dále že jest potřebí nejméně 275 milionů takovýchto monád, aby vyplnily čtvereční palec, a – třicet dva tisíce sedm set a osmdesát bilionů čtyřikrát sto tisíc milionů, aby vyplnily – jediný krychlový palec.

Kdo chce, může si nyní snadno, tj. beze všeho matematického formulování, také vypočítati, kolik takovýchto monád bylo by pře-

ba, by pokryly např. povrch celého Království českého nebo všech zemí někdy slovanských, nyní poněmčených, nebo docela všech zemí slovanských bez rozdílu kmenů, nářečí a náboženství.

Však ve světle ještě intenzivnějším objeví se nám zázračný svět mikroskopický, podaří-li se nám představit si, jak se bakterie rozmnožují.

„Jediná bakterie,“ praví prof. Cohn, „může za den zploditi – čtvrt kilogramu potomků. Na váhu tisícího dílu gramu jde asi 150 000 milionů bakterií, na jeden gram tedy 1000krát tolik a na 250 gramů čili na čtvrt kilogramu $250 \times 150\,000\,000\,000$ neboli málem 38 bilionů potomků.“

Nepojímá Tě, ctěný a vážený čtenáři, a obzvláště Tebe, spanilá neb aspoň spanilomyslná čtenářko, která máš na měsíc jen 200, 150, 100 nebo jen 50 zlatých k dispozici, závrať posud ještě nikdy nepocítěná?

Nás „učence“, třeba bychom byli nehonorovanými nebo 600 zlatými ročně dotovanými docenty na c. k. vysokých školách, závrať pojmouti nesmí. Jsmeť ve službě vědy a můžeme býti rádi, že nás z pokladnice státní, o které jest známo, že – – (však Ty víš, co jest o ní známo), c. k. berní vůbec vyplácejí.

Na doklad toho (nemíníme však „na doklad vyplácení“, nýbrž na doklad, že nás „učence“ nesmí ani při sumách největších pojmouti závrať), shrňme zde výsledek posavadního našeho zkoumání!

Učiníme-li tak se vší možnou objektivností, musíme vyznati:

1. že *víme*, že bakterie existují,
2. že *nevíme*, co jsou,
3. že *víme*, jak asi jsou bakterie veliké, vlastně malinké, a jak úžasně rychle se rozmnožují, ale
4. že *nevíme*, jak se to *děje*.

Z tohoto našeho vědění i nevědění logicky plyne, že musíme ve zkoumání svém pokračovati.

Zjistí-li se vědecky, že něco, ať už cokoli, existuje, může býti také, jak známo, snadno vědecky zjištěno, kterak zjištěné vypadá, tj. jaký má tvar, jakou barvu atd.

Z té příčiny není také divu, že byly vědátory co do tvaru zjištěny následující odrůdy bakterií:

- I. sférobakterie (okrouhlé),
- II. mikrobakterie (hůlkovité),
- III. desmobakterie (nitkovité),
- IV. spirobakterie (závitkovité).

Barvy bakterií jsou rozdílné, a sice: žlutá, modrá, červená, tudíž i zelená a všechny odstíny jejich, čímž končíme předběžnou charakteristiku a přecházíme k pravému jádru věci: k embryologii.

Embryologie bakterií

Jest věda nejmladší, jen několik dní stará. V podstatě učí, jakým způsobem bakterie vznikají a jak se rozmnožují. Ale poněvadž důvtip vědecký, když už mu bylo umožněno vniknouti do nejtajnějších tajností tajuplných mikroorganismů, nezůstal státi na prahu neboli na prvním stupni, nýbrž pracoval dále a obor své působnosti úžasně rozšířil, vyrozumíváme nyní pod jménem „embryologie bakterií“ učení o všem možném i nemožném, co se bakterií týče, tj. kterak vznikají, jak se rozmnožují, jaký život vedou a jaké účinky mají na organický život v přírodě vůbec a organismus lidský zvlášť.

Až dosud však jest embryologie bakterií *věda tajná*, a jediný muž, který má k ní v Čechách klíč, jest prof. dr. *Hlava*, jehož právem pokládáme za jednoho z nejslavnějších učenců českých.

Pokládáme sobě za čest, býti panu prof. dr. *Hlavovi* přátelsky nakloněni.

Několikráte seděli jsme s ním v restauraci nebo v kavárně za jedním stolem a naslouchali – když mlčel; nesčetněkrát už ubírali

jsme se podle ústavu, v kterém vládne a panuje suverénně nad myriádami tajuplných bakterií a – nikdy, opakujeme: *nikdy* jsme nevešli, ba ani nezaklepali – – – až kdysi, když nás výslovně pozval, abychom jej konečně přece navštívili.

Byl zcela obyčejný den letní – asi tak o páté hodině odpolední.

Užasli jsme hned po vkročení do ústavu. Ocitliť jsme se – díky všem, kdož vedli péči o zřízení medicínské fakulty české – v divuplném paláci nevídané nádhery.

Všude samý kararský mramor: schody, stěny, stropy i podlaha. Nesčetné preparáty a aparáty – skříně, nástroje atd. – díky štědrým dotacím státním i zemským – stokrát úplnějši a nákladnějši nežli na proslavených světových ústavech toho druhu v Paříži, v Londýně a jinde.

Ovládl nás pocit nevyličitelného uspokojení.

„Konečně tedy,“ pomyslili jsme si, „má česká věda lékařská vše, čeho nutně potřebuje – teď jí bude možno konkurovati s vědou kteréhokoliv kulturního národa! Teď nebude už vědátor český hladověti, aby si mohl koupiti nějaký spis, nástroj, preparát atd.“ –

Však k věci! –

Pan prof. dr. Hlava, jenž byl právě zaměstnán pitvou cholerového bacilu, přivítal nás nadmíru galantně.

Chvíli jsme si vyměňovali myšlenky své: kde jsme posledně pili nejlepší víno, existuje-li v Praze hostinec, jehož kuchyň by předčila kuchyň restaurace Petzoldovy atd.

Poté nám pan profesor se vzornou ochotou ukázal své sbírky, aparáty i preparáty, což nás „znalce“ ovšem jednak nadmíru zajímalo, jednak však nám bylo namnoze známo.

Kdož medle z nás vědátorů neznal by totiž nesčetné druhy nových i nejnovějšich drobnohledů a vůbec přístrojů, jichž má věda, kterou dr. Hlava pěstuje, nevyhnutelně potřebí!

Ani klece s myškami, králíky a jinými zvířátky, kterým pan dr. Hlava, jak známo, laskavě očkuje bakterie na všechna možná místa těla vně i zevně, nikterak nás „znalce“ nepřekvapily.

Podobně jsme se ani za mák nepodivili různým pařeníštím pod skleněnými baňkami, kde pan prof. Hlava na bramborách a jiných příhodných kobercích přírodních poskytuje bakteriím úplnou volnost, aby se mohly dle povahy své přirozeně i nepřirozeně (když totiž pan profesor rozmnožování umělým způsobem podporuje nebo zdržuje) rozmnožovati; krátce skoro vše, co nám bylo ukázáno, bylo nám „znalcům“ už známo a zajímalo nás jen jaksi v druhé řadě.

Prošli jsme kabinety všechny a již již jsme se domnívali, že prohlédli a prozkoumali jsme vše, když v posledním kabinetu zrak náš utkvěl na tapetových, sotva rozeznatelných dveřích.

Tvář naše vzala na sobě patrně zřejmý výraz náležitě vyznačeného znamení otázky.

Pan prof. Hlava významně se usmál, nato mlčky popošel a rovněž tak – rozuměj mlčky – otevřel dvěře.

Tajný kabinet prof. Hlavy

Popošedše, octli jsme se v prostém, čtverhranném kabinetu, v jehož středu stál velký, úplně kulatý stůl, k jehož obejití nebylo by stačilo ani čtyřicet až padesát kroků.

Na pokraji stolu kolem dokola stály drobnohledy, jichž počet bylo možno na první pohled páčiti na dvě stě a několik.

„Co to?“ uklouzlo nám mimoděk a tvář naše zkřivila, ba zkroutila se patrně v potencované znamení otázky.

Prof. Hlava opět se jen tajemně usmál a teprve po chvíli šeptmo připomenul:

„Tajný můj kabinet, v kterém se zabývám bakteriemi doposud ještě všemu učenému světu absolutně neznámými.“

Podivení naše rostlo.

Chtěli jsme něco připomenouti; pan profesor však pokračoval:

„Libo-li, račte laskavě přistoupiti zde k tomu drobnohledu (přítom ukázal na mikroskop, u kterého jsme právě stáli), račte se pozorně skrze něj dívati a pověditi mi, co vidíte! Já pak budu vámi pozorované úkazy provázeti slovy!“

Mlčky jsme se nahnuli a přiložili oko ke sklu.

Z počátku se nám zdálo, jako bychom se dívali skrze sklo zamžené. Po několika vteřinách však jsme zpozorovali, že v mlhavém nějakém prostoru kmitají bramborovité, kolníkovité, luskovité a preclíkovité předměty různých barev.

Pan prof. Hlava provázel zatím pozorování naše slovy, řka:

„Díváte se právě drobnohledem, který zvětšuje šestsettisíckrát více nežli nejdokonalejší posud známé mikroskopy. Podařilo se mi aparát ten získati od jistého majitele sklenných hutí na Šumavě, který sestrojení jeho věnoval celý svůj život a zároveň také celé své jmění, které padlo v oběť nesčetným, ovšem nikým neuznaným, tudíž také neodměněným pokusům.“

Podle zdokonaleného přístroje toho dal jsem pak hravě sestrojiti všechny ostatní mikroskopy tajného svého kabinetu.“

Naslouchajíce výkladu tomu, dívali jsme se upřeně skrze zázračný aparát a pozorovali po několik vteřin jen kaleidoskopický rej, až pak posléze viděli jsme zcela jasně a rozeznali i jednotlivé předměty.

Však – co jsme viděli, jest přímo nevylicitelné. Péro lidské jest aspoň k vylicení zázraku těch naprosto malomocno.

„Nuže, co vidíte?“ optal se prof. Hlava po krátké pomlčce.

„Nestvůry nejděsnějšího druhu,“ odpověděli jsme, aniž bychom byli jen na okamžik odvrátili oka od zázračného skla.

„Vidíte bakterie,“ pokračoval prof. Hlava, „o jakých se učenému světu posud ještě ani nesnilo, a to prostě proto, poněvadž neměl dostatečných pomůcek k pozorování – slovem vidíte bakterie, abych tak řekl, charakterní, tj. onen tajuplný, posud všemu světu neznámý druh – vlastně nesčetné druhy bakterií, které podmiňují v živoucích

organismech, zvláště v organismu lidském ony zvláštnosti, kterým v obyčejném životě říkáme prostě temperament, náklonnosti, vášně atd. – slovem vidíte přímo zázračně zvětšená fyziologická fluida, podmiňující veškeré konání živokův, fluida to, kterýmž bylo až dosud mylně přikládáno epiteton psychických.“

Po tomto výkladu, který nás smělostí svých hypotéz a originalností jakož i přirozeně z nich plynoucích konsekvencí překvapil, ba skoro až zarazil, prof. dr. Hlava s důrazem připomenul:

„Prosím, račte si laskavě bedlivě všimnouti některého, ale určitého bakteriového individua a povědít, jaké rozlišující známky na něm pozorujete!“

Uposlechli jsme, a prof. Hlava pokračoval:

„Podařilo se mi vypěstiti na jediném pařeništi všech čtvero hlavních odrůd tajemných bakterií... Nuže, jaké individuum právě pozorujete?“

„Hroznou,“ odpovídáme, „zdánlivě bezhlavou potvůrku s rakovitými končetinami a zarudlým, místy krvavě pruhovaným vypaseným břichem – –“

„*Bacteria politica*,“ připomenul prof. Hlava s ledovým klidem. – „Všimněte si jí ještě pozorněji!“

Uposlechnuvše, rozeznali jsme tlamovitou žmolající hubu na způsob huby netopýří, ale s krokodilským hryzem a dlouhým spirálovitým jazykem – –

Zatím prof. Hlava ve svém výkladu pokračoval:

„*Bacteria politica*‘ patří do třídy spirobakterií (závitkovitých) a vyniká zvláštní životní silou a houževnatostí. Hladkost, pružnost a vůbec hadovitost jest ráz její základní; také umíněnost, vzdorovitost, urputnost a bezcitnost jsou vlastnosti, které lze na ní pozorovati.

Bakterie ta vzniká výhradně jen v mozku lidském, nikdy ve zvířecím, a sice již ve věku pokročilejším, po 18. až 25., nejčastěji pak po 30. roce věku, skoro výlučně u pohlaví mužského.

V mozcích dětí a žen, obzvláště i panen, ba i v mozcích mnohých mládenců nebyla bakterie ta ani nejvzornější pitvou mikroskopickou doposud zjištěna.

Zajímavo však jest, že vzniká nejčastěji v mozku malém a zřídka ve velkém, čímž vysvětluje se sdostatek, proč lidé trpící chorobou, jejímž původem je bacteria politica, tak zřídka něco kloudného a rozumného podnikají a provádějí.

Kdyby bakterie ta vznikala zpravidla neb aspoň častěji v mozku velkém nežli v malém, není pochyby, že by národové a lidstvo vůbec zanedlouho poznalo, jaký prospěch by z toho plynul pro všeobecný pokrok.

Z té příčiny naskýtá se embryologii bakterií první, ovšem nadmíru nesnadný, zdánlivě nerozřešitelný problém: jakým způsobem dalo by se totiž provésti přeočkování bakterií politica i zaživa některého člověka z malého mozku na mozek velký, kterýžto problém, trvám, v našem a příštím století sotva již bude rozřešen.

Vznik bakterie té jest posud úplně neznámý; ale právem lze předpokládati, že zárodkem jeho jest slávylačnost, neodolatelná touha po úřadech, sinekurách atd., nejsou-li totiž tyto pouhé prvopočáteční symptomy choroby již vznikající.

Obyčejně vystupuje sporadicky, ale skoro vždycky má ráz chronický. Bakteriemi politicis zachvácený mozek jest zpravidla naprosto nevyhojitelný. Nejradikálnějším medikamentem jest neúspěch – ale i ten zřídka má za následek vyhojení úplné.

Někdy vystupují bakterie politické epidemicky a zachvacují mozky celých tříd, ba celých národů.

Nákaza šíří se zpravidla bezprostředně puchem parlamentárním a prostředně vůní, vlastně zápachem tiskařské černě, jakou vydává vlhký papír novinářský.

Odrůd bacteria politica jest známo několikero.

Nejhlavnější pak jsou:

a) *bacteria politica radicalum* – vznikající ve velkém i malém mozku současně, tudíž bakterie velice řídká a v Čechách skoro neznámá.

V Čechách nejznámější odrůdy jsou:

b) *bacteria politica liberalum* – vznikající ve velkém mozku, tudíž bakterie dosti zřídka se vyskytující;

c) *bacteria politica konservativum* – vznikající mezi mozkiem velkým a malým, tudíž bakterie prostřední hodnoty;

d) *bacteria politica reakcionarum* – vznikající výhradně v mozku malém, tudíž mikroorganismus hodnoty nejmenší a zároveň také neškodlivější.

Kromě těchto čtyř odrůd hlavních známe již také některé pododrůdy, jako např. *bacteria politica absolutismarum*, náležející do třídy čtvrté (reakcionarum) – *bacteria politica ultramontanum*, kterouž lze vřadit do třídy třetí (konservativum) – *bacteria politica konstitualismarum*, náležející do třídy druhé (liberalum) – dále *bacteria politica republicanum* (třída první), *bacteria politica anarchismarum* atd. atd., kterých nelze zatím ještě systematicky roztrždit.“

Profesor Hlava ukončil svůj zajímavý, právem možno říci vědecky pikantní výklad, aniž bychom byli zraku svého jen na okamžik zvedli od zázračného skla, kterýmž jsme pozorovali pravé divy světa mikroskopického.

Po chvíli ozval se prof. dr. Hlava znovu, řka:

„Račte se, prosím, nyní zadívati skrze drobnohled druhý po pravé vaší ruce a udejte, co pozorujete!“

Učinili jsme tak.

Stačilot' pouze hlavu zvednouti, učiniti půl kroku napravo, hlavu zase sehnouti a přiložiti oko ke sklu.

Zpočátku se nám zdálo, že díváme se do prostoru naplněného mlékem neb aspoň limonádou.

Po chvíli jsme spatřili v bělavé tekutině zarůžovělý bod, kterýž čím déle jsme se naň dívali, tím více nabýval určitějších tvarů, až jsme zcela jasně rozeznali potvršku přímo pomilováníhodnou. –

Bylat' růžové barvy; štíhlé a přece jaksi vypasené tělíčko její mělo tvar růžového poupátka, jehož dva vrchní lístečky rozvíjely se v podobě motýlovitých křidélek, takže dva spodní lístky měly podobu křídel noční můry nějaké. Hlavinka s kyprými, skoro bychom řekli rozžhavenými rtíky lidskými kejklala se na dlouhém spirálovitém krčku – občas bylo lze pozorovati, kterak z úst vyčuhuje jazýček v podobě sosáčku...

Označili jsme pozorovanou právě nestvůrčičku několika charakteristickými známkami, a prof. Hlava jal se klidně vykládati:

„*Bacteria erotica*‘, náležející do třídy sférobakterií čili okrouhlých, vzniká výhradně jen v srdci, a to v srdci lidském i zvířecím, jenže v tomto nevyvíjí se tak rychle a dokonale jako v onom.

Hlavním sídlem neboli pařeništěm bakterie erotica jest levá komora, vlastně levá chlopeň srdce, odkud se šíří více méně rychle po celém srdci, až stěny jeho uvnitř pokryje zcela, což má za následek stav přímo zoufalý.

Žádný druh bakterií není tak rozšířen jako tento.

Ve všech pásmech, ve všech národech a stavech ujímá se zcela přirozeně – a není nakažlivou.

Klíčení počíná zpravidla teprve nabytím puperbity (věk dětský bakterie té nezná), poté však *bacteria erotica* slaví pravé triumfy a nešetří rozdílů pohlaví, ani stáří.

V mužném věku ovšem sama sebou hyne; ale začasťe zůstává v permanenci až do posledního věku.

Vcelku má zdánlivě ráz epidemický, ale jest přece výhradně individuelní.

Jaro a podzim vyvíjení bakterie té náramně podporují. Podobně ji podporuje vůně mateřídoušky, pomněnek a růží, šplouchání vln potoka nebo řeky, hvězdná nebo lunojasná noc, především lesní samota, omamující pryskyřice borovic, sosen a jedlí – a kyprá tráva i mech všeho druhu...

Odrůd *bacteria erotica* známe již celou řadu. Nejhlavnější pak jsou:

a) *bacteria erotica sentimental*is s jemnými vlasovitými tykadly na předních končetinách, které se často zvedají do výše, jako když člověk dívající se k obloze rukama lomí;

b) *bacteria erotica melancholis* s tykadly svislými, jako když má člověk ruce složené v klín;

c) *bacteria erotica cholericis*, která má tykadla nápadně vyvinutá a ustavičně se jimi ohání, jako by se rvala; a konečně

d) *bacteria erotica flegmaticoris* s tykadly naduřelými a líně přes tílko přehozenými.

Symptomy choroby, jejíž příčinou jest *bacteria erotica*, jsou neklamny.

Neklid, ba nepokoj, nechut' k jídlu, snivost, ba lenost a všeobecná stísňenost. Zanedlouho dostaví se více méně křečovitě svírání srdce, tlukot jeho a vůbec oběh krve stává se nepravidelným; planoucí, začasťe rozjiskřený zrak, mimovolný vzlykot, jež prostý lid nazývá ‚milostnou škytavkou‘, pomíjející nebo trvalý hektický ruměnc, žhavé rty a někdy lomcování rukama – jsou neklamnými symptomy choroby v nejvyšším jejím stadiu.

Zpravidla nebezpečnou choroba ta není, ale asi deset percent ochuravělých přece jí podléhá; buď že se jí nezbaví nebo zahyne – obyčejně zoufalostí: utopením, otrávením atd.

Léčení vymyká se vědě skoro úplně. Chorobě ponechá se úplně volný průchod. Nanejvýše se nemocnému poradí, aby se oženil, a je-li ženského pohlaví, aby se provdal.

Učiní-li tak, choroba obyčejně ochabne nebo úplně zmizí, což však není nikterak zárukou, že se po krátkém nebo delším čase nedostaví poznovu, začasťe s prudkostí, ba zuřivostí potencovanou.“

Prof. Hlava dokončiv tento svůj výklad, vyzval nás, abychom se zadívali do drobnohledu nejbližšího.

Učinili jsme tak a spatřili jinou nestvůrčinku. Naduřelé, chlupaté tělíčko s hlavou podobnou seleti a s hryzem přežvýkavců vleklo se pomalu na zvláštních nohách. – –

„*Bacteria gastrica*,“ připomenul suše prof. Hlava, když jsme uvedli první známky právě pozorovaného mikroorganismu. „Vzniká výhradně jen v žaludku.“

Lidé trpívají bakterií tou právě tak, jako dobytek na krmníku. Symptomy jsou: neustálá prázdnota žaludku, i když je přeplněn – věčná chuť k jídlu, pacientovi jest každý druh pokrmu vítán. Lék jen jediný: vzorná dieta, kterou však pacient nikdy nedodrží.“

Přímo hnusný tento mikroorganismus nás dlouho nevábil.

Po chvíli zadívali jsme se skrze drobnohled nejbližší.

Spatřili jsme bakterii s tělem podobným soudku a lahvovitými končetinami. Hlava měla podobu chmelového květu, ohon pak byl podoben vinnému hroznu.

„*Bacteria narcotica*,“ zvolal povýšeným hlasem prof. Hlava, načež jal se vykládati:

„Vzniká na jazyku a v hrtanu lidském, působíc nevylicitelné žíhání, jehož bezprostřední následek jest neuhasitelná žízeň po všem možném, jenom ne po – vodě...“

V našem podnebí podléhají chorobě, kterou bakterie ta podmiňuje, hlavně mladíci a muži v plné síle životní. Choroba sama má ráz periodický – dostavuje se obyčejně k večeru a trvá přes půlnoc. Dobrý tvrdý spánek ji na několik hodin zažehná.“

Ruče zvedli jsme hlavu, popošli o půl kroku napravo a zadívali se skrze mikroskop sousední.

Dlouho neviděli jsme nežli kmitavé hemžení nesčetných bodů a vláček, až pak posléze jeden předmítek přiblíživ se nejspíše v přiměřenou vzdálenost k našemu oku – stanul.

Spatřili jsme nestvůrčičku nejkomičtějšího tvaru. Byloť to zvířátko zpola pták, zpola rybička. Hlavinka na žirafovitém krku připomínala hlavu krocaní nebo kohoutí; pootevřený zobáček byl ozuben a vyčníval z něho hadí jazýček.

Pruhované a tečkované tělíčko houpalo se na šesti tenkých nožičkách s huňatými kopýtky a vybíhalo v ocas v podobě nejnámější kapradiny.

Pod bříškem bylo viděti ploutve, nad hřbetem křídélka – zřejmý to důkaz, že tvor ten dovede žít ve vzduchu i ve vodě, a snad i pod zemí a ve skalách, slovem všady.

Barvy bylo stvořeníčko to měnivé jako chameleon: brzo růžové, a hned zase cinobrové nebo karmínové, potom oranžové, žluté, zelené, modré, fialové – nejinak než jako „živá duha“.

„*Bacteria artistica*,“ připomenul po několika minutách prof. Hlava, aniž bychom mu byli udali jen jedině charakteristické známky. „Vzniká z pravidla v mozku, ale usazuje se v celém těle, takže lidé trpící chorobou, jejíž příčinou jest *bacteria artistica*, mívají také podobné vlastnosti.

Byla zjištěna také u zvířat; u některých u větším ještě množství než u lidí.

Vcelku jest to bakterie, abychom tak řekli, dobromyslná; v malém množství mívá vzápětí lehkomyšlnost, u větším jakousi pomatenost a u velkém teprve ztřeštěnost, ale zato tak originelní, že bakterií *artisticou* třešticího člověka poznáme na první pohled.

Bacteria artistica roztrídí se především ve tři hlavní třídy:

- a) *Bacteria artistica talentorum*,
- b) *Bacteria artistica nentalentorum*,
- c) *Bacteria artistica dilletantorum*.

Každá z těchto tříd má celou řadu druhův, z nichž nejhlavnější jsou:

I. *Bacteria artistica musicarum*, dělí se ve dvě odrůdy: a) *compositoris*, b) *virtuosis*.

II. *Bacteria artistica cantarum* s čtvero přesně určenými odrůdami, a sice: a) *sopranis*, b) *altis*, c) *tenoris* a d) *basis*.

Do této třídy náleží také *pseudobakterie tingli-tanglis*.

III. *Bacteria artistica sculptorum*.

IV. *Bacteria artistica pinctorum* s dvěma odrůdami, a sice: a) *illustratoris* čili *plavajsnikaris*, b) *barvičkaris*.

V. *Bacteria artistica dramaticorum*, rozlišující se v několikero odrůd, a sice: a) *tragedicoris*, b) *comicoris*, c) *intricanis*, d) *characterisensis* atd.

Do této třídy vřaduje se také *pseudobacteria acrobatorum* s několikero odrůdami, z nichž nejhlavnější jest *bacteria artistica clownis*, vulgárně *paňácoris* zvaná.

Z tohoto roztrídění jest zřejmo, že *bacteria artistica* vůbec tvoří zvláštní svět mikroskopický, který právem zasluhuje, aby mu byla ze strany učenců věnována nejbedlivější pozornost.

Choroby různými odrůdami této bakterie zaviněné jsou nespočetny a zuří ve všech stavech, zvláště choroby, jichž příčinou je *bacteria artistica diletantium* se všemi svými třídami, odrůdami, a pododrůdami.“

Poněkud suchopárny tento výklad přiměl nás, že jsme bez vybídnutí zvedli hlavu a zadívali se skrze drobnohled jiný.

Spatřili jsme dvě mikroorganismů lišících se jen tvarem hlavy a ohonovitého výběžku.

Celek připomínal langustu.

První nestvůrka měla hlavu jako výr, ohon jako koště, druhá pak hlavu jako liška, ohon jako tulipán.

Výklad páně profesorův byl tentokráte stručný.

„Pozorujete,“ pravil, „dualistický mikrotvar, jehož vědecké jméno jest *bacteria tabacorum*. Bakterie ta nemá žádné valné důležitosti a roztrídí se ve dvě odrůdy a sice:

a) v bakterie *tabacorum fumaris* a

b) v bakterie *tabacorum šňuparis*.“

Ruče jsme se vztýčili a přistoupili k mikroskopu nejbližšímu.

Tentokráte spatřili jsme obludičku v podobě pavouka s hlavou pijavice a končetinami vybíhajícími v dlouhé zahnuté drápky.

„*Bacteria byrokratica*,“ připomenul prof. Hlava suše, „a neradno o ní šířiti slov. Před lety bývala v Čechách nepoměrně nebezpečnější nežli nyní, zvláště odrůda její *bacteria byrokratica policajtoris*

a pododrůda této bakterie byrokratica *špicloris*. Račte se zadívatí skrze drobnohled další!“ –

Uposlechli jsme a spatřili pávovitou nestvůrčinku s dlouhýma nohama a ještěrovitým ohonem.

„*Bacteria militaris*,“ jal se prof. Hlava vykládati, „roztříd'ující se v čtvero hlavních tříd, a sice:

- a) *Bacteria militaris* vůbec,
- b) *Bacteria invalidis*,
- c) *Bacteria quamilitaris* a
- d) *Bacteria veteranis*.

Bacteria militaris vůbec rozlišuje se v celou řadu odrůd, a sice známe: a) *bacteria militaris infanterum*, b) *cavallerum*, c) *artillerum* atd.

V době míru jest tento druh bakterie nevalně rozšířen. V době války však vystupuje vždycky epidemicky a zachvacuje statisíce ubožáků mužského pohlaví, jinak úplně zdravých, kdežto mrzáci, a jinak churavící nikdy chorobou tou netrpí.“

Jakmile prof. Hlava umlknul, přistoupili jsme k dalšímu drobnohledu a zahleděli se skrze něj.

Spatřili jsme novou potvůrku vcelku podoby metlovité nebo rákoskovité. Při bedlivějším pozorování rozeznali jsme podlouhlého medvědovitého tvora s rozježeným kohoutím hřebínkem na hlavě a s cadrnatě chlupatými končetinami.

„*Bacteria pajdagogica* čili *kantoriana*!“ zvolal povýšeným hlasem prof. Hlava, načež klidně pokračoval:

„Bakterie ta jest jednou z nejpodivnějších a zároveň nejnebezpečnějších, čehož důkazem jsem já sám, poněvadž jsem se nedovedl jednoduše ubrániti, aby v organismu mém nevznikla, a když se to stalo, nedovedl jsem najíti medikamentů a prostředků k jejímu vyhubení.“

Churavím již po několik roků; ale choroba jest vcelku snesitelná, takže již vůbec ani lékařské pomoci nevyhledávám. Jsemť nevyhrobitelným a doufám jen, že v pokročilém stáří – až totiž půjdu snad

do penze – bacteria pajdagogica v organismu mém nedostatkem potřebné výživy úplně vyhyne.

Promiňte však,“ končil pan profesor stručný svůj výklad, „že o bakterii té nerozprávám slov! Činím tak pouze z té jednoduché příčiny, že mne nemohl nikdo kárati z egoismu, tj. aby nemohl nikdo souditi, že věnuji bakteriím, které právě v mém vlastním organismu řádí, větší snad pozornost nežli bakteriím, které blaží nebo týrají a mučí ostatní trpící lidstvo. Proto prosím, račte se laskavě zadívati skrze nejbližší mikroskop!“

Uposlechli jsme bez námitky.

Přiloživše oko ke sklu, spatřili jsme nestvůrku, o jaké se posud ještě ani nejbujnější fantazii lidské nesnilo.

Vcelku měla podobu ouhoře nebo brka.

Při bedlivějším pozorování však jsme rozeznali zcela určitě nejpodivnější tvary zvířecí a rostlinné. Podlouhlý trup, posetý nesčetnými černými skvrnami, jako by byl pokaňkán, vybíhal v pérovitý, ale nadměru složitý rozčepeřený ohon všech možných i nemožných barev a tvarů od prostinkého peříčka husího až po ohonní okrasu silfy vlajkové. Nožky, co do počtu asi osmdesát nebo sto, měly tvar končetin škvora.

Na hřbetě bylo lze pozorovati napolo vyvinutá křídla, jako když motýl leze z kukly.

Hlava byla od trupu takměř nerozeznatelná, ale přece měla tvar zcela určitý, podobajíc se zdrobnělé hlavě zaječí s odchlípenýma širokýma ušima, vypoulenýma očima a liščím čumákem. Mezi ušima byla chocholka v podobě korunky a kolem ní cosi jako zvadlý vavřínový věneček.

Po chvíli ujal se slova profesor Hlava, řka:

„*Bacteria scriptora*,“ bez odporu jedna z nejzajímavějších bakterií vůbec, která podobně jako bacteria artistica roztřídí se na různé skupiny a má na organismus lidský (organismus zvířecí a rostlinný bakterie té nezná) přímo úžasné účinky.

Z té příčiny dovolu, bych o ní pojednal obširněji.

Jako *bacteria artistica* roztřídí se i *bacteria scriptora* ve tři hlavní skupiny:

- a) *Bacteria scriptora talentorum*,
- b) *Bacteria scriptora nentalentorum* a
- c) *Bacteria scriptora dilletantum*.

Každá z těchto tří skupin dělí se ve dvě hlavní třídy:

I. *bacteria scriptora poeticarum* a

II. *bacteria scriptora prosaicarum*.

Každá z těchto dvou hlavních tříd má zase celou řadu odrůd, jako na příklad: *bacteria scriptora poeticarum seriusum, satirum, humorarum* atd., kdežto každá z těchto odrůd dělí se zase na pododrůdy, jako *lyrikaris, epikaris, novellaris* atd.

Vznik

Bacteria scriptora vůbec vzniká, žije a tyje výhradně v mozku lidském.

Zřídakady vzniká bezprostředně, obyčejně nákazou, která se šíří starým i novým potišťeným papírem, prachem a puchem zvetšelych pomníků; penězi, ať papírovými, ať kovovými, mají-li podobu honoráře; ztrouchnivělými vavřínovými věnci a různými dráždidly, jako na příklad pochvalou, reklamou atd.

Choroba,

jejíž příčinou jest *bacteria scriptora*, jest nadmíru nebezpečná, zvlášt' u nás v Čechách, kde není dostatek medikamentu k jejímu vyléčení.

Zachvacujeť hlavně mládež, zvláště studující, mezi patnáctým a pětadvacátým rokem, a to obyčejně mládež povahy vznětlivé, ohnivé nebo snaživé; někdy celé třídy škol, jindy celé kruhy přátelské. Zpravidla bývá provázena bolestmi všeho druhu, z nichž nejhlavnější jsou: neuznání, nedocenění, přecenění, závist atd.

Rozpoznání čili diagnóza

Člověk stížený chorobou tou jeví snivost, zamyšlenost nebo vytržetost, provázené neklidem, nepokojem, ba zžírající touhou po něčem, o čem nemá ani ponětí.

Někdy bývá málomluvný, jindy žvavý; mnoho čte a nesystematicky, někdy nečte nic.

Nad jiné miluje knihy a knihovny neb aspoň kavárny, kde odebírají mnoho novin. Prsty pravé ruky, zvláště prostřední prst, ukazovák a palec, bývají začernalé, jako pohnoutované. Hlavu nosívá vzhůru vztýčenou nebo k prsoum skloněnou a rád vyhledává samotu.

Poklepem zjistíme chorobu nade vši pochybnost.

Při poklepu na hrudník slyšíme totiž zcela zřetelně šelest podobný rychle po hladkém papíru uhánějícího péra, někdy také rachoty skřípavé.

Při poklepu na lebku, zvláště pod velkým mozkiem, slyšíme za dunivých rachotů zvuky prskavé, nehrubě harmonické, jako když v mozku kočky se rvou.

Někdy, zvláště v úplné tmě, pozorujeme i vyzářování neznámého dosud fluidu jako světélkující jiskřinky, o nichž není ještě zjištěno, šlehají-li z mozku nebo z očí.

Záchvaty nemoci dostávají se obyčejně k večeru, nejčastěji v noci; někdy také ve dne.

Symptomy jako u horečky: z počátku všeobecná apatie, načež temperatura rychle stoupá. Obyčejně kolísá mezi 39 až 40 stupni.

Tep jest rychlý, nepravidelný; 80 až 100 v minutě. Jazyk jest sice nepovleklý, ale žízeň nemalá, někdy neuhasitelná.

Nemocný náramně se potí.

Pohyby mimovolné křeče jsou zřejmy: okusujeť pacient nehty, odumrlává prsty, nejraději pak ožižlává konec péra, má-li totiž nějaké k dispozici, jinak užije třeba konce tužky.

Některý pacient podrbává se ve vlasech, za ušima a jinde; jiný vyskočí od stolu, a pobíhá chvíli jako zběsilý atd. Nejprudší křeč lze pozorovati v pravé ruce.

Obyčejně pomíjí záchvat v několika hodinách unavením. Pacienti silného organismu tělesného podléhají záchvatům déle trvajícím.

Léčení

Praerogativních prostředků jest málo.

Za nejujtějšího mládí prospívá nad jiné dobrá, živná kaše a vůbec výborná krmě. Dítě-li ztuční, jest aspoň před nejprudšími záchvaty pro budoucnost zachráněno.

Není-li k chorobě inklinace přílišná, možno někdy chorobu potlačit již v zárodku.

Nejlepším prostředkem jest, uvést člověka, o němž se domníváme, že by mohl ochuravěti, na dráhu ctnosti: přivyknouti jej k životu sybaritskému, který jest nejuhlavnějším nepřitelem bakterií scriptora a hubí jich tisíce ve vteřině, tudíž miliardy denně.

Když už se jeví zřejmé symptomy vzniklé nemoci, musí se jí ponechati úplně přirozený průběh. Bud' pomine, jak byla vznikla – obyčejně po dokončení studií – anebo přetrvá-li dobu tu, vezme na sebe ráz chronický a bývá naprosto nevyléčitelnou.

Jediným, ovšem jen u nás v Čechách osvědčeným medikamentem jest – vzorná dieta, živná a dostatečná strava, výborná vína neb aspoň řádně vyleželé pivo a vůbec klid a spokojenost svrchovaná.

Tučnění jest prvním symptomem vracejícího se zdraví. Také se doporučuje namáhavá práce všeho druhu, abychom tak řekli: ‚zapřažení do jařma praktického života‘ a především míjení míst a kruhů nákazou stížených.

Sinekury, druhdy doporučované, neosvědčily se, anýť chorobu obyčejně jen podněcují.

Opatření sanitétní a policejní

Při vypuknutí choroby epidemicky doporučují se lázně a náhlé studené spršky kritické, podporované náplastmi satirickými. Vyhojitelní medikamentům těm neodolají; nevyhojitelní jsou tak i onak ztraceni.

Nález pitevní

Tělo nápadně vyhublé; mnohdy jen kost a kůže. Žaludek prázdný, stěny jeho třením o sebe zaníceny. Mozek v pravém slova smyslu sešuntělý. V dutinách jeho něco vody. Malý mozek splasklý, velký mozek scvrklý, jako úplně vypotřebovaný.“ –

Profesor Hlava dokončil svůj výklad.

Při posledních slovech jeho vztýčili jsme se prudce od skla drobnohledu, kterým jsme si dívali, a mimoděk sáhli jsme si pravou rukou na lebku, jako bychom se chtěli přesvědčiti, není-li náš mozek také už sešuntělý.

Vtom vykřiknul prof. dr. Hlava hlasem zoufalým:

„Probůh, příteli! Co se s vámi děje? Vždyť pak máte – mozek na ruby!“ – – – –

Vtom jsme procitli a nabyli přesvědčení, že vše, co jsme byli vypravovali, byl pouhý sen.

Triumf české vědy v cizině

Z embryo-bakteriálních ohlasů učeného světa

Předcházející studie „*Z embryologie bakterií*“ čili „Divy světa mikroskopického“, založená na neúporném bádání vědeckém, otištěna byla původně v časopise a vysvětlena také přiměřenými ilustracemi osvědčeného ilustrátora *Karla Krejčíka*.

Přirozená a všestranně osvědčená naše skromnost ovšem nám nedovoluje pronést o plodu tom vlastní úsudek. Musiliť bychom plýtvati uznáním a pochvalou, které by se snadno mohly zdáti dryáčnickou reklamou, jakouž nesevdomití faktorové tak zvaného veřejného mínění od pravěku až po naše dny doporučovali lehkověrnému obecenstvu všechny možné učené škváry, vážené „ze zřidel nejnespolehlivějších, nejkalnějších, začasť nejnepoctivějších.

Vizme jen, po kolik set let byly např. všemu českému světu doporučovány české i jiné překlady světoznámého řeckého filozofa *Platona*, kterýž – abychom uvedli doklad jen jediný – pohlížel na počtářství v pravém slova smyslu „přes rameno“!

Doporučovaliť studium matematiky výlučně jen k účelům „vznešeným“. Umění počítati k tomu cíli, aby člověka někdo neošidil, pokládal za cosi sprostého.

Praktická geometrie byla mu „trnem v oku“ – a když přítel jeho Archytas sestrojil na základě matematických zásad obdivuhodné stroje, činil mu Plato výčitky, že vznešenou vědu snížil k ponižujícím řemeslu.

Podobně podceňoval Plato vynález písma, řka, že od té doby, co se učí lidé psáti, jest mnoho vědomostí napsáno, ale žije málo lidí, kteří by mnoho věděli.

Ještě hůře bylo s lékárnictvím.

Uměle prodloužený život pokládal Plato za dlouhé umírání. Lidé, kteří nemají dosti silné konstituce tělesné, učiní prý nejlíp, když co možná nejdříve – nejlíp *násilně* učiní životu svému konec.

Však dosti!

My nemůžeme a nechceme následovati Platonových reklamářů a vychvalovali dílo moderní vědy, které má dosah přímo epochální.

Vizme jen, čím bylo lékařství starým Římanům a středověku!

Vymknutí údů, zimnici, vady srdce a jiné choroby zažehnával slavný Kato – zázračnými říkadly, Plinius léčil zimnici pravým okem vlka, kočičím výkalem a drápem výra. Na ochranu před strašidly podkuřovány práhy domů žlučí černého psa atd. –

Zaklínání tak zvaných zlých duchů, škapulíře, mazání svatými oleji, kropení svěcenou vodou atd. byly nejhlavnější prostředky vědy lékařské v středověku...

A nyní?

Každá větší osada má svého lékaře, každé větší město svou lékárnou.

Miliardy peněz věnuje trpící lidstvo k úlevě svého utrpení, k vyhojení svých chorob, a přece –

Však víme, jak děsně množí se nemoci všech druhů, druhdy úplně neznámých, aniž by se bylo vědeckému světu více podařilo nežli choroby ty prostě konstatovati.

Nuže – čím stane se dle toho asi věda nejnovější, věda, která byla vznikla na posvátné půdě vlasti naší – krátce, čím stane se a musí se státi všemu světu *embryologie bakterií*, o jejímž vzniku a prvních, ovšem ještě nesmělých pokusech pojednali jsme v předcházející studii!?

Vším tím, co jsme byli právě učeného předeslali, nechceme docílití nic jiného, nežli se před důmyslným čtenářem ospravedlniti, že v následujících řádkách věrně a beze změny otiskujeme aspoň některé

z nesčetných přepisů učených společností i jednotlivých vědátorů, jež nám byly prodlením jen několika týdnů od věkopamátného prvního otištění „Embryologie bakterií“ ze všech konců světa zaslány.

Řadu učených dopisů těch zahajujeme povzbuzujícím listem, jež nám byl zaslán předsedou moskevské fyziologicko-psychologické učené společnosti, panem Michalem Michalovičem Satyrovskijskim, jež jest také redaktorem učeného orgánu, ježž učená společnost ta vlastním nákladem v 800 000 exemplářích vydává.

I.

První list zní doslova:

P. T. pp.

Med. U. Dr. d'Arbèsovi a K. Krejčíkovi, ilustrátorovi v Praze.

V Moskvě, 19./7. pros. 1886.

Slovutní pánové!

Především promiňte, že oslnění, ba oslepení Vaším vynálezem na poli moderní vědy, užili jsme hned prvních vědeckých výzkumů Vašich k velkolepému tableaux, jež jsme v čísle 47. našeho orgánu „Budilníku“ učeným i neučeným čtenářům – Vaším pobratimům – u věrných kopiích a s podpisy kyrylikou tištěnými předložili.

Účinek byl přímo velkolepý.

Číslo našeho orgánu, v kterém bylo tableaux Vašich a nyní i našich bakterií otištěno, šlo „na dračku“ a musilo býti pořizeno sedmadvacatero vydání.

Ze všech končin svaté Rusi: z paláců velmožů, ze studijních síní a robotáren vědátorů, z podkrovních světniček studentů, ba i z chýží prostých mužiků docházely nás a doposud ještě docházejí poštou

i cestou telegrafickou nejrůznější dotazy, žádosti za vysvětlení a obšírnější výklady atd., takže nestačíme odpovídati.

Trváme, že neodchýlíme se příliš od pravdy, díme-li, že od okamžiku, kdy jsme otiskli, aniž bychom Vás byli dříve za dovolení požádali (neboť věda byla, jest a bude navždy internacionální, a výzkumy její náleží celému světu), tableaux Vašich bakterií jest netoliko celá Moskva, nýbrž celá Rus přímo u vytržení.

Na válku i Bulharsko, na nihilisty i na Sibiř – na všechno všudy zapomenuto.

Všechno ustoupilo do pozadí před oslňující září, která z pobratimského národa českého náhle a nepředvídaně zalétla k nám na Rus.

U nás nyní o ničem jiném se nemluví, ba na nic jiného nemyslí, nežli na fenomenální vymoženost Vašeho ducha – na fluida fyziologická, neboli bakterie, podmiňující choroby a vůbec změny organismu lidského, někdy – ovšem mylně – psychickými zvané.

Konečně tedy, po tolika staletích vědeckého zkoumání, bádání, hádání i řvaní povolanych i nepovolanych vědátorů všech odrůd položen nejtajemnější vědě – druhdy mylně a nesprávně psychologii zvané – pevný, reelní, tudíž ryze vědecký základ, na kterém bude nyní snadno možno k úžasu celého světa zbudovati celý velkolepý systém, kterým se posavadní řád i neřád světský ze základův na prospěch veškerého lidstva změnití musí.

A že právě Vy, slovatní pánové, kteříž jste vyšli z pobratimského národa českého, který od dávna pěstuje duchem i pérem vzájemnost slovanskou, způsobili jste kratinkým a na pohled skromňoučkým pojednáním s přiměřenými ilustracemi grandiózní tuto duševní revoluci, naplňuje nás hrdostí a pýchou, pro které nedostává se nám vhodných slov již proto, že my Slované byli jsme v oboru tom zvyklí pohlížeti vždycky k tak zvanému kulturnímu národu filozofickému, který nyní leží duševně v prachu a ponížení před malým národem

kmene slovanského – před národem Husův a Žižkův – před národem českým.

My zde na Rusi jsme do jednoho přesvědčeni, že zásluhy Vaše o vědu ve vlasti Vaší byly netoliko hned uznány, nýbrž také odměněny.

Jsme přesvědčeni, že učené společnosti české zvolily Vás oba čestnými členy – že Med. U. Dr. d'Arbès zvolen byl doživotním rektorem medicínské fakulty, ilustrátor Krejčík pak ředitelem akademie výtvarných umění.

Jsme přesvědčeni, že sněm zemský dekretoval Vám oběma velkodušně národní dar a že bez debaty poskytl Vám z fondu zemského nejen všecken potřebný náklad k dalšímu bádání, nýbrž i k založení fakulty výhradně bakteriální, tudíž fakulty, která posud ještě nikde neexistuje; ale zanedlouho v každém čelnějším městě založena býti musí.

Krátce – jsme přesvědčeni, že zaujímáte nyní v národě po zásluze postavení, jaká Vám právem náleží a jež Vám ani nejčernější závist – (a závist a zášť učenců jsou pověstny) – neodvází se popřít, neřkuli odepřít.

Z té příčiny, neračte se diviti, že i my, chtějce Vašemu věhlasu složit povinný hold, zakročili jsme u Jeho Majestátu cara veškeré Rusi, aby každému z Vás udělen byl záslužný řád ruský a že davše si zaslati z Prahy Vaše fotografie, dali jsme podle nich od nejznamenitějšího podobiznáře zhotoviti vyobrazení, jež jsme ve dvoraně našich schůzí zavěsili a jehož věrnou kopii Vám k upomínce zasíláme.

II.

List druhý, v němž jest též podán náčrtek nejnovějších vědeckých výzkumů na poli „Embryologie bakterií“, zní doslova takto: –

V Petrohradě, dne 24./12. pros. 1886.

Pánové na slovo braní!

Promiňte, že dovolujeme si Vás tímto listem v důmyslném Vašem bádání vědeckém na několik okamžiků vyrušiti.

Uznávámeť ve prospěch univerzální vědy oznámiti Vám, že na základě pokynův, jež jste byli Svou „*Embryologií bakterií*“ tak nezištně, ba velkodušně učenému světu k volné dispozici poskytli, podařilo se nám – společnosti přátel moderních věd – odhaliti nový atom bájného světa bakterií, který však pro nedostatek vhodných nástrojů pozorovacích nebylo až dosud možno zcela správně roztríditi a pokřtiti.

Jakmile k nám totiž došla telegrafická zvěst o velkolepých mikroskopech, kterýmiž jste Vy v Čechách zahájili Svá moderní bádání, okamžitě jsme telegrafovali do Prahy, by nám byl cestou telegrafickou podrobně udán systém Vašich drobnohledů.

K nemalému překvapení našemu došla odpověď ještě téhož dne, což nás obzvláště potěšilo. Vímeť, že Vy v Čechách máte na všechno dost času, že všechno odkládáte, komisím přidělujete a zase odkládáte – abyste zas a zase mohli znovu začít – aby Vám nikdo nemohl vytýkati, že nejste jako „súsedé Vaši Němci“ – dosti důkladní...

Jakmile nás došla telegrafická zpráva z Prahy, dali jsme na jejím základě bez odkladu v mechanické dílně společnosti naší zhotoviti nástroje Vašeho systému. K nemalému zármutku našemu zhotoven nám však mikroskop nepoměrně slabší Vašeho nejslabšího – mikroskop, který nezvětšuje 650 000krát, nýbrž jen 576 473krát.

Pochopíte, že tímto nástrojem nebylo nám sice možno dosíci výsledků, které by se mohly měřiti s výsledky Vašimi; nicméně i tak podařilo se nám aspoň něco, takže právem můžeme se domnívati, že přispějeme nepatrnou hřivničkou k objasnění odvěkých záhad psychických.

Hlavní zásluha o to ovšem náleží jednomu – nyní již mrtvému členu naší společnosti, kterýž, cítě blížit se konec života svého, účelům vědy velkodušně se obětoval, prohlásiv, že nemá praničeho

proti tomu, aby byl po své smrti k účelům bakteriálním pitván a organismus jeho až do nejtajnějších záhybů nejjemnějších buníček a vláček mikroskopicky prozkoumán a probádán.

Nežli si dovolím podrobně reprodukovati nález mikro-chorobozpytné pitvy, uznávám za dobré předeslati o muži, jenž se byl obětavostí svou proslavil, některé podrobnosti.

Muž ten nazýval se Michal Petrovič Dobrakovskij a byl předsedou soudu, tudíž muž z celé duše a mysli své Jeho Milosti caru a carské vládě oddaný.

Byl nemanželským dítkem jisté nevolnice z Nižního Novgorodu, která – bůh ví z jakých příčin a jakým způsobem – octla se v šestnáctém roce věku svého v Petrohradě, kde po půl druhém roce Michal Petrovič uzřel božího světla.

Kdo by byl jeho otcem, nikdo nevěděl, ba ani netušil; ale dítě bylo tiché, skromné a dobré... Cizí lidé se ho ujali, vychovali je a poskytli mu příležitosti by se stalo, když dospělo v muže, tak zvaným řádným členem lidské společnosti.

Michal Petrovič stal se činovníkem a byl činovníkem přímo vzorným. Byl ctěn, vážen i milován od každého, kdo s ním přišel v jakýkoli styk – byltě povaha nad jiné umírněná, laskavá, dobrodušná, spravedlivá a poctivá.

V úřadě postupoval znenáhla, leč přece po zásluze, až stal se v šedesátém pátém roce věku svého předsedou soudu, v kteréžto hodnosti v stáří 76 roků, 7 měsíců, 16 dnů, 23 minut a 57,4 vteřin – zemřel.

Že mohl býti muž ten skutečně takovým, jak jsem byl právě v stručnosti vylíčil, vysvítá také z jeho fyziognomie, která byla neklamným odleskem předobré, přímo vzorně dobré jeho duše.

Sedm hodin a 17 minut po své smrti byl Michal Petrovič po svém přání u přítomnosti 458 členů spolku ve velké dvoraně pitevní podroben mikrochorobozpytné pitvě.

Tělo jeho vážilo o 3 kila a 17,47 gramů méně, nežli činí průměrná váha dorostlého muže a nejevilo na povrchu nejmenší abnormálnosti.

Souměrnost jeho byla překvapující!

Z té příčiny domníváno se, že shledána bude abnormálnost nějaká aspoň uvnitř těla; nicméně po tříhodinné pitvě, které se zúčastnilo neméně než čtyřicet nejzručnějších pitevníků, z nichž každý pitval a mikroskopicky zkoumal jen jednu část těla, neshledáno v celém těle – vyjímaje srdce (pitvaný byl totiž zemřel ochrnutím srdce), nejmenší abnormálnosti, která by byla nasvědčovala jiné chorobě nežli právě připomenuté.

Srdce pitváno naposledy a tu – když dána pravá komora jeho pod nový, bezmála 600tisíckrát zvětšující mikroskop, shledána k úžasasu všech, kdož k mikroskopu oka přiložili, abnormálnost přímo omračující.

Celý povrch vnitřní části pravé komory hemžil se nestvůrnými mikroorganismy nejděsnějšího druhu, nejinak nežli mraveniště, když je člověk rozšlápne.

Ne méně, nežli asi půl hodiny bylo ticho, nežli dívající se dovedl se v chaotické směsi té orientovati, nežli totiž postihl jediné mikroorganické individuum v celé jeho ohyzdné děsnosti.

Hrůza a zděšení bylo všeobecné.

Jak medle přijdou mikrosopičtí tito netvorové do člověka tak vzorně dobrého!? Jak to možno, aby sídlem jejich bylo právě srdce, kteréž neznalo šalby a lsti, nenávisti a závisti a vůbec žádných tak zvaných nectností – srdce, jež bylo vzorem srdcí nejvzornějších!

Co znamenají tito obludní netvorové srdce? Jaký jest jejich účel a účinek?

Vše to a mnohé jiné byly otázky, na které nebylo možno žádnému z nás, kdož jsme byli prvními svědky mikroskopického divu toho, odpověděti. –

Hádánoť sem, hádánoť tam; ale dotazy a odpovědi nejdůmyslnějších z nás byly jen pouhopouhé ozvěny starých, vyrudlých tradic psychologických – nikdo nevěděl si rady...

Jedno ovšem nade vši pochybnost konstatováno. Jelikož mikroorganismus ten nenalézal se mezi mikroorganismy, které jste odhalili Vy, věhlasní pánové v Čechách, nemohli jsme my, Vaši pobratimové, jinak, nežli vřaditi po Vašem příkladu a návodu mikroorganismus ten mezi – *bakterie*.

Co do pokřtění a vřadění bakterie té do systému zůstali jsme tedy v prvním okamžiku, vlastně po několik dní na rozpacích.

Tělo předobrého Michala Petroviče, v jehož srdci nalezeno úžasné množství mikroskopických nestvůr neznámého druhu a názvu, bylo jako každé jiné tělo pohřbeno a toliko srdce ponecháno v pittevně k dalším experimentům.

I experimentováno jím, vlastně jeho bakteriálním světem všemožným způsobem.

Obludné mikroorganismy vábeny různými mravními pamlskami k opuštění svého sídla. Voláno na ně všemi možnými názvy: vlídně, laskavě, přátelsky – hráno jim na piano, na píšťaly, troubeno i bubnováno, ba přednešen jim celým orchestrem světoznámý pochod z „Hugenottů“ a poté pochod z „Lohengrina“ – ale tvrdohlavé bakterie – jakoby byly hluché „jak polena“ a tupé jak „drátařské kudly“.

Někdy arci se zdálo, jako by nadzvedaly své hlavy a naslouchaly; ale volání, zpívání a hraní jich nevyvábilo.

Jaká tedy pomoc? Co počítí?

Jisto, že by se byly musily obludné bakterie podvoliti dalším mučivým snad experimentům; avšak prozřetelnost učinila prozatím rozpakům našim náhle konec.

Pomyslete sobě, věhlasní pánové, radostné naše překvapení, když jsme posléze z *německých novin* zvěděli, že byl Michal Petrovič Dobrakovskij – nihilistou! Bakterie, kterou jsme byli v jeho srdci odhalili, nebyla tudíž více bakterií bezejmennou; bylať to *bacteria nihilistica!*

Tím zatím končím zprávu svou o výsledku našeho bádání a zname-
nám se jménem svým i společnosti naší v nejhlubší úctě oddaný

Theofil Theofilovič Stakrahovalskij,
t. č. předseda společnosti přátel
moderních věd v Petrohradě.

Dodatek

„Národní listy“ ze dne 16. června 1905 otiskly v rubrice „Z literatury“
následující zprávu:

„Z cizích revuí: V lékařských kruzích budí senzaci zpráva, že byl
objeven *mikrob lakoty*. Mikrob (rozuměj: bakterie) způsobuje prý
duševní chorobu lakoty. Objeviteli jsou doktoři *Shaudum* a *Hoffmann*
v Berlíně.“

Dle toho *předstihli jsme* v tomto oboru *německé vědátory* skoro
dvacet roků...

Přesto netajíme sobě, že ani tímto nezvratným senzačním fak-
tem záležitost tato není vyřízena definitivně.

Vímeť a jsme přesvědčeni, že nevykořitelná *lidská závist* zved-
ne jak obyčejně v podobných případech poznovu hydrovitou svou
hlavu a vynasnaží se ze všech sil, aby *nám* nehynoucí naše zásluhy
vědecké sofisticky – oddisputovala.

Není nižádné pochybnosti, že odvěká *skepse* učenců a pseudo-
učenců všech odrůd zahájí hned po vydání tohoto našeho spisu
podkopnickou svou prací: že vhodí především *jiskru pochybovač-
nosti* do světa, že bude nezvratný fakt všemožně *popírat* a senzační
výzkum náš všemi dovolenými i nedovolenými prostředky, hlavně
zákeřnickou kritikou, žíravou satirou a sveřepým posměchem a úš-
klebkem *potírat...*

Ale tolik je jisto, že fakt sám o sobě nemůže býti už nikdy nikým odčiněn a že *závistivá skepse* učenců musí dříve nebo později – kapitulovat.

Nepochybujeme však, že snaha světové závisti bude i poté čeliti k tomu, by nám Čechům popřela aspoň zásluhu *priority* a nebude-li jinak možno, že použije osvědčeného již způsobu, jakým nás už připravila o vynález *bleskosvodu*, jež *pro nás* vynalezl náš *Prokop Diviš*, pro ostatní svět pak Benjamin *Franklin*.

Nepochybujeme tudíž ani dost málo, že vzplane pak po celé zeměkouli nejvášnivější učený spor podobný světoznámému sporu mezi *Newtonem* a *Leibnitzem* v příčině *analýze nekonečna*, nebo tak zvaného *počtu infinitesimálního*, o němž se učený svět dodnes neshodnul, patří-li prioritá vynálezu Newtonovi nebo Leibnitzovi.

Vzplanutím sporu toho vstoupí však záležitost naše do zcela nového stadia: Přestane totiž býti záležitostí naší soukromou a stane se *záležitostí učeného světa českého*, který se také, jak pevně doufáme, zasadí ze všech sil o to, by čest a sláva nejsenzačnějšího výzkumu naší doby zůstala zachována českému jménu.

Jakým způsobem se to stane nebo státi může, vymyká se úkolu tohoto dodatku. *My* ve své nejoprávněnější skromnosti spokojíme se odměnou nejpochybnější ceny: třeba čestným občanstvím kterékoli z nespočetných českých Lhot... *Vše ostatní*: oslavu, řády, vyznamenání a odměnu hmotnou, jakož i pompézní pohřeb, panegyrické nekrology, atd., odkazujeme velkodušně všem oněm, kteří umějí v učených „bačkorách“ šikovněji chodit nežli my...

Fotograf lidské duše

Román literárně-estetický

Pro užší kruhy vymyšlen a pro nejužší
kruhy čtenářstva zvlášť upraven

Díl první

I bylo ráno raníčko –
a zlaté vyšlo sluníčko...

I.

A proč by nebylo vyšlo?

Od té doby, co je sluníčko „na světě“, bylo už vyšlo zcela pohodlně tolik milionkrát, že mohlo zajisté rovněž tak neb aspoň podobně pohodlně vyjít i tentokráte – v den, zasvěcený svatému Prokopu, patronu našeho reka, muže hloubavého a důmyslného, tudíž oprávněného kandidáta „naslovovzatství“.

Vyšlo tedy a sice bez zvláštního úředního povolení, ba bez prostého, zákonem předepsaného ohlášení se u policie – v pravý čas, právě ve tři hodiny 57 minut a 3 vteřiny ráno – jak se může každý, koho věci toho druhu zajímají – v kalendáři přesvědčiti.

A jakmile se vyhouplo nad obzor, pousmálo se „na svět“ tak mile a sladce, jako divuplné oko dvou- nebo tříleté „Venuše in futurum“, když v rajske naivnosti procitne v postýlce, kde byla v umoloušané košilce po boku své hříšně svůdné matinky po celou noc o slastech a rozkoších serafínů a cherubínů snila, a v božské bezmyšlenkovitosti opře omamující zrak svůj kamsi v poetické prázdno...

Tak a nejinak se tedy „zlaté sluníčko“ pousmálo a „část“ – tak malilinká část sladkého úsměvu, že by jí novorozeňátko za nehýtek nabralo – prodrala se s napětím vlastní, nadpozemské síly své smaragdovým listovým košatých lip, jež před rozkošným letohrádkem staletými svými korunami vážně potřásaly, a zabloudila v malý, úzký, elegantně upravený pokojík v ložnici našeho reka, jehož jméno bylo a podnes jest – Prokop Matějčíček.

A rek náš leží na poetickém svém loži nepoeticky naznak – natažen – bez pohnutí – jako „vtělený klid“...

Několik těch skrovných zlatých slunečních paprsků, na nichž byla „část úsměvu“ královny nebes do ložnice zalétla, pohrává právě po snědé, výrazné a interesantní tváři Matějčíkově.

A kdo má aspoň tolik fyziologických vědomostí, že nemusí se ptáti žádného učence, proč člověk, když se mu něco příjemného zdá, obyčejně ze sna se usmívá neb ušklíbá – nemusil by ani ze spisu Purkyňova „O fyziologii snu“ vážiti poučení a uhodl by na první pohled, že duši našeho reka obletujou Psychini zlatokřídlí motýlové: milé, vábné, sladké, rajské sny...

A komu se v životě jeho jen jednou něco příjemného zdálo, zajisté se vpraví v duševní stav našeho reka, když konečně procitna pootevřel zruměněná víčka svých duchaplných očí, přejel pravou, takořka psychickou rukou mnoholetým hloubáním zvarhánkovatělou pokožku vysokého čela a – zív! – lehynce, elegantně sice, ale přece zcela dle předpisu „matky přírody“, otevřev přitom kyprými rty a nižádným vousem nezhyzděná ústa skoro „dokořán“ – možno-li se totiž tak profánně vysloviti o ušlechtilém, vpravdě mistrovském orgánu lidského těla, kterým se neviditelná duše lidská nejčastěji „navenek“ manifestuje.

Prohlédněme si však, jak běžná novelistická fráze dí, reka našeho „blíže“!

Je to muž v „nejlepších letech“ – tak aspoň možno říci o každém, kdo vzbuzuje jen stín naděje, že v životě svém může ještě něco neobyčejného neb aspoň kloudného provést.

Ale mýlil by se, kdo by z těchto dvou slov soudil, že to nějaký mladičký šviháček, salonní lvíček nebo naivní holobrádek!

Nikoli!

Hladká, usměvavá, zdravím kypící tvář jeví mužnou sílu; vysoké čelo prozrazuje vznešený vzlet myšlenek; rázovitý, polo český, polo řecký nos, vkusně zaokrouhlená brada s líbezným důlkem a dosti hluboké rýhy, táhnoucí se v podobě úzkých srpečků podle koutků smyslných rtů, za kterými se skrývají dvě, bohužel již prořídle řady neúbělových zubů – slovem vše – i prošedivělý a na temeně oázovitou mýtinou přervaný kaštanový vlas nasvědčuje tomu, že rek náš bude už brzo slaviti své abrahámoviny.

Posud je rek náš v nedbalkách: máť na sobě zamodrale sekyrkovanou oxfordskou košili; ostatní část těla vězí v širokých, plátěných gatích s malebnými záhyby a jenom u jedné nohy, tuším, že u pravé, jsou tkaničky rozvázány, takže souměrnost zjevu trpí poněkud jen v „niveau nadkotníku“...

A sotvaže byl muž ten zívá a ústa svá zase zavřel, rozhostil se po duchaplné jeho tváři blahý úsměv uspokojení, jako když jarní slunko vymknuvši se z náručí chmur na několik okamžiků v zádumčivý kraj se zadívá...

Náhle však šlehl z hlubokého, temně modrého oka jeho blesk pochybnosti.

Střelhitě jako vleže postřelený jelen vztyčil se na loži, pak seskočil rovnýma nohama z lože; ale hned zas usedl na pelest' a složiv nohy křížem a zkříživ obě ruce přes zkřížené nohy upřel zrak svůj kamsi na podlahu.

Tvář jeho se zakabonila, varhánky na čele stáhly se v podobě sférického trianglu ke kořenu nosu, kypré rty se aristokraticky zoužily a ústa zarputile sešklebila; slovem celá tvář jevila onen nevyličitelný, mrzoutský výraz, jakým ke cti a okrase lidského ducha vynikají v dobách hlubokého přemýšlení jen pergamenové fyziognomie učenců.

Rek náš přemítal...

O čem, povíme v kapitole následující.

II.

Přemítati!

Hluboce, vážně, opravdově přemítati „není sice věcí každého“, ačkoliv má k tomu každý z nás smrtelníků právo, posud žádným zákonodárným sborem a žádným despotou nezkrácené; ale kdož medle v „paro- a elektrodobě“ devatenáctého století ještě přemítá!?

Estetikové všech věků a národů byli nám už dávno s mravenčí pílí a vzácným sebezapřením z děl našich předchůdců sestavili nesčetnou spoustu rukojetí, pomocí kterýchž možno nepohodlné přemítání dosti pohodlně obejít.

Utrhační jazykové arci tomu říkají posměšně šablony; ale kdo z nás literátů vždy a ve všem řídí se dle osvědčených již předpisů, kdo nespustí nikdy ze zřetele, že musí „dobro“ a „krásno“ vždycky zvítězit, kdežto „zlo“ a „ohyzdno“ nesmí odejít bez zaslouženého trestu, kdo váží látky své ze žírných pramenů tradicionelně nezavadných a ubíraje se klidně a s přiměřenou rozvahou po hladce ujeté a estetickými cestáři ve vzorném pořádku udržované „erární silnici estetické“ s kloboukem v ruce, aby mohl každému strážci literární bezpečnosti na setkání a v pravý čas vzdáti zaslouženou čest a úctu, slovem každý z nás, kdo dovede se vpraviti v ducha času, kdo neholduje proklatému bůžku tvořivosti a dovede se v prachu plaziti před modlami kritiků – každý takový a podobný muže směle „položiti přemýšlení ad acta...“

Obzvláště pak my, čeští literáti, máme přemítání nadmíru usnadněné.

Národ německý, „národ filozofů a myslitelů“, kterýmž od pravěku susediti popřál nám šťastný osud náš – dobrý, štědrý, spravedlivý,

upřímný, přímo bratrský národ ten, který nám ubohým barbarům vždy jen dobrodiní prokazoval – pečuje o nás i v ohledu kulturním už od mnoha století.

Rok co rok, měsíc co měsíc, týden co týden zaváží nám, potomkům fanatických husitů a surových táboritů spousty balíků, beden a pytlů duševních pokrmů i lahůdek, kterýmiž by se mohl národ stomilionový, neřkuli nárůdeček tak liliputánský, jako jsme my – na věky věkův přesytili...

Jediná německá estetika – a německých estetik bylo už přes hranice české převezeno tisíckrát více, než bylo českých knih vůbec za hranice dopraveno – činí každému z nás, nechť už produkuje nebo kritizuje, přemítání zhola zbytečným.

Člověk si koupí německou estetiku – a věci takové prodávají se, nemýlím-li se, také v každém vlasteneckém knihkupectví pražském i venkovském – rozevře ji, přečte nebo jen zběžně přelítne a v několika hodinách je „pánem situace“.

Nalezneť v knize vše, po čem byl lačný, nevědomý duch jeho práhнул: ukojení zvědavosti a všestranné poučení, jak tisícerými recepty se přikrajuje, přistřihuje, strouhá, vyvaluje, vaří, převaňuje, peče a smaží různá ta krmě literární, kterýmiž se ukájí duševní hlad národu...

A tu pak nepotřebuje, než vytáhnouti z bedny se starým haraburdím marionety své pseudofantazie a rozestaví-li je a pohybuje-li jimi právě jen tak, jak je v estetických receptech předepsáno, může býti jist, že každý, kdo byl podobnou estetiku německou – a estetiky německé podobají se jako vejce vejci – jen jednou zběžně přelítl, s vzornou ochotou promine mu vše, co vyžaduje rozum a soudnost, a přičiní se, ze všech sil, aby ovil jeho skráně vavřínem nesmrtelnosti...

A rek náš, jak víme, přemítal...

Bůh ví, kdy a jakým způsobem mu byl dobrotivý osud do ruky zaeskamotoval první německou estetiku; ale od toho okamžiku neměla dobrá, tichá, něžná a sladká jeho duše utěšené chvílky.

Žhavými metlami pochybnosti a nespokojenosti mrskána potácela se v labyrintu posud neznámého světa estetických receptů, rad, pokynů a návodů nevědouc, kudy kam, odkud a proč, k čemu, zač a nač...

Z toho vysvítá, že přemítal rek náš o estetice ryze *německé*...

Měl k tomu práva; mohl a směl o ní přemítati. Byltě jedním z oněch šťastných, u nás v Čechách již skoro vymírajících pozemšťanů, v jejichž nádrech byla sudička rozžehla kahánek věčné lásky k umění – miloval a ctil vše a každého, kde a co bylo s uměním v jakémkoli styku – a poněvadž neuměl na žádný instrument hráti, nevyznal se v barvách a nedovedl zápoliti dlátem, zamiloval si nade vše péro – tudíž „umění literní“, v kterémž netřeba se vykazovati mozolnou předběžnou technikou.

Uměl číst, uměl i psát – a který vzdělanec nebyl by se tomu již z mládí přiučil?

Mohl se tudíž sám také občas pokoušeti v zápolení o vavřín literární slávy a – pravdě budiž průchod dán – on mnohou drobotinou ledakdys nad mnohého současníka vynikl...

Dobrotivý osud byl jej obdařil vším, co si může člověk přát: byl doktorem práv, ale bohatých vědomostí svých prakticky nezpeněžoval, poněvadž se byl bohatě oženil a mohl žít klidně, spokojen, bez práce a namáhání jako – „pánbů ve frankrajchu“, řekl by starý jeho sluha, jenž byl za poslední války napoleonské také jednou z Prahy až ke hranicím českým zdráv a vesel domašíroval...

Zimu, část podzimku a jara trávil rek náš v Praze v kruhu umělců, literátů a přátel umění, ostatní dobu roční prožil rok co rok v kruhu rodinném na svém letohrádku, v utěšené, rozkošné, frázovitě řečeno divoromantické krajině, kde byly lesy, pole, luka i háje – vršiny, pláň, potoky i říčka – chatrčky, domky i domy – samoty, dvory, statky, vesničky a nedaleko i městys a dáleji i město, tudíž – v idylickém zátiší, jak sluší se na pravého obdivovatele přírody, jenž miluje jen její ctnosti a krásy, ale před mrzutou, zakaboněnou její tváří jako

před morovým dechem prchá hledaje útulku v dusných, prokletých zdech městských...

Tak setkáváme se s ním – poprvé v našem životě – v elegantně upravené ložnici.

Viděli jsme, jak byl „hříšnému tělu“ svému hověl; pozorovali jsme, kterak psychička jeho přes všechnu hříšnost těla kolébala se na éterických vlnách milých, příjemných a sladkých snů a konečně jej vidíme, jak sedě na pelesti svého lože s důmyslně zkříženými nohama a rukama – přemítá...

Z počátku táhly duší jeho parádním krokem uherské arciergardy – vzpomínky...

Připomínal si, jaké estetické recepty byl v poslední době četl a rozbíral, které a proč byl uznal za vhodné atd. Pak se duše jeho povznesla na křídlech obraznosti „o několik pater“ výše: před duševním zrakem jeho rozevřela se perspektiva do budoucnosti „literního umění“...

Však ani tím se ještě neupokojil: duše jeho popolétla ještě výše, na stanovisko nejvyšší, odkud jeví se veškeré konání a snažení lidské pouhým potácením se v čiré tmě...

Z počátku se mu zdálo, že vidí před sebou hustou mlhu – celé mraky komárů.

Nato počalo se v mráčkách těch jiskřiti, jakoby steré zlaté a stříbrné mušky sem tam poletující pátraly, jak by se nejsnadněji dostaly ze společnosti komárů; ale hned nato viděl již, kterak lesklé a třpytivé mušky vyrážejí z šedých mráček a mění se v bizarní, fantastické, ale zároveň trpaslické nestvůřičky nejpodivnějších útvarů těla a přímo překvapujících fyziologií.

I vidí zcela zřetelně zlatou nestvůřičku se stříbrnými libelovitými křídly a žhavou tlamičkou.

Nezdá se to býti ani savec, ani pták, aniž obožživelník nebo jakékoli jiné známé zvíře, a přece má charakteristické známky všech možných zvířat.

Hlava jeho je sice jen zvrčí špendlíkové hlavičky, ale tvarem i výrazem svým přímo překvapuje. Zdá se to býti hlava buldova s liščíma ušima; místo srsti má šupiny, místo očí dvě krvavých jisker a v žhavé, žabí tlamiče cení se dvě řady sněhobílých tesáčků...

Chvíli nevidí než tuto jedinou nestvůrčinku, kterak plaše sem tam poletujíc zdá se krvavýma svýma očinkama pátrati, kde by se snesla a kam by zařála své sněhobílé, vyceněné tesáčky.

Náhle kmitla těsně podle něho, a teprve nyní se mu zdá, že poznává v zpotvořených tazích netvorových tahy tváře lidské.

Protíraje si oči sleduje ji se zbystřenou pozorností.

Nestvůrčinka zmírnila plaché, zdánlivě bezúčelné poletování, a povznesla se do výše, kde kroužila několik okamžiků jako luňák, když se chce vrhnouti na vyhlídnutý lup. Nato obrátila tvář svou přímo k našemu reku, a tento poznal znetvořenou tvář – Shakespearovu...

V následujícím okamžiku slítl trpaslická nestvůra jako blesk z výše a zmizela kdesi v nejnižších vrstvách hemžících se komárů.

Současně však poletuje před duševním zrakem našeho reka několik jiných nestvůřiček v tak intenzivním světle, že rozeznává fyziognomie jejich na první pohled.

I vidí motýla smrtihlava s kančí tlamou a rozježenou, štětinatou srstí, jak vznáší se s rozpjatými, stříbrnými šupinami pokrytými křídly klidně a vážně nad okřídlenou nestvůrčičkou v podobě obrněného rytíře s jezovitským širákem na hlavě a zádumčivým výrazem ve tváři – poznává Danteho a Cervanta.

Opodál poletuje osaměle přizelenalý, šedě pruhovaný cvrčkovitý netvor s opálovitými okuláry – Milton; nad ním krouží langustovitý netvor s tváří Petrarcovou a pod ním poletuje sotva rozeznatelná labuťovitá potvůrka s dudkovitou hlavou a podobou Tassovou.

Nejvýše nade všemi, jakoby v šedé mlze, vznáší se malé hejno klidnějších a méně nápadných trpaslických netvorů, z nichž největší sotva se vyrovná jádérku z malé hrušky.

Největší z nich, lvovitý to netvor se žebrovitě žíhanou srstí a mohutným lalochem zdá se připomínati podobu Homerovu; jiný, okřídlený, žirafovitý, může býti pokládán za Sofokla – nejbližší družka jeho, vyčouhlá sojkovitá obludička s kudrnatým kožichem polárních medvědů za Aischyla – a těmito i jinými nestvůrkami jako ouhoř proplítá se žralokovitý netvor s podobou Aristofana...

Pod Dantem a Cervantem krouží množství trpaslických oblud, a rek náš je navzdor fantastickému zakuklení všechny poznává.

V štírovité obludičce vidí Voltaira, v zlatokřídlem libelovitém netvoru Calderona, v rakovité, odporně rudé potvůrce Rousseaua a v nepatrné výrovité mušce s paňáčkou čapkou na hlavě Moliéra.

V jiných poznává Byrona, Mickiewicze, Puškina, Krasinského, Lermontova a Máchu, pak Boccaccia, Goldoniho, Leopardiho, Goetha, Schillera, Dickense, Huga, Scotta, Sua, Sardoua, Dumase otce i syna, Ostrovského, Gončarova, Turgeněva, Tolstého, Dostojevského, pak Kollára, Čelakovského, Erbena a jiné...

A každý z nich je znetvořen, každý zaklet v ohyzdnou bizarní kukli, o jaké se posud reku našemu ani nesnilo...

Dlouho dívá se na fantastický rej – a přemítá... Myšlenky víří duší jeho v chaotickém vlnění. Brzo vyhoupne se myšlenka jasná, brzo mlhavá, brzo zas úplně temná...

Přimhuřuje, ba zamhuřuje oči; harlekýnský rej obraznosti je vždy divočejší – myšlenky šlehají duší jako blesky – a přece se nemůže pohnouti...

Sedí jako strnulý...

Náhle se mu zdá, že byla jakási muška zavadila o bosou jeho jednu nohu...

Otevřev oči vidí před sebou na zemi, jakoby v prachu se svíjející dvě nestvůrčičky – černé, ničím nápadné dva brouky, a poznává v nich – Gogola a Emila Zolu...

V témž okamžiku šlehla duší jeho myšlenka tak jasná, jako když temnou noc osvítlí náhle intenzivně zářící meteor.

„Viktoria!“ uklouzlo jásavě pevně sevřeným jeho rtům.

Seskočil z lože a mumlaje počal prudkými kroky přecházeti po ložnici. Přemýšlel sice dosud, ale již jen tak, jako přemítáváme pro pouhou zábavu...

Náhle se zastavil a polohlasitě zamumlal:

„Pravda je jen jediná! Kdo po ní pátrá, musí ji naleznouti – musí a já ji našel...! Čemu jsem se po celý svůj posavadní život ze všech vzorů a ze všech receptů nepřiučil, napadlo mne teprve nyní, dnes, v okamžiku právě minulém, jemuž budu do své smrti blahorečiti...“

Na chvíli se odmlčel, načež ve své mumlavé samomluvě pokračoval:

„K neuvěření! K nepochopení! Po celý život se hmoždím, abych sestrojil, urovnal, vypracoval a vypiloval nějaké dílo literární, kterýmž bych upoutal na sebe všeobecnou pozornost; ale veškeré úsilí mé bylo až dosud marné.“

Vařil, pekl a smažil jsem produkty ducha svého podle všech možných receptů a nedocílil než nechutnou, nemastnou a neslanou huspeninu!

Snažil jsem se prodchnouti každou věc duchem, idealizoval jsem nebe i peklo, krásu, ctnost i padoušství, vyhýbal jsem se každému estetickému úskalí i úskalíčku, bych o nic a o nikoho nezavadil – a ejhle, rezultat poctivé, vysilující, úmorné mé snahy a práce rovná se nule...!

Jak nepoměrně šťastnější je prokletý ten Emil Zola! Beze snahy umělecké, bez znalosti estetických pravidel a takřka beze vzorů a bez receptů čmárá – tvořením se to zvatí nemůže – a přece jdou spisy jeho z ruky do ruky! On pranic nekrášlí, on pranic neidealizuje, nýbrž jen *fotografuje*, a přece...“

Rek náš se v proudu přitlumené samomluvy zarazil, jako by mu byl démon závisti znenadání ústa zátkou slávylačnosti zacpal.

Stoje právě uprostřed ložnice, upírá jako strnulý chvíli zrak svůj k podlaze, pak pomalu zvedá hlavu, která mu byla Atlantovou tíží

myšlenek poněkud k prsoum sklesla, a zrak jeho utkvěl na zcela prozaickém okně, kterýmž vysílá ranní slunce své paprsky do ložnice.

Mimoděk přistoupil rychle k oknu a otevřev je zadíval se do krajiny...

Svěží ranní větřík ovanul jeho tvář a zdá se skoro, že právě jen toto mírné ochlazení dalo myšlenkám jeho jiný směr.

Díval se v tichou, rozkošnou krajinu s blahým klidem šťastného člověka, kteréhož ani ve snu nenapadlo, by podobný obraz pérem a později snad i prostřednictvím tiskařské černě na papír vkouzlil.

I vidí před sebou jeden z oněch divuplných obrazů přírodních, o nichž možno si za zvláštních světelných efektů učiniti pravý pojem jen tenkrát, když je vlastníma očima vidíme a o nichž nám posud ještě žádné umění lidské nebylo v stavu podati úplně věrnou kopii.

Na pohled prostá, ale přece divukrásná venkovská krajina stápi se v zlatém jasu ranního slunce, jež v dolinách doposud ještě zápasí s lehýnkou mlhou, kterouž byla tichá noc nad krajinou rozestřela.

Mezi oknem, a tudíž i okem našeho reka a krajinou rozprostírá se krásný park.

Rek náš však vidí zcela pohodlně přes trávníky, záhony, keře i nejvyšší stromy do krajiny...

Vidí žírná pole a brčálová luka nalevo, zoraná pole, pak zahrady, chatrče, domky a statky malé vesničky napravo.

Za vesničkou vine se zlatý, široký pruh – malá říčka. Za říčkou, jejíž oba písčité nízké břehy zdají se býti jen lemem jejím, počíná terén mírně stoupati. Od jednoho břehu říčky vystupuje mírný kopeček v malém oblouku, za ním viděti vršinu vyšší, za tou pak ještě vyšší, takže se zdá, jako by zde byla příroda schválně vykouznila amfiteatrální skupinu vršin, aby se oko našeho reka aspoň občas mohlo pokochati pohledem na čarokrásnou krajinu.

Tu a tam viděti vinohrad, onde zahradu, pak holou stráň nebo pitoreskně k oblakům čnějící skaliny, za nimiž zádumčivě ztrácí se v ranní mlze černý les...

Dlouho díval se rek náš mlčky v kraj.

Brzo zamhouřil oči, jako by činil pokusy, zdali mu krásný obraz utkví v paměti; brzo zas oči otevřel, jako by se chtěl přesvědčiti, který hlavní rys, která charakteristická podrobnost nebyla mu v paměti utkvěla.

Náhle o krok couvnul od okna a zašeptal jako ze sna:

„Je to umělecké dílo, co právě vidím?“

Chvíli přemítal, pak pravil sám k sobě rozhodně: „Není – nemůže býti! Vždyť vidím vše jen tak, jak je ve skutečnosti a nikoli, jak nám estetické předpisují...“

Hned nato však dodal tónem pochybnosti:

„Ale vždyť jsem už také viděl práce nejslavnějších krajinářů, které ničím nepřipomínaly, že by byly jiné, než jsou ve skutečnosti! Nesmrtelný Ruysdael, geniální Salvator Rosa, eruptivní Seemann a dramatický Ondřej Achenbach jsou toho důkazem.“

Leč o malíře nejde! Necht' si kreslí a malují krajiny dle zákonů svého umění – mají k dispozici perspektivu a barvy všech odstínů! Mně jde o to, dovoleno-li krajinu věrně znázorniti pérem, možno-li ji popsati právě jen tak, jak ji kreslí a malují malíři-umělci...“

Opět se odmlčel, opět přemítal, načež poznovu zamumlal:

„Ne, ne! *Fotografovati* není žádné umění a *fotograf* žádným umělcem!“

Náhle sebou prudce škubnul a dodal:

„A přece! Což kdybych nepopisoval krajinu skutečnou? Což kdybych pérem do všech odstínů věrně popsal a tudíž fotografoval krajinu malovanou geniálním malířem, tudíž skutečné dílo umělecké?“

Poté rek náš ještě jednou se odmlčel, načež uklouzl rtům jeho jásavý výkřik:

„Viktoria! Tak a jinak učiním! Nebudu popisovati krajinu nahodilou s tisícerými přívěsky neuměleckými – nikoli! – nýbrž ryze umělecké dílo, proti kterémuž ani nejzarputilejší kritikastři nedovedou ničeho namítati...

Mám zde věrnou, výtečným krajinářem s vzornou pietou provedenou kopii ‚Vodopádu‘ Alberta z Everdingen, jehož originál nalézá se ve vídeňském ‚Belvedere‘. Ten a nejiny obraz zvolím ku svému experimentu!

Everdingen je malír krajinář, v jehož pracích hraje voda hlavní úlohu. Necht' maluje ztichlé nebo rozbouřené moře, pouhou říčku nebo jen nepatrný potůček s přiměřenou stafáží, necht' maluje vodu jako živel nezkrotitelný, nebo jakožto otroka strmých, nepoddajných skal, ze všech jeho prací vyznívá prostý a přece hluboký základní tón.

Žádné jeho dílo nebylo ještě co do harmonické síly a úplné zaokrouhlenosti ani jediným z jeho předchůdců nebo napodobitelů předstiženo. On se nikdy nesnaží, aby znázornil štětcem heterogenní živly v jednotném celku jako na příklad Rembrandt; v jeho pracích neshledáme žádných, vzájemně si odporujících, a přece brilantní technikou k úplnému uspokojení přiměřeně ‚zkrocených disonancí‘ – on pojímá a provádí přírodní obrazy právě jen tak, jak umělecké zákony radí: prostě a přece velkolepě a vždy se zřetelem k celkovitému dojmu, jakého chce docílit. A proto ‚Viktoria!‘ tisíckrát ‚Viktoria!‘ geniálnímu nápadu! Tento a nejiny obraz zvolím ku svému experimentu!“

Opět nastala pomlčka, opět jal se náš rek přemítati – vážně, opravdově a k tomu již jen ve směru jediném: Jak totiž experiment nejspíše provést...

O tom však v kapitole následující.

III.

Pomlčme o předběžných přípravách a vizme našeho reka při práci!

Sedí za stolem již oblečen ve své elegantní studovně, svědčící o tom, že vlastník její ví, kde má hledati poučení.

Stěn není viděti pro samé skříně a regály s knihami, jedna skříň je naplněna samými vázanými i nevázanými estetikami všech možných formátů. Některá z nich arci není ještě ani rozřezána; ale většina byla již našemu reku vhodně posloužila – jinak by zajisté nekonal, co právě koná.

Před sebou má v přiměřené vzdálenosti v neméně přiměřeném osvětlení na přiměřeném stojanu kopii Everdingenova „Vodopádu“ – přímo před sebou na stole pak několik půlarchů nepopsaného papíru a v ruce namočené péro...

Právě byl dopsal větu a drže nyní péro křečovitě v ruce dívá se na obraz, aby přenesl zase nějaký hlavní moment nebo nějakou charakteristickou podrobnost na papír.

Musíme vyznati, že nezhájil práci svou bezmyšlenkovitě, že nepočínal si při ní bez rozvahy, nýbrž jako rutinovaný, ba geniální radirista.

Kdo Everdingenův „Vodopád“ nebo aspoň ocelorytinu jen jednou ve svém životě viděl, tomu, má-li jen poněkud smyslu pro krásu přírodní, obraz ten zajisté z paměti se nevytratil.

Široký potok valí ve třech mohutných proudech své vody přes nevysokou sráznou skalinu.

Napravo nejniže, kde rozvlněný potok již jen s mírným sklonem dále plyne, vyčnívá pitoreskní zašpičatělé skalisko, nalevo pak omezuje proud vody skalina širší; výše, kde vrhají se vody ze skaliny, vyčnívá z vody skalní balvan velký, pak jeden menší skoro neviditelný, jež rozdělují dolů se řítící potok ve tři vzájemně se protínající proudy.

Vpravo i vlevo, v rovné čáře s hladinou potoka viděti části dřevěných chudičkových chatrčí.

Pozadí jeví neobyčejný klid.

Nalevo viděti vysokou skalnatou vršinu, na jejím úbočí pak husté koruny stromů, jež táhnouce se napravo tvoří podle pravého břehu potoka mlhavou, ale výtečnou perspektivu.

Napravo, abychom tak řekli – v popředí celého pozadí viděti tři vysoké stromy, nad potok poněkud nakloněné.

Střed pozadí je výtečně označen. Za největším balvanem skalním, jenž rozděluje vody ze skály se řítící, je totiž před stromy a keři viděti dřevěnou chatrč skoro celou. Je to z prken jen ledabylo sbité přístřeší bez oken, bez dveří a bez komína – bůh ví, k jakému účelu sloužící...

Tot' obraz v nejprostších rysech! A tak jej také náš rek provádí.

Především popsal věrně a svědomitě konturu, aby měl čtenář popisu náležitý přehled.

Nato přikročil s rozvahou a pietou k podrobnostem. Popsal každou jednotlivost: potok nad skalinou, řítící se proudy vod i vlny pod skalinou – skalinu i skalní balvany, chatrč i části jiných chatrčí; popsal též věrně a svědomitě celé pozadí do poslední črty, jak je viděl a jak je vůbec popsati mohl.

Nepopisoval však pouze kontury, nýbrž i barvitost: každý odstín černa, zelena, modra a běle byl náležitě prostudován a pak teprve s veškerou možnou přesností netoliko jen popsán, nýbrž vylíčen s použitím všech tónů, obrazů a přirovnání, jež má písící člověk k dispozici.

A rek náš, ač výborný stylist, popisoval a líčil přes všechnu svou obratnost pomalu, namáhavě, mozolně.

Vždy jindy, kdykoli by byl chtěl vylíčiti pérem podobnou nějakou krajinku jen ex abrupto, byl by zajisté úkol svůj provedl skoro hravě.

Zde však bylo třeba největší píle a svědomitosti; každý črt, každý bod, každý odstín barvy byl důležitý – šloť sice o pouhou fotografii pé-

rem, neboli jinými slovy o zcela věrné znázornění celku i podrobností, kde mohlo každé pošnutí kterékoli maličkosti způsobiti konfusi.

A proto tak mozolná práce, proto tolik duševního namáhání a potu!

Po celý den rek náš se potí, hmoždí a lopotí – nejí, nepije a nemluví, ba ani sama sebe svými obvyklými samomluvami nenudí...

Pracuje s napětím veškerých svých sil. Pot řine se mu z čela a po skráních; – oko, jež se bylo z počátku lesklo nadšením, znenáhla počíná jeviti ochablost a občas vypovídá již i službu.

Rek náš však v práci neustává, leda že si občas odpočine, že odloží péro a zadívá se na obraz, studuje některou podrobnost.

Přichystané půlarchy jsou už dávno popsány hustým písmem. Celek zdá se býti počmáraný a pokaňkaný bezcenný papír; ale je to přece jen vzácný a mozolně zplozený rukopis: nesčetné škrty a korektury, přeškrtané a znovu napsané, přepsané, opsané, doplněné, zkrácené a rozvedené věty, zakaňkaná slova, doplňky, dodatky a vůbec opravy všeho druhu činí rukopis zdánlivě naprosto nečitelným.

Vším tím nedává se však rek náš mýliti. Pracuje chutě dále, jsa jist konečným vítězstvím péra nad vzpírající se nezvyklou látkou. Neboť co dovede jiný, zajisté dovede i on – a fotografovati není přec žádným uměním – jde tudíž jen o pouhou techniku...

Nejí tedy, nemluví a nepije, nýbrž neustále pracuje, až pak konečně k večeru, když počíná se slunce již chýliti k západu, zdá se mu, že je hotov.

Předčítá si svůj rukopis a shledává popis věrným, aspoň uspokojivým. Mozolná práce jeho byla se podařila – tvář jeho zazářila nevýslovnou radostí...

Chvíli kochá se v sladkém pocitu překonaných překážek. Duch jeho, jenž byl vysilující prací zaujat, počíná pookřávat a rozhupuje se k smělejšímu, vlastně volnějšimu letu – náš rek počíná poznovu přemítati.

Však sotvaže začal, již se před duševním zrakem jeho objevila chmura pochybnosti.

„Ale jak se *přesvědčím*, že je moje práce věrná?“ napadá mu. „Kdo mi poví upřímně, poctivě, nepředpojatě a zároveň bez závisti, že jsem vykonal práci aspoň obstojného fotografa důstojnou?“

Náhle sebou prudce pohnul: duší šlehla spásná myšlenka.

„Kdož jiný než věrná, dobrá žínka má?!“ vykřikl jásavě, načež dodal tónem přemítavým: „Znáť tak mnohé – čtla více než já, viděla originál obrazu a zná jeho kopii rovněž tak jako já. Není a nemůže býti lepšího soudce nad moji žínku!“

Sotva byl domluvil, chvátá ke stolku, na němž leží zvonek.

Prudké zazvonění bylo znamením, že je netrpěliv.

Starý, věrný sluha číhá však na chodbě na každý pánův rozkaz, a sotvaže zaslechl první trhnutí zvoncem, již se zvedá a chvátá ke dveřím – a sotva byl zvuk zvonku dozněl, již je ve dveřích a ptá se po rozkazu svého pána.

„Je paní doma, Krištofe?“ táže se pán. „Vrátila se z projížďky?“

„Před hodinou,“ zní určitá odpověď.

„Kde je?“

„Prochází se v parku.“

„Zavolej ji – ale okamžitě!“

„K službám, milostpane!“ odpovídá stařec a chvátá, seč staré nohy dovolují, do parku.

Rek náš chvíli přecházel před obrazem, občas naň pohlédl, jako by ještě dodatečně zkoumal, nezapomněl-li snad na nějakou podrobnost. Tvář jeho zářila vnitřním uspokojením...

Náhle se zastavil a mna si radostně ruce zamručel:

„Oh, však já literárnímu světu dokážu – nezvratně dokážu, jaký hudlář je ten Emil Zola. Praví se o něm a on sám se k tomu přiznává, že prý přírodu, a tudíž i krajiny, které ve svých spisech popisuje – prostě fotografuje.“

Ale já nezvolil krajinu jen ledabylou, s různými, rušivými nahodilostmi a četným neestetickým bejlím, nýbrž krajinu, o jejíž ryze umělecké ceně nemůže býti ve vzdělaném světě žádné pochybnosti.

Věrná, pérem a slovy provedená fotografie geniálního uměleckého díla takového musí vzbuditi všeobecnou senzaci – a kdož ví, nebude-li míti vzápětí všeobecný převrat v literatuře světové?!”

Rek náš byl by zajisté ve své duchaplné meditaci pokračoval, kdyby ho nebyly vyrušily hlasy a kroky na chodbě.

Rychle přehodil přes obraz bílý ubrus, jež byl strhnul ze stolu, na němž obyčejně večeřival, a usednuv za svůj pracovní stůl čekal klidně, až se dvěře otevrou.

Stalo se tak za několik vteřin.

Na prahu objevila se zavalitá, ale přece doposud ještě svižná dáma ve vkusných, bledě růžových šatech.

Svěží, vnitřní spokojeností, ba štěstím zářící tvář její možno právem nazvati sličnou. Pravidelnost ušlechtilých tahů, jemná, jen na líčkách přizardělá pleť, žhavě korálové, kypré rtíky, pěkně vyklenuuté alabastrové čítko, černé, jiskrné, skoro čtveračivé oko, husté brvy a obočí, havraní vlas, vše činí dámu mladší, nežli skutečně jest.

Objevivši se na prahu zastavila se.

Tvář její přelétl lehýnký, upřímně srdečný a srdečně radostný úsměv, žhavé rtíky se zašpoulily, pak pootevřely a zvonivý dobrosrdečný hlásek, jakýmž naivní milovnice na divadle přímo okouzlují, reprodukoval skromné myšlenky, jež byly právě v sličné hlavince vznikly.

„Tys mne dal zavolat, zlatoušku,“ zašveholila. „Přeješ si něčeho? Pojedeme do Prahy nebo snad někam do okolí na návštěvu? Či snad chceš pracovati dnes v noci? Ah, nečiň tak – prosím tě, drahoušku...!“

Po těchto slovech vstoupila, zavřela za sebou dvěře, popošla několik kroků a pokračovala:

„Ne, ne, miloušku – ty nemůžeš, ty nesmíš už nikdy v noci pracovat! Noční práce tě přespříliš namáhá – míváš pak zanícené oči, pokašláváš a býváš vždycky po několik dní rozčilen, nevrlý, ba mrzut. A proto nemůžeš, nesmíš už nikdy více v noci pracovat...!“

Takto mluvíc byla starostlivá „druhá polovice“ našeho reka přistoupila těsně k „polovici první“ a ovinuvši oblé, bělostné rámě kolem manželova krku, vtiskla mu na zářící čelo lehynké políbení. Nato se opět vzpřímila a svižný její jazýček byl by zajisté ihned zase celou řadu prostičkých myšlenček pronesl, kdyby tomu nebyl těžkopádný jazyk „první polovice“ zabránil.

„Ah, nikoliv, drahá Evlalie!“ zvolal rozhodně povznešeným hlasem. „Já již dnes pracovati nemusím, poněvadž jsem práci svou už ukončil a – šťastně ukončil. Vždyť přec víš, že jsem dnes i na oběd a na svačinu zapomněl, že jsem nejedl, nemluvil a...“

„A na ženu a na děti zase jednou úplně zapomněl a nechal je cikánovat po okolí a v parku jako ubohé sirotky,“ dodala drahá „druhá polovice“ smírnou výčitkou, nemohouc patrně obratný jazýček svůj na uzdě udržeti.

„Odpust', drahá, předrahá Evlalie!“ zaúpěla „první polovice“ tónem nadmíru měkkým. „Nemohl jsem jinak. Jsemť, vlastně – byl jsem dnes úplně otrokem svých myšlenek, a věř, že bych snad byl myšlenkami svými ještě po několik dní a nocí bůh ví kde po horách a lesích smýkán, kdybych nebyl náhodou...“

„Poslal pro svou Evlalii,“ vpadla poněkud netrpělivá „druhá polovice první polovici“ do řeči, „aby tě trochu svým štěbetáním poškádlila a pozlobila – není-liž pravda...? Oh, my ženštiny vás mužské dobře, ba výborně známe! Třeba byste nás den co den svým předstíráním, že se zabýváte řešením bůh ví jak tajemných a důležitých problémů, od sebe odpuzovali – my dobře víme, že se vám posléze po nás přece zasteskne a že pro nás pošlete nebo nás sami vyhledáte, abychom vám pomáhali zaháněti démona dlouhé chvíle, když byl unavenou psychičku vaši do klepet stiskl...“

„Druhá polovice“ byla by dojistá ve svém švitoření pokračovala, kdyby nebyla „první polovice“ jejímu řádění násilně konec učinila.

Náš rek totiž vstal a ovinuv své rámě kolem bělostné šije štěbetavé své Evlalie, vtiskl jí dlouhé políbení na žhavě korálové rtíky.

Tím byl svižný jazýček její na chvíli ve své obvyklé „práci“ přerušen a musil si odpočinouti. Zato mohl těžkopádný, nemotorný jazyk páně manželův pokračovati.

„Můžeš – chceš mě několik okamžiků klidně a trpělivě vyslechnouti?“ optal se tónem nadmíru srdečným a zároveň tak prosebným, že by byl pouhým přízvukem i kovovou sochu pohnul k útrpnosti.

„Proč bych nemohla? Proč bych nechtěla?“ odpovídá sličná Evlalie kvapně. „Cožpak jsem tvým učeným, poloučeným i neučeným výkladům nenaslouchala vždy s vzácným sebezapřením a vzornou trpělivostí? Můžeš mi udati jen jeden, jen jediný případ, kdy jsem tak neučinila, kdykoli jsi dal přání své třeba jen slovem najevo? Můžeš ty se pochlubiti přede mnou podobnou trpělivostí, jakou jsem byla já před tebou už nescíslněkrát osvědčila? Můžeš uvést jen jediný moment ze svého života...“

Nedomluvila.

„První polovice“ byla uznala za dobré přetrhnouti proud řeči „druhé polovice“ osvědčeným již prostředkem milostného násilí – políbením. Zároveň však vtiskla „druhou polovici“ mírně na pohovku a přitáhnuvši blíže svou židli usedla, pak vzala se stolu připravený rukopis a pravila vážně:

„Přečtu ti něco, milá Evlalie! Něco tak důležitého, tak závažného, tak...“

„Snad ne plán nějaké povídky nebo lyrickoepické básně?“ vpadla Evlalie.

„Ah, nikoli milá, drahá duše!“ on na to tónem delfického orákulu. „Něco závažnějšího, důležitějšího...“

Sličná Evlalie svýma čtveračivýma očkama zamrkala a žhavě korálové rty její poněkud se sevřely – vážný, skoro přísný tón páně

manželův byl ji zarazil. Složivši oblé bělostné ručky své křížem v klín, přemohla s napětím veškerých svých sil k právu svému se hlásící švitořivost a pronesla jen několik slov řkouc:

„Mluv! – Čti, duše drahá! – Už poslouchám!“

A rek náš počal čísti.

Zahájil čtení svého rukopisu beze všeho úvodu; patrně chtěl svou drahou „druhou polovici“ překvapit a zároveň sama sebe zcela poctivě a upřímně přesvědčit, zdali a pokud se vážný a důležitý pokus jeho podařil.

Zpočátku četl pomalu, klidně a s přiměřeným důrazem na slova a věty, jež bylo třeba s důrazem pronésti.

Nebyl v těch věcech nováčkem; uměl výborně čísti, a mnohý starý šlechtic nebo obstarlejší potentát, nebo některá obstarlá, mrzutá šlechtična nemohla by si přáti lepšího předčitatele.

Později četl rychleji.

Vpraviv se poznovu v ducha své duchaplné práce mohl ji nyní přímo vzorně reprodukovati. Čím déle četl, tím výrazněji pronášel slova i věty, tím živější, plastičtější byl jeho přednes, až přešel posléze v pravé, „ryze umělecké“ pathos, jakým starší německá škola dramatická po celé naše století a déle baví „své obecenstvo“.

Dojem, jaký čtení našeho reka činilo na „druhou polovici“ jeho, byl však nehrubě příznivý.

Již po prvních větách zračilo se v sličné čtveračivé tváři její jakési zklamání; žhavé rtíky její počaly se chvěti, jako by se pružný jazýček mermomocí hlásil k svému právu; ale přemohla se přece a mlčky naslouchala dále.

Zanedlouho jevila se v tváři její jakási unavenost. Čtveračivá očka se přimhouřila, lesk jejich zdál se hasnouti a občas pohrálo kolem rtů křečovitě škubnutí, jako když se svaly hotujou k zívnutí: ale i tentokráte ještě se přemohla a nezívla, nepromluvila, nýbrž tiše, klidně, ba skoro zbožně naslouchala slovům „první polovice“.

Pan manžel pokračoval se zápalem. Tvář jeho hořela, oči horečně se leskly, hlas se zachvíval vnitřním pohnutím. Četl už přes čtvrt hodiny, aniž by byl zraku svého pozvedl.

„Druhá polovice“ doposud klidně naslouchala; ale když v čtení neustával, konečně si přece zívla lehynce, ledabyle, jen jako když větřík porozhrne dvě růžových lístků a hned jim zase ponechá úplnou vůli, by se mohly těsně k sobě přituliti...

Však na prvním zívnutí nebylo dosti; následovalo druhé, třetí, čtvrté – a v několika vteřinách podobaly se žhavě korálové rtíky „druhé polovice“ dvěma růžovým lístkům, jež prudký víchř rozhrnuje a zase sráží...

Pan manžel nemaje však o dojmu svého čtení ani tušení, pokračoval v přednášce s neúmorností člověka, zápasícího na život a na smrt.

Tvář jeho byla již jako pivoňka, oči rozjiskřeny, hlas se chvěl, jako hlas v nejhlubších útrobach dojatého mravokárce, když hlásá závěrečná slova, od kterých si slibuje dojem nejtrvalejší...

Konečně, skoro po půl hodině skončil svůj výklad a vítězoslavně upřel zrak svůj na svou „druhou polovici“, která seděla před ním právě tak, jak si byla usedla, jenže tvář její jevila nevýslovnou truchlivost...

„Nuže?!“ zvolal náš rek tónem jásavého uspokojení.

„Druhá polovice“ zvedla zarůžovělá víčka přivřených očí a upřela tázavě zrak svůj na „polovici první“.

„Nuže?!“ opakovala „první polovice“.

„Druhá polovice“ nemohouc se ubrániti zívla poznovu – táhle, s dutým zvukem nevyličitelné nudy.

Zvuk ten reka našeho zarazil. Chmura trpkého zklamání přelétla jeho tvář; ale hned nato vzpamatovav se vstal a pravil tónem důvěrným:

„Rozumělas, drahá Evlalie, co jsem četl?“

„Rozuměla,“ zní suchá, lakonická odpověď, provázená lehynkým zívnutím.

„Nuže?!“ opakoval rek náš poznovu. „Pověz tedy, o čem jsem byl četl?!“

„O nějakém vodopádu,“ žínka na to.

„O nějakém?!“ opakoval choť táhlým hlasem, ale hned dodal živěji:

„Ale o jakém – o jakém?“

Žínka pokrčila rameny.

Rek náš výmluvnou odpovědí beze slov zaražen chvíli mlčel; ale i tentokráte se hned zase vzpamatoval, řka s důrazem:

„Či nečetl jsem snad dosti zřetelně a s přiměřeným přízvukem!“

Žínka kývla hlavou a zívla.

„A ty dle mého věrného popisu, dle pracně, namáhavě a podrobně propracovaného líčení nepoznáváš, který vodopád mi tanul na mysli – kterou krajinu jsem měl živě před očima?“

Žínka zavrtěla záporně hlavou.

„Není možno!“ zvolal prudce náš rek; ale hned zase po svém zvyku dodal klidněji:

„Ani záblesk vzpomínky můj popis v tvé duši nevzbudil?“

Teprve nyní ozvala se žínka poněkud živěji.

„Ah, ano – už se pamatuju,“ pravila. „Četls o jakýchsi třech proudech, o skalách, stromech a chatrčích – zdá se mi, že to onen vodopád v lese u mé rodné vísky...“

„U tvé rodné vísky?!“ zaúpěl bolestným hlasem náš rek a z očí jeho šlehl blesk trpké výčitky.

„Ano, ano – u mé rodné vísky – v lese – asi půl hodiny cesty od našeho statku,“ pokračovala živě žínka. „Vždyť jsem tam bývala za svého mládí tak často, že i nyní po letech...“

„Není možná – není možná!“ vpadl jí stísněným hlasem do řeči pan manžel. „Co jsem popisoval a líčil, není přece žádná krajina nahodilá, nýbrž ryze umělecké dílo!“

Opět pomlčka – dlouhá, trapná...

„Druhá polovice“ jeví nevyličitelnou nudu, „první polovice“ rovněž tak nevyličitelné rozčilení.

Tato však se i nyní zase pamatuje včas. Zbývat' ještě jeden, poslední, ale zároveň neomylný prostředek, kterýmž možno drahé „druhé polovici“ dokázati, že nejspíše jen pozapomněla, nebo že jí kombinační, porovnávací talent její vypověděl službu.

A beze slova přistupuje „první polovice“ za hrobového ticha k stojanu se zakrytým Everdingenovým obrazem, vážně běře dvěma prsty za cíp ubrusu, kterýmž je obraz před profánním zrakem „druhé polovice“ zakryt a upřevši významný pohled na „druhou polovici“ zvolala povznešeným, vítězoslavným hlasem:

„Nuže tedy! Budiž trapné nejistotě učiněn rázem konec! Sem – sem pohlédni, drahá Evlalie!“

Po těchto slovech škubnul rek náš onou rukou, kterouž držel cíp tajemné roušky.

Jako s bleskem o závod slítl rouška z obrazu a před zrakem udivené sličné žínky objevil se známý, praznáký vodopád, kteréhož si nebyla už po několik roků ani povšimla, ačkoli visíval v saloně přímo proti křeslu, na kterém sličná Evlalie svým sladce hříšným kostem skoro den co den po několik hodin hovívala.

„Nuže?!“ opakoval rek náš s důrazem stereotypní slovo, kterým se snažil rozkřesati v duši své žínky aspoň jiskérku vzájemného porozumění nebo pochopení.

Udiveně dívá se žínka z obrazu na manžela, a z manžela na obraz. Tvář její jeví zpočátku svrchovanou zvědavost. Po dvou, třech vteřinách mění se výraz tváře v rovněž tak svrchované leknutí – žhavě korálové rtíky se pootevřely a ze stísněných prsou vydral se výkřik:

„Probůh, Prokope! Ty šlíš?!“

„Já – já že šlím!?“ zajektala „první polovice“.

„Jakž jinak!“ žínka na to. „Vždyť mi ukazuješ jako bůhvíjakou uměleckou novinku obraz, ježž jsem už tisíckráté vlastnímá očima

viděla a před lety neméně než asi desetkráté vlastnoručně kreslila...
Co tím chceš?“

„Co tím chci?!“ opakoval pan manžel dutým hlasem, jako by mluvil sám k sobě; ale hned nato vzkřikl tónem skoro zoufalým:

„Cožpak praničeho nechápeš? Praničeho – ani mé intence?!“

Žínka dívajíc se z muže na obraz a z obrazu na muže vskutku praničeho nechápe. Chvíli mlčí, pak krčíc ramenoma odpovídá takéž dutým hlasem, jako by mluvila spíše sama k sobě než k „první své polovici“:

„Ničeho – praničeho – nechápu...!“

Z ňader našeho reka vydrala se směsice neartikulovaných tónů. Několik vteřin stál bez pohnutí s vytřeštěným zrakem, načež se odhodlal ještě k pokusu poslednímu.

„Cožpak ti posud ještě nenapadá,“ pravil stísněným, zajímkavým hlasem, „že to obraz, jehož věrný popis jsem ti byl právě přečetl?!“

„To že obraz, jež jsi byl popisoval?!“ žínka na to.

„Ano – toť obraz, jež jsem byl právě pérem věrně fotografoval...“

Žínka vypukla v řehtavý smích...

Zardělá tvář našeho reka brunátní; z očí srší blesky...

„Tys blázínek – hotový blázínek!“ poučuje směřjící se žínka „první polovici“.

„Já – já – blázínek?!“ opakuje takto poučená „první polovice“.

„Jakž jinak!“ žínka na to. „Mně by nebylo do smrti napadlo, že popisuješ a líčíš tento obraz!“

„Není možná, není možná!“ zaúpěl nešťastný zklamaný „fotograf“.

„A přece pravda! Kdybys mi nebyl obraz ukázal,“ odpovídá žínka tlumíc smích, „nebylo by mi do nejdelší smrti napadlo, co jsi fotografoval...“

„Ale já přece fotografoval tak svědomitě, tak věrně – čárku za čárkou – že není skoro ani možno věrněji fotografovati...“

„A přece jsem obrazu tvého nepoznala,“ odpovídá žínka vážně a opravdově, a právě jen tímto tónem drahou svou „první polovici“ přesvědčila.

Rek náš postál ještě chvíli jako v strnutí, pak zavrával, ale hned se poněkud vzpamatovav zadržel se za roh stolu, na němž se byl po celý den v potu tváří mozolil – nato učinil několik kroků směrem ke své židli a takměř bez vlády na ni sklesl...

Sličně žínce přešel smích. Vzkřikla leknutím – vyskočila z křesla a poklekla k drahé své „první polovici“...

Vše, co následovalo, ponecháme si pro kapitolu čtvrtou, zvláště k tomu cíli vymyšlenou.

IV.

Náš rek byl muž s nesnáze a protivenstvími literární produkce obeznalý, tudíž muž otužilý.

Prvnímu, hlubokému, skoro zdrcujícímu dojmu však, jaký byl na něj učinil zdánlivý nezdar prvního pokusu, jak víme, přece odolati nemohl. Sklesna na židli zakryl si oběma rukama zbrunátnělou tvář a apaticky naslouchal těšivým slovům své „druhé polovice“, která se nyní ze všech sil namáhala, by z duše jeho zaplašila chmury, jež mu tam byla vlastní neprozřetelností vehnala.

Po několik minut pracoval duch našeho reka takřka konvulzivně, a zvýšená tato činnost duševní otevřela mu poněkud jasnější perspektivu do budoucnosti. Napadloť mu tak mnohé, čím prvotní zdrcující dojem aspoň zmírněn a zeslaben – až pak konečně šlehla duší jeho aspoň pro okamžik spásná myšlenka...

„Což kdyby se byla Evlalie přece jen mýlila? Což kdyby – jak už to u ženštin obyčejně bývá – nebyla slovům mým naslouchala s nevyhnutelnou pozorností, což kdyby“ – atd. atd.

Proud myšlenek, jednou tímto směrem zahájen, valil se jako lavina vždy dále, až se zastavil u závěrečné myšlenky: že to pou-

hé – nedorozumění, a proto že třeba pokus ještě jednou pečlivě prozkoumati, popis s originálem porovnat, popřípadě rektifikovati a konečně pátrati po novém prostředku k nabytí nezvratného přesvědčení, že byl obraz věrně pérem fotografován.

Tyto a podobné myšlenky vířily rozpáleným mozkiem našeho reka, navzdor tomu, že byla švitořivá jeho „druhá polovice“ svižnému svému jazejčku úplně uzdu popustila a bůh ví co všechno štěbetala.

Teprve když se proud myšlenek zastavil u myšlenky závěrečné, věnoval rek náš zase aspoň jakous takous pozornost své drahé Evlalii – pohladil ji po tváři, pousmál se, přikývnul konejšivým jejím slovům a konečně jí řekl, že to vše jen pouhý – žert...

Žínka zavrtěla nedůvěřivě hlavou; ale pozorujíc, že počíná „první její polovice“ jeviti znenáhla zase obvyklý svůj klid a takovou též rozvahu, uspokojila se ujištěním svého manžela, a když ji tento vlídně poprosil, aby jej nechala ještě asi hodinu o samotě, že by rád o něčem vážně přemítal, vyhověla jeho přání a zůstavila jej jeho osudu.

Sotva však byl rek náš jen několik okamžiků o samotě, vrhl se démon pochybnosti s veškerou svou zuřivostí na jeho duši – trhal a škulal ji jako káně polapený lup – div že každou vteřinu aspoň několikrát nezaúpěla...

Prudkými kroky přecházel rek náš po pracovně.

Každou chvíli se zastavil a položiv ukazovák pravé ruky na důmyslné své čelo, snažil se klidně přemítati. Ale nic naplat! – Démon pochybnosti zuřil dál, a rek náš neměl proň žádné svěřací kazajky po ruce, ba ani metly, aby mu jen pohrozil...

Tak minula hodina, minuly i dvě...

Několikrát rek náš volán, chce-li už jíti k večeři – on však vždycy odpověděl kategoricky: „Ne!“

Přišla žínka, přišly děti... Žínka prosila, a zapřísahala – dítky namáhaly se ze všech sil po svém zvyku, by drahého tatíčka vylákaly

z kruhu démonických myšlenek ve kruh rodinný... Nic naplat! – Rek náš zůstal zatvrzelý, neústupný.

S největším namáháním zbavil se konečně vtírajících se drahých osob a zavřev svou pracovnu na klíč, zůstal o samotě.

Nadešla noc, a teprve nyní nabyl rek náš aspoň tolik poměrného klidu, že mohl zahájit rektifikační své práce.

Při svitu petrolejové lampy porovnával obraz se svým popisem. Zkoumal a porovnával každý črt a k nemalému svému podivení shledal, že se nebyl nikde zmýlil, že je vše, nejen kontury, nýbrž i plastika a barvitost obrazu ve všech odstínech věrně slovy fotografována.

Duše jeho zajásala...

Než, jak se přesvědčiti nezvratně, objektivně – neboť přesvědčení subjektivní muži tak důmyslnému, jakým byl náš rek, naprosto nestačilo.

Přesvědčení subjektivní však nemálo napomáhalo dalšímu přemítání. Počal přemítati klidněji – přemítal po celou noc – a k ránu, když už poznovu počal zoufati, náhle se v prudkém přecházení zastavil: prostředek byl nalezen –...

„Ano, ano! Tak a nejinak učiním!“ mumlal sám k sobě. „Tak a nejinak možno nabyti nezvratného, objektivního přesvědčení...!“

A bez odkladu pustil se do prací přípravných a počal svůj věrný popis Everdingenova vodopádu – opisovati...

Psal pilně jako nejsvědomitější mundant. A právě když se vyhouplo slunce nad obzor, byl hotov... Ale hned zase počal opisovati opis...

Sotva však byl napsal několik slov, ustal v psaní – nová, spasná myšlenka byla šlehla jeho mozkiem...

„Viktorie!“ zvolal a vyskočiv od stolu počal prudce zvoniti.

Za několik minut objevil se ve dveřích starý, nevyspalý sluha.

„Svolej, Křištofe, celý dům!“ velí pán. „Vzbuď každého, o němž víš, že umí psát...“

Starý Krištof vyvaluje oči, vrtí hlavou – skoro se mu zdá, že se pán zbláznil.

Chce něco odpovědít; ale pán přísně káže:

„Rychle, rychle, Krištofe! Celý dům – rozumíš? Každého, kdo umí psát... Já budu diktovat...“

„Diktovat!“ zamumlal Krištof v největším udivení. „Co – je – to, milostpane...?“

„Co ti po tom!“ odpovídá nevrle pán. „Rychle svolěj celý dům! Hned – hned!“

Starý Krištof stojí jako strnulý.

„Ale vždyť tu v celém domě neumí psát než milostpaní a milostpán!“ namítá nesměle. „A k milostpaní přece tak časně zrána nesmím!“

Teprve nyní rek náš se vzpamatoval. Stav věcí byl tak jasný, že nemohl jinak než provedení plánu svého odložit.

Chvíli přemítal – pak pravil:

„Dobře tedy, Krištofe! Jdi jen, jdi a chrupni si ještě! Ale za hodinu, až se vzbudí ve vsi, dojde ke kantorovi a vyříd' mu, že potřebuji asi deset opisovačů – ale brzo – brzo... Rozumíš?“

„Rozumím!“ Krištof na to protíraje si oči, jako by tím chtěl napomáhati sluchu, kterému nemohl dáti víry.

„A teď už jdi!“ velí pán.

Starý sluha uposlechl. Vrávorá do své komůrky a ulehá na tvrdé lože, kdežto pán jeho přechází ještě chvíli po komnatě.

Konečně i náš rek pocítil zemdlenost. Usedl na pohovku a pohodlně se podepřev přemítal o svém plánu – až pak posléze i jeho duši anděl snů políbil...

Usnul.

Zdálo se mu o jeho plánu, o kterémž promluvíme v kapitole páté, kterou musíme vymyslet i napsat, aby se vypravování naše nezdálo kusým a neúplným...

Intermezzo

Vymyslit celou kapitolu!

Jak snadno se to řekne a rovněž tak snadno napíše! Ale kdo v životě svém jen jednou nějakou kapitolu vymýšlel, dá mi za pravdu, že vymýšlení, obzvláště schvální vymýšlení bývá mnohdy spojeno s bezpříkladným duševním namáháním.

I vymýšlel jsem po celý den, ba skoro po celou noc, aniž bych byl něco vymyslel, a tak mi nezbylo, než sepsání kapitoly té – jak mívají rutinovaní romanopisci ve zvyku – prostě odročiti na dobu pozdější...

Ale což naplat odročovati, když se román tiskne a předcházející kapitoly už jsou vytištěny?

V takovém případě nezbývá ubohému literátu, než zasednouti zcela klidně za psací stůl, rozložit před sebe několik půlarchů nepopsaného papíru, vzít do ruky péro, namočit je v kalamári a začít psáti – –

A tak jsem také učinil...

Sotva však jsem napsal jen tak nazdařbůh první dvě nebo tři řádky, „vyhoupla“ se, jak my „prostopisci“ ve své hantýrce říkáme, před duševním zrakem mým dotyčná kapitola tak jasně a plasticky, že mohl jsem beze všech rozpaků a zcela pohodlně obvyklým svým způsobem dále psáti...

Psal jsem tudíž asi po čtvrt hodiny.

Péro letělo po hladkém papíře lehce a hravě jako laškující okřídlený diblíček, takže byla pravá rozkoš psáti...

Znenadání však mne z práce vyrušilo lehýnké zaklepání na dvěře. A sotva jsem pronesl obvyklé „Vstupte!“ otevřely se dvěře a vstoupil přítel, obstarožný už muž a dávno uznaný romanciér...

Mrštiv pérem vyskočil jsem střelhbítě od psacího stolu, bych přítele uvítal.

Výrazná a obyčejně zasmušilá jeho tvář jevila nápadnou starostlivost.

„Přicházím dnes zúmyslně,“ pravil vážně tiskna mi přátelsky ruku, „abych tě, milý hochu, upozornil na scestí, na kterém jsi se octnul...“

„Já?!“ ptám se udiveně, nemoha hned pochopiti dosah přítelových slov.

„Ano – ty,“ přítel na to. „Cožpak jsi nese-psal nejbizarnější román, jaký kdy nezřízená fantazie začátečníka zplodila...?“

„Já?“ – opakuju táhle a posud ještě udiveně; ale v témž okamžiku jsem si připomenul, že přítel snad míní román, jež jsem teprve začal psáti, a proto jsem kvapně dodal:

„Míníš snad román: ‚Fotograf lidské duše‘...?“

„Ano, ano,“ vpadl přítel s chvatem. „Probůh, co ti napadlo zvoliti si tak nesympatickou a nepopulární látku? Co ti napadlo věnovati výstřednosti takové tolik času? Přicházím ti poradit, abys práci svou zkrátil na pouhé minimum...“

„Ale vždyť já práce té posud nedokončil!“ vykládám příteli. „Teprve dnes počínám psát prvního dílu kapitulu pátou, a celý román rozvržen je na tři díly po šesti až sedmi kapitolách...“

„Viktoria!“ zajásal přítel. – „Tedy není nic ztraceno...“

Poté jsme usedli.

„Tys už počátek mého románu četl?“ zeptal jsem se přítele.

„Četl a zděsil jsem se ho!“ míní přítel. „A nechápu, jak mohl jej redaktor začít tisknouti, dokud neměl v rukou celý rukopis...“

Pokrčiv rameny pověděl jsem příteli, jak se věc má: „Přinesl jsem začátek – redaktorovi se zalíbil, poněvadž prý je originální, a proto jej dal hned do tisku...“

„A to ti nenapadlo, že tím zabiješ redaktora a jeho list?“ ujal se slova přítel, načež chvatně pokračoval:

„Probůh tě prosím, kdopak za našich dnů ještě něco podobného čte? Dle všeho zdá se, že máš v úmyslu obléci nějakou estetickou tezi v roucho románu a prakticky dokázati zvrácenost některých frází...“

„Ne, ne!“ bráním se; ale přítel pokračuje:

„Nebo chceš vylíčiti duševní proces literárního tvoření – a pro takové věci, věř mi upřímně, nemá širší a nejširší obecnost smyslu. Co je čtenáři po duši? Čtenář se chce bavit, a nechceš-li hovět jeho choutkám, zahod' prostě péro...! Tu a tam arci ještě mnozí kážou, že není právě nevyhnutelné dělati vždy a ve všem tak zvanému panujícímu vkusu nebo nevkusy koncese, ale tito a podobní jsou zpozdilci. Spisovatel píše pro lid – látky, které si obírá, mají býti lidu přístupny – jinak...“

„Ale jak vše to souvisí s mým románem?“ vpadl jsem příteli do řeči. „Což není dosti srozumitelný?“

„Pravda,“ míní přítel. „Srozumitelnosti mu upřítí nemohu; ale kdopak se u nás o něco podobného interesuje? Naše dívky, ženy nebo matky? Chyba lávky! Či naši poslanci, učenci, řemeslníci, nebo lid vůbec? Jdižič, bláhovče...! Věci tohoto druhu mají nejužší kruh čtenářstva; několik literátů a několik studentů – toť vše... A z těch se ti dvě třetiny vysmějou!“

„Ale vždyť jde v mém románu o základní některé pilíře vědy!“ namítám s houževnatostí, s jakouž se obyčejně každý autor bránívá proti odmítavé kritice. „Jdeť mi především o to, dokázati praktickým způsobem, jaké zvrácení pojmů musí míti vzápětí bezmyšlenkovité opakování tradicionálních frází, kterýmiž nás Čechy dobří naši sousedé Němci už po tolik decenií svými estetickými zbrklostmi krmí a napájejí – chci dokázati, že už dávno nevyhnutelně třeba, by byla německá estetika podle rozumu a zdravé logiky rektifikována – chci dokázati...“

Nedomluvil jsem. Přítel vypukl v řehťavý smích.

„A to chceš dokázati v satiricko-humoristickém listě?“ optal se po chvíli, když se byl poněkud utišil. „To chceš prováděti v listě určeném zábavě...“

„Ale satirický list má také ještě jiný účel nežli pouhou zábavu!“ namítám.

„Pravda, pravda,“ kývá přítel; „ale což naplat, když pro účely, ke kterýmž ho chceš použítí, není interesentů! Vyvol si kteréhokoli potentáta, kteréhokoli z vyšších hodnostářů politických nebo cír-

kevních za reka svého románu a pochodíš tisíckrát líp, než když si zvolíš sebeduchaplnější tezi... Širší a nejširší obecenstvo se pramálo stará o základní věty věd a umění, a proto – máš-li jen špetku praktického smyslu, zkrat' svůj román nebo mu, jak my literáti ve své hantýrce říkáme, násilně *zlom vaz'*...!"

Přiznám se, že mi při této rozmluvě nebylo příliš volno. Přes všechno vzpírání se musil jsem dáti příteli v mnohém za pravdu; ba více ještě: mnohá z myšlenek, pouze naznačených, vzbudila v duši mé sterý ohlas a celou řadu jiných myšlenek, kterýmiž najisto postaveno, že jsem se octnul na scestí – že jsem se – blamoval...

Studený pot počal mi vyvstávati na čele a duše mé zmocnil se bezpříkladný nepokoj.

Další rozmluva vázla. Odpovídal jsem zajíkově, a přítel pozoruje, že mne byl několika slovy přivedl na pravou stopu, měl tolik outlocitu, že mne déle netrápil. Vstal a rozloučil se se mnou...

Byl jsem zdrcen...

Co počítí...?

Přemítal jsem o slovech přítelových ještě po několik hodin; ale z labyrintu, v němž jsem se byl octnul, nebylo lze vyváznouti: blamáž byla neodvratná...

Následujícího dne pospíšil jsem k redaktoru listu. Vyzpovídal jsem se mu upřímně, jak se na kajícího hříšníka sluší, a žádal o radu...

Vyslechl mne klidně, a když jsem zpověď svou ukončil, zdál se býti důvody mými přesvědčen; pravil:

„Máte pravdu! Blamovali jsme se oba... Vy proto, že jste takový román začal psáti, a já zase, poněvadž jsem jej dal hned sázet a tisknout...“

„Ale jak tu chybu napraviti?“ ptám se nesměle.

„Nejinak, než jak byl přítel váš radil,“ míní redaktor pokrčiv ramenoma. „Nezbývá, kamaráde, než románu *zlomiti vaz'*...“

Po těchto slovech se tvář moje dle všeho nápadně zakabonila. Cítil jsem, že se mi mimoděk čelo svrašťuje a ústa křiví k trpkému úšklebku.

Redaktor si toho povšimnul. I jeho tvář se zakabonila; ale hned nato přelétl ji lehký úsměv, když pravil:

„Není pomoci, kamaráde! Románu vašemu *musí se zlomit vaz* stůj co stůj! Či chcete snad činiti v ohledu tom výjimku od jiných romanopisců? Ze sta románů sotva naleznete jeden bez zlomeného vaz. Z podstaty věcí přirozeně vplynuvší, tudíž ryze umělecké zaokrouhlení práce literární je vůbec řídkostí; obyčejně obětuje se zakončení nějakému interese, nejčastěji tak zvaným normám a pravidlům estetickým.

Tak děje se v cizině – i u nás. A jakž také u nás jinak možno! Považte jen, kolik set učitelů, úředníků, duchovních atd. vydržuje si česká společnost – kolik vojáků a jiných lidí je nucena vydržovati; ale neptejte se, kolika romanopiscům poskytla a poskytuje výživy aspoň tak dalece, aby se mohli povolání svému věnovati s onou svědomitostí, jaké romanopisectví nevyhnutelně vyžaduje.

Libo-li vám, pokuste se! Přemítejte po několik měsíců o novém velkém románu; poté věnujte dva nebo tři roky k sepsání, vyčkejte asi rok, než bude vytištěn a vydán, a poté máte právo vymáhati si skrovný honorář svůj třeba zase po celý rok neb i déle...

Ký div, že za takových poměrů bývá obyčejně první náběh rozhodně dobrý: román se začne psáti třeba s nadšením; ale když posléze počne docházeti spisovateli ‚dech‘, nezbývá než *zlomiti románu vaz* třeba v první polovici nebo již třetině. Román vyžaduje celého muže, a dokud nebude u nás možno, by se mu mohli spisovatelé věnovati cele, není naděje, že dospějeme tam, kam bychom mohli s našimi talenty dospěti. A proto nermutte se proto, že musíte román svému zlomiti vaz. Zlomte jej bez ostychu i bez lítosti. Žánr románů, pro něž nemáme čtenářů, je tak jako tak ztracen...”

Redaktor domluvil.

Neodpověděl jsem.

Zdrčen vrátil jsem se domů bych pokračoval v psaní vymyšlené již kapitoly „s nalomeným vazem“...

V.

Rek náš procitl asi po třech hodinách nápadně osvěžen. Bez odkladu zazvonil – bez odkladu otevřely se dvěře a vstoupil starý sluha Krištof, ohlašuje, že rozkaz pánův vyřídil a že objednaní opisovači dostaví se asi za hodinu.

Radostně zammul si rek náš ruce a pospíšil ještě potěšit se aspoň na několik okamžiků se svými „milými drabanty“, které byl následkem epochální své práce duševní s bezpříkladným sebezapřením od sebe odpuzoval, a nasnídav se při příležitosti té chutě, vyšel si pak na chvíli na procházku do parku...

Tvář jeho zářila spokojeností. Občas ji arci i nyní ještě přelétla chmura pochybnosti, ale jen maní, jen tak hravě, skoro bychom rekli čtveračivě.

Konečně dostavili se opisovači – deset hochů různého stáří, nej-různějších fyziognomií a rovněž takových schopností, mravů atd.

Rek náš dal je dovésti do své pracovny, kam byl starý Krištof již dříve dopravil několik stolů a potřebné náčiní ku psaní.

Hoši zasedli za stoly a rek náš počal všem současně diktovati svůj fotograficky věrný popis Everdingenova vodopádu.

Bez odporu nejoriginelnější toto diktando trvalo neméně než asi čtyři hodiny. Musilť rek náš vzhledem k nehrubě značné zručnosti svých písařů diktovati zvolna, slovo za slovem a s vytknutím přiměřené interpunkce, ba začasté i s připomenutím, jak to neb ono slovo ortograficky správně se píše...

Poté byli písaři pohoštěni a po obědě zahájena práce znovu, takže rek náš do tří hodin odpůldne opatřil si neméně než dvacet opisů.

Nato koncipoval zvláštní přípis tohoto znění:

„Ctěný pane!

Zasílám Vám věrný popis jedné z nejinteresantnějších partií krajinářských, jež jsem byl kdy v životě svém spatřil.

Možno-li Vám – o čemž ostatně nepochybuju – nakreslete nebo namalujte mi podle popisu toho obraz krajiny, kterouž jsem byl popsal.

Velice se mi tím zavděčíte.

Honorář za svou práci račte si udati sám a vyplatím Vám jej po Vašem přání třeba bez odkladu, jakmile mi písemně oznámíte, že se práci podvolujete.“

Poté koncipoval přípis ještě jeden; téhož obsahu, ale důvěrnější, vřelejší, v němž místo „ctěný pane“ stálo „milý příteli“ a ke konci poznámka:

„Naději se, milá duše, do Tvého upřímného přátelství, že prosby mé neoslyšíš a výkres svůj prodlením jediného měsíce na mou adresu zašleš.“

Jsa s prvopisy hotov diktoval všem svým desíti opisovačům list první, pak druhý, takže asi v hodině měl od obou druhů po desíti opisech, čímž práce opisovačů ukončena.

Nato opisovači, byvše za svou celodenní mzdu přiměřeně odměněni, propuštěni.

Tím však nebyla ještě práce našeho reka definitivně ukončena.

Podepsav se na každý list vložil jej do velkého couvertu, přiložil jeden opis popisu Everdingenova vodopádu, a napsal adresy, znějící nejznámějším *malířům českým*.

Deset adres znělo intimním přátelům a známým, druhých deset pak malířům, s kterýmiž nežil rek náš v užším poměru, ale do nichž bylo lze právem se nadíti, že provedou svěřenou jim práci k úplnému uspokojení znalců.

Nato zalepiv obálky prudce zazvonil.

Když se Krištof objevil, odevzdal mu všech dvacet listů s přísným rozkazem, aby je bez odkladu odnesl na poštu a rekomandoval.

I stalo se, jak byl rozkázal – A teprve nyní možno ukončiti románu našeho díl první...

Díl druhý

„s nalomeným koncem...“

I.

Po několik dní oddával se náš rek sladkému „far niente“, jakému holdují po vykonané namáhavé duševní práci spisovatelé všech národů, by nastrádali nových sil k práci další...

Byl šťasten, ba blažen, že podařilo se mu vykonati práci tak originelní, od jejíhož výsledku sliboval si rozhodný obrat v literárním tvoření – práci to, kterouž vším právem bylo možno nazvati rozřešením problému nezměrné důležitosti.

Ke cti a chvále našeho reka musíme připomenouti, že duch jeho ani nyní ještě nelenil úplně.

On sám sice ducha svého nižádným umělým způsobem k činnosti nepobádal. Naopak snažil se pokud možná povyraziti se; nicméně duch duchaplného muže nelení nikdy...

V sladké předtuše, že bude zanedlouho bezpříkladná práce jeho korunována skvělým výsledkem, uplynulo pět dní; avšak o tom, co se sběhlo dne šestého, povíme – v kapitole následující.

II.

I šestého dne „hověl si“ rek náš ještě „na svých vavřínech“...

Nepracoval, – strávil větší část času svého „v kruhu rodinném“, tj. honě se s dětmi svými po parku nebo hraje s nimi „na hukanou“ – bez

odporu nejlepší prostředek k zažehnání dlouhé chvíle a zaplašení všech možných vážných, záдумčivých nebo dokonce trapných myšlenek...

Nicméně odpoledne, když se byl po obědě v nejodlehlejší a zároveň nejstinnější besídce sám a sám uvelebil, aby si v pohodlné lenošce po svém mnoholetém zvyku zdřímnuł – usnul dosti tvrdě a bůž snů mu předvádělo nejluznější obrazy, mající vesměs vztah k rozřešenému problému. Asi hodinu bavil se takto rek náš sladkými sny a konečně procitl...

Však co to...?!

Po úzké stezce blíží se kdosi k besídce...

Žhavé slunce letní svítí mu přímo do tváře, která ve zvláštním tomto osvětlení nabývá rázu nadmíru zajímavého. Vráskami na vše strany rozrytá tvář starého muže, jehož šedivý plnovous splývá mu až na prsa, podobá se v okamžiku tom tváři velebného kmeta se zlatým vousem...

Rek náš sotva svým očím věří...

Napíná zrak – věří i nevěří – a konečně přece poznává vlastního svého sluhu, starého Krištofa, jehož tváři nebyl až dosud ještě ani jednou věnoval zvláštní nějaké pozornosti.

V následujícím okamžiku šlehla duší jeho nová spasná myšlenka...

„Ha! Viktoria! Viktoria!“ vzkřikl jásavě a vyskočiv letěl starému sluhovi v ústrety...

Co stalo se dále, dopovíme v kapitole třetí.

III.

Co dělo se v následujících okamžicích v duši našeho reka, nelze vypsati. Mozkem jeho vířily myšlenky jako roj podrážděných sršánů a všechny točily se kolem jediného bodu: nového experimentu...

„Mohliž jsem pérem svým fotografovati obraz krajiny,“ mudroval rek náš v duchu, „proč bych medle nemohl ofotografovati slovy nad-

míru zajímavější tvář starého Krištofa? A učiním-li tak a pošlu-li opisy popisu svého malířům, aby mi podle něho nakreslili nebo namalovali fyziognomii Krištofovu, musím přece dostati celou řadu vyobrazení navlas stejných a Krištofovi jako vejce vejci podobných...”

Takto rozumuje vlekl udiveného sluhu, jenž mu měl něco vyřídit, do své pracovny, tam jej posadil za stůl a zahájil bez odkladu tutéž práci, jaké byl před několika dny podrobil obraz Everdingenův.

Tentokrát měl před sebou model živý a práce šla nadmíru rychle. K večeru byl hotov...

IV.

Druhého dne dal popis dvacetkrát opsati a rozeslati malířům, jako byl učinil s opisy popisu Everdingenova vodopádu, čímž končí román našeho díla druhý s „nalomeným vazem“ a počíná

Díl třetí

„s vazem úplně zlomeným...”

I.

Tentokrát se rek náš po ukončené práci neoddal nižádnému „far niente“. Právě vzniklá a provedená myšlenka vzbudila v rozjařené a jásající duši duchaplného muže myšlenku novou, přímo epochální...

„Mohl-liž jsem pérem fotografovati krajinu a lidskou tvář,“ mudoval v radostném zanícení, „proč bych nemohl tímže způsobem a s tímže zdarem fotografovati pérem – lidskou duši?“

A sotva myšlenka ta duši jeho zavířila, již byl také rozhodnut: *čí* duši bude fotografovati...

„Koho jiného,“ mudroval, „než duši mé drahé, nejmilejší žínky, mé sladké – ,nejsladší Evlalie?!“...“

A bez odkladu zahájil svou práci.

II.

Znaje duši své nejsladší Evlalie, nemusil ji teprve žádati, aby mu seděla jakožto model; mohlť práci svou zahájiti beze všech překážek, abychom tak řekli ex abrupto – a také tak učinil...

Přemítal, jako posud ještě nikdy – urovnal si v duchu výsledky svého přemítání v systém a počal pak duši své nejsladší Evlalie pérem líčiti, recte fotografovati s touže svědomitostí, jako byl fotografoval krajinu a tvář Křištofovu.

III.

Avšak tentokráte nešla práce tak rychle. „Materiál“ se vůčihledě množil.

Čím déle vzpomínal a přemítal, tím více přibývalo nových momentů, které musily býti vesměs dříve prozkoumány, než je bylo lze pérem na papír „přikovati“...

Práce mu rostla pod rukama.

Pracoval po dva, tři, čtyři, ba po pět dní s napětím veškerých svých sil; ale nic naplat – vždy více se množící „materiál“ nebylo lze zmoci.

Vždy nové a zajímavé momenty vyhupovaly se před duševním jeho zrakem – a poprvé v životě svém pocítil, jak neskonale nesnadnou, namáhavou, ba vysilující je duševní práce tohoto druhu.

Nicméně s neúmornou trpělivostí pracoval dále, líče s vzornou svědomitostí každou charakteristickou podrobnost, až pak poslé-

ze následkem dlouhotrvajícího duševního napětí vypověděly mu ochablé nervy mozkové službu...

Musil od práce ustati, musil si odpočinouti...

IV.

Mimovolná pauza trvala několik dní.

Rek náš snažil se ze všech sil ducha svého osvěžiti a vzpružiti. Podnikl několik výletů do okolí, zajel si několikrát do Prahy, kde v kruhu dobrých a veselých přátel prohýřil v bezmyšlenkovitých zábavách celou řadu dní a nocí, a vrátil se posléze aspoň jaks taks osvěžen ke své práci...

Pracoval opět s napětím veškerých sil, až konečně asi v desíti dnech práci svou dokonal, popsav neméně než sedm knih papíru...

I jal se nyní práci svou korigovati... Četl ji a opravoval, doplňoval, zkracoval a měnil, kde toho bylo potřebí.

Tak minulo zase několik dní, až pak posléze práce úplně skončena.

V.

Radost a blaženost našeho reka nelze vypsat a zdá se nám, že dostačí podotknouti, že mnohdy, když si šťastně ukončenou svou práci připomenul, počínal si jako šílený...

Zatím docházely ho zásilky objednaných obrazů.

Rek náš hořel sice zvědavostí, jak asi se tomu neb onomu umělci práce jeho podařila; ale jsa „každý coul muž“ přemohl svou zvědavost a ukládal došlé zásilky nerozpakované na bezpečné místo, až došly konečně všechny.

A teprve nyní přikročil k operaci nejrozhodnější: sezvalť na svůj letohrádek všechny své známé a poloznamé literáty české, aby před udivenými zraky jejich provedl nejoriginálnější a zároveň nejodvážnější experiment esteticko-literární.

I sešlo se vcelku asi třicet hlav, vesměs mužů s útrapami literární produkce více méně obeznámených, tudíž osob kompetentních...

A teprve když se byli všickni sešli, kázal náš rek starému svému sluhovi Křištofovi, by došlé zásilky rozpakoval a v nejprostrannější komnatě, které se přezdívalo „modrý sál“, výkresy i malby takovým způsobem urovnal, aby tvořily jakousi malou uměleckou výstavu.

Rozkazu jeho jako vždy jindy správně a svědomitě vyhověno...

VI.

Zatím bavil se rek náš v kruhu svých známých i poloznamých – kteří ani netušili, jaké překvapení jich očekává – s onou nonšalancí, s jakou se může bavit jen člověk, jenž je svým vítězstvím, kterým se chce pochlubit, úplně jist.

Mluveno a debatováno, jak v literárních kruzích českých zvykem, skoro výhradně o literatuře, estetice, kritikách a tomu podobných věcech, pro které nejširší a širší kruhy společnosti jevívají od pravěku tak pramálo zájmu, že se věcem těm každý, jen poněkud rutinovaný literát ve svých spisech opatrně „na sto honů“ vyhýbá...

Oběd, vlastně hostina, která byla pod dozorem sličné žínky našeho reka jeho známým i poloznamým „spolutrpiteľům na trnitě dráze literární“ upravena, byla výborná, a ze všech úst vzdána zasloužená pochvala nejen sličné hostitelce, nýbrž i všem těm neznámým „bytostem“, které jí byly při tom nápomocny...

Také vína a sice dobrého, ba výborného byla hojnost...

Po hostině následovala obligátní vycházka do parku a teprve po návratu do hodovní síně odhodlal se rek náš k provedení svého experimentu.

Vyprosil si slovo a oslovil shromážděné známé i poloznamé v tento smysl:

„Drazí přátelé!

Pozval jsem vás na svůj letohrádek netoliko v úmyslu, byste ve venkovském zátiší na několik okamžiků zapomněli na trampoty literárního lopocení, nýbrž abych vám zároveň připravil překvapení nejvzácnějšího druhu.

Uspořádal jsem totiž malou, ale originální výstavu kreseb a obrazů, kterýmiž nezvratně podán důkaz o jedné z kardinálních vět estetiky...

Z té příčiny prosím snažně, abyste mi zatím prominuli další výklad a prohlédli si dříve vystavené předměty...“

Po těchto slovech rozlétly se na dané znamení našeho reka dvěře hodovní síně, kterými se vcházelo do vedlejšího „modrého sálu“, a v několika vteřinách byl „modrý sál“ zvědavými hosty okupován.

Toliko rek náš zůstal ještě v hodovní síni, chtěje tak hostům svým popřáti času, by si vystavené předměty beze všeho výkladu dříve pozorně a bedlivě prohlédli.

„Modrý sál“ byl přiměřeně upraven.

Přímo proti dveřím visel na stěně Everdingenův vodopád, ale bílou rouškou zacloněn – pod ním nalézalo se na vyvýšeném místě křeslo pro živý model: pro starého sluhu Krištofa a v půlkole roze-staveny byly stoly, na nichž byl Krištof kresby a obrazy k rozkazu svého pána rozložil...

Ve vedleším pokoji čekala sličná Evlalie na rozkaz nejmilejší své „první polovice“, aby vstoupila a překvapující experiment našeho reka svým objevením dovršila.

Duchaplné pojednání, vlastně důmyslnou, *pérem provedenou fotografií její duše*, kterouž si byl drobným písmem opsal a elegantně svázati dal, svíral rek náš křečovitě ve své pravici...

Takto připraven a ozbrojen čekal asi čtvrt hodiny. K sluchu jeho dorážely z „modrého sálu“ různé poznámky: vesměs pochvalu neb obdiv vystavených předmětů věštící...

Tvář reka našeho zářila nevýslovnou blažeností, když konečně se rozhodnul experiment provést.

Volným, důstojným krokem vstoupil do „modrého sálu“ v kruh svých hostů.

Byl přivítán s bouřlivým jásotem – zřejmý to důkaz, že předběžné přípravy k experimentu vzbudily všeobecné uspokojení.

U vědomí jistoty svého vítězství ubíral se se sklopeným zrakem až ke křeslu, na němž starý Krištof sedě udiveně zrak svůj na podivné shromáždění upíral, a vzpřímiv se zde položil jednu ruku na rameno Krištofovo, druhou pak jedním rázem strhl roušku z Everdingenova vodopádu...

Zraky všech přítomných upřely se na obraz, a za hrobového ticha každý očekával, co bude následovati.

Rek náš mávnul skvostně vázanou fotografií duše své žínky nad hlavou na znamení, že mají býti otevřeny dveře vedlejší komnaty, by mohla vstoupiti sličná Evlalie – a teprve nyní svezl se zrak jeho na stoly, kde rozloženy byly výkresy a obrazy...

Chtěl zvolati: „Ejhle, přátelé, *nezvratný důkaz, že fotografovati pérem není žádné umění*,” ale hlas mu uvázl v hrdle...

Smrtná bledost pokryla jeho tvář, před očima se mu začaly dělati mžitky – zavrával a byl by zajisté sklesl, kdyby ho nebyl starý Krištof zachytil do náručí...

Nastal všeobecný zmatek...

Co se dále dělo, dopovíme v kapitole sedmé a zároveň poslední.

VII.

Rek náš byl zdrcen.

Jediný pohled na rozložené po stolech výkresy a obrazy byl jej poučil, že by se byl málem slavnostně a tudíž nesmrtelně – blamoval.

Chtěl totiž právě prohlásiti, že musejí býti vystavené kresby a obrazy navlas podobny svým modelům, poněvadž jsou kresleny a malovány podle věrných fotografií pérem; ale jediný pohled jej poučil, že *není mezi vystavenými předměty buď pražádné nebo jen pranepatrné podobnosti...*

Byl tudíž, jak jsme už připomenuli, zdrcen...

Na štěstí přispěla mu drahá „první polovice“ ku pomoci.

Vešla bez zavolání a prohlásila sladkým svým hláskem, že si dal pan manžel vykresliti a vymalovati celou řadu různých „vodopádů“ a takových též „studijních hlav“ jakéhosi starého muže, a tím pomohla své drahé „druhé polovici“ hravě přes Rubikon bizarního experimentu...

Co následovalo, rozumí se – aspoň po našem náhledu – samo sebou – a proto zdá se nám, že můžeme našemu románu s „nalomeným vazem“ – vaz ten zcela pohodlně – *dolomiti...*

Epilog

Přiznám se, že teprve nyní, když už je „vaz“ nešťastného mého románu úplně „dolomen“, lituju, že uposlechna cizí rady vykonal jsem vlastnoručně na vlastním plodu svém popravu...

Jak ze všeho patrně, má román můj všechny vlastnosti, jež německé estetiky pro tento žánr literární předpisují. Je přesně založen dle osvědčených vzorů německých a ničím nepřipomíná kaceřované manýry románů ruských, francouzských, anglických a amerických. Je přiměřeně rozčlánkován, má náležitou expozi-

ci a takové též zauzlení i rozuzlení – osoby jsou vesměs povahy ušlechtilé, skoro vzdušně ideální, děj nehledaný, prostinký a základní myšlenka nad všednost povznešena...

Při žádném místě nemusí se ani nejpanenštější panna zardít; žádným obratem, ba snad ani jediným slovem nemusí se dáti nikdo ze svého klidu vyrušiti – a skoro se mi zdá, že může spíše každý, kdo není právě zcela rozhodně pro nebo proti fotografování pérem, zcela pohodlně při čtení – usnouti...

A usnutí, neb aspoň milé a sladké snění nebo dumání je přece – jak mnozí němečtí estetikové kážou – jediným účelem pravé poezie.

Kdybych byl román svůj propracoval – obzvláště, kdybych byl poslední díl a zejména závěrečné kapitoly vylíčil plasticky, není ani nejmenší pochybnosti, že bych si byl musil získati vděk všech oněch literárních historiků a recenzentů, kteří milují romány, jež nikoho a ničím přespříliš nevzrušují, jež budí v čtenáři jen milý, blahý pocit uspokojenosti, poněvadž v nich ctnost, krása, ušlechtilé snahy atd. triumfují nad nectností, ohyzdností a nezřízenými, revolučními snahami atd., slovem román můj byl by musil...

Však dosti!

Po vykonané popravě je nepadno popraveného vzkřísiti – a tak mi nezbyvá, než vyvoditi z bezhlavého trupu nebo ještě lépe řečeno: z beztrupé hlavy aspoň ledabylou *morálku*...

Některí estetikové arci praví, že umělecké dílo nemá míti žádné tendence; jiní zase tvrdí, že umělecké dílo bez tendence je čirý nesmysl, že musí míti, byť právě ne *morálku*, tak aspoň etické jádro.

Můj román vyhovuje oběma extrémním náhledům... Já sice do něho žádné *morálky* nevložil; ale kdo chce, může si z něho etické jádro zcela pohodlně vyloupnouti neb i *morálku* vyvoditi...

Já pro svou osobu a potřebu nabyt z románu svého přesvědčení, že import čirých nesmyslů do naší milé vlasti z ciziny je posud ještě tak ohromný, že bezvýznamné, bezduché a nesmyslné fráze tvoří

základní pilíře nejen estetiky, nýbrž i celé řady jiných věd, a že už je vsutku svrchovaný čas, abychom ke všemu cizímu přistupovali s kritickým duchem a snažili se znenáhla vymýtiti z tradicí vše, co neobstojí ve výhni zdravé, nepředpojaté logiky...

Komu z nešťastného mého románu vyplyne naučení jiné, na příklad: že fotografovati pérem je pouhé řemeslo, jenž může provozovati každý, kdo si koupí přiměřený aparát – může naučení to odíti ve vábné roucho poezie – a literatura česká bude o nový básnický plod bohatší...

Zákon k vyhubení anarchistů

*Řeč, kterou v nesněmu zemí Koruny české míti chtěl –
ale neměl – Šebestian Kašparides, t. č. advokát
a obhájce sociálně politického „statu qua“.*

(Dle úředních stenogramů)

Slavný nesněme!

Především budiž mi dovoleno vyložiti příčiny, pro které chápu se dnes slova, bych přímo a bez obalu tlumočil mínění všech vrstev obyvatelstva, kterýmž jde v první řadě o blaho všeobecné.

Neblahé, ba – možno říci – přímo hrozné poměry, vlastně nepochopitelné, v kterých jsme se byli prodlením několika věků přirozeného i nepřirozeného rozvoje kulturního octli, vzaly na sebe v poslední době ráz tak povážlivý, že nikomu, poctivě a upřímně s lidstvem i národem smýšlejícímu, nelze již déle mlčky přihlížeti, kterak děsná katastrofa konečného sociálně politického rozkladu vždy více se blíží hrozcí záhubou všemu, co uvykli jsme zváti vymoženostmi ducha i těla lidského.

Chápu se tedy slova především z příčiny nejryzejší humanity, abych – pokud na mně a slabých mých silách jest – před nebezpečím varoval, a – pokud výmluvnost moje stačí – navrhl také prostředky, kterýmiž bylo by nejsnadněji lze hrozcímu nebezpečí jednak předejít, jednak trvale je zažehnati – nebo jinými slovy: navrhnouti radikální a za existujících poměrů jedině spasné prostředky k trvalému zahubení děsné hydry, kterou věk náš zná pod jménem „anarchie“.

Nechci k vám, pánové, mluvit, abych tak řekl, jazykem žhavým a slovy plamennými, bych vás snad pro své náhledy teprve získal, tj. zčásti pomátl a v pomatení tom výmluvností svou strhnul k roz-

hodnutí nebo docela usnesení, které by se nesrovnávalo s vaším přesvědčením...

Nikoliv! – Chci mluvit prostě a věcně beze všech řečnických okras a pomůcek, jak sluší se člověku mluvícímu ze stanoviska nepředpojatého k mužům nepředpojatým.

Především položme si, pánové, zásadní otázku:

„Co jest to anarchie?“

Státní vědy definují sice pojem „anarchie“ tak, jako bys řekl „bezzákonnost“, tj. onen stav, kdy výkonná moc jest více méně bez moci a nemůže tudíž, jak přirozeno, moc svou k platnosti přivésti. Tak aspoň definován pojem ten od pravěku až po dnešní den.

Avšak mně zdá se, že je definice ta přece jen kusá a nepřipadná.

Neboť – rozhlédneme-li se např. po Evropě a všech jejích zemích, nabudeme přesvědčení, že výkonná moc nikdy nebyla tak mocnou, tj. že nikdy neměla k dispozici tolik bodáků, jehlovek, repetýrek, děl a obsluhovačů nástrojů těch, jako právě za našich dnů.

Slovo „anarchie“ nemůže tudíž znamenati „bezmocnost výkonné moci“, nýbrž cosi zcela jiného, co nebude, jak pevně doufám, nespokojeno zjištěno a zcela přesně určeno.

Rozhlédneme-li se totiž po jednotlivých stavech všech zemí evropských, shledáme, že jeví se všady neklamné známky nespokojenosti, prvního to znaku podvratných snah.

Vlády jsou nespokojeny s národy, národové s vládami – naši vládu i náš národ ovšem vyjímaje.

Fiskus – (zde i v následujícím ovšem mluvím výhradně jen o poměrech zahraničních) fiskus, neboli tak zvaný „poplatní šroub“ jest nespokojen s poplatníky, že odvádějí malé daně, poplatníci pak jsou nespokojeni s fiskem, že jsou břemena příliš velká.

Turečtí agové, nechť janičáři nebo jacíkoli jiní – jsou rovněž tak jako pruští lajtnanti, francouzští kapitáni atd. nespokojeni, že pomalu avanžují, kdežto poddůstojníci a mužstvo všech armád světa

(ačkoli – jak disciplína káže – veřejně nereptají a reptati nesmějí) jest nespokojeno prostě proto, že nemá skoro nižádné příčiny býti spokojeno.

Podobně jsou nespokojeni diurnisté a všickni subalterní úředníci, že nejsou šéfy neb aspoň podšéfy kancelářů, kdežto šéfové a vůbec tak zvané „špice“ úřadův jsou nespokojeny, že nedostává se jim častěji řádův a jiných vyznamenání, výhod atd.

Nepoměrně větší nespokojenost jeví se však v ostatních stavech.

Domácí páni jsou nespokojeni, že jim domy jejich nenesou větší procenta, nájemníci pak nařikají na velké činže – domovníci hubují na partaje, partaje na domovníky.

Řezník, krupař, krejčí, hostinský atd. atd., každý živnostník a řemeslník stýská si na špatné obchody, a konzumenti lamentují nad drahotou věcí nutných a nejnutnějších jako nepotřebných a zbytečných.

Z toho plyne, že zájmy všech lidí protínají se tak divuplným způsobem, že má každý jednotlivec více méně práva býti nespokojen, ať již se špatnou stravou v hostinci nebo přesolenou polívkou, kterou mu doma uvařila a připálenou jíškou okořenila „drahá“ jeho polovice – ať již proto, že nemá všeho dostatek, nebo že chce míti i nadbytek.

Bezpříkladné tyto nepoměry společenské přiostrňují se vždy hrozivěji.

Nejděsněji řadí nespokojenost v kruzích uměleckých a literárních, ať již umělec nebo literát tvoří nebo patvoří, ať imituje nebo kompiluje, překládá nebo jen vypisuje a přepisuje.

V kruzích uměleckých a literárních panuje od pradávna skutečná a jedině pravá bezzákonnost.

Každý, nechť talent třeba fenomenální nebo politováníhodný břídil, snaží se vyniknouti nad své bližní, jež má přece, jak církev svatá učí, milovati jako sama sebe – každý pokládá jen sebe za alfu

i omegu všeho, cožkoli zasahá v obor jeho působnosti – každý tvoří, pracuje a čmaříkuje, jak chce, tj. jak vůbec umí a dovede, aniž by dbal jakýchkoli zákonů, předpisů a ustanovení, jež byli dobrodušní a o blaho umělců vždy pečliví estetikové, kritikové, recenzenti a reklamáři z uměleckých a literárních děl již odvodili.

V kruzích uměleckých a literárních jest bezuzdnost myšlenek i skutků v permanenci – zde bují netoliko nespokojenost, nýbrž zbuňnictví – zde panuje anarchie v nejširším a nejvlastnějším slova toho smyslu.

Netoliko že kruhové ti neuznávají žádných zákonů vůbec, oni zcela bez ostychu a zároveň beztrestně páší přestupky, přečiny i zločiny, jež zákon tresce; vězením, žalářem začasté doživotním, ba i smrtí – u nás, jak známo, provazem.

Způsobiti divokou rvačku hospodskou s krveprolitím – aranžovati souboj – ubodat, uškrtit, utopit, zastřelit nebo jiným, méně populárním způsobem někoho, buď jednotlivce nebo celé davy, ze světa sprovoditi, jest bezuzdným těmto netvorům lidské společnosti přímo hříčkou a zároveň pochoutkou, hodnou nejsurovějších divochů.

Diváka při pohledu nebo čtenáře při čtení začasté zamrazí; jindy se chvěje hrůzou a někdy i spánek prchá z jeho očí, když vidí na některém obraze nebo když se podrobně v některé knize dočte, jak byl ten neb onen z jeho bližních přímo bestiálním způsobem a začasté beze vší podstatné příčiny utracen.

Trápení, týrání, mučení a vůbec všechny druhy duševních i tělesných útrap – krádeže, loupeže, křivopřísežnictví, manželská nevěra, zákeřnictví, nejrůznější švindly, podvody atd., slovem všechny skutky zákonem trestním přísně stíhané jsou v kruzích těch na denním pořádku a provádějí se mnohdy s rafinovaností budící přímo obdiv.

Však nedosti na tom, že v kruzích těch tyto a podobné trestuhodné skutky beztrestně se páší – vliv nemravných a děsných skutků bezuzdné libovůle není bez vlivu na ostatní tvorstvo.

Trvám, že neodchýlím se příliš od pravdy, dím-li, že na příklad známé, jinak nehrubě umělecké obrovské sochy u vjezdu do prvního nádvoří hradčanského zámku – kde Kain zabíjí na jedné straně bratra Ábela kyjem, na druhé pak straně velikým nožem – nezůstaly, any už stojí déle celého věku na svém místě, bez (nepostižitelného ovšem) vlivu na okolí své vůbec.

Pravda sice, že hrozný skutek bratrovraždy není tu proveden, tj. že možno výjevy ty pokládati za pouhý pokus vražd, poněvadž lze si snadno přimysliti, že muže ohroženému Ábelovi přispěti někdo – třeba lampář, jenž tam nablízku každodenně podvečer rozsvěcuje plynové svítilny – ku pomoci.

Oba výjevy však jsou co do tendence tak zřejmy a vyzývavy, že spatříme-li někdy jim nablízku, kterak nějaký pták honí se za nějakou muškou nebo hmyzem, nebo když vidíme, jak se dva vrabčiči rvou a štípají, můžeme určitě souditi, že děje se tak jenom z té příčiny, poněvadž byli vrabci ti podníceni ke rvačce bratrovraždou nablízku svého domicilu plasticky znázorněnou.

Podobně jako na tomto jediném, ovšem nápadném příkladu mohl bych na tisícerých jiných sochách, obrazech a knihách dokázati záhubnost vlivu, jaký má bezuzdná anarchie umělecká všech odrůd na tvorstvo opeřené i neopeřené, ozubené i neozubené, moudré i nemoudré.

Mají-li některá umělecká díla, jak jsem byl právě nezvratně dokázal, tak mocný vliv na tvorstvo řídící se ve svých výkonech pouhým pudem – jak bezpříkladný a zároveň záhubný vliv musí míti na tvory myslící, na – lidi!

Představme si, prosím, pánové, domácího pána, jenž nazývá na příklad toliko jediný třípatrový dům na Příkopech svým vlastnictvím, když postaví se před obraz znázorňující nějaký velkolepý palác některého potentáta nebo zámek pařížského Rothschilda!

Jest možno – opakuji otázku tu s důrazem – jest možno, aby zůstal náš domácí pán klidným a lhostejným, aby se v duši jeho

neozvalo cosi jako touha po něčem jiném, nežli co on nazývá právě svým majetkem – nebo aby v duši jeho nevznikla závist?

A závist, hamižná závist, otráví-li duši lidskou, jest po míru a klidu, po štěstí a blahu nejspokojenějšího člověka na věky veta.

Z hamižné závisti rodí se potom jedna nectnost a vášeň za druhou, a nežli se rok s rokem, někdy týden s týdnem setká – máme z člověka beránka – fúrii...

Takový a podobný vliv mají na lidi netoliko umělecky znázorněné výjevy štěstí, blahobytu atd., nýbrž i výjevy zdrcující.

Vidí-li na příklad závodčí nebo kaprál kteréhokoli pluku obraz znázorňující prohranou bitvu – jakž medle, táži se, může zůstat klidným při pomyslení, že může býti někdy on sám mezi vítězi nebo poraženými a prchajícími – nebo docela mezi těmi, kteří na obraze leží raněni nebo již mrtvi?

Nechť tedy o věci soudíme tak neb onak, vždycky dospějeme přirozeně a logicky k výsledku jedinému, kulminujícímu v tom, že hlavním, vlastně jediným zřídlem všeobecné nespokojenosti, tudíž prostředně i podvratných snah, jsou – umělci a literáti, kteří bezuzdnou libovůli prohlásili za zákon jedině platný a bezpříkladně rozmanitými výtvary své libovůle a brutálnosti podněcují všechny ostatní vrstvy a stavy společnosti k nespokojenosti a dráždí k napodobení skutkův, jež ovšem jedině oni pášou beztrestně.

K zamezení, popřípadě vykořenění těchto bohopustých nešvarů nalézají se sice v zákonících všech věků a národů různá ustanovení.

Avšak ustanovení ta zůstala po mém náhledu jediné z té příčiny bez účinku, poněvadž v nich nebráno zřetele k jádru věci, k prapůvodu a prazdroji všeho zla na světě – k vyplenění a vyhubení anarchie v umění a literatuře.

Podarí-li se nám a vůbec všem, komu na tom záleží, zničiti anarchii a vůbec podvratné skutky a snahy v zárodcích, jsem jist, že zahubili jsme děsnou hydry anarchie na celé čáře a ve všech jejích obdobách, ať původních nebo padělaných.

Jelikož posavadní zákonní ustanovení k blahodárnému úkolu tomu naprosto nestačí, dovoluji si vám, pánové, navrhnouti zvláštní osnovu zákona, která – bude-li vámi schválena a stane-li se zákonem – zajisté bude po všem světě zavedena jakožto zákon zákonův.

Návrh můj zní: „Slavný nesněme zemí Koruny české, račiž vzíti v poradu a schváliti následující

Zákon k vyhubení anarchistů,
daný dne... a platný pro země Koruny české.

§ 1. Anarchistou jest každý, kdo z jakýchkoli příčin a důvodů a k jakýmkoli účelům dopouští, aby se v duši jeho rodily nebo byly rozdmýchovány snahy podvratné, nechť už snahy ty čelí k podvrácení zla nebo dobra.

Slovy „podvratné snahy“ vyrozumívají se toliko úkony neboli zámysly morální, při kterých neužívá se žádných pák, heverů a jiných vývratných nebo podvratných nástrojů fyzických.

§ 2. Žádný anarchista nesmí se naroditi, neprokáže-li jedenáct měsíců před svým narozením:

a) že jest vlastníkem neb aspoň legálním dědicem nějakého, ovšem nezadluženého panství neb aspoň velkostatku;

b) že má doživotní rentu nejméně desíti tisíc zlatých r. m.;

c) že narodí se úplně zdrav, se všemi smysly a zároveň oněmi dary ducha, které umožňují dosažení vyšších, po případě nejvyšších a zároveň nejvýnosnějších hodnot všech druhů;

d) že má v příbuzenstvu po meči nebo po přeslici nebo mezi přáteli svých rodičů a příbuzných vůbec dostatečných garancí vydatné protekce – zástěrkové, frakové a jiné.

§ 3. Narodí-li se některý anarchista, aniž by byl před svým narozením prokázal, co předpisuje § 2., může býti do matriky oprávněn

něných anarchistů zanešen jen tenkrát, když prokáže ustanovení připomenutého paragrafu druhého. Jinak musí býti vychován pod kuratelou zákonem uznaného anarchisty.

§ 4. Anarchista narozený bez podmínek v § 2. a 3. uvedených pokládá se za anarchistu mimo zákon a podléhá všem dalším ustanovením zákona k vyhubení anarchistů.

§ 5. Pro anarchisty zákonem uznané zavádí se „numerus clausus“, jako byl zaveden pro advokacii, dokud nebyla prohlášena svobodnou.

Ve městě s 200 000 obyvateli nesmí počet anarchistů převyšovati tři sta hlav, velkých, prostředních a malých – plných, poloprázdných nebo prázdných.

Ve městech, čítajících méně nežli 50 000 a více nežli 20 000 duší, připouští se toliko 20 anarchistů; v osadách, ve kterých žije méně obyvatelů, počítá se na tisíc duší jeden oprávněný anarchista.

Půlky, třetiny nebo čtvrtiny anarchistů netrpí se nikde pod zákonným trestem třídního vězení zostřené postem každé druhé hodiny od nastoupení vazby až po její ukončení.

§ 6. Anarchisté vůbec rozlišují se ve dvě skupiny:

- a) v anarchisty zákonem uznané, tudíž oprávněné;
- b) v anarchisty zákonem neuznané, tudíž neoprávněné.

O těchto i oněch vedou se zvláštní matriky.

Uprázdni-li se nějaké místo oprávněného anarchisty buď úmrtím, dobrovolným vzdáním se zaměstnání nebo suspendováním atd., jest kterýkoli neoprávněný anarchista oprávněn podati prostřednictvím příslušného úřadu řádně doloženou a přiměřeně odůvodněnou žádost za udělení uprázdněného místa.

Žádost taková musí obsahovati:

a) jméno a příjmení a vůbec celý rodokmen žadatelův s doklady, zdali některý (a to který) z příbuzenstva žadatelova náležel již mezi anarchisty oprávněné nebo neoprávněné;

b) hodnověrné průkazy, že žadatel narodiv se sice bez průkazů existenčních, prodlením doby zdědil nebo jiným, ovšem legálním způsobem zjednal si zákonných podmínek uvedených v § 2. ad a)–d);

c) udání, jaký druh anarchismu a s jakým výrobním kapitálem duševním zamýšlí pěstovati: chce-li totiž býti anarchistou pasivním, což připouští se bez kapitálu, nebo aktivním, k čemu jest potřebí 1200 gramů mozku.

Uchazeči, kteří prokáží větší váhu mozku, buďtež bez milosti odmítnuti a odvolání jejich k vyšším instancím prostě se vrátí.

Nesprávné, vůbec padělané a ke klamání úřadů čelící doklady a udání mají vzápětí žalobu pro podvod ve věcech anarchických, na který jest vyměřen trest vězení od 5–12 měsíců.

§ 7. Anarchista původně neoprávněný, ale mezi oprávněné přijatý má tatáž práva, ale také tytéž povinnosti, jako anarchista rodu.

Práva oprávněného anarchisty jsou:

a) Jísti a pítí, cokoliv mu chutná – nepracovati a vůbec vyhledávati zábavy a kratochvíle všeho druhu.

b) Nestarati se o nic nežli o sebe a ty, o které se starati chce; choditi pěšky nebo jezdit – spáti v leže, v sedě nebo i v chodě a zpívati, kdykoli se mu zpívati zachce.

c) Jinak požívá práv všech ostatních občanů, tudíž i práva volebního atd.

Povinnosti jeho jsou:

a) Neplésti se do věcí, po kterých mu nic není.

b) Vychovávati potomstvo své v zásadách pasivního anarchismu a vésti je na dráze ctnosti ke štěstí a blahobytu, jak sluší se každému řádnému otci vůbec.

c) Platiti řádně a správně všechny dávky podle zásady: Co patří anarchii pasivní, dejte jí – a co patří anarchii aktivní, budiž odvedeno této!

Přehlácení přísně se zakazuje.

d) Kromě toho má povinnost přičiňovati se ze všech sil o vyhubení anarchistů neoprávněných, a to následujícími prostředky:

1. Nekupovati knih, obrazů, soch a vůbec uměleckých děl, v kterých se jeví podvrtné snahy.

2. Nepodporovati, aniž jakýmkoli způsobem hmotným nebo mravním povzbuzovati literáty a umělce líčící a znázorňující výjevy, které budí nespokojenost, jež jest hlavním zdrojem anarchismu zákonem neoprávněného.

§ 8. Půda zemí Koruny české, pokud není legálním způsobem již rozdělena mezi anarchisty oprávněné, rozkrájí se každý rok na tolik stejných dílů – do šířky, délky i hloubky – kolik neoprávněných anarchistů jest v matrice zaneseno, a každému z anarchistů těch připíše se jeden díl, ovšem s prominutím veškerých tax a kolkovních i jiných poplatků.

Odvádění dávek a daní jest každý neoprávněný anarchista zproštěn na tak dlouho, dokud nevstoupí po právu do řad anarchistů zákonem uznaných.

Péči o připsaný podíl pozemkův a všeho, cožkolivěk na pozemcích těch movitého i nemovitého vázne, převezme podělený anarchista sám; ale má právo péči a starost tu přenést také na bedra cizí, zvláště svazkem příbuzenstva stížená.

Jinak jest zodpověděn za vše, co se s podílem jeho děje, jedině sobě a nikdo nemá práva žádati na něm, aby skládal jakýchkoli účtů ze správy svého jmění.

§ 9. Statky tak zvané „mrtvé nohy a živé ruky“, existují-li totiž ještě v zemích Koruny české, zkonfiskují se po vydání tohoto zákona k účelům anarchickým.

Po konfiskaci vypíše se veřejná dražba dle platných ustanovení a ve dražbě třetí prodají se statky ty židům i nežidům, křesťanům i nekřesťanům třeba pod odhadní cenu.

Kapitálu takto získaného užije se k založení velkolepé nadace, z kteréž budou vydatně podporováni všickni zákonem neoprávnění

anarchisté, kterýmž výtěžek ze zákonného podílu země do šířky, délky i hloubky z jakýchkoli příčin nestačí – nebo kteří nezaviněnými kalamitami, jako např. hazardní hrou, marnotratnictvím a prostopášnostmi, sázením do malé nebo do velkých loterií atd. ocitli se v peněžité tísní a nemohou býti právi svým povinností.

§ 10. Zákonem neoprávněný anarchista a jeho rodina do sedmého kolena požívá mimo to i jiných ještě výhod, a sice:

a) Na útraty státu opatří se mu přiměřený počet služebnictva, tak aby on nebo kterýkoli jiný člen jeho rodiny, třeba nemluvně v peřince, mohli vycházeti na procházku aspoň s jedním lokajem napřed a jedním lokajem vzadu.

b) Železnic a všech komunikačních prostředků vůbec, jako parníků, tramvaje, fiakrů, drožek atd. užívá zdarma a po železnicích jezdí jako ministři, generálové, policajti a jiní vyšší i nižší hodnostáři cizích států výhradně jen v třídě první.

c) Krejčí, ševci a jiní řemeslníci bez rozdílu zaměstnání, snah a tužeb pracují pro neoprávněného anarchistu a jeho rodinu zdarma.

V každém městě, ba v každé osadě zřídí se dle počtu v místě tom žijících zákonem neuznaných anarchistů a na útraty obecní udržuje se buď jedna nebo více velkolepých obecných kuchyň s veškerým komfortem největších hotelů světové pověsti, v kterých za mírný poplatek několika krejcarů poskytuje se vše, nač má neoprávněný anarchista nebo kdožkoli z jeho příbuzenstva nebo služebnictva záslusky.

§ 11. Žebrati a vůbec dobrodince lidstva, dobročinné ústavy atd. jakýmkoli způsobem obtěžovati, neoprávněným anarchistům přísně se zakazuje. Nešetření ustanovení toho tresce se udělením doživotní renty v částce 15 000 zl. ročně a ztrátou všech práv na jakékoli požitky z nadace založené z prodeje statku tak zvané „mrtvé nohy a živé ruky“.

§ 12. Zemře-li neoprávněný anarchista smrtí přirozenou, vystrojí mu obec, ve které zemřel, na své útraty velkolepý pohřeb,

jehož zúčastniti se povinen jest každý v matrice neoprávněných anarchistů zanesený člen.

Pomník postaví země na útraty všech, kdož se nebyli zúčastnili pohřbu, a není-li jich, na útraty zemské.

Tímto paragrafem, pánové, končím.

Jsem sice přesvědčen, že přes všechnu promyšlenost této osnovy zákona tak velenutného a ve svých účincích daleko i hlubokosáhlého nalezne mnohý bystrozraký pozorovatel neblahých našich poměrů společenských mnohé, co v osnově není, a proto snažně prosím:

Slavný nesněme zemí Koruny české, račiž tuto moji osnovu zákona vzíti v úvahu – račiž ji přiděliti k předběžné poradě třináctičlenného, zvláště k účelu tomu zvoleného výboru a po přiměřených opravách a doplňcích učiniti jednomyslným schválením právoplatným zákonem. Neboť jenom tak, pánové, jest možno zabezpečiti se trvale proti všem možným i nemožným důslednostem z děsných poměrů, vlastně nepoměrů onoho druhu anarchie, ježž jsem byl již charakterizoval – slovem jenom tímto zákonem bude možno hydru anarchie zničiti na věčné časy.

U nás

Moderní pseudo-alegorie

O *nás* pro *nás* napsal kdosi od *nás*

1. Jak se u nás rozhodli zarazit orgán

Bylo to – bych po příkladu staročeských kronikářů aspoň přibližně udal dobu – právě onoho dne, vlastně oné noci, kdy objevila se na nebeské báni nejjasnější kometa našeho věku.

Do onoho okamžiku žili u nás všickni, staří i mladí, bohatí i chudí, chytří i pitomí, dobří i zlí – pod ochranou viditelných i neviditelných hlav poručnických v záviděném míru a klidu vzorně poslušných poddaných.

Obec naše byla vzornou.

Měli jsme velemoudrého rychtáře, po jehož boku „ke zdaru a blahu obce pracovali“ neméně moudří konšelé.

Rychtář i konšelé žili podle osvědčeného receptu: Ráno vstali, posnídali – dopoledne lelkovali – v poledne se naobědvali, odpoledne si zdřímli a k večeru šli na procházku. Večer večereli, pak sešli se v krčmě prvního konšela, pokývali hlavami, popili, pohráli si v karty – potom...

Nu – potom šli – popřípadě „vrávorali pevným krokem“ domů, by po celodenním klopotném namáhání v prachových poduškách po boku svých „druhých a drahých polovicí“ v sladkých snech se pokochali.

Rajský, záviděníhodný život!

Však kdysi, právě když všichni, tj. rychtář i konšelé seděli při plných korbílkách podřimující, vrazil do krčmy mušketýr s ustrašenou tváří, zcuchaným vousem, vytrěštěnýma očima a zježenými vlasy.

„Veleslavná, velemúdrá rado!“ sípá ve dveřích. „Račiž odpustit, že mocí úřadu svého opovažuju se...“

„Co se stalo, pane Mates?“ houknula hlava obce zvedajíc těžkou hlavu nad hlavy ostatních.

„Kometa!“ řičí pan Mates.

Do moudré rady jakoby tisíc hro – –

Všickni vyskočili, strčili hlavy dohromady – (jinak moudří nerokují) – aby se poradili, jak a co proč a zač, k čemu a nač atd.

A hlava hlav, jako vždy – první se ozvala.

„Páni bratři!“ počal rychtář vážně vysmoleným basem mudrce. „Není pomoci! Musíme – musíme vzít kometu – do porady!“

„Ano, ano, kometu – do porady!“ přisvědčili jednomyslně konšelé.

I radili se – dlouho, jako muži zkušení, opatrní, ve všem všudy vycvičení.

„Musíme věc vyšetřit!“ byl konec konců předběžné porady.

I vyšli na dvůr...

Byla noc...

Rozhlédli se vpravo, vlevo, nazad i vpřed – a skutečně, div divoucí! vzadu, zrovna nad komínem, pod nímž byli den co den v slastném dumání sedávali, leskne se kometa s jádrem nad křišťál jasnějším a ohonem, zahalujícím hvězdy první, druhé a třetí jasnosti.

Slavnou radu zamrazilo.

Dlouho stála upírajíc moudře oči v moudrých hlavách na zlověstnou kometu.

Konečně probral se z hrůzy a strnutí první konšel, muž na slovo braný pro svůj věhlas ve všem všudy, obzvláště pro svou neohroženost a ráznost, kdykoli šlo o zájmy těch, na kterýchž v obci od nepamětných dob nejvíce záleženo.

„Ajta!“ pravil dutým, hrobovým hlasem ukázav rukou na kometu.

„Ajta!“ opakovala malomyslně rada.

„Kometa!“ dodal první konšel.

„Ano – kometa!“ opakovala rada směleji.

Následovala dlouhá pomlčka. Moudrá rada počala zase jednou po dlouhé době, ba snad poprvé ve svém životě – přemítati...

Přemítala vážně, opravdově, hluboce...

„Ajta, pane Mates!“ zvolal náhle rychtář.

Mušketýr, stojící v uctivé vzdálenosti a čekající rozkazů svých chlebodárcův, učinil nesměle krok blíže.

„Podat raport, pane Mates!“ velel rychtář.

Mušketýr přešlapuje v rozpacích z jedné nohy na druhou.

„Podat raport!“ opakoval rychtář hlasem dunivě jupiterským.

Mušketýr se zaškrábal za ušima.

„Co znamená kometa?!“ zahřměl rychtář, až se okna zatřásla.

„Mor – hlad – vojnu?“

Mušketýr odkašlav, postavil se do pozice a salutuje prál:

„Slavná rado! Velemúdrí, veleopatrní pánové! Já a moje stará sice takto ledacos; ale – jářku – starý písmák –“

„Jaký písmák!?“ zahřměl rychtář dupnuv nohou.

„Poňženě prosím,“ odvažuje se vyložiti zaleknutý mušketýr, „kovář Kudrna...“

„A ten něco ví?“ zamručel druhý konšel, muž neméně věhlasný jako konšel první.

„Slavná, po všem světě uznávaná a moudrá rado!“ osměluje se vyložiti mušketýr. „Starý písmák Kudrna prál, že ta kometa – znamená – příchod *,ducha času‘* a bůh prý ví čeho ještě...“

Do slavné rady jakoby deset tisíc hro – –

„Ach! – ouvej! – běda!“ vydralo se ze stísněných prsou všech.

„Po nás je veta!“ zaúpěl rychtář.

„Konec!“ zasténal konšel první.

„Konců!“ dodal hrobovým hlasem konšel poslední.

Ale strážný anděl moudré rady, mušketýr, odvážil se poraditi:

„Slavná, velemoudrá rado!“ pravil nesměle, jak sluší se na ducha otrockého. „Račiž vzíti kometu i *,ducha času‘* do porady!“

Spásná rada!

Rychtářem i konšely to trhlo. Vztyčili hlavy, oči se jim zajiskřily...

I vrátili se pod komín, nade kterým zlověstná kometa hrozivě zářila a pod níž byli už tolik slastných okamžiků prosnili – a poprvé, co jim prozřetelnost popřála řídit společnou rukou osudy obce, jali se – jeden za všechny a všickni za jednoho – přemítati, radíce se opatrně i moudře.

Radili se vpravo, vlevo, nahoru i dolů, nazad i vpřed; a jak už mezi filozofy jinak nebývá – bez výsledku.

Mušketýr stál u dveří čekaje rozkazů svých hromovládců.

A jako vždy, tak i nyní odvážil se poraditi.

„Slavná rado, přemúdrí pánové!“ počal zkroušeně. „Račte si poříditi orgán – –“

Nedořekl. Do slavné rady jakoby sto tisíc hro – –

Všickni vyskočili.

„Orgán? – Jaký orgán? – Co to za zvíře?“ ptá se jeden po druhém.

„Žádné zvíře, slavná rado,“ mušketýr neohroženě na to. „To je, poň’ženě prosím, inštrument –“

„Aj!“ uklouzlo rychtáři.

„A jaký inštrument?“ optal se první konšel.

„Inštrument, slavná rado,“ vykládá mušketýr, „zázračný inštrument, kterým se vorá, převorává a zavorává – veřejné mínění...“

Do slavné rady jakoby desetkrát sto tisíc hro – –

Všickni usedli... Hlavy se srazily... Začala porada – nejvážnější, nejopravdovější, jaká vůbec kdy – –

A v půlhodině zvedl se rychtář vážně, důstojně, jak sluší se na hlavu hlav a hlasem slavnostním jal se mluvit:

„Slavná rado! Velemúdrí páni bratři! Anto mušketýr pan Mates radí, aby se pořídil na prospěch obce inštrument, usnesla se proslavená rada poříditi nákladem obce inštrument na vorání, přeorá-

vání a zaorávání veřejného mínění. A poněvadž je záležitost nutna, odkazuje se dvanáctičlenné komisi k neodkladnému vyřízení!“

Nikdo ani nehlesnul – –

A ještě nikdy nevrávorali rychtář a konšel tak pevným krokem k domovu jako tentokráte...

II. Jak si u nás orgán zarazili...

Dvanáctičlenná komise zahájila své porady...

Prvního dne se sešla – poseděla, pozívala, poklepala si – potom se odročila...

Druhého dne nevyhnutelný – odpočinek.

Třetího dne usneseno zvoliti výbor užší, a čtvrtého dne výbor ten skutečně zvolen.

Pátého dne rokováno, nebylo-li by záhodno zvoliti ze středu užšího výboru výbor nejužší. Potřeba toho uznána a – šestého dne skutečně také výbor nejužší zvolen. – Z pecek občanstva vybráno jádro jader: rychtář a první dva konšelé – jakž také vůbec ani jinak býti nemohlo.

A sedmého dne zahájil nejužší výbor šťastně své porady.

Seděno a kýváno do syta i do omrzení, zíváno a drbáno se za ušima podle regulí vzorných mravů, až konečně poradil zase pan Mates, mušketýr, stojící u dveří na stráži, aby žádný nepovolaný důmyslné hlavy z důmyslného přemítání a rokováání nevyrušil.

„Vypíšou, pane rychtáři, konkurs!“ ozval se rezolutně.

Rychtář zvedl hlavu, podíval se na prvního konšela – první konšel na druhého, druhý konšel na rychtáře. – – –

„Ano, vypíšme konkres!“ zvolal rychtář.

„Vypíšme konkurus!“ opakoval první konšel.

„Vypíšme konkrs!“ dodal konšel druhý.

Přikývli hlavami, čímž nejdůležitější část programu vyřízena.

Usnesení nejužšího výboru přišlo do výboru užšího. Po dlouhém kývání, vrtění a zívání návrh schválen a vzat do porady od komise celé – potom mačkán po několik dní spoustou numer exhibity v expeditu a po několikeré urgenci ze strany nedočkavých rýpalů octnul se konečně šťastně v plénum...

Vypisovati zevrubně, jak o něm jednáno a registrovati všechny důmyslné i nedůmyslné řeči jednotlivců pro i kontra, nezdá se nám býti vůči osvědčenému věhlasu jednajících namístě. Konstatujeme prostě, že návrh po houževnaté, dle všech možných i nemožných pravidel parlamentárních řízené debatě nadpolovičním počtem hlasů přijat a konkurs posléze vypsán.

Na všechna nároží obce nalepeny plakáty, do všech hostinců rozeslány na tuhém papíru nalepené vyhlášky a do všech časopisů zaslány inzerty tohoto znění:

„Ve všem všudy a od pravěku proslavená obec Chytrá Lhota u Čiperovic – poslední pošta Předákovice – vypisuje tímto

konkurs

na obsazení vynálezce, zakladatele a ředitele inštrumentu na orání, přeorávání a zaorávání veřejného mínění.

Uchazeč musí býti rodákem chytrolhotským, svoboden, nanejvýše třicet roků stár, s politickými a sociálními poměry chytrolhotskými, po případě světovými dokonale obeznámen a – musí se vykázati odbornou znalostí ve všech možných ctnostech, jako jsou: neobmezená poslušnost, pokora, skromnost, sebezapírání, pracovitost atd. atd.

Vlastnoručně psané žádosti buďtež v neodvolatelné lhůtě tří měsíců zaslány pod adresou slavného rychtářstva výše jmenované obce Chytré Lhoty. Uchazečům, kteří se dostaví osobně a hned, dá se přednost.“ – – –

A div divoucí!

Třetího dne objevil se v obci zčistajasna člověk...

Nikdo ho neznal, nebo správněji řečeno, nikdo ho nepoznal – tak nápadně lišil se od veškerého obyvatelstva.

Byl vyčouhlý jako panská sojka, vychrtlý, jako by jen jednou v týdnu obědvával – kost a kůže...

Bledá, vcelku dosti inteligentní tvář jeho byla mračně zaka-boněná, jako by trpěl chronickým kručením břicha, zimničně se lesknoucí oko hluboko v důlkách zapadlé – šat ošumělý, slovem byla to na pohled jedna z oněch zbídačelých existencí, kterýmž byl šťastný osud vykázal život spíše v nadpozemských sférách „krásna a harmonie“ nežli v blátě a všedním hnusu pozemském...

A sotva se muž ten v obci objevil, bylo po jeho osobní svobodě...

Mušketýr Mates – zahlédnuv jej ostrovidným okem – mocí úřadu svého bez odkladu jej zatknul a předvedl před hlavu obce.

„Kdo jsme? Co chceme?“ zahřměla hlava obce.

„Poňženě prosím, slavný úřade,“ jekal ubožák, „já bych rád – rodné obci – své síly – konkurs...“

Hlava obce zajásala – –

Vyskočila od úředního stolu a padla s opomenutím veškeré úřední důstojnosti petentu do náručí – – –

Co následovalo, rozumí se samo sebou.

Bez odkladu svolány všechny ostatní hlavy obce k nejdůležitější poradě, jaká kdy v Chytré Lhotě odbývána: kandidát měl tváří v tvář zástupcům obce rozvinouti politicko-sociální svůj program.

Kandidát byv hlavami obce podle reglementu „ohmatán a očuchán“ postavil se konečně do pozice a jal se uctivě přitlumeným hlasem v tento smysl mluvit:

„Slovútní pánové!

Především budiž mi v nejuctivější pokoře dovoleno vysloviti zde tváří v tvář osvědčeným zástupcům proslavené obce Chytré Lhoty

nejvřelejší své uznání, že Chytrá Lhota v osvíceném věku našem zaujala mezi osvícenými obcemi v krásné naší vlasti jedno z předních, ne-li nejdůležitějších míst.

Usnesení proslavené rodné obce založití orgán na orání, přeorávání a zaorávání veřejného mínění v Chytré Lhotě zajisté dojde zaslouženého uznání a bohdá i blahodárného následování po všech vlastech ke cti a slávě celého národa.

Vím sice, že nejsem vůbec ani hoden slout i rodákem obce, která slyne tak osvědčeným a proslaveným zastupitelstvem jako obec chytrolhotská, nicméně přece odvažuji se v nejhlubší pokoře nabídnouti k účelu tak blahodárnému skromné své služby.

Jsem ochoten sloužit rodné obci své s napětím veškerých svých sil. Vímt', že přispěju tak netoliko k oslavě obce samé, nýbrž prostředně i k oslavě milené vlasti..."

Kandidát domluvil – a ze všech úst zaznělo jednomyslně hřímavé „Sláva“, čímž beze všech turbací choulostivá záležitost vyřízena.

V podstatě byl kandidát mlčky „schválen“ a šlo jen o stipulaci podrobností.

Po delší přestávce, které shromážděné hlavy obce užily k „důvěrné poradě“, ujal se slova rychtář, řka:

„Pane kandidáte!

Ze slov, kterými jste přítomné hlavy obce oslovil, vyrozuměno, že k důležitému úřadu, který vám obec svěřiti zamýšlí, nezdáte se býti právě neschopen; ale přesto uznáno úředním rozumem za vhodné i potřebné, otázati se vás na politicko-sociální smýšlení vaše vzhledem k reprezentaci obcí vůbec a naší obce zvlášť. Odpovězte, prosím, na následující otázky:

Já jsem hlava obce – já pečuju o blaho všech – já pracuju, myslím i cítím za všechny – – kdo, prosím, muže býti větším mne?"

„Nikdo!“ zněla kategorická odpověď.

Hlava obce pokračovala:

„My jsme hlavy obce – my pečujeme o blaho všech – my pracujeme, myslíme i cítíme za všechny – kdo, prosím, může být větším nás?“

„Nikdo!“ odpověděl kandidát rovněž tak rezolutně jako poprvé.

Hromové „Sláva“ zaznělo ze všech úst, čímž – – atd.

Bez odkladu stipulována notariátní smlouva.

Kandidátovi zajištěna na poměry obce chytrolhotské značná gáže patnácti zlatých měsíčně, svobodný byt v místnostech úředních, a uloženo mu za povinnost hájiti vždy a ve všem skálopevně nedotknutelné zájmy obce a hlav jejích.

Kandidát podepsav smlouvu uctivě se poklonil, načež vzdav vroucími slovy díky za blahosklonné uznání svých sil, složil předepsanou úřední přísahu, že vždy a ve všem bude míti na zřeteli jen blaho obce, jakožto části celku, čímž vcelku i podrobnostech životní otázka slavné obce chytrolhotské definitivně vyřízena.

III. Náš orgán – jeho duch a směr

Myslím, že není ani třeba široce vypisovati, co následovalo. Dostačit, dodám-li, že stalo se, o čem v Chytré Lhotě neměli posud ani ponětí: veškeré přípravy vykonány – díky zdatné a obezřelé síle žurnalistické, kterou byla obec na útraty obecní na prospěch obce získala – v úžasné krátké době – – a za obvyklých intrád první číslo vyšlo...

Místo dlouhého výkladu, rozkladu a popisu otiskujeme zde první číslo na ukázkou. Upravili jsme je už pro patisk zaškrtačce červenou tužkou všechna význačnější a charakteristická místa, takže bylo možno dát je ihned sázeti. Tím uspořen honorář a vše, s čím jest vyrábění plodu ducha lidského vůbec spojeno...

Rozumí se samo sebou, že „sdělujeme se svým laskavým čtenářem“ *doslova* vše, co bylo v Chytré Lhotě na světlo vyšlo...

HVĚZDA BUDOUCNOSTI

Časopis pro nepolitiku, blbozpyt a orbu veřejného mínění.
Založený k hájení všech možných i nemožných zájmů všech tříd,
stavů a individuí.
Majitel: Fr. Černý; zodpovědný redaktor Fr. Bílý; vydavatel a nakla-
datel Fr. Modrý; tiskem Fr. Zeleného.

Den slávy nastal nám

Úvodní slova z pera prof. Leona *Tintíška*, člena okresní školní rady
v Nadšenicích

S pocitem nejsladšího uspokojení béřeme péro v chvějící se ruku.
Slza bezměrné radosti leskne se v oku druhdy obyčejně zamútněném,
prsa dmou se oprávněnou hrdostí, srdce přímo buší.

Po čem po věky touženo, k čemu po staletí s napětím veškerých
sil pracováno, stalo se konečně skutkem.

Chytré Lhotě nadešel okamžik nejvelebnější – Chytrá Lhota slaví
dnes svátek svátků – den svého znovuzrození.

Genius národův slétl velkomyslně z nadhvězdné výše, kde trů-
nívá, a dotkna se tajuplnou perutí svou tichého až dosud zákoutí
chytrolhotského ovanul nás všechny zázračným svým dechem ne-
vzpytné, oživující, omlazující moci a síly.

Chytrá Lhota procitla z odvěkého spánku – promnula si oči
a může se nyní upřeně dívati do slunce dávné i nedávné své slávy,
která oslňujícím leskem oslepuje každého, kdo nejsa proslavení
hoden, drze a nestoudně k němu své zraky pozvedá.

Dnešním dnem vstupuje Chytrá Lhota v řadu prvních, ne-li nej-
přednějších, nejosvícenějších osad v žírných vlastech českoslovan-
ských a se závistí pohlíží k nám Praha i Petrohrad, Záhřeb i Varšava,

Lvov i Bukurešť, Trenčín i Lublaň, Olomouc i Sarajevo... Chytrá Lhota vstupuje na kolbiště světové – Chytrá Lhota má svůj vlastní orgán...

Sláva, nehynoucí sláva všem, kdož se byli o zaražení orgánu obětavě zasadili.

Ústa němnou, péro vážne při vzpomínce na bezpříkladnou obětavost patriotů chytrolhotských, kterýmž *duch času* není duchem bezduchým, nýbrž duchem oživujícím... Hlava obce, náš proslavený pan rychtář, a neméně proslavení páni konšelé – o jichž skutcích bude nám ještě často obšírně vyprávěti – získali si nejen o Chytrou Lhotu, nýbrž i o širší svou i naši vlast zásluh nehynoucích. –

A proto sláva jim – nehynoucí sláva!

Nyní jest jen na nás, draží občané chytrolhotští, abychom skutky dokázali, že jsme hodni péče a obětavosti našich vůdců, předáků a výtečníků, bez kterýchž bychom byli utonuli v moři zapomenutí. Oni nás zachránili, oni jsou naši patriarchové – jim náleží čest a sláva. Budme jim vždy a ve všem poslušni! Nepodnikejme ničeho, co by se nesrovnávalo s jich zámysly a cíli! Budme tiši, povolni, mírní a uctivi!

Seřadme se kolem našich patriarchů v pevný, nezdolný šik jako kuřátka kolem kvočen! Nekonejme, nemysleme, necitme nikdy jinak, nežli co a jak konají, myslí a cítí oni; neboť jen v tomto znamení zvítězíme, jen tak zůstane naše Lhota Lhotou Chytrou.

Ted' na nás národ patří – zanedlouho bude na nás patřiti Evropa a zakrátko celý vzdělaný svět.

Tiskna Vám, draží bratří, v duchu bodré pravice nemohu jinak nežli úvodní slova svá skončili dithyrambou, kterouž byl k oslavě dnešního dne proslavený náš okresní básník, Matěj Slavochtiv *Ticháček* (o němž viz níže), zvláště sepsal a nám k otištění doručil.

Zní takto:

Ó, jak jsi krásná, Lhota Chytroučká,
když růžového jitra svěží zář

zulíbá zádumčivou tvoji tvář!
Tu skvíš se, perlo povltavských měst,
jak v středu lží planoucí pravdy zvěst...

Ó, jak jsi krásná, Lhoto Chytroučká,
když poledního slunce žhoucí pal
tvé vráskovité čelo vyrovnal!
Tu záříš, diamante českých měst,
jak národa neposkvrněná čest...

Leč nejkrasší jsi, Lhoto Chytroučká,
když nad tebou jak dřímající den
vznáší se bledé luny stříbrosvit,
a v lesku jeho tajuplný sen
kráčeje světem seje mír a klid:
Tu jsi, ó Lhoto, v svitu lunivém
jak v krásné báji cherubina zjev –
a šum tvých vod v tom tichu posvátném
jak mroucí labutě poslední zpěv...

Ó, jak jsi krásná, perlo českých měst,
když bledá luna královnou tvou jest!

Nepodařená slavnost

(Místo úvodního článku)

Domněle národní (!?) slavnost na oslavu prý nesmrtelného Karla *Havlíčka* v blízkých Šestákovících nezdařila se, jak přáli si někteří přepjatí pořadatelé.

Účastenství bylo slaboučké.

Sedm a padesáte jen povozů dopravilo některé účastníky slavnosti z nádraží na místo slavnosti; ostatní, jichž počet páčen jen asi na čtyři sta osob, musili jít pěšky.

Slavnostní řeč přijata vlažně; hřímavá pochvala neozvala se než asi sedmnáctkrát.

Nezdar slavností tohoto druhu jest vysvětlitelný.

„Oslavenec“ nebyl právě muž populární; neboť o kom může nestranná kritika napsati, co bylo napsáno o Havlíčkovi nedlouho před jeho smrtí, takový muž nikdy nemůže se nadíti, že bude někdy oslavován jako snad náš rychtář nebo naši konšelé.

Na doklad, že nemluvíme zde ze žádné snad zášti nebo nepřízně k Havlíčkovi, citujeme z osvědčeného péra na slovo braného pana Jakuba *Malého* několik charakteristických slov:

„Těkavý duch Havlíčkův neuměl pevně ustanoviti se na jistém nezvratném směru, aniž sobě byl vědom té míry svobody, pro jakou bojovati má...“

K tomu měl Havlíček jakožto novinář tu vadu, že neuměl v rozpravách o tak vážných věcech, jako jsou národní a státní věci, zachovati vždy náležitě důstojnosti, a často vážné otázky rozhodovati chtěl pouhými vtipy...

Jako již dříve Havlíček *nikdy na to nedbal*, že každá pravda žádá i přiměřené sobě roucho: tak nyní (když začal redigovati ‚Slovana‘) *dočista zapomněl i na to*, že ne každá pravda hodí se pro každého a pro každý čas.

Působení Havlíčkovo v Kutné Hoře bylo literatuře naší k veliké škodě tím, že zvláště nižší třída čtenářstva předráždila si kořeněnými jeho spisy žaludek v té míře, že již nechutná jí strava mírnější chuti, třeba byla sebe zdravější a vydatnější.

Co tím uškozeno, budou, bohužel, mít napravovat mnohá léta.“

Potud Jakub Malý o Havlíčkovi. Pan Malý prodlením let na tomto svém úsudku, vytištěném r. 1852 v „*Časopise českého muzea*“, prani-

čeho nezměnil, neřkuli, aby byl z něho něco odvolal – a nám nesluší neříditi se soudem osvědčeného soudce.

Varujeme tudíž sousední Šestákovice bratrsky a upřímně před výstřednostmi toho druhu, jako jest oslava památky Havlíčkovy.

Bezpříkladný nezdar a neúspěch slavnosti bohdá je poučí, jak se mají zachovati budoucně, aby se před tváří národa neblamovali.

Přehled nepolitický

V Chytré Lhotě, 18. února

Ve *Vídni* posud kvete táž „gemüthlichkeit“ jako kdy jindy. Nepolitické i politické listy satirické a humoristické kydají na nás Čechy plnými džberý hanu a posměch – a my, jak sluší se na zbožné křesťany, kupujeme ušlechtilé plátky vídeňské – a sladký úsměv uspokojení pohrává nám kolem rtů, když čteme o sobě výlevy nejsurovějších duší. Čemu pak bychom se zasmáli, když ne sami sobě?

V *Turecku* jest sultán posud sultánem a Mahomed prorokem. Dožije-li se sultán příštího roku, nikdo neví.

Německo jest dnes tam, kde bylo včera. Pruský komisárek je teď velkoněmecký a „piklhaubny“ prodávají se ve velkém po 27, v malém po 31 markách. Velké i malé a nejmenší básníky německé ctíme v Čechách jako kdy jindy víc nežli básníky české.

Ve *Francii* počíná se cosi díti; ale pro přílišnou popletenost mozků vůbec nelze udati, vyklove-li se z toho samec nebo samička. Nám v Čechách ostatně po tom nic není.

Itálie nezbavila se podnes Říma a svých starožitností. Král žije, papež také – jinak neví se o nikom v Itálii nic podstatného.

Černá Hora zamýšlí se „vyrovnatí“. Několik set inženýrů ve dne v noci vyměřuje a počítá, dala-li by se Černá Hora proměnit v pouhou pláň.

Na *Balkáně* už dávno svitá; ale posud není dne... Nežtši!

Bosna a Hercegovina posud se nehnula ani směrem na sever nebo na jih, tím méně na východ nebo západ.

V *Tyrolsku* a jinde živelní pohromy loňského podzimku nikterak neublížily černým hábitům a širákům. Ani jediný nepřišel k úrazu. Z té příčiny přemítají tam o zlepšení stavu bohatých žebráků.

V *Kodani* zemřel tyto dny rodák chytrolhotský, Václav Pentlička, prášek v parním mlýně v předměstí. Celá Kodaň vzdala zesnulému čest zúčastnivši se jeho pohřbu, který byl přímo velkolepý. Sláva Kodani!

Mír a klid panuje toliko v *Rusku*. Podvratný nihilismus byl z kořene vyrván a zbylé bejlí posypává se nyní práškem „oprav a opraviček“. Jest naděje, že vyhyne v několika dnech. Sláva opravcům!

Baratom Magyar posud pase své bagouny na pustách, řinčí ostruhami a bije se do prsou volaje: „Já jsem středem světa. Kolem mne točí se země a celé universum. Sluneční systém nemá a nebude míti středu mimo mne!“ Tak baratom Magyar, který nám, statečným občanům chytrolhotským vždy a ve všem musí býti vzorem.

Denní zprávy

Banket. K důstojné oslavě dnešního velepamátného dne uspořádá hlava obce velevážený náš pan rychtář, velkolepý banket v místnostech „U Zlatého soudku“. Sedm slepic, třicet holubů, dva vepři a několik jiných ušlechtilých zvířat musilo obětovati své životy; ale z krve té vzejde símě oslavy... Jen zvané dámy mají přístup; páni dostaví se v obleku salonním. Plzeňské ze starého pivovaru dopraveno právě na dvou trakařích z nádraží v Předákovících do sklepů vlastníka „Zlatého soudku“, prvního našeho konšela. Podrobný referát podáme v příštím čísle. –

Ztráta. Na cestě z Čiperovic do Předákovíc a z Předákovíc k nám do Chytré Lhoty ztracen včera mezi osmou hodinou ranní a čtvrtou odpolední drátěný náhubek v ceně patnácti krejcarů. Poctivý ná-

lezce snažně se žádá, by jej za přiměřenou odměnu odevzdal buď v redakci tohoto listu, nebo majiteli, panu Sedmiprstému, druhému konšelu obce chytrolhotské.

Požár. Třetího konšela naší obce stihlo velké neštěstí. V noci na předdvírek vypukl neznámým posud způsobem ve dvoře jeho statku požár, který snadno mohl míti strašnou nehodu vzápětí. Z prázdného kurníku, nalézajícího se skoro pod holubníkem v nejzazší části dvora, vyšlehl k půlnoci oheň a vbrzku byl celý kurník v jednom plameni. Rudá záplava zbarvila široko daleko oblohu; ohniví jazykové šlehali vysoko do výše a dosahovali skoro až k holubníku, který byl naštěstí taktéž prázdný, poněvadž ctěný pan majitel jeho dal všechny své holuby den předtím k dnešnímu banketu pordousiti. Přispěním domácích lidí byl požár šťastně lokalizován a konečně po nadlidském namáhání zhoubný živel úplně potlačen. Šťěstí, že nevál právě příliš prudký víchř; jinak mohla celá naše obec snadno popelem lehnouti. Vlastník, jenž páčí si škodu na 7 zl. 30 kr., co jej kurník původně stál, bohužel pojištěn není.

Hasičský sbor. Požárem ve dvoře třetího konšela vyburcováno obecnstvo naše z dlouholeté letargie. Uznánať nevyhnutelná potřeba zříditi dobrovolný hasičský sbor po příkladu jiných, méně osvícených obcí. Vítáme myšlenku tu s nelíčenou radostí a přiznáme se, že jsme ochotni pracovati k jejímu zrealizování ze všech svých sil. Na nás může se občanstvo spolehnouti. Připomínáme však zředu, že jsme jen pro hasičský sbor uniformovaný a s přiměřeným sborem hudebním. Uniforma našich hasičů musí se lišiti od hasičských uniforem celého světa. Jinak dovedeme se opřít každé samolibé uzurpaci a kdožkoliv by se odvážil navrhovati sbor neuniformovaný a bez bandy, toho bez milosrdenství postavíme na pranýř.

Nestoudnost. S politováním musíme veřejně konstatovati pohoršlivý případ, který se udál před čtrnácti dny v naší obci. Jeden z nejváženějších konšelů našich, jehož jméno z úcty k jeho rodině

a zásluhám opomíjíme mlčením, musil doznati největší urážky. Vraceje se z polí domů potkal kdesi na mezi výrostka, jak později úřadně zjištěno, syna známého pastuchy ze sousední obce a známého rváče. A co se posud ještě nikdy váženému konšelovi nestalo, stalo se mu tentokráte – výrostek ho nepozdravil. Nestoudné toto nevážení si autorit obecních zasluhuje veřejného pokárání. Zároveň mohou sobě občané i občanky chytrolhotšší z případu toho vyvoditi mravné naučení, jak své dítky vychovávat – nemají.

Sňatek. Kočí Její Jasnosti paní kněžny Drumdramtlamové z blízkých Tlachonic slaví příští týden v zdejším chrámu Páně, zasvěceném svatému Barnabáši, sňatek s kojnou zdejšího pana konšela.

Ženich jest 27 roků stár, nevěsta 57 jar. Velkodušná paní kněžna nevěstu hojně obdarovala, obmyslivši ji trojími obnošenými šaty a jiným.

Umění

Divadlo. Naši ochotníci, kteří bohužel nesestoupili se posud ještě v žádný zákonitý spolek, nýbrž hrají až dosud beze stanov, připravili nám minulou neděli vzácnou uměleckou pochoutku, sehraše velkolepou tragédii z péra neznámého génia pod mnohoslibným titulem:

„*Krkhamtlam*“ neboli „*Loupežník v lesích chytrolhotských*“.

O kuse samém nebudeme se šíře rozepisovati.

Děj jeho vyniká nad tuctové zboží, kterým kr. zemsk. české divadlo v Praze své obecenstvo maltretuje. Některé scény jsou přímo úchvatné.

Charakteristika hlavních osob jest bezvadná, úlohy epizodní vzorně kresleny a tendence kusu vůbec ušlechtilá.

Kus ten byl poprvé na českém repertoáru a sehrán s ryze uměleckým nadšením.

Úloha titulní nalézala se v rukou talentovaného interpreta pana Ivana Matáska, syna prvního konšela, který jí vdechl pravý život. Byl za svůj výkon třikrát bouřlivě volán a nepochybujeme, že by výkonem svým vzbudil i závist nejproslavenějších mimů světové pověsti.

Neméně chvalně počínala si slečna Adela Vrtáková, sličná dcera kmotry páně rychtářovy, v úloze milenky „Krkhamtlamovy“. Ohnivá její hra, podporovaná výborným orgánem a ztepilou postavou, v každé scéně uchvacovala. V scéně závěreční, kdy při otevřené scéně umírá, působila hra její přímo zdrcující; čteně shromážděné obecenstvo zůstalo jako v strnutí – ani ruka se nepohnula.

Talent slečnin, (o tom nabyli jsme již dávno nezvratného přesvědčení) jest přímo fenomenální. Na prknech pražského zemského divadla sklízela by vážená slečna, kdyby se totiž umění hereckému chtěla věnovati zcela, triumfy nevidané; neboť tak, jako hrála tentokrát naše tragédka, neviděli jsme nikdy ani proslavenou tragédku Otílii Malou hráti. Naše Adela paní Malou ve všem všudy předčí.

O ostatních interpretech promluvíme po nejbližší repríze duchaplného kusu a podotýkáme dnes jenom tolik, že všichni závodili šťastně o palmu ryze uměleckými výkony.

Ke konci nemůžeme než vysloviti vroucí přání, aby nás vážení páni ochotníci v chrámě Thalie „U Bílého vola“ častěji tak příjemně pobavili, jako tentokrát a – aby se co nejdříve srazili v pevný šik zkonsolidovaného spolku s úřadně potvrzenými stanovami.

Literatura

Básně Matěje Slavochtiva Ticháčka

S potěšením tuto předběžně oznamujeme, že náš rodák pan Matěj Slavochtiv *Ticháček*, bratr druhého pana konšela, nyní obecní písař ve výslužbě a uznáný veršovec nejchvalnější pověsti, chystá do tis-

ku plody ducha své múzy a již je jen piluje, by jim dodal náležitého lesku.

Nepochybujeme, že již první svou sbírkou, která má mít tři a půl tiskových archů, zastíní všechny své soupeře na zápasišti národní poezie.

Místo všeho vychvalování podáváme zde na ukázkou některé verše, jež nám byl šťastný poeta náš, který způsobem svým připomíná Karla Hynka Máchu (a v mnohém jej i předčí), laskavě k otištění zapůjčil.

První jest nadepsána „Noc“ a zní takto:

Noc jasná – jak by na temena osněžných skal
mlhou žár sluneční plamenné oko upíral –
a přec jen měsíc, jasné noci nejjasnější král,
v mrtvé své kráse zádumčivě k horám vesloval...

Noc tichá – jak by lidstvu v luně necitelných skal
květ nejkrasší myšlenky lidskou pýchou usvá-
dal –
a přec jen měsíc, klidné noci nejklidnější král,
v jasné své kráse stříbrotkané sny své seřádal...

Noc klidná – jak by nad zemdleným světem v šíř
i dál
poslední bouře dech ve všehomíru skonával –
a přec jen měsíc, klidné noci nejklidnější král
v klidné své kráse mrtvý zrak svůj na zem upíral.

Pan Ticháček neobmezil se však ve svém tvoření pouze na básně původní, on věnoval vzácné své síly také svízelnému, ba úmornému překládání z cizích jazyků, v čemž osvědčil se býti pravým mistrem.

I v tomto vzhladě nemíníme šířiti o zásluhách jeho slov a uvádíme zde na ukázkou jen jednu báseň, přeloženou z poety, kterého náš poeta, pokud víme, poprvé uvádí do naší literatury.

Báseň ta, pravá to perlička ryzího humoru, zní takto:

Útěcha osla

Dle M. Claudia přel. M. S. Ticháček

Nic nemám, z čeho bych se radoval,
jsem hlup a skoro potvora;
nemám ni zmužilosti, ani sil.
Mnou povrhá i netvora;
neb každý cítí, ať je stár neb mlád,
že netopýra nelze milovat!

Nic nemám, z čeho bych se radoval,
jsem hlup a hnusně znetvořen;
musím jen slámu žvýkat s bodláčím
a stárnu v mlýně uzamčen – –
Ach, krutá příroda mi ze všech krás
uštědřila jen – *čarokrásný hlas!*

Jakub Arbes
Satiry a rozmarné hříčky

Ilustrace na obálce woocat/Shutterstock.com
Redakce Petra Kučerová

Vydala Městská knihovna v Praze
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. elektronické vydání
Verze 1.0 z 24. 3. 2023

ISBN 978-80-274-3089-5 (epub)
ISBN 978-80-274-3090-1 (pdf)
ISBN 978-80-274-3091-8 (prc)